

Ansökan om lappor i Stors och Ödögs fjäll (och Stors fjäll)
 att få nyttja Heinvalen och Larvfjället till vinterbetes

1. 30. 11. 1753. Hede tingstads H.R. Lappmannen Anders Jonsson anförde
 att vinterbetes få nyttja "Larvfjället" och "Lärtdalens skogstrakt"
 fördränke om egen.
2. 30. 11. 1754. Hede tingstads H.R. Här omnämnes "Kronofjället",
 kallat Larvfjället, med Lärtdalens skogstrakt och Gräflern,
Döcklappen och Heinvalen (Heinvalen).
 Uppgjitt frän omde i Hede, att såväl innehavarna av både
 kronolägenhet som de angränsande bonmansbönderna fick utöva
 intäkt av lappor nyttja de dem tillhöriga fjälltrakter.
 Undertecknas beslutsvörning.
3. 15. 3. 1755. Hede tingstads H.R. Hede och Vemdals ortsmän anförde
 att lappmannen Anders Jonsson på flera ting sökt göra intäktning
 på den "omnämnes skatte och anordningar". Några fjälltrakter,
 som allmogens tillhöra, nämligen Gräflern, Döcklappen och Hein-
valen (Heinvalen, Heinvalen). De anförde att hädan som vilde fjäll-
 trakter daglig, emellan de ej varit tillstånd eller behövt att
 lapperna måtte vid vilka följdes att göra borden vid intäkt
 på både anordningsstrakter omkring Larvfjället emellan Hede,
Ströje och Vemdals byar.
 Byamännen anfördes att nämna sina betänks som beslutsvörning
4. 10. 11. 1755. H.B. Hede och Vemdals ortsmän skatte till vidare
 på att intäkt av lappor eller några annan minsta och nyttja
 "skogstrakterna vid och omkring Larvfjället eller Larvfjället, jämnt
Ströje och Vemdals skogen samt fjället i Lärvedalen", "börande
 dock kom:te ortsmän såde några lappmannen Anders Jonsson
 att om vinterbetes ha tillhöll att Larvfjället vidalen om

Öfva Lång-vägen, så samt vidant ankommanden till Hålsås och
Lånås.

I ärendet hade följande en resolution av H.B. 2.8.1745, att
Lagmannen Anders Bjellström fick på vidt till med sina
innehavarna av Lång fjället, som Bjellström vill kalla Låns
och inom Hålsås gräns lottaget är, efterom det upplägs
av kommunalrådet i Hålsås prästen.

Lagmannen Anders Jonsson (Jonsson) hade efter utskick
kännedom om H.B:s resolution 2.8.1745 avtillt från sin
avskrifning.

5. 2.3.1769, 8.12.1774. Hålsås tinglång H.B. Lagmannen Olof Jonsson avskickar
att få under kallaste vintertiden upplägs "morselote" för sina
sinnar på "Kronans avsakadslämnung fjället Hålsås kallat och
vårt som om Långfjället lottaget". Hålsås och Vundalsborna och
Storjö byarna upplägs att te för Långfjället och andra upplägs
rättigheter av Hålsås fjället gav örlig avsak.

17.3.1775. Hålsås tinglång H.B. Kraftigt beslutande av Vundals och
Storjö byarna om upplägs bl.a: Hålsåsen var en del av Lång-
fjället, på sinna ända, men likväl ett med Långfjället, och
låg mitt på Storjö och Hålsås borna (som upplägs
av nämnda byarna mot avsak. Hålsås byarna rättigheter.

H.B. i utslag: Det var tvist om rätta skillemåden mellan
skillemåden i Hålsås, Vundals och Storjö ägde med lagman-
nen Olof Jonssons rättigheter till Långfjället och att mot
skillemåden avsak för upplägs till räknelse ett upplägs borna-
fjället Hålsås. Vår H.B. beslutade 10 koppridabatter
under tiden. Hålsås stämning under följande.

Olof Jonsson som Vundals, Hålsås och Storjö bya-

- 16.3.1776. Hålsås tinglång H.B. Målet riktade av såväl män. Olof Jonsson
föregående om avskrifning att få i kallaste vintertiden lott sina

renar på huvudmanningspjället Henvälven. Detta beträffar
av bymännena, vilka äro ykade ersättning för kostnader. H.B.
frånträdde om saken.

27.11.1776. Håls tingstaga H.B.

Förlitning av den 18.3.1776 anmäldes, vilken förlitning (försening)
av H.B. gillades ut till blott en eftermåttad fastställas.

Olof (Olaus) Jonsson gav till Huvudmannen, Hans och Håls bya-
män 5 plåtar eller 10 piler silvermynt. Han erbjöds sig
att vidare talas på "börande Huvud och skogsträdet".

6. 8.7.1782. K.B. (efter förslagen från K.M. av skidorna
från Loppsträngen Anders Olsson i Håls fjäll och Lopp-
mark, som till Olof Jonsson). Den av H.B. den 16.3.1776
beslutas saken skulle verkställas.

7. 4.3.1791. K.B. Avskänning av Loppmännen Jonas Nilsson,
Nils Andersson och Hans Andersson om införelse i skogsträdet
vid Lopp- och Huvudspjället

K.B.: Lopp- och Huvudspjället har från äldre tider tillhört
mycket av allmogens mat och dricka till björning,
fäbodan och mullbete -- : Alltså och emedan skogsträdet inte heller
erbjöts dricka, utan Huvuden intressen nödvändigt användades
i händelse dessa trakter allmogens behövas skulle, ty att
då allmogens inte heller ännu äro utan berättigad Lopp-
mark kan jag i fråga varande trakter inte att skogsträdet
ömsvämsa (Förändring till Kommunalskolan).

8. 6.3.1798. K.B. Avskänning av Loppmännen Anders Nilsson, Hans
Andersson, Jonas Torkelson och Anders Olofsson från Loppsträngens fjäll-
trakt i Hålsdal (Loppsträngen Håls och Håls fjäll och Håls fjäll)
att mot 1 riksdaler silver erbjöds sig att till vinterbete
upplåta Loppspjället och Huvudspjället. K.B.: Ingen ändring i saken

lutionen 4.3.1791 (Beträffande utlåning till Hammarsköld; även 4.3.1791
medförde beträffande utlåning fick uppläsa.)

6.8.1799. Hammarsköld, efter brev av rikshövdingen: Ingen
ändring i KB:s beslut.

7.5.1802. K.M:t, efter brev av rikshövdingen: Hammarsköld:s
inlämnade utslag gillades och fastställades.

Värdig dammen

- B.6. Bönderna i Jämtland hade äganderätt till inte blott inom byarnas och hemmanens områden belägna åker, äng, slätter och betesmark utan även den inom samma områden belägna skogs- och utmarken.

Här erinras om de i mina utredningar redovisade uppgifterna härom, bl.a. 1351 års gränshandling för bestämmande av gränsen mellan socknemännens egen jord och konungsallmäningen, uppgifterna om byars och hemmans skatteskog och innebörden därav, skinnskatten såsom avseende skogs- och utmark, 1747 och 1770 årens skattläggningsmetoder enligt vilka förmånerna av skogs- och utmark skulle tagas i beräkning samt den omständigheten att vid avvittning förefintligt innehav i skogs- och utmark respekterades, även såsom grund för optionsrätt. Se bl.a. utredningen nr 18 1978-12-15 s 26-30, i detta sammanhang särskilt kommentaren s 27n, 28ö, och utredningen nr 19 1978-12-15 s 132-135 med kommentaren s 135.

Det sedan äldre tider, i en del trakter sedan förkristen tid, etablerade bondelandet Jämtland bör ej jämföras med nybyggjarlandet Lappland!

1979-06-29

Ur Eric Tuneld 1773. Geographie öfwer Sweriges Rike.
Femte upplagan. Fjärde delen. - Referat och utdrag.

Om Lappland (svenska Lappland) (sid 91).

I lappmarken har ej varit några riktiga råmärken som visar
säker rågång socknar och byar emellan (s 96 ö).

Fiskare-, gran- eller skogslappar samt fjällappar. De förra
äro mestadels kvar i skogslandet över sommaren och föda sig
av fisk samt fågel och djur och hava ingen myckenhet av re-
nar. Men fjällapparna vistas uppe i fjällen över sommartiden
med sina renar, som de hava till en stor ymnighet och av vil-
ka de hava sin näring; de äro förmögnare än granlapparna: det
gives den fjällapp som är ägare av några tusen renar; och i
mången enda lappby skola finnas till trettio tusen renar.
(s 98n, 99ö).

Fjällapparna hava vissa tilldelade utrymmen, inom vilka de
ombyta sina hemvisten, och flytta om sommaren intill fjällen
och dit där de fiskrikaste sjöar äro, och det bästa betet för
renarna: en del draga sig till Västersjön och norska trakten,
och en del till Ishavet och ryska sidan; men komma emot vin-
tern tillbaka till skogarna (s 100 n).

Nybyggarna eller lappbönderna, som upptagit åkrar, uppröjt
ängsmarker och föda boskap, de bygga hus och bo på ett visst
ställe. - - - Dessa lappbönder ha för första gången haft sin
fullmäktige i bondeståndet vid riksdagen år 1760 (s 102 ö).

Lappland fördelas i sju lapparker.

I	Åsele eller Ångermanlands	lappmark
II	Jämtlands	"
III	Umeå	"
IV	Piteå	"

V	Luleå	Lappmark	
VI	Torneå	"	
VII	Kemi	"	(s 105)

Jämtlands lappmark lyder under Västernorrlands landshövdingedöme. Åsele lappmark hör till rättegången under Västernorrlands landshövdingedöme; men till uppbörden och ekonomin under Västerbottens. Men de övriga V lappmarker lyda alldeles under Västerbottens landshövdingedöme: och äro indelade till de IV fögderierna i det bebyggda landet, samt bestå nu av tvänne häradslagsagor; och har den norra hittills varit i tvänne jurisdiktioner särskilt fördelad (s 105, 106).

I kap. Om Åsele och Ångermanlands lappmark,

Gränisar öster ut till Ångermanland: norr ut till Umeå lappmark: väster ut till fjällen: och söder ut till Jämtland. Början till denna lappmarks vidare beboende skedde i kung Carl den XI:s tid år 1673, som förunte uppodlare här i orten frihet i evärlideliga tider för (från) alla personella avgifter, för (från) knekterotering och utskrivning, vilket ock R.H.St. (rikets höglovliga ständer) på riksdagen år 1720 ytterligare stadfästade. (s 106).

Kyrkan har blivit uppbyggd i drottning Kristinas regering år 1648. - Åsele har sedan år 1693 varit ett särskilt pastorat; men förut var socknen annex under Anundsjö pastorat i Ångermanland. - Södra delen av denna socken bebos av bönder eller nybyggare, som uppröjt lägenheter av ödemarken. (s 108).

Här är 25 nybyggen, varav Gafsele och Hällan äro de äldsta; och gives på många ställen läglighet till flera ägors uppröjande. (s 109).

II kap. Om Jämtlands lappmark.

Jämtland har en lappmark, som är belägen i en böjning emellan Jämtlands landskap och fjällen: Gränsar norr ut till Ångermanlands lappmark: väster ut till fjällen: öster ut till Jämtland: och söder ut till Härjedalen. Sträcker sig ungefärligen 30 mil i längden, och 8 men somligstades 10, 12 á 15 mil i bredden.

Delas i trenne lappmarker.

I. Ovikens fjäll. II. Offerdals fjäll och III. Hammerdals fjäll, av vilka trakter den sistnämnda är mest bebodd. (s 109, 110).

"Ströms sockens lappar sitta under tiden på Jadnemsfjället, dock med Åselelappars tillstånd; alltså lärer Jadnemsröset, som icke är långt ifrån Gaustjock, kunna anses för skillnad emellan Jämtlands och Åsele lappmarker." (s 110).

I alla dessa fjälltrakter hava allenast lappar sitt tillhåll, som nu bestå av 100 hushåll ungefärligen, och hava renar till stor myckenhet. Svenska lappar äro ock i Söderlie socken, som hör till Norge, men ligger som hela Jämtland öster om fjällen: dessa lappar skatta till svenska kronan. (s 110, 111).

Nybyggare äro allenast några få i denna lappmark som bo där och var och nära sig av boskapsskötsel och något fiskeri. - - I denna lappmark äro nu 15 nybyggen. (s. 112).

III kap. Om Umeå lappmark.

Emellan denna lappmark och byarna i Skellefteå, Burträsk och Umeå socknar är en allmänning, 15 mil lång och 6 mil bred, som lapparna ej till renbetet pläga betjäna sig av; och är, tillika med de övriga Västerbottniska skogar, ännu odeld. (s 113).

Denna lappmark består av 4 lappbyar, utom Lycksele svenska

Utredning Undersåker, Oviken m.fl. socknar del II. Disposition och åtgärder rörande de till kronoavradslanden hörande fjälltrakterna under 1700-talet.

Innehållsförteckningen till denna del II bör i kronosak vara tillräcklig.

Anläggningen av fäbodrar, upplåtelser av kronofisken och anläggning av krononybygget Tossåsen på kronoavradslanden bör markera dels desammas karaktär av kronomark dels desammas nyttjande av andra än lappar.

Särskilt redovisas dock följande.

(punkt 9 s 11, 12) Ovikens tingslags häradsrätt 19.9.1752: Tvist om besittningen av ett fäbodeställe på kronoavradslandet Liåbodarna skulle avgöras av landshövdingen och inte av häradsrätten.

(punkt 13 Sannebodarna s 15-17, s 17m) Fäbodrar i Sannebodarna bör ha nyttjats av bönder, i Sanne, lika länge som fäbodrar på kronoavradslanden.

(punkt 14 Busjöbodarna s 17-19, s 19ö) Detta fäbodeområde bör ha ingått i kronoavradslandet "Ett fjäll med dess lägenheter" (Oviken 9.10.1667).. Fäbodrar bör sannolikt ha funnits här sedan tiden för avradsrannsakingen 1667.

(punkt 17 Stavbrännans fäbodrar s 22-23, s 23ö) Detta fäbodeställe anlades på kronoavradslandet "Ett fjäll med dess lägenheter" (Oviken 9.10.1667).

(punkt 19 s 24-27 Tossåsens krononybygge) Syneförrättning 25.6.1752 s 24: Besiktigad åker 16 malingar angavs i forna

tider ha varit fäbodvallar.

(s 27, 28) Omnämmande av Sannebodarna (13) såsom belägna i sammanhang med Arådalens kronoavradsland och inom område för gammalt kronoavradsland samt av Busjöbodarna (14), kronofisket Busjöarna och Stora Lövsjön (11), Oldbergsbodarna (15), Lövbergsbodarna (16), Stavbrännans fäbodar (17), Munkskallebodarna (18) och krononybygget Tossåsen (19) såsom belägna inom kronoavradslandet "Ett fjäll med dess lägenheter" (Oviken 9.10.1667).

Disposition och åtgärder rörande avradsland och avradsfisker under 1700-talet (i huvudsak) se vidare

Utredning Februari 1979 s 5 och bilaga 379.

Åmens fiske under Vålådalens avradsland i Undersåkers socken begärdes av Stamgårde byamän. Undersåkers HR 16, 17.2.1698: Intet fog att begära det. Lämnades till högre handens vidare behag.

Utredning Januari 1979. Punkterna 9, 10, 12-14 s 5, 6 och bilagor 209, 210, 212-214

Håttö avradsland eller Hätteland, med Rulldalen, i Undersåkers socken.

^(m)
Punkt 9 och bilaga 209. Tvist om rätt till andel. HR 23.4.1684. Dömer. Ej underställt KB.

↑
Punkt 10 och bilaga 210. Villkorlig upplåtelse av andel. HR 15, 17, 18.2.1702. Upplåter villkorligt. Till högre handens vidare behag.

Punkt 12 och bilaga 212. Kaplan Olof Bremming hade bortlegt halva Håttö avradsland till Per Jörnsson i Uppland

och hela Rulldalen till Anders och Per i Edsåsen. HR 15, 17, 18.2.1705.

Rulldalen nyttjades alltså under Håttö avradsland.

Punkt 13 och bilaga 213. KB:s resolution 25.11.1769. Efter skriftligt medgivande av avradslandets innehavare erhöll bönder i Mattmar by (Mellbyn) och Utgård i Mattmars socken tillstånd att därå anlägga fäbodar.

Punkt 14 och bilaga 214. KB:s utslag 24.8.1820. Mellbyns och Utgårds byamän förpliktades att avträda den andel i fäbodtrakt på Håttö avradsland som belöpte på boställen (Hårsta löjtnants_boställe och Nylands komministerboställe).

Håttö avradsland utnyttjades alltså väl för fäbodar!

Utredning Januari 1979. Punkt 11 s 5 och bilaga 211.

Djupsjöns och Gestens avradsfiske i Mörsils socken.

Twist om inbördes rätt mellan innehavarna.

HR 15, 17, 18.2.1702. Dömer. Ej underställt KB!

Utredning Undersåker, Oviken m fl socknar del III. Renbetestrakter under tiden från omkring 1645 till före avvittringen på 1800-talet. Åtgärder i samband med avvitt-ring under 1700-talet.

1. (s 1-22) A. Uppgifter om renbetestrakter i hela landska-pet Jämtland och om en del äldre förhållanden.

(punkt 1 s 1) Redovisning i jordeböcker.

(punkt 2 s 2 och bilaga 20) Uppgifter om lapparnas avrads-fjäll i 1649 års räkning för bōxlepenningarna av kronans skogar och fiskerier. Obs! "dlr" (daler) i texten skall rätteligen vara RD (riksdaler).

(punkt 3.1. s 2-5 och bilaga 21:1) Uppgifter 1695 om renbetestrakter i Undersåker. Tranris och Hittings fjäll. Sarisfjället (visste ingen om). Flatrun fjäll (i Härjedalen). Taverdalsfjället (Taverdalsfjäll, Handölsris, sunnerst i Bunnerfjäll och överst i Enbåg).

(punkt 4.1. s 11, 12 och bilaga 23). Gustaf Frölichs resolution 27.2.1695 för skattelapparna Mårten Jonsson Krank, Jon Tomsson och Hans Tomsson att bli bebrejade på vissa fjäll och skogstrakter. Skulle hans Kungl. Maj:t i underdånighet föredragas. Kommentarer (s 12x).

(punkt 5.1. s 15, 16) Hans Strijks frihetsbrev 3.3.1646 för fjäll-lappen Thomas Jonsson. Kommentarer.

(punkt 5.2. s 16, 17) Ett omnämnt frihetsbrev av Hans Strijk 3.3.1646 för Mårten Jonsson. Kommentarer.

| Hans Strijks nämnda frihetsbrev, se vidare:

| Utredning 1978-12-15 nr 20. Punkt B.3.2. (s 11-13) och

punkt B.3.3 (s 13, 14 och bilaga 178).

Yttrande 1979-08-15 nr 24. Punkt B.3. (s 92) med hänvisning till

Utredning Februari 1979 s 1-4 med bilagor 377 och 378.

(punkt 5.3. s 18, 19) Landshövding Hans Strijks frihetsbrev för jämtarna 2.3.1646. Kommentarer.

Ändrade kommentarer, se

Utredning 1978-12-15 nr 20. Punkt B.3.1. s 10, 11.

(punkt 6.1. sid 19, 20) En del äldre stadganden om jakt.

(punkt 6.2. sid 20, 21 och bilagor 25 och 26) Två mål vid häradsrätter om lappars jakt.

2. (s 22-42) B. Uppgifter särskilt om renbetestrakter (skattefjäll) i Undersåkers socken.

- 2.1. Uppgifter utanför denna del III, i senare utredningar:

Utredning 1978-12-15 nr 20. B.3.3. s 13, 14 och bilaga 178. Tranris och Hittings fjäll 1649.

Se även samma utredning punkt B.4.

Utredning Februari 1979. s 1-4 och bilagor 376:1, 376:2, 377 och 378. Täverdals och Bunner fjäll 1691 och 1705.

Utredning Januari 1979. s 2-4 och bilagor 203-208.

Tranris och Hittings fjäll och Håttö fjäll. Införsel av KB 1796, 1836, 1839 och 1841. Obs! Häradsrättens uttalande 18.9.1832 (s 2n, 3ö och bil 205 s 4n, 5ö). KB:s förordnande för lappmarkskronolänsman Anders Hållström 19.5.1845 (s 3, 4 och bilaga 208).

- 2.2. Uppgifter i denna del III: Till innehållsförteckningen

hänvisas. Kommentarer s 23x, 24m, 31ö, 33ö, 33n, 34y, 36x, 42m.

Seris och Flatrum fjäll uteslöts ur jordeboken för Jämtland genom KB:s resolution 24.9.1764 (s 39 och bilaga 36).

Den sammanlagda omfattningen av renbetestrakterna i Undersåkers socken. s 42.

Obs! Håttöfjället, som bör motsvara det gamla Hitte fjäll eller Hittings fjäll, med omgivningar bl.a. Rulldalen ingår nu i fastigheterna Håttö 1:1 och Åmen 1:1, kronoparker, vilka inte avses med någon stämningsansökan av samerna.

Angående skattefjällen i Undersåker, se ytterligare:

Utredning nr 23:

1976-01-28 5. Tranris och Hittings fjäll, omfattning och läge.

1976-01-28 6. Tranris och Hittings fjäll, uppdelning.

1976-01-28 7. Håttöfjäll. Upplåtelse 12.11.1770, 13.2. 1773.

1976-01-28 8. Vidare handlingar rörande Håttöfjäll samt Olof Torkelssons andel av Tranris och Hittings fjäll.

3. (s 42, 43) C. Uppgifter om renbetestrakt i Hallens socken. De otaxerade fjällen Sällsjö fjäll och Gestrikvål. Ansökan 1761 av lappmannen Anders Torkelsson Fjellström. Bilaga 37.

Se vidare:

Utredning nr 23. 1976-01-28 9. Sällsjö fjäll i Hallens socken.

4. (s 43-55) D. Uppgifter om renbetestrakter (skattefjäll) i Ovikens socken.

Till innehållsförteckningen hänvisas. Kommentarer s 47x, 48n, 51n-53ö, 54y-55n.

Se även

Utredning nr 23

1976-01-28 3. "Torsdagsfjället."

1976-01-28 4. Hundshögen.

Utredning Januari 1979. s 1 och bilaga 201. Tossåsfjäll.
KB:s utslag 7.4.1753.

5. (s 56-61) E. Åtgärder i samband med avvitrting under 1700-talet.

(punkt 19.2. s 56, 57) Sådana åtgärder i Mörsils socken. Förslag till avvitrting och skattläggning. Redovisning av en del avradsland.

(punkt 19.4. s 57-61). Sådana åtgärder i Ovikens och Myssjö socknar. Avvittringsrättens protokoll den 23 januari och följande dagar i januari och februari 1786: Förslag till avvitrting och skattläggning av en del byar och hemman. Yttrande samt förslag till räntor, allt avseende avradsland, fisken och fäbodrar.

(punkt 19.5. s 61) Föreslagna åtgärder för avvitrting och skattläggning fullbordades inte. Lappars renbetestrakter omnämndes inte.

Utredning Undersåker, Oviken m fl socknar del IV. Avvittringen under 1800-talet före tillämpningen av Kungl. brevet 20.4.1841. Krononybyggen i samband därmed.

1. (s 2-7) Avvittringen i Undersåkers socken.

Kartor med beskrivningar 1824-1826 över Ottsjö bys pretenderade skatteskog samt kronoavradslanden Vålådalen, Åmen och Hottö (s 2-4).

Vid lantmäterisammanträde 4.12.1827 förekom lappmännen Lill-Anders Olsson och Nils Fjällsten, den förre biträdd av kronolänsman Nyblén med påstående att framgent få bibehållas vid de marker på Rulldalen och Anariset som han och hans förfäder i långliga tider innehaft och därför erlagt skatt till kronan och den senare biträdd av Olof Södergren med enahanda påstående rörande Hittings och Tranris fjällmarker. (s 4).

Beskrivning 1.8.1828 över avvittringsdelen avseende Ottsjö by (litt D), samt kronoavradslanden Vålådalen (litt C), Åmen (litt G) och Håttö (litt H) (s 4, 5).

Någon disposition av mark åt lappar omnämndes ej och redovisades ej.

KB:s utslag 7.12.1831. Ökeskatt och räntor för överskjutande ägotilldelningar. Enligt 1820 års avvittringsstadga § 10 och Kungl. brevet 26.3.1831 (om fäboddelägenheter i fjälltrakter) erhöll Ottsjö by rätt till mulbete under 10 år på överloppsmark (s 6, 7).

1.1. (s 7-9) Nybyggen i samband med avvittringen i Undersåkers socken.

Fångåmon (17.3.1831). KB:s tillstånd rörande Skårsdalen, Gullfinnsdalen i Åre socken (ej fullföljt), Vallbo och Vålådalen.

Rörande Undersåkers socken se vidare:

Utredning Januari 1979 punkt 15 s 6-12 och bilaga 215 (28s).

Uppgifter rörande ansökningar om nybyggesanläggningar (på Åmens och Håttö avradsland med Rulldalen) eller annat nyttjande av marker (1826-1848).

Lappar i Håttö fjäll Olof Andersson och Anna Margareta Nilsson omnämnes s 7 och bilaga 215 s 6, 7 (1836).

Änkan Anna Margareta Nilsson för närgränsande lappar omnämnes s 8, 9 och bilaga 215 s 13 (1844).

KB:s förordnande 19.5.1845 för lappmarkskronolänsman Anders Hållström, se Utredning Januari 1979 s 3, 4 och bilaga 208.

2. (s 10-11) Avvittringen i Mörsils socken.

Mark söder om vattendragen till kronoavradslanden Djupsjön och Gesten, Håckren och Håcker redovisades såsom överloppsmark under litt L (s 11y).

Lappars renbetestrakter redovisades inte och omnämndes inte under denna avvittring i Mörsils socken.

3. (s 12-22) Avvittringen i Hallens, Marby och Norderöns socknar.

Kronoavradsland redovisade såsom belägna inom Hallens socken (s 14). Dessa avradsland skulle få bibehållas intill dess utskiftningen försiggått och var och en därvid erhållit sin fulla rätt (s 14y).

Fäbodelägenheter belägna på de för Kronan efter avvittringen bibehållna odisponerade avradslanden (s 15y). Jämför 1820 års avvittringsstadga §10 och Kungl. brevet 25. 3.1831 (om fäbodelägenheter i fjälltrakterna)!.
1

- 3.1. (s 17-20) De till Hallens socken återstående ägor, sedan genom denna avvittring disponerats ägor till byar och hemman samt redovisats område motsvarande kronoparkerna Bastudalen och Rönnåsen.

Dessa ägor utgjordes av dels mark till vissa kronoav-
radsland (Gläin, Ånnesjö och Hogsjö, Österlekardalen),
på vilka bönder haft avradsnyttningar, dels fjällmark,
huvudsakligen delar av Anaris- och Tossåsfjällen längst
i väster, inom vilken lappar nyttjade renbete. Hela denna
trakt ingick sedermera i avgränsade och skattlagda ren-
betesfjäll. I avvittringsdelningsbeskrivning 1832 redovi-
sades den nu dels såsom Överloppsmark, som kommer att
användas på sätt 10§ avvittringsstadgan föreskriver dels
såsom Fjällmark som å Hallens sockenkarta finnes uppta-
gen. (s 17n-18m).

Beskrivning 1824 över då förefintliga eller föreslagna
fäbodan (s 18m-20y).

Här erinras om att jämlikt avvittringsförfattningarna den
tidigare rätten till avradsland och avradsnyttningar upp-
hörde då nyttjarens hemman undergått fullbordad avvitt-
ring och att den tidigare nyttjade marken då återgick
till Kronans omedelbara disposition (s 20y).

- 3.2. (s 20n-21) Upplåtelser av KB (1832-1848) av fäbodelägen-
heter på vissa år med stöd av 10§ i 1820 års avvittrings-
stadga och Kungl. brevet 26.3.1831 (om fäbodelägenheter
i fjälltrakter för hemmansägares begagnande).
Alltså inte några upplåtelser till lappar! Viktigt!

- 3.3. (s 22) Kronolägenheter uteslutande ur jordeboken efter
fullbordad avvittring i Hallens, Marby och Norderöns
socknar.

4. (s 23-35). Avvittringen i Ovikens och Myssjö socknar.

Avvittringsinstrumentet för Ovikens socken 16-21.8.1824. Byarnes tidigare innehav 39100 tld duglig mark. "Kungl. Maj:t och Kronan tillhöriga lägenheter" varunder avradslanden upptogs: För avradslanden redovisas sammanlagt cirka 245100 tld, vari ingår bl.a Västra Arådalen, Sand- (Sanne-), Busjö-, Lövbergs-, Oldbergs- och Munkskallebodarna samt Tossåsens nybygge och Storavrads avradsland (s 23n- 24m).

Avvittringsinstrumentet för Myssjö socken 12.7.1824. Byarnas tidigare innehav 20890 tld 22 kpld duglig mark. De avradsland som begagnades av hemmanen i socknen var redovisade i samband med Ovikens socken (s 24y-25x). Avvittringsdelning 1831. Avvittringsrätten yttrade i utslag 10.10.1831 vad angår ansökningar om fäbodelägenheter på den överblivna Kungl. Maj:t och Kronan förbehållna marken bl.a: "Vidkommande de av åtskilliga hemmansägare i Ovikens, Bergs, Sunne, Lockne, Näs och Hackås socknar gjorda ansökningar om fäbodelägenheter för deras hemman, så äga de, när den för Kongl. Maj:t och Kronan behållna mark blivit på sätt Kongl. Maj:ts Nådiga Brev av den 26: te Mars innevarande år (26.3.1831) föreskriver, i ordentliga fäbodelotter indelad, om erhållande därav sig hos Kongl. Maj:ts Befallningshavande i Länet anmäla." (s 25n-26ö).

- 4.1. (s 31-33) Återstående ägor sedan ägotilldelning skett till byar, hemman och torp samt områden redovisats för kronoparker.

Dessa ägor utgjordes av dels mark till vissa kronoav-
radsland eller delar därav på vilka bönder haft avrads-
nyttningar (Arådalen, Sannebodarna, Galbäcksbodarna,
Storavrads avradsland eller Ett fjäll med dess lägenheter
med Busjöbodarna, Lövbergsbodarna, Oldbergsbodarna och
Munkskallebodarna, med större delen av Stavbrännans fäbo-

dar och med nybygget Tossåsfjäll eller Tossåsen) dels fjällmark, huvudsakligen Tossåsfjäll och Hundshögen, inom vilken lappar nyttjade renbete. Hela denna återstående trakt ingick sedermera i förrättning enligt Kungl. brevet den 20.4.1841 (s 31x-m).

Förteckningar 1837 och 1838 över förefintliga eller föreslagna fäbodelägenheter inom nämnda återstående trakt (s 31y-33y).

Här erinras om att jämlikt avvitringsförfattningarna den tidigare rätten till avradsland och avradsnyttningar upphörde då nyttjarens hemman undergått fullbordad avvitring och att den tidigare nyttjade marken då återgick till Kronans omedelbara disposition (s 33y).

- 4.2. (s 33n-34) Upplåtelser av KB 1837 av fäbodelägenheter på vissa år med stöd av 10§ i 1820 års avvitringsstadga och Kungl. brevet 26.3.1831 (om fäbodelägenheter i fjälltrakter för hemmansägares begagnande).

Alltså inte några upplåtelser till lappar! Viktigt!

- 4.3. (s 35) Kronolägenheter utslutande ur jordeboken efter fullbordad avvitring i Ovikens och Myssjö socknar.

Se även Utredning 1978-12-15 nr 23. 1976-01-28 1.

(3 sid). Vilken mark kunde de gamla byarna och hemmanen försvara under sin skatt?

Utredning Undersåker, Oviken m fl socknar del V. Avvitt-ring och skattläggning av renbetesfjäll och krononybyggen med tillämpning av Kungl. brevet 20.4.1841. Kompletterande avvitttring och skattläggning av Ottsjö by. Kronoöver-loppsmarker. I renbetesfjäll ej ingående till hemman hö-rande fisken.

Till innehållsförteckningen hänvisas. I anslutning till denna redovisas särskilt följande.

- 1.1. (s 2-10) Uppgifter om de avgränsade och skattlagda renbe-tesfjällen.
- 1.3. (s 11-13) Ansökningar om disposition av mark och förrätt-ningsmännens utlåtande med anledning därav.
Sådana ansökningar rörande Undersåkers socken se vidare:

Utredning januari 1979 punkt 15 s 6-12 och bilaga 215 (28 s). Uppgifter rörande ansökningar om nybyggesanlägg-ningar (på Åmens och Håttö avradsland med Rulldalen) el-ler annat utnyttjande av marker (1826-1848).

Lappar i Håttö fjäll Olof Andersson och Anna Margareta Nilsson omnämnes s 7 och bilaga 215 s 6, 7 (1836). Änkan Anna Margareta Nilsson för närgränsande lappar omnämnes s 8, 9 och bilaga 215 s 13 (1844).

- 1.6. (s 14-22) Utdrag ur protokollet rörande 1848 års förrätt-ning.

Uppgifter om 1848 års förrättning, se vidare:

Yttrande 1977-10-07 nr 6 punkt 11 s 20-24.

Däri intagen uppgift ur protokollet 24.7.1848 § 8: "Ytter-

ligare överlämnade länsman Hållström en skrift från Anna Margaretha Nilsson och John Torkelsson som givit Konungens Befallningshavande anledning att förordna kronolänsman att bevaka förenämnde fjällmäns rätt vid tilldelningen av renbetesområdena." Detta KB:s förordnande 19.5 1845, se

Utredning Januari 1979 punkt 8 s 3, 4 och bilaga 208

(4 s): Lappmarkskronolänsman Hållström förordnades att vid framdeles skeende delning och utstakning av fjällmarkerna i Undersåkers tingslag sorgfälligt tillse att lappallmogens därunder beroende rätt inte blev förnärmad.

Angående KB:s förordnande juni 1848 för Anders Hållström att vid denna 1848 års förrättning bevaka Kungl. Maj:ts och Kronans rätt, se

Yttrande 1977-10-07 nr 6 punkt 11 s 20ö samt kopia av förordnandet fogat till yttrandet.

- 2.2. (s 24-31) KB:s prövning av 1848 års förrättningar och däröver anförda besvär. Avvittringen av renbetesfjäll och nybyggen. KB:s utslag 13.9.1856 nr 124 bilaga 51.
- 2.3. (s 32, 33) Skattnöjningen av renbetesfjällen. KB:s utslag 13.9.1856 nr 132-136 bilagor 52-56.

Angående avvittringen och skattnöjningen av renbetesfjällen, se vidare:

Utredning 1977-11-18 nr 17 s 78-81 med kommentarer s 80, 81.

- 2.4. (s 34, 35) Fastställande av smörräntor för och upplåtelser under viss tid av överblivna delar av kronoavradsland (kronoöverloppsmarker) jämlikt 1820 års avvittringsstadga

§ 10. KB:s utslag 13.9.1856 nr 137-140 bilagor 57-60.

4. (s 48-50) Räntors uteslutande ur jordeboken efter fullbordad avvitrering och skattläggning. Bilagor 69-79.
5. (s 50-53) I renbetesfjäll ej ingående till hemman hörande fisken.
6. (s 54-69). Kommentarer till avgränsningen och skattläggningen av renbetesfjällen. Viktigt!

Om Håttö avradsland erinras om uppgifterna från åren 1702 och 1705 i Utredning Januari 1979 punkterna 10 och 12 och bilagor 210 och 212 utvisande att Rulldalen nyttjades under detta avradsland.

Vidare erinras om att Håttöfjället, som bör motsvara det gamla Hitte fjäll eller Hittings fjäll, med omgivningar, bl.a. Rulldalen, nu ingår i fastigheterna Håttö 1:1 och Åmen 1:1, kronoparker, vilka inte avses med någon stämningensansökan av samerna.

Angående ⁿHudshögs- och Tossås renbetesfjäll (numera Tossåsfjäll 1:1) i Ovikens socken, se vidare:

Utredning Januari 1979 punkt 2 s 1 och bilaga 202.

Nybygge fick inte anläggas på Hundshögs och Tossåsfjäll. Det skulle ominskat användas för renboskapsskötsel.

Kungl. Maj:t 15.1.1875.

Utredningar Undersåker, Oviken m.fl. socknar delarna I-V.

Förteckning över de hänvisningar som i dessa innehållsförteckningar gjorts till senare utredningar eller yttranden (utredningarna 1975-08-15 och yttrandena 1975-09-25 undantagna).

I Till del I

Utredning 1978-12-15 nr 19.

(punkt B.4.1. s 26-30 samt bilagor 158:1, 158:2 och 152:11) Dövelsåsens avradsland under Skålans by (Bergs tingslag 21.5.1666 nr 11). Därav (s 29n, 30ö) Börtnens krononybygge på detta avradsland enligt KB:s resolution 14.3.1796.

(punkt B.4.2. s 30-32 samt bilagor 159:1 och 159:2) Arånäset, fiske och trakt på kronans allmänning (Ovikens tingslags häradsrätt 2-5 november 1696).

(s 32n) Den sammanlagda omfattningen av Dövelsåsens avradsland och Arånäsets avradsland.

II Till del II

Utredning Februari 1979 s 5 och bilaga 379.

Åmens fiske under Vålådalens avradsland i Undersåkers socken begärdes av Stamgärde byamän. Undersåkers HR 16, 17.2.1698: Intet fog att begära det. Lämnades till högre handens vidare behag.

Utredning Januari 1979. Punkterna 9, 10, 12-14 s 5, 6 och

bilagor 209, 210, 212-214.

Håttö avradsland eller Hätteland, med Rulldalen, i Undersåkers socken.

Punkt 9 och bilaga 209. Tvist om rätt till andel. HR 23.4.1684. Dömer. Ej underställt KB.

Punkt 10 och bilaga 210. Villkorlig upplåtelse av andel. HR 15, 17, 18.2.1702. Upplåter villkorligt. Till högre handens vidare behag.

Punkt 12 och bilaga 212. Kaplan Olof Bremming hade bortlagt halva Håttö avradsland till Per Jörnsson i Uppland och hela Rulldalen till Anders och Per i Edsåsen. HR 15, 17, 18.2.1705.

Rulldalen nyttjades alltså under Håttö avradsland.

Punkt 13 och bilaga 213. KB:s resolution 25.11.1769. Efter skriftligt medgivande av avradslandets innehavare erhöll bönder i Mattmar by (Mellbyn) och Utgård i Mattmars socken tillstånd att därå anlägga fäbodar.

Punkt 14 och bilaga 214. KB:s utslag 24.8.1820. Mellbyns och Utgårds byamän förpliktades att avträda den andel i fäbodtrakt på Håttö avradsland som belöpte på boställen (Hårsta löjtnantsboställe och Nylands komministerboställe).

Håttö avradsland utnyttjades alltså väl för fäbodar!

Utredning Januari 1979. Punkt 11 s 5 och bilaga 211.

Djupsjöns och Gestens avradsfiske i Mörsils socken.

Tvist om inbördes rätt mellan innehavarna.

HR 15, 17, 18.2.1702. Dömer. Ej underställt KB!

Hans Strijks frihetsbrev 3.3.1646 för fjäll-lappen Thomas Jonsson, se vidare:

Utredning 1978-12-15 nr 20. Punkt B.3.2. (s 11-13) och punkt B.3.3. (s 13, 14 och bilaga 178).

Yttrande 1979-08-15 nr 24. Punkt B 3 (s 92) med hänvisning till

Utredning Februari 1979 s 1-4 med bilagor 377 och 378.

I utredningen del III (punkt 5.3. s 18, 19) Landshövding Hans Strijks frihetsbrev för jämtarna 2.3.1646.

Kommentarer.

Ändrade kommentarer, se

Utredning 1978-12-15 nr 20. Punkt B.3.1. s 10, 11.

Utredning 1978-12-15 nr 20. B.3.3. s 13, 14 och bilaga 178. Tranris och Hittings fjäll 1649.

Se även samma utredning punkt B.4.

Utredning Februari 1979. s 1-4 och bilagor 376:1, 376:2, 377 och 378. Täverdals och Bunner fjäll 1691 och 1705. Tranris och Hittings fjäll 1691 och 1705.

Utredning Januari 1979. s 2-4 och bilagor 203-208.

Tranris och Hittings fjäll och Håttö fjäll. Införsel av KB 1796, 1836, 1839 och 1841. Obs! Häradsrättens uttalande 18.9.1832 (s 2n, 3ö och bilaga 205 s 4n, 5ö). KB:s förordnande för lappmarkskronolänsman Anders Hållström 19.5.1845 (s 3, 4 och bilaga 208).

Angående skattefjällen i Undersåker, se ytterligare:

Utredning nr 23:

1976-01-28 5. Tranris och Hittings fjäll, omfattning och läge.

1976-01-28. 6. Tranris och Hittings fjäll, uppdelning.

1976-01-28 7. Håttöfjäll. Upplåtelse 12.11.1770, 13.2. 1773.

1976-01-28 8. Vidare handlingar rörande Håttöfjäll samt Olof Torkelssons andel av Tranris och Hittings fjäll.

I utredningen del III (C. s 42, 43) Uppgifter om renbetes-trakt i Hallens socken. De otaxerade fjällen Sällsjö fjäll och Gestrikvål. Ansökan 1761 av lappmannen Anders Torkelsson Fjellström. Bilaga 37.

Se vidare:

Utredning nr 23. 1976-01-28 9. Sällsjö fjäll i Hallens socken.

I utredningen del III (D. s 43-55) Uppgifter om renbetes-trakter (skattefjäll) i Ovikens socken.

Se även

Utredning nr 23

1976-01-28 3. "Torsdagsfjället."

1976-01-28 4. Hundshögen.

Utredning Januari 1979. s 1 och bilaga 201.

Tossåsfjäll. KB:s utslag 7.4.1753.

IV Till del IV

Rörande Undersåkers socken se vidare:

Utredning Januari 1979 punkt 15 s 6-12 och bilaga 215 (28 s).

Uppgifter rörande ansökningar om nybyggesanläggningar (på Åmens och Håttö avradsland med Rulldalen) eller annat utnyttjande av marker (1826-1848).

Lappar i Håttö fjäll Olof Andersson och Anna Margareta Nilsson omnämnes s 7 och bilaga 215 s 6, 7 (1836).
Änkan Anna Margareta Nilsson för närgränsande lappar omnämnes s 8, 9 och bilaga 215 s 13 (1844).

KB:s förordnande 19.5.1845 för lappmarkskronolänsman Anders Hållström, se Utredning Januari 1979 s 3, 4 och bilaga 208.

Se även Utredning nr 23. 1976-01-28 1. (3 sid).

Vilken mark kunde de gamla byarna och hemmanen försvara under sin skatt?

V Till del V

Utredningen del V (punkt 1.3. s 11-13) Ansökningar om disposition av mark och förrättningsmännens utlåtande med anledning därav.

Sådana ansökningar rörande Undersåkers socken se vidare:

Utredning Januari 1979 punkt 15 s 6-12 och bilaga 215 (28 s). Uppgifter rörande ansökningar om nybyggesanläggningar (på Åmens och Håttö avradsland med Rulldalen) eller annat utnyttjande av marker (1826-1848).

Lappar i Håttö fjäll Olof Andersson och Anna Margareta Nilsson omnämnes s 7 och bilaga 215 s 6, 7 (1836).
Änkan Anna Margareta Nilsson för närgränsande lappar omnämnes s 8, 9 och bilaga 215 (1844)

Uppgifter om 1848 års förrättning, se vidare:

Yttrande 1977-10-07 nr 6 punkt 11 s 20-24.

Däri intagen uppgift ur protokollet 24.7.1848 § 8: "Ytterligare överlämnade länsman Hållström en skrift från Anna Margaretha Nilsdotter och John Torkelsson som givit Konungens Befallningshavande anledning att förordna kronolänsman att bevaka förenämnde fjällmäns rätt vid tilldelningen av renbetesområdena." Detta KB:s förordnande 19.5.1845, se

Utredning Januari 1979 punkt 8 s 3, 4 och bilaga 208

(4 s): Lappmarkskronolänsman Hållström förordnades att vid framdeles skeende delning och utstakning av fjällmarkerna i Undersåkers tingslag sorgfälligt tillse att lappallmogens därunder beroende rätt inte blev förnärmad.

Angående KB:s förordnande juni 1848 för Anders Hållström att vid denna 1848 års förrättning bevaka Kungl. Maj:ts och Kronans rätt, se

Yttrande 1977-10-07 nr 6 punkt 11 s 20ö samt kopia av förordnandet fogat till yttrandet.

Angående avvitttringen och skattläggningen av renbetesfjällen, se vidare:

Utredning 1977-11-18 nr 17 s 78-81 med kommentarer s 80, 81.

Om Håttö avradsland, erinras om uppgifterna från åren 1702 och 1705 i Utredning Januari 1979 punkterna 10 och 12 och bilagor 210 och 212 utvisande att Rulldalen nyttjades under detta avradsland.

Vidare erinras om att Håttöfjället, som bör motsvara det gamla Hätte fjäll eller Hittings fjäll, med omgivningar, bl.a. Rulldalen, nu ingår i fastigheterna Håttö 1:1 och Åmen 1:1, kronoparker, vilka inte avses med någon stäm-

ningsansökan av samerna.

Angående Hundshögs- och Tossås renbetesfjäll (numera Tossåsfjäll 1:1) i Ovikens socken, se vidare:

Utredning Januari 1979 punkt 2 s 1 och bilaga 202.

Nybygge fick inte anläggas på Hundshögs och Tossås fjäll.

Det skulle ominskat användas för renboskapsskötsel.

Kungl. Maj:t 15.1.1875.

Karlsson

Velgjes 8 Lem

Velgjes 1

de 1782-1792

Obs! sid 6.

Sid 11.

Sid 27-29

+ tillegg ang. 1781 års brev

Janu. 18. 1782, 41-42

→ 1782-75-83

9 p. sendt m. oss Otho
Ratner

Summa Frantz; Sammens Rets og reubtes-
p. 27-42, del I, II og III

Vol 14 1889 post sid 1-4-11
1889-01-23

Vol 2 ✓

Vol 3 ✓

Vol 4 ✓ Reubtesstaten med Kall, 1780

Vol 5 Reubtesstaten med Otho m. m.

LAS Vols

Vol 6 (9.11) sid 1-18 + bid 11, sid 30-34

(9.1) ~~sid bid 2 sid 21-22 + bid 1 sid 9-10~~

med en rekke. hand sid 1-15

9.111 om ang. 1782 års 1. kungz eller
Ratner?

9.114 sid 5 + 26-29

6 bid. post. 1782-

Vol 7 ✓

Valpudl.

VR 8 sid 20 - 23 + 54 #5-2

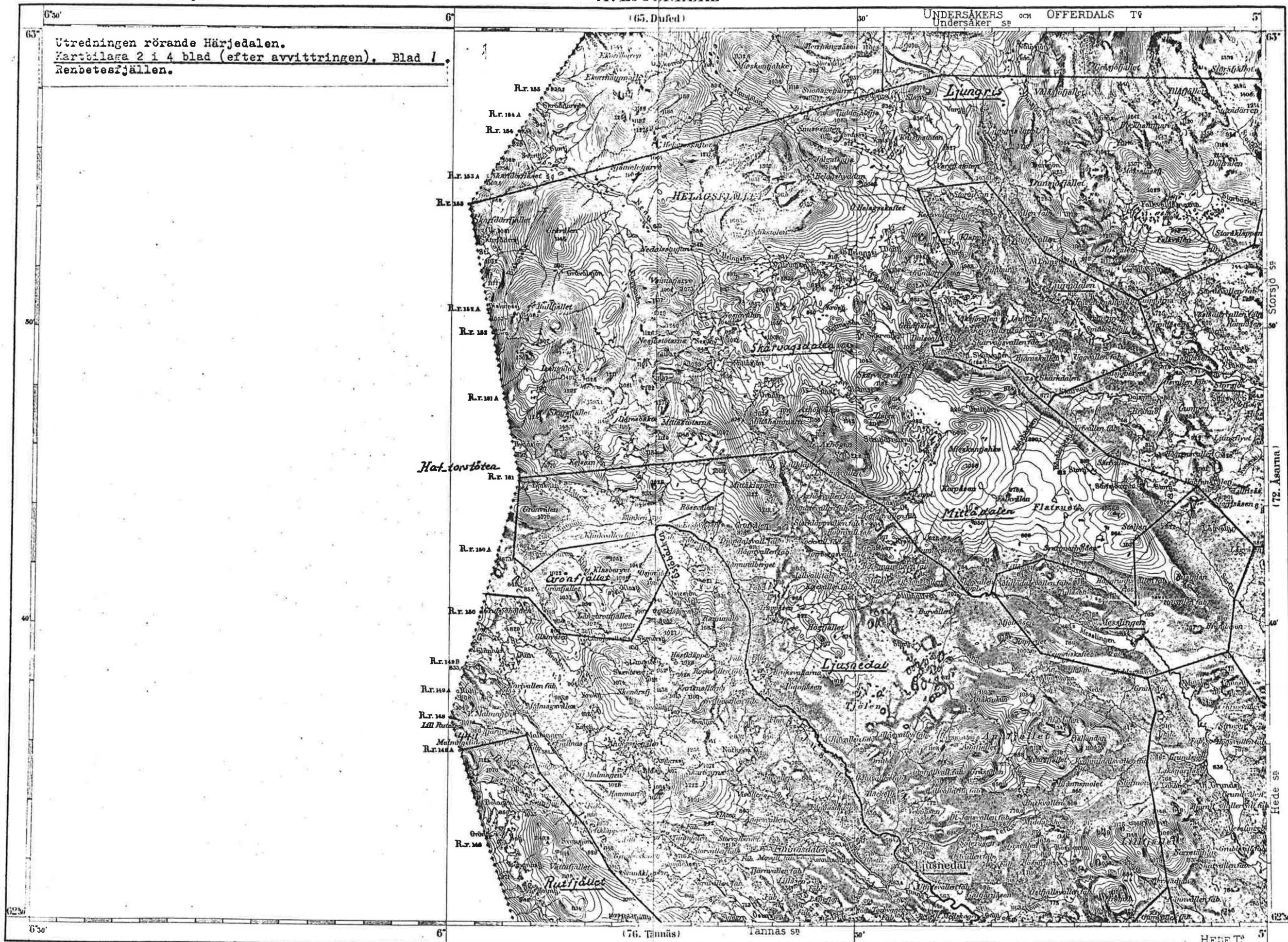
Läs Nordiska Museet: ACTA LAPPENI AXII
Om Lapparna i jämtland och
Västerbotten; Lars Thomsson

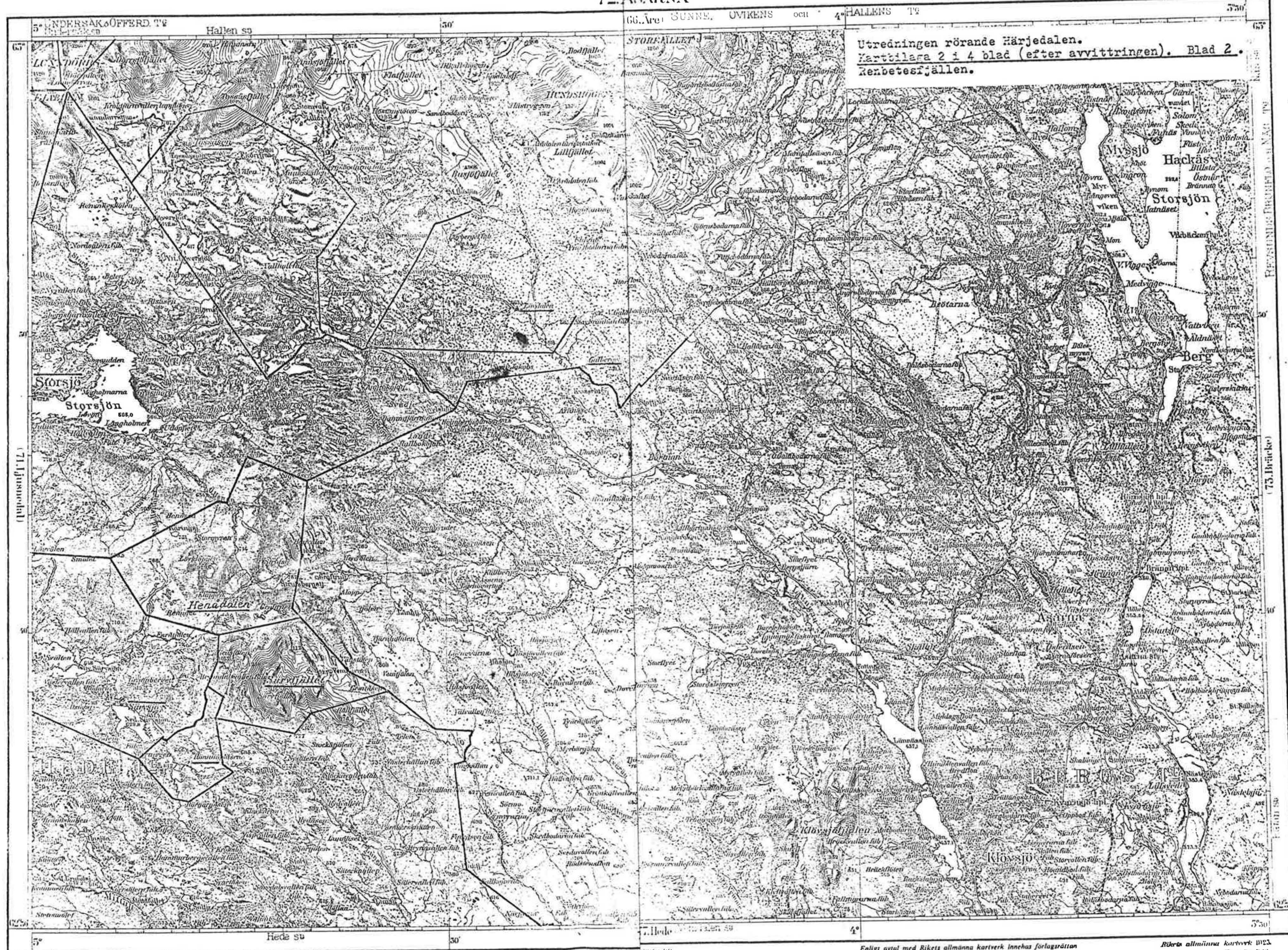
VL 551 sid 1-30, 60-61, 65-95
552 sid 1-28
553 ✓ 1-61
554 ✓ 12-35
555 ✓ 1-22-33 37-48

VL 60 sid 3-4 1 utgå 1978-07-28

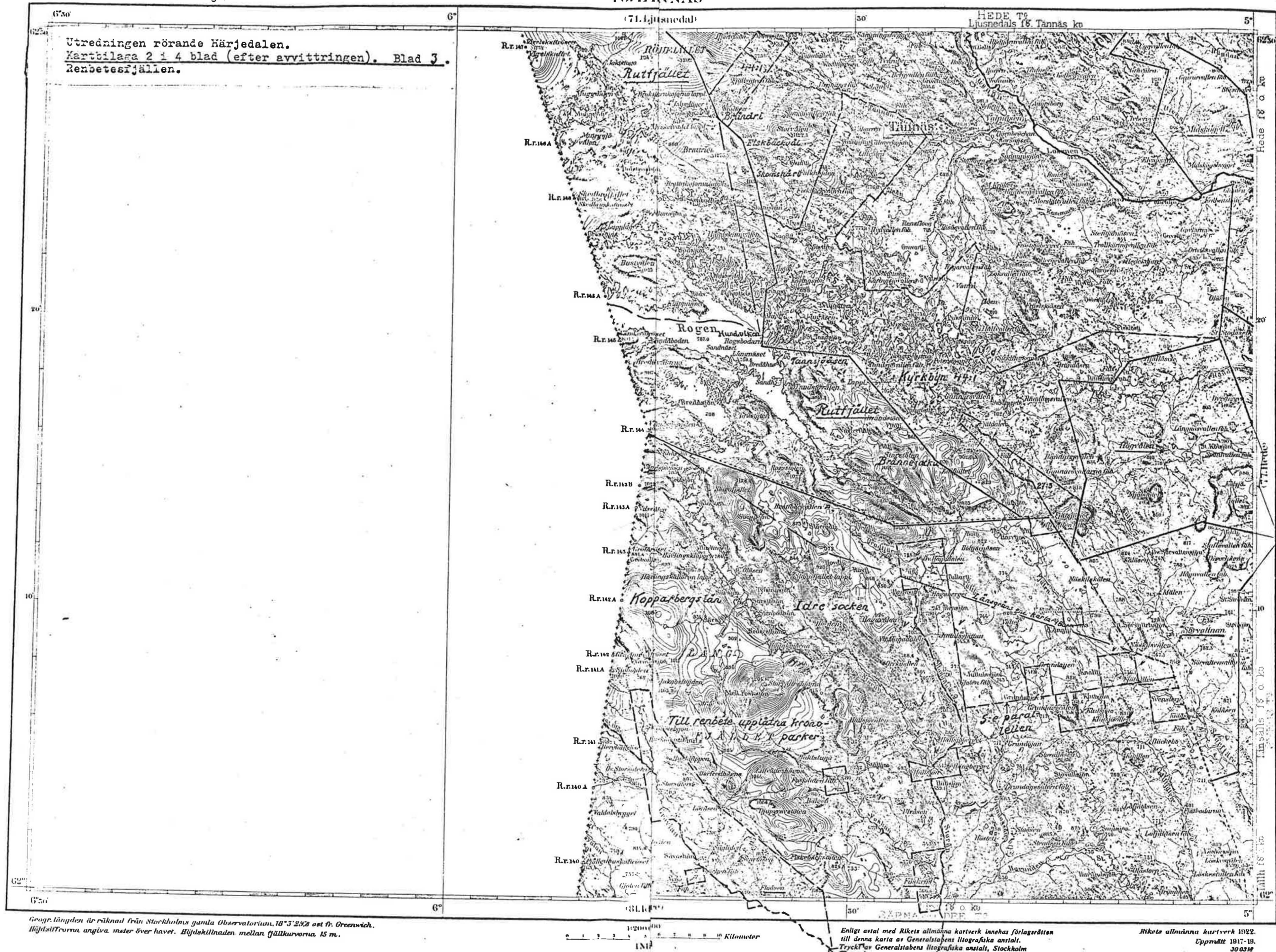
Utgå om Vn 1975?

Wao { Kistoffen Spetsarna nummer om Vagstena -
Lapparna 5 bryt af 1850-talet
Acta Lapparna 20

Utredningen rörande Härjedalen.
Kartbilaga 2 i 4 blad (efter avvittringen). Blad 3.
Renbetesfjällen.

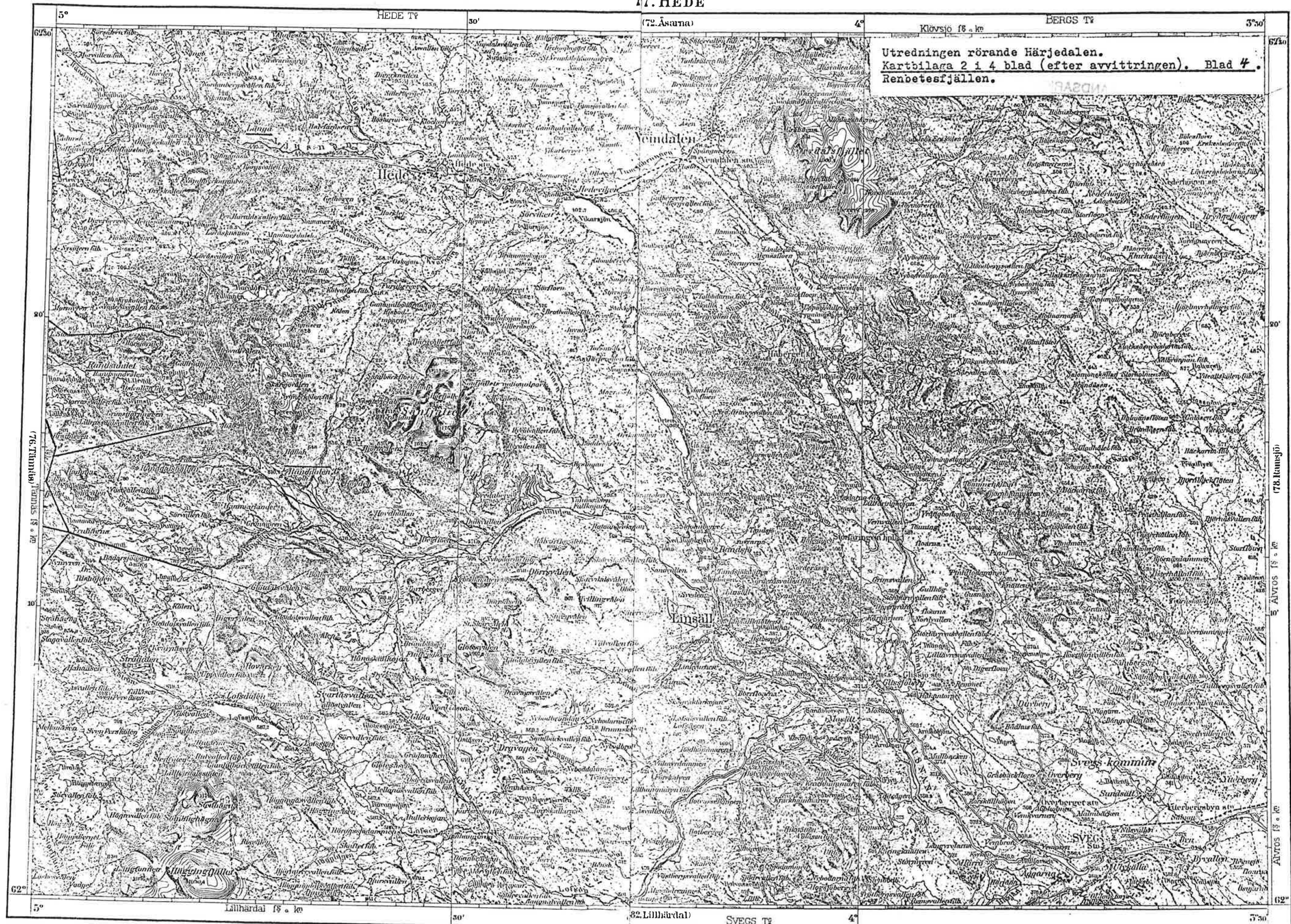

Geogr. längden är räknad från Stockholms gamla Observatorium, 18°3'29.8" ost fr. Greenwich.
Höjdsiffrorna angiva meter över havet. Höjdskillnaden mellan fjällkurvorna 15 m.

Enligt avtal med Rikets allmänna kartverk innehas förlagsrätten
till denna karta av Generalstabens litografiska anstalt.
Tryckt av Generalstabens litografiska anstalt, Stockholm

Rikets allmänna kartverk 1922.
Uppmätt 1917-19.
300318

77. HEDE

Geogr. längden är riktad från Stockholms Observatorium, 19° 3' 28" öst fr. Greenwich.
Höjdsiffrorna angiva meter över havet. Höjdskillnaden mellan fjällkurvorna 15m.

1:200 000
12 Mil
Tryckt av Grafiska Litografiska anstalt, Stockholm.

Rikets allmänna kartverk 1923.
Uppmätt 1912 o. 1917.
420114

Enligt avtal med Rikets allmänna kartverk
konst. följande till denna karta av
Grafiska Litografiska anstalt.

OVERLANTMÄTAREN

I JÄMTLANDS LÄN

A. D. nr 41/1967

Till Advokatfiskalsämbetet vid Kungl. Kammarkollegiet.

Advokatfiskalsämbetets ärenden A 64, 65, 66 och 67/1966.

Twist om bättre rätt till renbeteslanden i Jämtlands län.

Härmed översändes

1. Utdrag och referat avseende lappar påförda räntor ur 1646, 1696, 1751 och 1777 årens jordeböcker för Jämtland och 1825 års jordebok för Jämtland och Härjedalen, samtliga i Jämtlands läns landskontors arkiv
./.
landsarkivet i Östersund, med kommentarer, bilaga 1.
2. Utdrag och referat ur nämnda 1825 års jordebok avseende de ändringar och tillägg som efter jordebokens uppläggande införts rörande
./.
lapparnas räntor och renbetestrakter, med kort kommentar, bilaga 2.

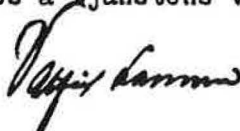
De lapparna påförda räntorna är icke i jordeböckerna redovisade på det sätt som borde ha skett, om de mot räntorna svarande markerna och nyttigheterna ansetts vara av skatte natur, utan i stället på ett sätt som torde utvisa, att nämnda marker och nyttigheter ansetts vara av krono natur.

I 1696 års jordebok redovisas lapparnas räntor såsom avredpenningar, vilken benämning användes för avgifter för disposition av kronan tillhöriga marker och nyttigheter.

Östersund i länets lantmäterikontor den 2 februari 1968.

Valfrid Larsson

Bestyrkes å tjänstens vägnar:

Utdrag och referat avseende lappar på-
förda räkter ur följande jordeböcker i
Jämtlands läns landskontors arkiv,
landsarkivet i Östersund, med kommentarer.

1. 1646 års jordebok för Jämtland
2. 1696 års " "
3. 1751 års " "
4. 1777 års " "
5. 1825 års " för Jämtland och
Härjedalen.

I. Utdrag och referat.

1. 1646 års jordebok för Jämtland.

Ströms socken.

(Tillskrivet i
jordeboken)Lapperna på Hammerdals Fielle.

(Torkill Larsson)	Lars Thorkelsson för sit fiäl	3. -
(Thomas Larsson)	Thomas Larsson	3. -
(Mils Jonsson)	Thorkill Andersson	3. -
(Johan Clemetsson)	Joan Clemetsson	3. -
(Torkill Andersson)	Anders Nilsson	3. -
(Jöns Martinsson)	Oloff Oloffsson	3. -
(Tomas Nilsson)		
(G Britta)		

Kalls socken.

Lapparna.

Mårten Joensson för Sariss och Siulfield	3. -
Thomas Joensson för Drumdriss och Hattungs Fiäld	4.16

Offerdals socken.

Lapparne

Oloff Andersson i Steenfiäld	1.16
Oloff Siulsson	1.16
Måns Siulsson	1.16
Jöns Siulsson	1.16
Mårten Siulsson	1.16
Joan Andersson	1.16
Oloff Thomesson	1.16
Matz Thorkelsson	1.16
Clemet Nilsson	1.16
Oloff Thorkellsson	1.16

2. 1696 års herdebok för Jämtland.

Kalls socken.

Lapparne

Joen Mårtensson för Seris och Cronones Fiäll			{ Cronan behållen. Frije för fördubbling efter Kongl. Bref
Afradz Penning:r	3.-	3:-	
Thomas Jonsson för Tranwijs och Hwettingz Fiäll			{ 1662 27 Febr. förmedl. till 3 D. Smt.
Afradz Penning:r	4.16	4.16	
Nils Jonsson för Tafverdahl och Flatron fiäll			{ Cronan behållen Frij för fördubbling
Afradz Pgr	1.16	1.16	

Offerdals socken.

Lapparne

Schavell Olsson			{ Cronan Behåldne. Frije för fördubblingen efter Kongl: Maj:ts bref d: 24 7br 1675
Afradz Penning:r	1.16	1.16	
Zacharias Mårtensson			
Afradz Penning:r	1.16	1.16	
Påhl Matson			
Afradz Penning:r	1.16	1.16	
Joel Olofsson			
Afradz Penning:r	1.16	1.16	
Mårten Siulsson			
Afradz Penning:r	1.16	1.16	
Mårten Jonsson			
Afradz Pgr	1.16	1.16	
Anders Flertorkesson ¹⁾			
Afradz Penning:r	1.16	1.16	
Torkell Olsson			
Afradz Pgr	1.16	1.16	
Matz Torkelsson			
Afradz Pgr	1.16	1.16	
Clemmet Månsson			
Afradz Pgr	1.16	1.16	

¹⁾ Anm. I följande årens herdeböcker skrives detta namn Anders Flerk Torkelsson.

Ströms socken.

Lapparne

Clemmet Mårtensson

Afradz Penningar 3.-

Jöns Andersson

Afradz Penning:r 3.-

Thomas Nilsson

Afradz Penning:r 3.-

Thomas Persson

Afradz Penning:r 3.-

Afradz Penning:r 3.-

Skohl Nils

Afradz Penning:r 3.- 18.-

Frije för fördubblingen
 efter Kongl. Maj:ts
 bref d: 24 7br 1675
 Cronan Behållin

Nya avradspenningar

(ej avseende lappar)

"Nya Avradspenningar" redovisas

efter Stuguns socken ("Ragund den 28 maj 1666")

efter Bodsjö socken ("Räfsund den 26 maj 1666")

efter Näs socken ("Brunflo den 7 maj 1666")

efter Sunne socken ("Frössö tingelag den 10 maj 1666")

efter Rütans socken ("Berg den 21 maj 1666")

efter Myssjö socken ("Owiken den 20 maj 1666")

efter Hackås socken ("Hackås den 23 maj 1666")

efter Marby socken ("Hollen den 18 maj 1666")

efter Kalls socken ("Undersåker den 16 maj 1666")

efter Mattmars socken ("Altzen den 14 maj 1666")

efter Offerdals socken ("Offerdahl den 12 maj 1666")

efter Ås socken ("Rödöns Tinglag den 11 maj 1666")

efter Fällinge socken ("Lijth den 3 sept. 1666")

efter Ströms socken ("Hammerdahl den 6 sept. 1666")

3. 1751 års lördebok för Jämtland.

Förekommande rubriker utöver redovisningen av hemmen.
(avser ej sammandragen)

Kronoavradsland
Kronofiskerier
Skotteavradsland
Skottefiskerier
Lappränta

Ovikens socken.

Lappränta.

Tåsåsfjäll	Räntar	1.16
Hundshögfjäll	"	.16

Kalls socken.

Lappränta.

Seris och Flatrum Fjäll	Räntar	6.-
Tranris och Hittings Fjäll	"	6.-
Tafverdahl och Bummer Fjället	"	3.-

Offerdals socken.

Lappränta.

Ansichte Fjäll	Räntar	5.-
Grubbals Fjäll	"	5.-
Stenfjället	"	5.-
Ålderfjället	"	5.-
Sösjöfjället	"	5.-
Kåhlåsfjället	"	5.-

Ströms socken.

Lappränta.

Härekjäl Fjäll	Räntar	4.16
Mur Fjäll	"	4.16
Winklöp Fjäll	"	4.16
Gåxsjö Fjäll	"	4.16

Ornäs	Räntar	6.-
Klömpwatn	"	6.-
Milleratskog	"	6.-
Badstugunäset	"	2.-

Ur sammandragen.

Sammandraget för Ovikens socken

Skattehemman

Fiskerier (skattefiskeri)

Kronohemman

Fjäll (1 kol. Skattlagt fjäll)

Avradsland (kronoavradsland)

Fiskerier (kronofiskerier).

Sammandraget för Kalls socken

Skattehemman

Kronohemman

Skattlagde fjäll

Avradsland (kronoavradsland)

Fiskerier (kronofiskerier)

Sammandraget för Offerdals socken

Skattehemman

Kronohemman

Skattlagde fjäll

Avradsland (kronoavradsland)

Fiskerier (kronofiskerier)

Sammandraget för Ströms socken

Skattehemman

Kronohemman

Skattlagde fjäll

Avradsland (kronoavradsland)

Fiskerier (kronofiskerier)

Översänd med skrivelser den 10.10.1968./K.L.

[Till I. Utdrag och referat.]

3 1/2. 1741 års jordebok för Jämtland och Härjedalen.

Härjedalen

Hede socken.

Sammandrag av rubrikerna

[Hemman]

Avrads gråskinn och penningar

Fisketaxa

Lappränta

Landskiöld

Rote penningar

Avrads gråskinn och penningar.

Grändalen med dess slått och lägenheter belägen in emot Norska gräntsen 6 1/3 d:r silvermynt. Av

Funnedalen Num: 5: Hans Ingebrechts:
Ljusnedahls Bruk Olof Jonsson Bergman }

Efter auktion på 1735 års vörting likmätigt häradstings-
attesten av den 21 mars 1735 och Högvalborne H:r Landshövdingens
ordres den 19 januari 1736. Fol. 5334 i 1735 års verifikationsbok.

Sarvväl fjäll trekt.

Storsjö byemän nyttjar för 1:24:

Efter häradsrättens attest den 30 november 1731 och H:r
Landshövdingens resolution och ordres den 20 januari 1732. Pag. 5418
i 1732 års verifikationsbok.

Fisketaxa.

Helagesjöarna söder om Helagsfjällen 4 st., Dadsjön och Stentjär-
nen av

Pär Olofsson på Vallarne vid

Ljusnedals bruk

- 12:

Mitosjöarna ovan Mito Kläpp af

Ljusnedals bruks karlen Erik Svensson

- 8:

Lappränta.

Skaar och Helags fjällen

Lappman Jonas Anders änka

Karin Tärkilsdotter

1:8:

"Efter Häradsattest den 9: December: 1720: Fol: 53: i 1721:
Års Docum: Bok Lappmannen Jon Andersson sig åtagit denne Ränta i
fredlige tider att utgöra."

Tännäs socken.

Sammandrag av rubrikerna

[Hemman]

Fisketaxa

Landskiöld

Rotpenningar

Fisketaxa.

Rogen, Röviken och Myskelen med där om liggande Skogstrakt 1 3/4
mil sydväst ifrån Tännäs 1 1/4 dir silvermynts taxa som Kyrkio bye-
männen erlägga 1:8:-

Rösjön söder om Tännä Älv mot Rogen, nyttjas av

Kyrkiöbyen nr 2 Sven Jonsson och nr 3 Nils Jonsson

- 8:

Muggsjöarna med alla små tjärnor däromkring 2 1/2 mil från
Funnesdalen sydväst om Tännä Älv av

Funnesdals byemän 15 rökar 1:-

Malmagen överst upp i Tännä Älv norr under Rutfjället

av

tullnären Hammar och Hans Ingebrechtson i

Funnesdalen

- 16:

sjön Gläen ovan Malmagen i nordn, därvid även ett tidfis-
ke, och skogstrakten däromkring av

Funnesdalen nr 1 Hans Ingebrechtson, nr 2 Olof Hansson,
nr 6 Pär Pålsson, nr 7 Ingebor änka, nr 14 Pär Halfvarsson - 20:

För fiskevattnen och Landet emellan Tännäs kyrkioby skog och

Feet- och Wrångrösttjärnorne Tamsjöarne och Sitlingarne erläggas av

Kyrkio byemännen 11 rökar 1:16:

**För fisklevattnen söder om Feet samt wrångrösttjärnorne och
Landet efter Petdalen in emot Särna sidan bör Johan Ingebrechtson**

Skröder i Herrö och Sveg socken efter anbud erlägga 1:24:

4. 1777 års jordebok för Jämtland.

Förekommande rubriker utöver redovisningen av hemman
(avser ej sammandragen).

Kronoavredsländ

Kronofiskerier

Skatteavredsländ

Skattefiskerier

Lappränta

Ovikens socken.

Lappränta.

Tåssåsfjäll Räntar 1 d. 16 ./. s:mt eller 24 skil:r
nyttjas af Lapparne Thomas Thomasson och
Jon Jonsson

Hunds Högfjäll Räntar 16 ./. s:mt eller 8 skil:r
nyttjas af Lapparne Thomas Thomasson och
Jon Jonsson

Undersåkers socken.

Lappränta.

Håttöfjäll Räntar 1/2 *ld* Rens Ost h 26 skil:
nyttjas af Olof Torkelsson

Kalls socken.

Lappränta.

Tranris och Hittingsfjäll Räntar 6. 2.
nyttjas af Tomas Hansson
Olof Torkelson

Tafwerdal och Bummer Räntar 3. 1.
fjäll nyttjas af Torkel (oläsligt namn)
Lars Hemingssons Enka

Blåskalfjället Räntar 1 d. 16 ./. s:rmt eller 24 skil:r
nyttjas af Torkel Pålson

Skjuckerfjället Räntar 1 d. 16 ./. s:rmt eller 24 skil:r
innehaives af Loppmännen And. Torkelsson

Offerdals socken.

Lopprenta.

Ansigt fjäll Räntar 5. 1.32
nyttjas af Clemet Jonsson

Grubbdelfjäll Räntar 5. 1.32
nyttjas af Nils Larsson

Stenfjäll Räntar 5. 1.32
nyttjas af Lars Tomass:

Ålderfjäll Räntar 5. 1.32
nyttjas af Johan Mårtsson

Sösjöfjäll Räntar 5. 1.32
nyttjas af Torkel Pålsson

Källefjäll Räntar 5. 1.32
nyttjas af And. Torkelsson

Tillökning på
Ålderfjället Räntar 16 ./. s:rmt eller
för Korsvatnet 8 skil:r

Föllinge socken

Lopprenta.

En fjäll tract Räntar 4 d:r s:rmt eller
vid Blåfjäll 1 Rdr 16 skil:r
nyttjas af Loppmännen
Torkel Jonsson och Lars Clemetsson

Ströms socken.

Lappranta.

Härkelfjäll	Räntar	4.16	1.24	
	nyttjas af	Jöns Qvistberg		Tomas Tomasson
Murfjäll	Räntar	4.16	1.24	
	nyttjas af	Olof Jönsson		Johan Tomasson
Vinklöpp fjäll	Räntar	4.16	1.24	
	nyttjas af	Nils Jonsson		
Gåxsjöfjäll	Räntar	4.16	1.24	
	nyttjas af	Jon Persson		
Ornäs	Räntar	6.	2.	
	nyttjas af	Bengt Jonsson		
Klompvatn	Räntar	6.	2.	
	nyttjas af	Anders Pålsson		Per Larsson
Millestskog	Räntar	6.	2.	
	nyttjas af	Nils Perssons Enka		
Badstuguhuset	Räntar	2 d:s	s:rmt eller	
		32 skil:r		
	nyttjas af	Jon Larsson		
		Nils Nilsson		
		Nils Olofsson		
Tilökning på Härkelfjäll	Räntar	1 d: 8 ./. s:rmt		
		eller 20 skil:r		
	nyttjas af	Jon Jonsson		
		Lars Andersson		

65

Än Tillökning Räkntar 16 ./. s:mt eller
på Härkelfjäll 8 skil:r
 nyttjas af Jon Jonsson
 Lars Andersson

Ur sammandragen.

Sammandraget för Ovikens socken.

Skattehemman

Fiskeri (skattefiskeri)

Kronohemman

Fjäll (1 kol. Skattlagde fjäll)

Avradsland (kronoavradsland)

Fiskerier (kronofiskerier)

Sammandraget för Undersåkers socken.

Skattehemman

Avradsland (skatteavradsland)

Kronohemman

Skattlagde fjäll

Avradsland (kronoavradsland)

Fiskerier (kronofiskerier)

Sammandraget för Kalls socken.

Skattehemman

Avradsland (skatteavradsland)

Kronohemman

Skattlagde fjäll

Avradsland (kronoavradsland)

Fiskerier (kronofiskerier)

Sammandraget för Offerdals socken.

Skattehemman

Avradsland (skatteavradsland)

Kronohemman

Skattlagde fjäll

Avradsland (kronoavradsland)

Fiskerier (kronofiskerier)

Sammandraget för Föllinge socken

Skattehemman

Kronohemman

Skattlagde fjäll

Avradsland (kronoavradsland)

Fiskerier (kronofiskerier)

Sammandraget för Ströms socken.

Skattehemman

Kronohemman

Skattlagde fjäll

Avradsland (kronoavradsland)

Fiskerier (kronofiskerier)

5. 1825 års jordebok för Jämtland och Härjedalen.

(Ursprunglig text)

Förekommande rubriker utöver redovisningen av hemman och nybyggen (avser ej sammandragen).

Lägenheter

Sågkvarnar eller Skattlagda sågkvarnar

Kronoavradsland

Kronofiskerier

Lappränta

Skattefiskerier

Skatteavradsland

Skatteutjorlar

Väderkvarnar

Kronoutjorlar

Kyrkoutjorlar

Kronotorp

Mjölkkvarnar

Färjeri och stampverk

Skattetorp

Smältthytta

Tullhus

Gruva

Skattlagde fjäll eller Lappränta

Skattefiske

Knipphammare

Kronofisken

Föllinge socken.

Lappränta.

En fjälltract	Ränter	1.16
vid Blåsjön		

Ströms socken.

Lappränta.

Badstugunäset	Ränter	- 32
---------------	--------	------

Gåxsjöfjäll	Räntar	- 20
Klumpvattnenfjäll	Räntar	2.
Millestskogsdito	Räntar	2.
Murfjäll	Räntar	1.24
Orrnäs-fjäll	Räntar	2.
Vinklumpfjäll	Räntar	1.24

Ovikens socken.

Lappranta.

Hundhögsfjäll Räntar 16 ./. eller 8 sk:r
Nyttjas af lapparne Thomas Thomasson
och Jon Jonsson

Tossåsfjäll Räntar 24 sk:r
Nyttjas af Lapparne Thomas Thomasson
och Jon Jonsson

Undersåkers socken.

Lappranta.

Håttöfjäll Räntar 1/2 *LD* Rens Ost à 26 sk:
Nyttjas af Lappmän

Kalls socken.

Skottlagde Fjäll eller Lappranta.

Blåskellfjället Räntar 24 sk:r
Nyttjas af Lappmän

Skjäckarfjäll Räntar 24 sk:r af
Lappman Jon Persson

Tafverdahl och	Räntar	1.
Bummerfjäll	Nyttjas af Lappmän	

Tranris och	Räntar	2.
Hillingsfjäll	Nyttjas af Nils Fjellstén	
	Torkel Jonsson	

Offerdals socken.

Skattelagde Fjäll eller Lappränta.

Ansätt fjäll	Räntar	1.32
	Jon Larsson	
	Anders Jonsson	

Grubbdahlsfjäll	Räntar	1.32
	Nils Larsson	

Kohlåsfjäll	Räntar	1.32
	Anders Torkels:	

Stenfjäll	Räntar	1.32
	Lars Thomasson	
	Pål Thorkelsson	

Sösjöfjäll	Räntar	1.32
	Anders Thorkelsson	

Ålderfjäll	Räntar	1.32
	Johan Mårtensson	

Tillökning på	Räntar	8 sk.
Ålderfjället och		
Korsvattnet		

Hede socken.

Lappränta.

Skor och Helagsfjell	Räntar	-. 10.-
----------------------	--------	---------

Skärwåxdelon	Räntar	1.-
--------------	--------	-----

Ur sammandragen.

Sammandraget för Föllinge socken.

Skattehemman
 Kronohemman
 Lappmarkskronohemman
 Skattlagde fjäll
 Avradsland (kronoavradsland)
 Fiskerier (kronofiskerier)
 Süteri Prälse

Sammandraget för Ströms socken.

Skattehemman
 Kronohemman
 Lappmarkskronohemman
 Skattlagde fjäll
 Avradsland (kronoavradsland)
 Fiskerier (kronofiskerier)

Sammandraget för Ovikens socken.

Skatte Hemman
 " Torp (skattetorp)
 " Fiskerier (skattefiskeri)
 Krono Hemman (med 1 kronotorp)
 " Avradsland (kronoavradsland)
 " Fiskerier (kronofiskerier)
 Fjäll eller Lapppränta (i kol. för Lapppränta)

Sammandraget för Undersåkers socken.

Skatte Hemman
 " Torp (skattetorp)
 " Avradsland (skatteavradsland)

Krono Hemman

- " Avradsland (kronoavradsland)
- " Fiskerier (kronofiskerier)
- " Utjordar (kronoutjordar)
- " Mjöl kvarn
- " Smälthytta
- " Fjäll eller Lappränna (kolumntext dold av bindning)

Sammandraget för Kalls socken.**Skatte Hemman**

- " Avradsland (skatteavradsland)
- " Mjöl kvarn

Krono Hemman

- " Nybyggen (krononybyggen)
- " Avradsland (kronoavradsland)
- " Fiskerier (kronofiskerier)
- " Utjordar (kronoutjordar)
- " Sågkvarnar
- " Mjöl kvarn

Koppargruva**Smälthytta**

Skattlagde Fjäll eller Lappränna (kolumntext dold av
bindning)

Sammandraget för Offerdals socken.**Skatte Hemman**

- " Avradsland (skatteavradsland)

Krono Hemman

- " Nybyggen (krononybyggen)
- " Avradsland (kronoavradsland)
- " Fiskerier (kronofiskerier)
- " Utjordar (kronoutjordar)

Skattlagde Fjäll eller Lappränna (i kol. för Fjäll)

Berg Präls Hemman

Sammandrag av rubrikerna för Hede socken.

Skattehemman

Krono Avradsland

Krono Fiske

Lopp Ränta

Ost Ränta

Bågske

Landskjöld

Rote Penningar

My Rotske

Kronohemman

II.

Kommentarer.

1. 1646 års jordebok.

Sambandet med redovisningen av lapparnas fjäll i 1649 års "Räkning för böxlepenningarna av kronans skogar och fiskerier" är tydlig.

2. 1696 års jordebok.

Sambandet med redovisningen i 1649 års förteckning och 1646 års jordebok är tydlig. De lapparna påförda räntorna redovisas såsom avradspenningar.

Uppgifterna vid redovisningen av "Nya avradspenningar" - ej avseende lappar - visa dessa räntors samband med 1666 års rannsaking jämlikt guvernören Sparres brev den 3 maj 1666.

3. 1751 års jordebok.

De lapparna påförda räntorna redovisas i huvudtexten under rubrikerna "Lappränta" och i sammandragen under beteckningarna "Skattlagda fjäll". I sammandragen redovisas i Ovikens socken ett skattefiskeri tillsammans med skattehemman samt redovisas i samtliga socknar med "Lappränta" (Oviken, Kall, Offerdal och Ström) "Skattlagda fjäll" omedelbart efter kronohemman och före kronoavradsland och kronofiskerier, alltså tillsammans med hemman och lägenheter av krono natur.

4. 1777 års jordebok.

De lapparna påförda räntorna redovisas i huvudtexten under rubrikerna "Lappränta" och i sammandragen under beteckningarna "Skattlagda fjäll". I sammandragen redovisas i Ovikens socken ett skatte-

fiskeri tillsammans med skattehemman, redovisas i Undersåkers, Kalls och Offerdals socknar skatteavradsland tillsammans med skattehemman samt redovisas i samtliga socknar med lappräntor (Oviken, Undersåker, Kall, Offerdal, Föllinge och Ström) "Skattlagda fjäll" omedelbart efter kronohemman och före kronoavradsland och kronofiskerier, alltså tillsammans med hemman och lägenheter av krono natur.

5. 1825 års jordebok.

De lapparna påförda räntorna redovisas i huvudtexten under rubrikerna "Lappränta" (Föllinge, Ström, Oviken, Undersåker och Hede) eller "Skattlagda fjäll eller Lappränta" (Kall och Offerdal) samt i sammandragen under beteckningarna "Skattlagda fjäll" (Föllinge och Ström), "Fjäll eller Lappränta" (Oviken och Undersåker), "Skattlagda fjäll eller Lappränta" (Kall och Offerdal) eller "Lappränta" (Hede).

I sammandragen redovisas i Ovikens socken skattetorp och skattefiskeri tillsammans med skattehemman, i Undersåkers socken skattetorp och skatteavradsland tillsammans med skattehemman, i Kalls socken skatteavradsland och mjölkvern tillsammans med skattehemman och i Offerdals socken skatteavradsland tillsammans med skattehemman. I sammandragen redovisas, under förut angivna beteckningar, lappräntorna i följande sammanhang, nämligen i Föllinge och Ströms socknar omedelbart efter kronohemman och lappmarkskronohemman och före kronoavradsland och kronofiskerier, i Ovikens och Offerdals socknar efter kronohemman och lägenheter av krono natur, i Undersåkers socken sist efter kronohemman, lägenheter av krono natur, mjölkvarn (utan ränta) och smälthytta (oskattlagd och utan ränta) samt i Kalls socken sist efter kronohemman, krononybyggen, lägenheter av krononatur, såckvarnar (två, varav en redovisas såsom oskattlagd och utan ränta), mjölkvarn (oskattlagd och utan ränta), koppargruva (oskattlagd och utan ränta) och smälthytta (oskattlagd och utan ränta).

1-5. Sammanfattande kommentar.

Skatteavradsland utgör ett till skatte köpt tidigare kronoav-

radsländ; skattefiskeri (skattefiske) utgör ett till skatte köpt tidigare kronofiske; skatteavrandslän, skattefiskeri, skattetorp och skatteutjord är av skatte natur.

Benämningen skattefjäll förekommer icke i jordeböckerna för lapparnas renbetestrakter.

De lapparna påförda räntorna är icke i jordeböckerna redovisade på det sätt som borde ha skett, om de mot räntorna svarande markerna och nyttigheterna ansetts vara av skatte natur, utan i stället på ett sätt som torde utvisa, att nämnda marker och nyttigheter ansetts vara av krono natur.

Östersund i länets lantmäterikontor den 2 februari 1968. *SLR*

Valfrid Larsson

Bestyrkes å tjänstens vägnar:

Valfrid Larsson

Utdrag och referat ur 1825 års jordebok för Jämtland och Härjedalen (Jämtlands läns landskontors exemplar, landsarkivet i Östersund) avseende de ändringar och tillägg som efter jordebokens uppläggande införts rörande lapparnas räntor och renbetestrakter.

1825 års jordebok för Jämtland och Härjedalen.

Ändringar och tillägg. (Redovisad tidigare text
inom parentes).

Föllinge socken.

(Lapperänta)

(En fjälltrokt Räntar 1.16)
vid Blåsjön) = Blåsjöfjäll

Skattlagt genom utslag den 20 oktober 1847 till
1/2 *da* smör av renbetet och 18 sk. banko av
fiskena.

Loppfjäll

Gåxsjöfjäll

Ränta 1 *da* smör à 26.

Penningar för därinom belägna 2.36.10.
fiskevattnen.

Genom utslag den 16 nov. 1854 skatt-
lagt till 1 *da* 6 *d* smör och 2.36.10.
penningar men nedsatt till emotstående
genom Kungl. brevet den 21 december 1855.

Murfjäll

Ränta 1 *da* 5 *d* smör à 26 sk.

Penningar för därinom belägna fiskevattnen 1.15. 5.

Genom utslag den 16 nov. 1854 skatt-
lagt till 1 *da* 10 *d* smör och 1.15.5.
penningar. Nedsatt till emotstående ge-
nom Kungl. brevet den 21 dec. 1855.

Vinklumpfjäll

Ränta 15 *d* smör à 26 sk. *da*

Penningar för därinom belägna fiske-
vatten.

- 18. -

Genom utslag den 16 nov. 1854 skattl.
till 18 *d* smör och 18 sk. penningar.
Nedsatt till emotstående genom Kgl.
brevet den 21 dec. 1855.

Blåsjö i Frostviken

Ströms socken.

(Lapprenta)

(Badstugunäset

Räntar - 32.)

Skattlagt genom utslag den 20 oktober 1847 till ett *dd* smör av renbetet samt 42 sk. banko av fiskena.

(Gåxsjöfjäll

Räntar - 20.)

Skattlagt i Föllinge socken och där upptaget. Motstående räkta uteslutes enl. Kngs Bfhdes utslag den 16 nov. 1854.

(Klumpvettenfjäll

Räntar 2.)

Skattlagt genom utslag den 20 oktober 1847 till 2 *dd* smör av renbetet och 2 Rd. 8 sk. av fisket.

(Milleestkogs dito

Räntar 2.)

Milleestkogsfjället: skattlagt genom utslag den 20 oktober 1847 till 2 *dd* smör samt av fiskena 2 Rd. 26 sk. banko.

(Murfjäll

Räntar 1.24)

Skattlagt i Föllinge socken och där upptaget. Gamla räntan 1:24 uteslutes enl. Kngs. Bfhdes utslag den 16 nov. 1854.

(Orrnäsfjäll

Räntar 2.)

Orrnäsfjället skattlagt genom utslag den 20 oktober 1847 till 2 *dd* smör av renbetet samt 2 Rd. 16 sk. b:o av fiskena.

(Vinklumpfjäll

Räntar 1.24)

Skattlagt i Föllinge och där upptaget.

I brev den 7 oktober 1851 har KammarCollegi:, som låtit vid länshövd:ämbetets [utslag] den 27 mars samma år bero, förordnat att räntorna av

Millestskogsfjäll	1. Rd.
Klumpvatten "	1.
Orrnäsfjäll	1.
Badstugunäsfjäll	- 32 sk.

skola avskrivas och försvinna.

Ovikens socken.

(Leppranta)

(Hundhögsfjäll

Ränter 16 ./. eller 8 sk:r)

(Tossåsfjäll

Ränter 24 sk:r)

Uteslutes ur
jordeboken enl. Kgl
KammarCollegii brev
den 8 april 1867.

Hundhögs- och Tossåsfjäll genom Kngs Bfhdes utslag den 13 sept. 1856 skattlagda till 3 *ld* smör av renbetet samt 1 Rd. 32 sk. b:ko av de inom fjällen belägna fiskevattnen: Halva Dörsjön, Hammartjärn, Kroktjärn, Hästensjöarna, Spjuttjärn, Glän, Wisjön, Dörsjöarna, Halva Hanåsjön, Glebacktjärn, Svarttjärn, Svanasjön, Stensjön, Halva Hosjön och Lillsjön.

Hallens socken.

Leppfjäll

Sällsjöfjäll

Skattlagt den 13 september 1856 till ett *ld* smör av renbetet och 16 sk:r banko i ränta av inom fjället belägna fiskena Kolatjärn, halva Hosjön, Aldertjärn och 2/5:delar av Hanåsjön.

Undersåkers socken.

(Leppranta)

(Håttöfjäll

Ränter 1/2 *ld* Rens Ost à 26 sk:)

Uteslutes ur jordeboken enl.

Kungl. KammarCollegii brev den
8 april 1867.

Bunner- eller Täfver-
dalsfjäll.

Innehavare: Lars Jönsson,
Jonas Torkelsson, Nils Ols-
son och Karin Torkelsd:r 1/4
vardera enl. K.B. utslag den
16 okt. 1857.

Räntar 2 ~~20~~ smör av renbetet samt - 24.

av de inom fjället belägna fiskena
Bunnersjön, 1/4 av Ljungrissjöarna
och Ulvasjöarna.

Skattlagt den 13 september 1856.

Trenris eller Hittings-
fjäll.

Delägare: Anders Nilsson
Fjellsten, Thomas Nilsson
Fjellsten och Jakob Jönsson,
1/3:del vardera enl. K.B.
utslag den 16 okt. 1857.

Räntar 2 ~~20~~ smör av renbetet samt - 20.

av [de inom fjället belägna] fiskena
Herrängsjöarna, Kroktjärnorna, 1/3 del
av Wahlsjön och 1/4 del av Nutttjärnor-
na.

Anarisets fjäll

Innehaves av Thomas Olofs-
son, Brita Hendriksd:r och
Olof Olofsson enl. K.B. ut-
slag den 16 okt. 1857.

Räntar 1 ~~20~~ 3 ~~20~~ smör av renbetet

samt - 9.

av [de inom fjället belägna] fiskena
Halva Dörsjön, 1/10:del av Hanåsjön
samt Övra och Nedra Långtjärnorna.

Kalls socken.

(Skattlagde Fjäll eller Fjällränta)

(Blåskallfjället)

Räntar 24 sk:r)

Blåskallsfjäll skattlagt den 31 mars 1851
till 2 ~~20~~ smör. Fastställt genom Kgl.
brevet den 20 mars 1857.

(Skjückerfjäll)

Räntar 24 sk:r)

(Tafverdehl och (Röntar 1.)
Bummerfjäll)

1856 den 13 sept. skattlagt till
2 *ld* smör av renbetet och 24 sk.
banko i ränta av fiskena att från
och med 1857 utgå.

Uteslutes ur jordeboken enl.
Kungl. KammarCollegii brev den
8 april 1867 (anm. av Valfrid
Larsson: avser den gamla röntan)

(Tranris och (Röntar 2.)
Hittingsfjäll)

Skattlagt den 13 sept. 1856 till
2 *ld* smör av renbetet och 21 sk.
banko i ränta av fiskena att från
och med 1857 utgå.

Tillhöra Undersåkers socken där
de även finnas upptagna.

Genom utslag d. 31 mars 1851, i Nåder fastställt den 15 februari
1853, har Kgs Bände skattlagt till Kalls socken nu mera hörande

1. Sösjö fjäll till 1 1/2 *ld* smör och 37 sk. B:o fiskeränta
2. Kåläs och Skjücker fjäll till 2 *ld* smör

varjämte stadgats att de ditintill utgående lappräntorna av

Skjückerfjäll	- 24.
Kåläs "	1.32.
Sösjö "	1.32 tillsammans 3.40.

skulle upphöra att utgå, vilken del av utslaget

Kamm.Collegium fastställt den 14 mars 1854.

Offerdals socken.

(Skattlagde Fjäll eller Lappränta)

(Ansätt fjäll

Röntar 1.32)

Skattlagt den 25 juni 1852 till 18 *ld* smör av
renbetet och av fiskevattnen till 1 Rd. 3 sk. B:o.
- - - Gamla röntan uteslutes enl. skattläggnings-
utslaget.

(Grubbdahlsfjäll

Röntar 1.32)

Skattlagt den 25 juni 1852 till 9 *ld* smör av
renbetet och av fiskevattnen till 29 sk. 3 rat B:o.
- - - Gamla röntan upphör enl. skattläggnings-
utslaget.

(Kohlåsfjäll

Räntar 1.32)

Kålås - Uteslutes från jordeboken.
Se anteckningen för Kalls socken.

(Stenfjäll

Räntar 1.32)

Stenfjället skattlagt i sammanhang med
Ansättfjäll.

(Sösjöfjäll

Räntar 1.32)

Sösjö - Uteslutes från jordeboken.
Se anteckningen för Kalls socken.

(Ålderfjäll

Räntar 1.32)

Skattlagt den 25 juni 1852 till 15 *W* smör
av renbetet och av fiskevattnen till 12 sk.
4 rst B:ko. - - - Gamla räntan utgår enl.
skattelägningsutslaget.

(Tillökning på
Ålderfjället och
Korssvattnet)

(Räntar 8 sk.)

Uteslutes enl. Kngs Bfhdes utslag den 25
juni 1852.

Hede socken.

(Lappränta)

(Skar och Helagsfjäll

Räntar -.10.-)

Gamla räntan 10 sk. utesluten enligt Kngs.
Bfhdes utslag den 18 dec. 1855, som dock un-
derställes Kam.Coll., som i skrivelse den 4
oktober 1864 samma utslag fastställt.

(Skärvåxdalen

Räntar 1.)

Gamla räntan 1 Rd. uteslutes enl. Kngs
Bfhdes utslag den 18 dec. 1855. Fastställt
av Kam.Coll. i skrivelse den 4 okt. 1864.

Lappfjäll

Servfjället

Ränta 5 *W* smör. Skattlagt genom Kgs. Befhdes
utslag den 18 december 1855.

Lappfjäll

Mittådelsfjäll

Ränta 10 marker smör. Skattlagt genom Kgs
Befhdes utslag den
18 december 1855.

Skervaxdalens fjäll

Ränta 10 marker smör. -"-

Ljungris fjäll

Ränta 10 marker smör. -"-
Räntan av de inom dessa
fjäll belägna fiskevatten
är fastställd till 1 Rd
18 sk. 8 rst. Banco.

Tinnäs socken.

Lappfjäll

Ruttfjället

Genom utslag d. 18 decemb. 1855 skattlagt till
10 *W* smör och 5 Rd. 1 ränta av fisken.

Grönfjället

Genom utslag d. 18 decemb. 1855 skattlagt till
5 *W* smör ö 5 sk. 1 ränta av fisken.

Kommentar.

Vid ändringarna och tilläggen har lapparnas jämlikt Kungl. brevet
den 20 april 1841 avgränsade och skattlagda renbetestrakter redovisats
under rubriken "Lappfjäll".

Östersund i länets lantmäterikontor den 2 februari 1968. *flr*

Valfrid Larsson

Bestyrkes å tjänstens vägnar:

Valfrid Larsson

Renbetestrakter, kronoavradsländ, kronoallmänningar, kronofisken, krononybyggen och fäbodetrakter samt avvitrering och skattläggning i samband därmed inom Undersåkers, Mörsils, Hallens, Marby, Norderöns, Ovikens och Myssjö socknar i Jämtlands län.

Del I

Uppgifter ur 1777 års jordebok med vissa uppgifter ur 1751 års jordebok om lappräntor, kronoavradsländ, kronofisken, fäbodar och krononybyggen. Kronoavradsländ: Rannsakingar på 1600-talet. Lokalisering med ledning av rannsakingshandlingar och senare urkunder, belägenhet och gränser, arealer och beskaffenhet. Sammanlagd omfattning. 1730 års rannsaking av kronofisken.

Kartbilaga 1.

1. Ur 1777 års jordebok, och för en del uppgifter ur 1751 års jordebok, redovisas här efter i följande ordning efter belägenheten uppgifter för Undersåkers socken om lappräntor och kronoavradsländ, för Mörsils socken om kronoavradsländ och kronofisken, för Hallens socken om kronoavradsländ, fäbodar och kronofisken, för Marby socken om kronoavradsländ, för Ovikens socken om lappräntor, kronoavradsländ, fäbodar, kronofisken och krononybyggen samt för Myssjö socken om kronoavradsländ och fäbodar.

Uppgifter om lappräntor, kronoav-
radsland, kronofisken, ^{fäbodar,} och nybyg-
gen ur 1777 års jordebok för
socknarna Undersåker, Mörsil, Hal-
len, Sunne, Marby, Oviken och Mys-
sjö med vissa uppgifter ur 1751
års jordebok.

Uppgifter om lappräntor jämväl
ur jordeboken för Kalls och
Offerdals socknar.

Myntslag: Först daler, öre och penningar silver-
mynt och därefter riksdaler, skillingar och run-
stycken banko.

Datum och nr inom parentes under en del namn
återfinns ej i jordeboken utan utgör hänvis-
ning till 1666 års avradsbok.

1777 års jordebok
Undersåkers socken
Lappränta

Håttö fjäll

Räntar 1/2 *dw* (lispund) rensost å
26 skillingar (lispundet).
Nyttjas av Olof Torkelsson.
Taxerat den 12 november 1770.

1777 års jordebok.
Kalls socken.
Lappränta

Tranris och Hittings
fjäll

Räntar 6.- 2.-
Nyttjas av Tomas Hansson
Olof Torkelson

Tafwerdal och Bummer
fjäll

Räntar 3.- 1.-
Nyttjas av Torkel Ovin
Lars Hemingssons änka

Blåskalfjället

Räntar 1.16 -.24
Nyttjas av Torkel Pålsson. Efter
resolution den 8 mars 1759 är denna
lappränta upptagen.

Skjäckarfjället

Räntar 1.16 -.24
Innehafves av lappmannen
And: Torkelsson

1751 års jordebok
Seris och Flatrum fjäll

Räntar 6.-

1777 års jordebok
Offerdals socken
Lappränta

Sösjö fjäll

Räntar 5.- 1.32
Nyttjas av Torkel Pålsson

Kålås fjäll

Räntar 5.- 1.32

Nyttjas av And: Torkelsson

1777 års jordebok
Undersåkers socken
Kronoavradsland.

Håtteland
(16.5.1666, nr 17)

Räntar 3.- 1.-
Nyttjas under Hårsta nr 1, Nyland
nr 1 och 3.

Tillökning på
Håtteland

Räntor -.12 -.6
Nyttjas under Hårsta nr 1, Nyland
nr 2 och 3.
Taxerat den 10 februari 1730.

Vålådal
(16.5.1666, nr 19)

Räntar 2.- -.32
Nyttjas under Ottsjö nr 1 och 2.

Åmen
(16.5.1666, nr 18)

Räntar 1.- -.16
Nyttjas under Rista nr 1 och 2,
Romo nr 1.

Tillökning på
Åmen

Räntan 1.- -.16
Nyttjas under Ottsjö nr 1 och 2.
Taxerat den 10 februari 1730.

Skjuts fiske med
Groplingen.
(16.5.1666, nr 20)

Räntar 1.4 -.18
Nyttjas under nybygget Dalen.

Tillökning på
dito.

Räntar -.24 -.12
Nyttjas under nybygget Dalen.
Taxerat den 10 februari 1730.

1777 års jordebok

Mörsils socken

Kronoavradsland

Djupsjön och
Gästen
(16.5.1666, nr 14)

Räntar 3.- 1.-
Nyttjas under Uppland nr 1, Högen
nr 1, Österuppland nr 1.

Håkersjön
(16.5.1666, nr 15)

Räntar 3.- 1.-
Nyttjas under Bye nr 1 och 2,
Möckelgård nr 1, Äggen nr 1 och 2.

Huker
(16.5.1666, nr 16)

Räntar 1.- -.16
Nyttjas under Sällsjö nr 1 och
Överåcke nr 1.

Kronofiskerier.

För del uti Oxsjön
samt halva Slitingen
och små tjärnorna.

Räntar -.24 -.12
Nyttjas under Bye nr 1
Taxerat den 9 och 10 februari 1730.

1777 års jordebok
Hallens socken
Kronoävradsland

Rismyra
(18.5.1666, nr 2)

Räntar 1.- -.16
Nyttjas under Trappnäs nr 1 och Marby socken Svedje nr 1 och Jersta nr 3. Genom resolution den 3 oktober 1733 har halva avradslandet transporterats från Trappnäs nr 2 och 3 till Svedje nr 1 och Jersta nr 3.

Storfloholmen
(18.5.1666, nr 1)

Räntar 1.16 -.24
Nyttjas under Höla nr 1 och 4, Låsböle nr 1 och 2, Iffelnäs nr 1 samt Norderö socken Trusta nr 2 och Marby socken Kläppe nr 1.

Toris och Halsbodarna
(1751: Törris -
och Halsbodarna)
(18.5.1666, nr 12)

Räntar 1.16 -.24
Nyttjas under Norderö socken Gälsta nr 1, Önsta nr 2, Ålsta nr 1, Västane nr 2, Tivarsgård nr 2 och Hov nr 1.

Ett kronoävradsland
och fäbodeställe
(1825: vid Storfloholmen)
(18.5.1666, nr 10)

Räntar -.12 -.6
Nyttjas under Marby socken Jersta nr 1.

Backen
(18.5.1666, nr 3)

Räntar 1.- -.16
Nyttjas under Låsböle nr 2 och Marby socken Höge nr 1 och Kläppe nr 1.

Gläm
(18.5.1666, nr 4)

Räntar 5.- 1.32
Nyttjas under Ytterhallen nr 1, 2 och 3, Byn nr 1, 2 och 3, Överhallen nr 1 och 3, Gåje nr 1, 2 och 3, Backen nr 1, Mo nr 1 och Hammarnäs nr 1, 3 och 4.

Tillökning på Gläm

Räntar -.16 -.8
 Nyttjas under Sunne socken Diger-
 näs nr 1 och 2 samt Frösö socken
 Fillsta nr 1, Genvalla nr 1, 2 och
 3, Målsta nr 2 och 3.
 Resolution den 12 februari 1762.

Tillökning på Gläm
 för ett fäbodeställe

Räntar 1.- -.16
 Nyttjas under Näs socken Blädäng nr
 2, Sunne socken Åkeräng nr 2, Mål-
 äng nr 2 och Frösö socken Slandrom
 nr 1 och 2.
 Resolution den 26 november 1762.

Tillökning på Gläms
 avradsland

Räntar 1.- -.16
 Nyttjas under Frösö socken Namm nr
 1, Rasten nr 1, Bällsta nr 1 och
 Målsta nr 1.
 Taxerat den 26 januari 1765.

Fäbodar på Gläms
 avradsland

Räntar 1.- -.16
 Nyttjas under Överhallen nr 2 och
 Näs socken Kungsnäs nr 1.
 Taxerat den 4 oktober 1766.

Högläkaredalen på
 Gläms avradsland

Räntar -.16 -.8
 Nyttjas under Ytterhallen nr 1, 2
 och 3.
 Taxerat den 5 juli 1768.

Ett änge på samma
 avradsland

Räntar -.20 -.10
 Nyttjas under Hammarnäs nr 2.
 Taxerat den 22 maj 1765.

Ännesjö och Högsjö (1751:Ännesjö och Högsjö) (18.5.1666, nr 6)	Räntar 3.12 1.6 Nyttjas under Böle nr 1, Åhn nr 1, 2, 3 och 4, Våge nr 1, Heljesund nr 3, Halabacken nr 1 och Hougsta nr 1.
Qwitsle och Arvesund (18.5.1666, nr 7)	Räntar 3.- 1.- Nyttjas under Mårtsund nr 1, 2 och 3, Brasta nr 1 och 2, Sundsbacken nr 1, Kvitsle nr 1, 2, 3 och 4 och Arvesund nr 1 och 2.
Qwitsle och Arvesunds fäboddar	Räntar 3 1/2 mkr smör à 26 skilling- ar <i>ld</i> (lispundet). Nyttjas av Erik Larsson i Halabacken. Taxerade den 5 december 1776. Tidi- gare räntat 10 mkr smör.
Kongsböle (18.5.1666, nr 5)	Räntar -.16 -.8 Nyttjas under Överhallen nr 1.
Fäboddar på dito	Räntar 5 mkr smör à 26 skillingar (lispundet). Nyttjas under Heljesund nr 2. Taxerade den 4 november 1775.
Fäboddar Drommen på Storflo avrads- land. (1825: eller Badstugu- dalen)	Räntar 1.- -.16 Nyttjas under Låsböle nr 1 och 2, Höla nr 4. Taxerade den 29 augusti 1766.
Ett fäboställe söder om Västerfjället	Räntar 10 mkr smör à 26 skillingar (lispundet). Nyttjas under Åhn nr 3 och 4, And: Swens: Heljesund nr 3 och Wåge nr 1. Taxerade den 2 augusti 1773.

Ett fäboställe väst-
söder om Västerfjäl-
let.

Räntar 10 mkr smör å 26 skil-
lingar (lispundet)

Nyttjas under Åhn nr 1 och Arvesund
nr 1.

Taxerat den 28 november 1772.

1777 års jordebok
Hallens socken
Kronofiskerier

Bärsjön och Gråssjöar- ne	Räntar	-.24	-.12
	Nyttjas under Oviken socken Side nr 2 och Viken nr 2. Taxerade den 10 januari (2 februari) 1730.		
Dalsjön med däromkring upparbetad slått	Räntar	-.16	-.8
	Nyttjas under Byn nr 2 och 3. Resolution den 9 april 1753.		
Tillökning på Ännesjö och Högsjö avradsland.	Räntar	-.20	-.10
	Nyttjas under Böle nr 1, Åhn nr 1, 2, 3 och 4, Våge nr 1, Heljesund nr 3, Halabacken nr 1, Hougsta nr 1. Resolution den 14 mars 1764.		

1777 års jordebok
 Sunne socken
Kronoavradsland

Österlekardalen
 (28.8.1672)

Räntar -.12 -.6
 Nyttjas under Prästbordet.

1777 års jordebok
 Marby socken
Kronoavradsland

Kläppkjälen
 (18.5.1666, nr 11)

Räntar -.12 -.6
 Nyttjas under Bäck nr 1.

Månsåsen
 (10.5.1666, nr 11)

Räntar 1.- -.16
 Nyttjas under Månsåsen nr 1,2,3,4 och
 5, Vällviken nr 1 och 4.

För mulbete på
 dito

Räntar 5 mkr smör à 26 skillingar
 (lispundet).
 Nyttjas under Månsåsen 2,4 och 5.
 Taxerat den 12 augusti 1769.

1777 års jordebok

Ovikens socken

Lappränta

Tåssåsfjäll

Räntar 1.16 -.24

Nyttjas av Lapparna Tomas Tomasson och Jon Jonsson. Röntan upptagen efter landshövdingeämbetets resolution den 1 maj 1734.

Hundshögsfjäll

Räntar -.16 -.8

Nyttjas av Lapparna Thomas Thomasson och Jon Jonsson. Röntan upptagen efter resolution den 31 december 1750.

1777 års jordebok

Ovikens socken

Kronoavradsland

Arådalen

(19.5.1666, nr 21)

Räntar 1 öre smt 6 runstycken

Nyttjas under Prästbordet.

Taxerat 1706.

Läckås och

Wiks bodar

(19.5.1666, nr 12)

Räntar 1.16 -.24

Nyttjas under Gisselåsen nr 1, Wiken nr 3, Side nr 1 och Sunne socken Digernäs nr 2, Fanbyn nr 1 och 2, Hegled nr 1.

Tillökning på

Läckås och Wiks

bodar.

Räntar -.8 -.4

Nyttjas under Sunne socken Digernäs nr 2, Fanbyn nr 1, Hegled nr 1 och 2. Avradspenningarna fördelade efter resolution den 19 januari 1753.

Södra Mantal-åsen
och Västnårsbodarne
(1751: Mantelåsen)
(19.5.1666, nr 15)

Räntar 1.- -.16
Nyttjas under Västnår nr 1, 2 och 4,
Lillbacken nr 1, Svensåsen nr 3.

Liåbodarne
(19.5.1666, nr 16)

Räntar 1.16 -.24
Nyttjas under Hällne nr 1, Gärde nr
1, 2 och 3, Västnår nr 3, Sölvbacken
nr 6.

Långbodar
(19.5.1666, nr 17)

Räntar 1.- -.16
Nyttjas under Hällne nr 2 och 4, Hög-
gen nr 1 och 4, Sölvbacken nr 4.

Norre Arådalen
(19.5.1666, nr 18)

Räntar -.16 -.8
Nyttjas under Backen nr 1 och 3,
Heljebacken nr 2, Mamm nr 2 och Ha-
nabacken nr 1.

Södra Arådalen
(19.5.1666, nr 19)

Räntar -.12 -.6
Nyttjas under Heljebacken nr 2 och
Hackås socken Gärde nr 1.

Tillökning

Räntar 1 1/2 mkr smör i 26 skil-
lingar *ld* (lispundet).

Nyttjas under Frösö socken Väster-
hus nr 2.

Resolution den 17 februari 1775.

Dito

Räntar 2 mkr smör à 26 skillingar
ld (lispundet).

Nyttjas under Näs socken Ålsta nr 1
Resolution den 23 juni 1775.

Dito

Räntar 2 1/2 [mkr] smör à 26 skil-
lingar *ld* (lispundet).

Nyttjas under Näs socken Ålsta nr 2.
Resolution den 19 juni 1776.

Galbäcksbodarne
(19.5.1666, nr 20)

Räntar -.24 -.12
Nyttjas under Åbbåsen nr 1, Bål-
åsen nr 1, Ede nr 1, Backen nr 1.

Tillökning på
Galbäcksbodarne

Räntar -.6 -.3
Nyttjas under Önsta nr 1.

Taxerat den 20 januari 1762.

Arådalen

Räntar -.1 -.6
Nyttjas under Prästbordet. Taxerat 1706.

Arådalen

Räntar -.12 -.6

(19.5.1666, nr 21)

Nyttjas under Skåttgård nr 1 och
Sunne socken Torp nr 1 och 2.

Tillökning

Räntar -.8 -.4
Nyttjas under Näs socken Bleka nr
1 och Sunne socken Stackris nr 1
och 2.

Taxerat den 25 februari 1758.

Ett fäboställe
på Dito

Räntar -.8 -.4
Nyttjas under Sunne socken Gäle nr
1 och 3. Resolution den 5 maj 1762.

Stugubäcks samt
Walskaftsbodarne
(19.5.1666, nr 22)

Räntar 1.- -.16
Nyttjas under Sölvbacken nr 1 och 2,
Backen nr 2, Fastgård nr 1, Helje-
backen nr 1 och 3, Skåttgård nr 2,
Myssjö socken Österhallom nr 1,
Hackås socken Hara nr 1 och Sunne
socken Bräcke nr 2.

Tillökning på Stugu-
bäcksbodar

Räntar -.8 -.4
Nyttjas under Joxåsen nr 2, Bot-
åsen nr 1. Resolution den 19 decem-
ber 1759.

Bugårdsbodarne
med Dörsjön
(19.5.1666, nr 23)

Räntar -.24 -.12
Nyttjas under Side nr 3, Bugård nr
1, Dille nr 1 och Hackås socken Ha-
ra nr 1.

Gräftåbodard med
Löfbäcken
(19.5.1666, nr 24)

Räntar -.24 -.12
Nyttjas under Botåsen nr 2, Svens-
åsen nr 5, Hvattjom nr 1 och 2,
Backen nr 3.

Tillökning på Gräftå
bodarne

Räntar 1.16 -.24
Nyttjas under Sunne socken Svedje
nr 1 och 5, Orrviken nr 1 och 2.
Taxerat den 10 mars 1764.

Tillökning på Gräftå
afrafsland

Räntar -.8 -.4
Nyttjas under Sunne socken Svedje
nr 1.
Taxerat den 2 november 1764.

Torelsvallen
(19.5.1666, nr 25)

Räntar -.16 -.8
Nyttjas under Hackåsen nr 1, Åbb-
åsen nr 3, Backen nr 1.

Pålsbodarne
med Hästsjön
(19.5.1666, nr 26)

Räntar -.24 -.12
Nyttjas under Hvattjom nr 3 och 4,
Viken nr 1 och Backen nr 3.

Mustebodarne
med Wisjön
(19.5.1666, nr 27)

Räntar 1.- -.16
Nyttjas under Orrgård nr 1, Norr-
gård nr 1, Myra (Myre) nr 2, Svens-
åsen nr 4.

Dillnevallen
(19.5.1666, nr 28)

Räntar -.12 -.6
Nyttjas under Svensåsen nr 1 och 6,
Side nr 3 och 4.

Tillökning för
Fäbodstället
Gammalbodarne

Räntar -.4 -.2
Nyttjas under Skåttgård nr 1.
Resolution den 14 mars 1751.

Dörsta bodar
(19.5.1666, nr 29)

Räntar -.16 -.8
Nyttjas under Viken nr 2, Gåråsen
nr 1 och 2, Kämpedal nr 1.

Gamla Norrgårds-
bodar
(19.5.1666, nr 30)

Räntar -.24 -.12
Nyttjas under Sunne socken Räcksjön
nr 1, Hara nr 2, Orrviken nr 2.

Ett fjäll med
dess lägenheter
(9.10.1667)

Räntar 1.- -.16
Nyttjas under Orrgård nr 1, Wästnår
nr 2, Heljebacken nr 3, Prästbor-
det.

Tillökning på
Dito

Räntar -.16 -.8
Nyttjas under Kinderåsen nr 2, Rör-
ön nr 1 och Sunne socken Vällviken
nr 1, 2 och 3.
Taxerat den 12 mars 1761.

Röfwarsjön

Räntar 1.- -.16
Nyttjas under Side nr 1.
Taxerat den 26 januari 1730.

Ett fäboställe
i Owiksfjällen

Räntar -.16 -.8
Nyttjas under Borgen nr 4,5,7 och 8.
Resolution den 12 februari 1740.

En fäbovall omkring
Bosjöarne och Stor
Löfsjön
Oldbergsbodar

Räntar 1.- }
Räntar -.6 } -.19
Nyttjas under Näs socken Bjerme nr
9, Vi nr 1, Oldberg nr 1 och Hackås
socken Vinälven nr 1.
Taxerade den 15 november 1757 och
den 3 oktober 1759.

För ett annat fä-
boställe omkring
Bosjöarne

Räntar -.6 -.3
Nyttjas under Sunne socken Hügen nr
1.
Taxerat den 20 november 1761.

Dito

Räntar -.10 -.5
Nyttjas under Sunne socken Orrvi-
ken nr 3, Gäle nr 2.
Taxerat den 5 maj 1762.

Tillökning för
ett fäboställe
omkring Bosjöar-
ne

Räntar -.10 -.5
Nyttjas under Sunne socken Orrviken
nr 6, Svedje nr 3.
Taxerat den 15 maj 1762.

Ett annat fäbostäl-
le omkring Bosjöar-
ne

Räntar -.20 -.10
Nyttjas under Näs socken Månsta
nr 1, Sunne socken Räcksjön nr 1,
Bräcke nr 1 och Hackås socken Kår-
gårde nr 2.
Taxerat den 21 augusti 1758. Räck-
sjön intaget efter resolution den
21 januari 1769.

Sannebodarne

Räntar -.30 -.15
Nyttjas under Hackås socken Sanne
nr 1, 2, 3 och 4, Gärde nr 1.
Taxerat den 19 september 1758.

Tillökning

Räntar -.6 -.3
Nyttjas under Hackås socken Gärde
nr 2.
Resolution den 3 oktober 1759.

Ett fäboställe och
mulbete i Sanne-
bodarne

Räntar -.6 -.3
Nyttjas under Brunflo socken Backen
nr 1, Viken nr 1.
Resolution den 21 mars 1776 (1760).

Tillökning på
Sannebodarne

Räntar -.6 -.3
Nyttjas under Näs socken Månsta nr 2.
Resolution den 19 december 1759.

Ett fäboställe
Löfberge på
Arådalen

Räntar -.8 -.4
Nyttjas under Näs socken Blädäng nr
1 och 2 och Sunne socken Måläng nr
1 och 3.
Taxerat den 8 maj 1760.

Tillökning på
fäbostället
Löfberget

Räntar -.12 -.6
Nyttjas under [Sunne socken] Orrviken
nr 4 och Räcksjön nr 1.
Taxerat den 5 april 1762.

Tillökning på
Löfbergs fäbodan

Räntar -.18 -.9
Nyttjas under Näs socken Bjerme nr 2,
Sunne socken Svedje nr 3 Anders Nils-
son och Frösö socken Bälsta nr 2.
Taxerat den 17 december 1762.

Munkskallen

Räntar -.24 -.12
Nyttjas under Näs socken Åsen nr 2,
Gärde nr 1, Sunne socken Måläng nr 2
Olof Ersson och Hackås socken Skede
nr 2, Gärde nr 3, Salom nr 1, Hov
nr 2.
Taxerat den 16 januari 1762.

Tillökning på
Norra Arådalen

Räntar -.3 -.1. 6
Nyttjas under Österåsen nr 1
Taxerat den 10 juni 1762.

Tillökning på
Södra Mantelåsen

Räntar -.16 -.8
Nyttjas under Bålåsen nr 3, Åbbåsen
nr 4
Taxerat den 2 november 1764.

Ett fäboställe
mellan Storfjället
och Gråberget
Ett annat på
Dito ställe

Räntar -.24

Räntar -.16 -.20

Nyttjas under Sunne socken Imnäs
nr 1, Fanbyn nr 3, Hegled nr 2 och 3.
Taxerade den 6 december 1765 och den
24 januari 1767.

Tillökning på
Sanne fäbodas å
Arådalen

Räntar -.12 -.6

Nyttjas under Näs socken Månsta nr
2 och Hackås socken Sanne nr 3.
Taxerat den 28 januari 1768.

Tillökning på Wäst-
nårsbodarna i Owiks-
fjällen

Räntar -.5.8 -.2.10

Nyttjas under Joxåsen nr 1.
Taxerat den 7 juli 1768.

Tillökning på Bu-
gårdsbodarna och
Dörsjön

Räntar -.6 -.3

Nyttjas under Obbåsen nr 3.
Taxerat den 13 maj 1769.

1777 års jordebok
Ovikens socken
Skattefiskeri

Yttergårken.

(1672)

Räntar -.12 -.6

Nyttjas under Häggen nr 3, Hälne nr
2 och 4, Bålåsen nr 1, Skåttgård nr 2.
Köpt till skatte av bönderna Jöns
Svensson och Per Olofsson i Hälne,
Sven Persson och Thomas Jonsson i
Bålåsen för 6 d:r S:rmt efter Kungl.
Kammarcollegii köpebrev av den 29
augusti 1723.

Kronofiskerier

3 st. små
fiskekärnor
(15.6.1669)

Räntar -.6 -.3
Nyttjas under Skåttgård nr 2.

Räfsjö fiske
(1672)

Räntar -.2 -.1
Nyttjas under Sölvbacken nr 1.

Bosjöarne och
Storlöfsjön

Räntar 2.- -.32
Nyttjas under Ede nr 1, Gisselåsen
nr 1, Hackås socken Vinelv nr 1 och
Näs socken Oldberg nr 1, Vi nr 1,
Bjerme nr 9.
Taxerat den 1 december 1753.

1777 års jordebok
Oviken socken
Nybyggen

Tåssåsfjäll

Nils Larsson
Lars Ersson
Enligt resolution den 29 maj 1756
tillstånd att under 16 frihetsår upp-
odla ett hemman om 1/2 gårdemantal.
Vid den förordnade avvitringskom-
mission borde dock beskaffenheten
och omständigheterna av detta nybyg-
ge närmare utrönas.

Börtnen

Föraren Jonas Wingberg
Drag: Sw: Liberg
Drag: Hendric Löfberg
Den 13 juni 1775 tillstånd enligt
avhandling med angränsande innehava-
re att göra början med nybygge. Av-
vittringsrätten skulle framdeles, när
avvittring skedde, utsätta gränserna
och föreslå frihetsår.

1777 års jordebok
Myssjö socken
Kronoavradsland

Wäster Halloms bodar
(19.5.1666, nr 14)

Räntar -.8 -.4
Nyttjas under Hallom nr 1, Öster-
hallom nr 6.

Tillökning

Räntar 2 1/2 mkr smör à 26 skillingar
du (lispundet).

Nyttjas under Ovikens socken Bugård
nr 1.

Resolution den 11 september 1775.

En nyupptagen vall
på samma fjäll

Räntar 5 mkr smör à 26 skillingar
du (lispundet).

Nyttjas under Österhallom nr 6.

Resolution den 11 september 1775.

Swedjelandet
(19.5.1666, nr 1)

Räntar 1.16 -.24
Nyttjas under Österhallom nr 2,4,5
och 7 och Ovikens socken Häggen nr
2 och 3.

Tillökning på
Swedjelandet

Räntar -.8 -.4
Nyttjas under Funäs nr 1.
Taxerat den 11 maj 1765.

Högbodar
(19.5.1666, nr 2)

Räntar 1.- -.16
Nyttjas under Matnäset nr 2 och 3,
Hovermo nr 2,3 och 4, By nr 1, Köv-
ra nr 1.

Åbbåsen
(1751:Ållåsen)
(19.5.1666, nr 4)

Räntar 1.- -.16
Nyttjas under By nr 2, Matnäset nr 4
och Bergs socken Kvitsle nr 2, Med-
vigge nr 3 och 5.

Ångrobodar (19.5.1666, nr 5)	Räntar 1.- -.16 Nyttjas under Ångron nr 1,2 och 3, Kövra nr 2, Matnäset nr 1, Långs- ved nr 2.
Fudebodar (19.5.1666, nr 6)	Räntar 1.24 -.28 Nyttjas under Tossåsen (Tosåsen) nr 1, 2, 3 och 4 och Bergs socken Dal- åsen nr 1, 2 och 3.
Allåsbodar (19.5.1666, nr 7)	Räntar 1.16 -.24 Nyttjas under Persåsen nr 1, 2, 3 och 4, Hovermo nr 3, Österhallom nr 3.
Gallebodar eller Svartåsen (19.5.1666, nr 8)	Räntar 1.- -.16 Nyttjas under Elfven nr 3, Öster- hallom nr 3 och Ovikens socken Rör- ön nr 1, Svensåsen nr 2 och 3.
Kåseböle ödesgoods (19.5.1666, nr 13)	Räntar -.16 -.8 Nyttjas under Lockåsen nr 1 och 3.
Swedje och Persås- landet (19.5.1666, nr 10)	Räntar 2-. -.32 Nyttjas under Svedje nr 2 och 3, Mjåla nr 1, Persåsen nr 1,2,3 och 4 och Hovermo nr 3.
Norra Landsom Fiske och Björns- bodarne. (19.5.1666, nr 11)	Räntar 2.16 -.40 Nyttjas under Landsom nr 3, Mjåla nr 2, Lockåsen nr 1, Hallom nr 1, Österhallom nr 3, Funäs nr 2 och Ovi- kens socken Obbåsen nr 2, Hällne nr 1, Häggen nr 5 och Myre nr 1.
Hällebergs Småbodar (19.5.1666, nr 3)	Räntar 1.- -.16 Nyttjas under Landsom nr 1 och 2, Kövra nr 1, Långsved nr 1 och Fu- näs nr 3.

Elfwen
(9.10.1667)
(19.5.1666, nr 9)

Räntar -.24 -.12
Nyttjas under Elven nr 1,2,3,4 och 5
och Ovikens socken Fjösåsen nr 1.

Landsomsbo-
vallen

Räntar 5 mkr smör å 26 skillingar
ld (lispundet).
Nyttjas under Ovikens socken Västnår
nr 1 Sunvis Olofsson. Resolution den
11 september 1775.

En fjälltract
mellan Lång,
Liå och Wäster
Hallomsbodar

Räntar 5 mkr smör å 26 skillingar
ld (lispundet).
Nyttjas under Lockåsen nr 2.
Resolution den 11 september 1775.

Bestyrkes i tjänsten

Väyris Lamm

2. Kronoavradslanden.

Rannsakingar på 1600-talet.

- 2.1 Uppgifter, i form av avskrift, ur 1649 års räkning för bōxlepenningar av kronans skogar och fiskerier redovisas härefter för Bergs tingslag och socken, Ovikens tingslag och socken, Hallens tingslag och Norderö socken, Undersåkers tingslag och socken samt Mörsils socken.

Ur 1649 års räkning för bõxlepenningar av kronans skogar
och fiskerier.

(Myntslag. Daler och öre silvermynt.)

Bärgz Tingelagh och Sochen.

Aspåån	Peder Ollsson i Wigge	}	7. 16
	Jöens Joensson ibid		
	Mårthen Joensson ibid		
	Erich Nillsson ibid		
	Anders Nillsson		
	Måns Olofsson i byen		
Fudhe	Påel Nillsson i Moo	}	7. 16
	Swen Andersson ibid		
	Joen Olofsson ibid		
	Joen Mårthensson ibid		
	Joen Jörgensson ibid		
Giälön	Swen Erichsson i Quitzle	}	7. 16
	Joen Stensson ibid		
	Peder Ollsson i Wigge		
	Olof Erichsson ibid		
	Gulich Oloffsson i Hofuermoo		
Alldaseen	Her Jöens Siulsson i Bergh	}	6. -
	Jöens Oloffsson i Westerwigge		
	Swen Stensson ibid		
	Tyris Påelsson ibid		

Owijkens Tingelag och Sochn.

Tåssåssen	Joen Andersson	}
	Olof Andersson	
	Peder Erichsson	

	Anders Nillsson	}	10. 16
	Joen Andersson i Dahlåsen		
	Joen Andersson ibid		
	Joen Andersson ibid		
Perssåssen	Anders Jöransson	}	
	Johan Joensson		
	Joen Olofsson		7. 16
	Oloff Joensson i persåssen		
	Olof Ollsson ibid		
Swidie	Swen Olofsson	}	4. 16
	Jöens Nillsson		
Elfwen	Peder Joensson	}	
	Joen Håkansson		
	Peder Joensson		7. 16
	Jacob Björnsson		
	Jöens Olofsson		
Fiössåssen	Bengt Torstensson		1. 16
Gierde för Liå- boderne	Swen Kielsson	}	
	Olof Erichsson i Gierde		
	Clemet Joensson ibid		9. -
	Jöens Pedersson i Gierde		
	Olof Ollsson i Selbacka		
	Joen Joensson i Westanår		
Allåssen	Hans Andersson i Marnäs	}	
	Jöens Andersson i Miåla		4. 16
	Olof Joensson i Byen		
Hungbodha	Jöens Joensson i Marnäs	}	
	Olof Carllsson ibid		4. 16
	Joen Pedersson i Hofuermo		

Långmyra

Anders Ollsson i angroon

1. 16

Hallens Tingelagh och Norderö Sochn.

Ladumyra

Gunnar i Hoff

Olof Ollsson ibid

3. -

Kielen

Joen Olofsson i Moo

Joen Elliensson i Hammarnäs

Jöens Mårthensson ibid

Peder Mårthensson ibid

Joen Andersson i Backen

Anders Joensson i Gåije

Olof Eliensson ibid

Joen Nillsson ibid

Peder Joensson i Arfweåsen

Olof Joensson ibid

Mårthen Jeppesson i Sunne Sohn

Nills i Hellebacken

Nills Mårthensson i Quitzle

Olof Matzsson ibid

H. Anna ibid

Torsten Joensson ibid

Påål Olofsson ibid

Gunnar Nillsson i brastad

Olof Joensson i Mårthensundh

Befal: Peder Erichsson

Gunnar Henningsson i Wåge

Joen Pedersson ibid

Erich Erichsson i Hinderåssen

Hendrich Ollsson ibid

Jacob Ollsson ibid

Joen Olofsson ibid

Jöens i åån

Henning Gunnarsson i Wåge

Jeen Elliesson i Trapnäs

58. 16

	Joen Halfuardsson ibid		
	Mårthen Mårthensson ibid		
	Carl Thollsson ibid		
	Nills Halfuardsson i Låsböle		
	Joen Elliesson ibid		
	H. Brita i Hölie		
	Joen Stensson i Kläppe		
	Olof Andersson i Hole		
	Halfuard i Beck		
	Her Måns		
Leekdahl	Anders Jacobsson i Ytterhallen		
	Påel Joensson ibid		
	Peder Joensson ibid		
	Joen Enarsson i Byen	12. -	
	Olof Halfuardsson ibid		
	Olof Ollsson ibid		
	Peter Bertilsson i öfwerhallen		
	Olof Erichsson ibid		
Storflodhen	Joen Helgesson i bunäss	3. -	
	Peder Andersson i Tröste		
Åarbogdt	Jöens Andersson i Giälstad		
	Olof Andersson i ohnstadh	4. 16	
	Olof Halfuardsson i allstad		
Undersåkers Tingelag och Sochn.			
Wadedahl	Michel Nilsson i ödesiö	3. -	
	Joen Ollsson ibid		
Ååmen	Olof Håkansson i Röste		
	Olof Andersson i Romo	4. 16	
	Jöens Erichsson i Röste		

Heetäggien	Joen Pedersson i Nyland	}	6. -
	Joen Gunnarsson ibid		
	Erich i Horstad		
	Her Adam		
Diupsiöön	Erich Joensson i holland	}	4. 16
	Peder Erichsson i Upland		
	Carl i Swenstad		
Mörsell Sochn.			
Hukron	Hendrich Märthensson i Bye	}	6. -
	Måns Erichsson ibid		
	Erich Erichsson i Michelsgård		
	Märthen Olsson i Östereggen		
Diupsiön	Simon Nillsson i Opland	}	4. 16
	Joen Ottesson ibid		
	Elias Matzsson i Bye		

Bestyrkas i tjänster:
Vakuum damm

2. Kronoavradslanden.

Rannsakingar på 1600-talet.

2.2 1666 års och följande årens avradsrannsakingar.

Ur 1666 års avradsbok redovisas härafter i följande ordning efter belägenheten uppgifter, i form av direkt utdrag, för Undersåkers tingslag, Hallens tingslag, Frösö tingslag, Ovikens tingslag och Bergs tingslag.

1666 -

Ur Jämtlands avradsbok 1666 -
(Myntslag. Daler och öre silvermynt).

Undersåkers tingslag den 16 maj 1666 (sid 28).

(sid 30)

14. Diupsiöön och Gesten, Cronones Afradzland och fiskien som ähre Böxlade aff Oplandz och Hägge män i Mörsill Sochn, aff Befallningzmannen Peder Niure, Och der oppå sigh Twenne Böxlebreff förwärfwat: Dhet ena Twärth emoth det andra om Råmerkien, Hwilcka nu bägge, det första Daterat den 8. Novembris 1651. och dh: senare den 8. Novembris 1652. ogillde Kiännes. Altså betygade nu Tålfman Anders Erichsson i Åcke, samma Afradzland och fiskie liggandes inom effterskrefne Råmerkien, som begynnes på Östre Sijdan i Norr och Söder wedh Diupsiöbäckien och i Brattfalle, Östan Gesten: Sedan i Hwijtwallen till dess fiället emothtager; Oppå Wästere Sijdan i Söder ifrån Håtterströmmen som Wijser i Norr och Söder. Uthlåfwade altså nu Simon Nillsson i Öster Opland, Joen Ottesson i Högen, och Pehr Erichsson i Opland, (:efter ingen Åhrligh Affradh derföre förr detta gifwin Ähr:) Her effter Åhrligen Hwardtera till Kongl: May:tt och Cronan gifwa Een dahl:r Silfwer Myndt: Ähr tillhopa

Penningar

3.--

15. Håckren Cronones Affradzland, och fiskie, som sträcker sigh i Öster uthj en Öö i Öster Hackeströöm, och Wästerst i en Hollm, som ståår i Wäster Håckeströmen ofwan på ett bratt fall, Och sedan till Land och Watten sträcker sigh Söder uth till fiälls. Och

för detta Boxlat aff Pehr Erichsson Niure
till effterskrefne bönder i Mörsill. Sochn
Nl: Hindrich Mårthensson i Bye, Måns Erichs-
son i Byom, Hindrich i Möckelgård, Erich
i Wästeräggien, för 4. Rd:r. Men ingen Åhr-
lig Skatt derföre till Cronan gifwit; Uthläf-
wade nu Altså effter Nämbdens godtfinnande
Hindrich Mårthensson, Måns Erichsson i By,
Erich Jonsson i Möckelgård, Erich Ersson och
Bengdt Erichsson i Äggien, Åhrligen till
Cronan ehrläggia Tree dahl:r Silfwer Myndt.

Penningar

3.--

16. Håcker, Cronones Skough och Affradzland,
som sträcker sigh ifrån Håckerhollmen, och
inemoth Håckersiöön effter kosan i Norr
och Söder. Åhr tillförenne Boxlat aff Be-
fallningzman Sahl: Jacob Christophersson,
till Anders Erichsson i Åcke och Jacob
Nilsson i Sölfwedh för Twå Richzdaler:
Men ingen Åhrlig Afradh derföre gifwit;
Förwissade nu derföre till Cronan gifwa
tillhopa Åhrligen Een dahl:r Silfwer Myndt.

Penningar

1.--

17. Håtteland, Cronones fiskie och Affradzland,
belägit inom effterskrefne Råmerckien, som
först begynnes mitt i Öster Håttöye Strömen
i Norr, och intill Swälingen i Söder. Sedan
på den Wäster Sijdan, alt mitt uthj Wäster
Håttöyeström, och i Söder mitt i Anna Högen
som in-grijper Anna Siöön Wäster-Söderuth.
Och är tillförende Böxlat aff Sahl: Raphael
Påhlsson för 4. Richzdahl:r. Altså (emedan
ingen Åhrlig Afradh derifrån gifwin åhr:)
Uthläfwade Ländzman Lars Oluffsson, och
Joen Ingemundsson i Nyland, Åhrl: till Kongl:

May:tt och Cronan gifwa tilhopa 3. dahl:r
S.M:t.

Penningar

3.--

18. Åmmen Cronones Affradzland och fiskie, hwilcket sträcker sigh till Wadhe österuth, och i Söder till Rulla i Wäster till Mörwijk - Näset, och i Norr till Skattmijhlen Möther. Hwilcket Cronones Land och fiskie är för detta Böxlat för 3. Rd:r till Pehr Andersson i Råmoo, Oluff Håkansson och Jöns Ersson i Röstadh: Men ingen Åhrligt Affradh derföre gifwit; Uthlåfwade nu altså ofwanskrefne byemän Åhrligen till Cronan 1. D:r Silf:r Myndt ehrläggia

Penningar

1.--

19. Wåhlödahl, Afradzland och fiskie, som sträcker sigh Öster till Rulla, Söderuth i Tranrijs, Wäster uth emoth Ottfiället, och i Norr till Skattmijlen emothtager, som för detta ock Böxlat ähr, för 2. Rd:r till Mickiel Nillsson och Joen Olffsson i Ottssiöö, och derföre Åhrl:n i Affradh till Cronan gifwit. -- 24. öhre Silf:r M:t. Men effter Afradzlandet och fiskie pröfwades wara bättre; Uthlåfwade nu ther till Åhrligen Twå dahl: Silf:r M:t Cronan betahla.

Penningar

2.--

20. Skiutzfiskie samt Gröplingen och Oxsiöön, Kongl: May:tz och Cronones Afradzland, för detta Stadzlat aff Provincials Fiscalen Johan Huss, till Eedzåås byemän för 3. D:r Silfwer Myndt: Men ingen Åhrlig Afradh derföre till Cronan gifwit; Uthwissade nu förden-skull Östen Joensson, Bertil Nillsson, Joen Olufsson och Oluff Andersson i Eedzåsen, till-

hopa Åhrligen till Cronan gifwa 1. D:r 4.
öre Silf:r M:t.

Penningar

1. 4.-

Hallens tingslag den 18 maj 1666 (sid 33).

1. Stoorflohollmen Cronones Afradzland, som för detta är Böxlat aff Befallningzmannen Pehr Erichsson Niure, till Joen i Höhla, Oluff Andersson i Låssböle, Joen Helliesson i Iffilnääs, Joen Swensson i Kläppe och Pehr Andersson i Trustadh på Norderöhn. Som sigh inom effterskrefne Råmerkien sträcker; och begynnes öfwerst i Stoorfloon wäster om Hemmingzboderne ath Rijsmyran och till fiälls. På Wästre Sijdan begynandes Wästerst i Wargmyran, der ifrån i Långnäset, och ostan för Hollmängierne, twärt öfwer Ahrbogdten åth Biurbäcken till fiälls. Uthläfwade nu Altså effter Nambdens godtfinnande Joen Helgesson i Iffillnääs, Joen Pehrsson i Höhla, Anders Olufsson ibidem, Pehr och Siuhl Joensson; Låssböhle, hustru Dorothea Änckia å Trustadh och Norderöhn s:n till Kongl: May:tt och Cronan 1 D:r 16 öre Silf:r Myndt.

Penningar

1.16 --

2. Rijsmyran, Kongl: May:ttz och Cronones Afradzland, för detta Stadzlat aff Befallningzman Pehr Erichsson Niure till Joen Eliasson, Joen Halfwarsson, Carl Tohlsson och Mårthen Mårthensson i Trappnääs för 4. Rd:r. Men ingen Afradh derföre gifwit; Uthfästade nu Ländzman Clemmet Olufsson, Mårthen Joensson och Halfwar Joensson i Trappnääs, derföre åhrligen till Kongl: May:tt och Cronan ehrläggia 1. D:r Silf:r Myndt; dher emoth skole de berörde Afradzland som inom effterskrefne Råmerkien sigh sträcker och begriper; Som begynnes i Älfwesåhn, och sträcker sigh der ifrån och i Graffbacken, der ifrån och i Fiällwatt~~en~~, fullkommeligen åthniutha, Wälförståendes at Clemmet Olufsson Ländzman,

för Cronegårdarne han i Trappnääs Åboor, uthj alle låtter och lunder behåller halfparthen, och sedan Mårthen Joensson och Halfward Joensson uthj Trappnääs hwar sin fierdepart.

Penningar

1. - -

3. Backa ödesböhle, brukas aff Pehr Joensson i Lassböhle Pehr Erichsson i Höge, och Anders Andersson i Kläppe: Men ingen åhrlig skatt Hwarcken i Danskes, Mindre Kongl. May:tz i Sverige Regementz Tijdh gifwit. Och såssom Nämnden pröfwade, och elliast Pehr Erichsson i Höge sielff bekiänner sigh elliast wara behållin, uthom samme ödesbohles Skough, hwilcken han effter Sweriges Lagh, och Hans Excell:tz H:r Gouverneurens Resolution affsades; Halst emedan han uthj en annan Sochn Nembl: Mariäby, boendes ähr, och bekiände sigh på 20. Åhrs Tijdh alldrig hafwa hafft någon nytta aff samma skough: Deremoth Bohlbyägarn Pehr Joensson i Låssböhle, för Hwilckens skattmijhl samma skough ligger, och elliast Cronegård Trappnääs, som Landzmannen Clemmet Oluffsson Åboor, förmedelst ringa skough och Slåttmyror är ödhelefwin; Altså oplätz nu be: de ödesböhlesskough, och deri liggande Myreslätter, till Pehr Joensson i Låssböhle, at bruka der aff halffparthen, Och Cronehemmanet Trappnääs, som Ländzman aboor, samt Anders Andersson i Kläppe tillhopa den andre halfpartten, till deras ringa hemman, medh dess pertinentier behålla: derföre de Åhrl. till K:M:t och Cronan Uthlåfwade gifwa 1 D.SM:t. Men gamble ödesböles ägan behålla dess för: riga och rätta ägesmän, så mycket de inom hank och stöör hafwa sigh förbehållit.

Penningar

1. - -

4. Gläin, Cronones Afradzland och fiskie, är brukat och Böxlat Befallningzmannen Pehr Erichsson Niure, till effterskrefne bönder, som ähre, Pähl Joensson och Anders Jacobsson i Ytterhallen, Joen Enarsson, Oluff Oluffsson och Oluff Halfwarsson i Byen, Pehr Bertilsson och Oluf Erichsson i Öfwerhallen, Joen Olufsson i Moo, Pehr Mårthensson, Oluff Törisson och Jeppe Mårthensson i Goye, Joen Eliesson, Jöns Mårthensson och Pehr Mårthensson i Hammarnääs, den deel deras förfäder tillförenne aff allder brukat och lagligen innehafft hafwa, och Bohlbyen icke för nähr är. Uthlåfwade derföre nu godhwilleligen, Oluff Pählsson, Erich Pehrsson och Jacob Andersson i Ytterhallen, Enar Joensson, Oluff Oluffsson och Halfwar Joensson i Byn, Joen Olofsson i Moo, Lars Bertilsson, Oluff Tyrisson och Nills Jeppesson i Goye, Joen Joensson, Jacob Hemmingsson i Hammarnääs, och Halfwar Jeppesson i Högen, Oluff Oluffsson i Backen, samt Pehr Bertilsson och Oluff Erichsson i Öfwerhallen, Åhrligen hwardtera till Kongl: May:tt och Cronan Tijo öre Silf:r M:t löper in summa
— . 5 dahl:r

Penningar

5. --

5. Kongzböhle, är för detta brukat af Pehr Bertilsson och hans förfäder uthj Öfwerhallen, liggandes för hans Skatteskoug emoth fiällen. Men icke befinnes hwarcken under danske, mindre Sweriges Crono någon skatt der af thill Cronan gifwit; Uthlåfwade altså nu effter Nämbdens godtfinnande, för beste Cronan tillhörige Ödesböhle, Åhrligen till Kongl: May:tt och Cronan Sexton öhre Silf:r Myndt, at erläggia.

Penningar

- 16 -

6. Ånessiöö och Hoghsiöö, fiskiewattn, och Cronones Afradzland, är 1651. den 16. Augusti städzlat aff Befallningzman Pehr Erichsson Niure, till effterskrefne bönder i Hallen Sochn, som ähre: Joen Oluffsson i Böhle, Erich Erichsson, Hindrich Oluffsson, Jacob Oluffsson och Joen Oluffsson widh Åhn, Gunnar Hemmingsson och Joen Pedersson i Wåge, Nills Joensson i Helliebacken, Hemming Gunnarsson i Höghstadh, hwilcken deel som aff Ålder ther under legat, the sig till nytto, så i Skough som fiskiewattn brukat hafwa: Men ingen åhrligh Affradh till Cronan gifwit hafwa; Tillbödz altså nu ofwanskrefne bönder samma land och fiskie för en skiählig Affradh till Cronan att förwissas. Men emedan störste deelen aff them som Affradzlandet böxlat hafwa och brukat, igenom döden afgången ähr; Uthläfwade nu effterskrefne: som ähro, Joen Oluffsson i Böhle, Peder Erichsson, Hindrich Oluffsson, Lars Oluffsson och Jöns Jönsson wedh Åhn; Gunnar Hemmingsson i Hogstadh, och Joen Pehrsson i Wåge, och Erich Bertilsson ibidem, och Lars Nillsson i Helliebacken, Åhrligen till Kongl: May:tt och Cronan hwardtera 12. öhre SM:t Uthgöra. Ähr tillsammans 3. D:r 12. öre S:mt.

Conf. p.60.
N:o 19. et
p.93. circa
finem.

Penninger

3.12.-

7. Qwitzle- och Arfwesundzlandet Afradzland, inemoth fiället liggiandes, ähr för detta aff Befallningzmannen Peder Erichsson Niure, till effterskrefne bönder som ähre: Oluff Steensson i Mårthensund, Jöns Gunnarsson, Jeppe Mårthensson, Oluff Pålsson och Gunnar Nillsson i Önstadh, Mårthen Jeppesson i Sundzbacken och Tårsten Joensson i Qwitzle, städzlat Twådeelarna, och 1/3. delen till Nills Mårthensson, Oluff Mårthensson och Peder Joensson i Arfwe-

sund, Och derföre till Kongl: May:t och Cronan i Böxel 12. Rd:r gifwit, Men ingen Åhrlig Afradh derföre ehrlagdt, Och elliäst är en stoor deel af ofwanskrefne, genom döden afgångne. Uthlåfwade Altså nu effterskrefne, effter Nämbdens godtfinnande: Pehr Joensson i Sundzbacken, Mårthen Jeppesson i Arfwesund, Torsten Jonsson i Qwitzle, och Nills Mårthensson samt Halfwar Oluffsson och Anders Jeppesson ibidem, Peder Joensson i Arfwesundh, Oluff Pålsson och Joen Jeppesson i Brasta Mårthen Oluffsson i Mårthensund, och Mårthen Gunnarsson och Jeppe Mårthensson ibidem, för berörde Afradzland tillhopa gifwa Åhrligen till Cronan Tree Dahler Silfwer Myndt

Penninger

3.- -

8. Qwitzle åhn, Cronones fiskie, - - - - -
9. Ett Tijdefiskie, liggandes emillan Brasta och Helliesund byar. - - - - -
10. Ett Cronones Afradzland och fäbodhställe, som för detta är böxlat aff Cappellanen, Sahl: H:r Erich Theonomo i Jerstadh och Marby Sochn och Oluf Pedersson i Tijwedzgården på Norderåhn för 2. Rd:r, Altså, effter H:r Erich nu igenom Döden afgångin är, och Leutenanten Mårthen Larsson Reuter i stället på gården boendes åhr: samt Oluff Pehrsson i Tifwedzgården, effter af samma fäbodställe ingen Åhrlig skatt till Kongl: May:tt och Cronan gifwin åhr Uthlåfwa nu åhrligen Cronan tillhopa gifwa — 12. öre Silfwer Myndt.

Penninger

- 12-

11. Klappkiälen, Cronones Afradzland, för detta

Böxlat aff Landzhöfdingen, Wälb. Hans Strich,
till befallningsman då warande, Pehr Erichsson
Niure, och nu brukas aff Märthen Marthensson
i Bäck: Men ingen åhrlig afradh derföre till
Cronan gifwit. Förwissade nu åhrligen derföre
Tålfv öhre Silfwer M:t gifwa.

Penninger

- 12.-

12. Torrisboderne, och Hollfzboderne, medh Frans-
myran och Åhrbogdtmyran, för detta Böxlat aff
Sahl: Rafwal Pålsson till någre bönder på
Norderöhn, för 5. Richzdaler: Men ingen Åhr-
lig Afradh till Cronan gifwit. Och emedan Näm-
den pröfwade bönderne på Norderöhn Sochn som thet
förrbrukat hafwa, till sine hemman meckta be-
tarfwa; Altså Uthläfwade effterskrefne: Joen
Hemmingsson i Öhlsta, Oluff Erichsson i Håff,
Oluff Jönsson i Kyrckiobyen, Oluff Jönsson
i Giählsta, Oluff Oluffsson i Öhnsta, och Jöns
Pehrsson i Tijwedzgården, derföre Åhrligen till
Kongl: May:tt och Cronan, Hwardtera 8 öhre
Silfwer Myndt at Uthgiöra. är tillhopa

Penninger

1.16-

1666

Ur Jämtlands avradsbok 1666 -

(Myntslag. Daler och öre silvermynt).

Frösöns tingslag den 10 maj 1666 (sid 10).

(sid 15)

11. Månsåås Afradzland, belägit inom effterskrefne Råmerckien, som begynnes i Nordost wedh Medskogztiärnen; sedan i Tällbuden, på östre Sijdan: derifrån i Stugubärke: dädan i fiällskiähret, sedan i Trapnääs Qwarnwägen, och så i Graffbacken, och så till fiälls. Samma afradzland är för dhetta Böxlat aff Kyrckioherden Sahl: H:r Måns Pehrsson i Sunne för sin gårdh: Item Bengdt Mårthensson i Wällwijken, Erich Pehrsson i Månsåsen; Pehr Erichsson: Jöns Erichsson: Oluff Pehrsson och Tage Månsson ibidem: Men Böxlebbrefwet säya the wara förkommit. Och såssom Nämnden pröfwade afradzlandet wara af ringa Wärde; Uthlåfwade Jöran Månsson på sin Moders wägnar, samt Bengdt Mårthensson ibidem: Pehr Erichsson: Jöns Erichsson: Oluff Pehrsson: Tage Joensson och Pehr Erichsson i Månsåsen, derföre Åhrligen till Kongl: May:tt och Cronan Utgifwa Een dahl:
Silf:r Myndt

Penningar

1.- -

Frösöns tingslag den 28 augusti 1672 (sid 93).

Anno 1672. den 28. Augustj oppå Extraordinarie
Tinget på Frössöön, ahngaf Kyrckioherden i Sun-
ne, wörd. och höglärde Mag. Joannes Petræus,
ett Kongl: May:tz och Cronones Afradzland Öster-
lekerdahlen, i gräntzeskillnan emillan Owijkens
och Hallens fiäll liggiandes, som hans Sahl:
Swärfader och Kyrckioherde i Sunne för Böxel,
till fäboställe brukat hafwer, begärandes dhet
nu för åhrlig afradh få behålla, och Cronan
således förwissade gifwa Penninger

- 12 -

Ovikens tingslag den 19 maj 1666 (sid 38).

1. Swedielandet, liggiandes i Cronones fiäll och Afradzland; Ähr för thetta städzlat under Twenne bönder i Funäset, een i Hallen, een i Backen, een i Hällne och een i Ältnäset byar. Och emedan Tälfmän wittnade samma bodar och Afradzland wara aff ringa Wärde, uthan allenast till Fäbodställe brukat; Uthläfwade effterskrefne, som thet innehafwa, Nembl:n Carl Jönsson och Oluff Nillsson i Funäas, Hindrich Jönsson i Hallom, Pehr Pedersson i Backen, Nills Nillsson i Hällne, och Oluff Märthensson i Ältnäset, Ährligen tillhopa gifwa till Kongl: May:tt och Cronan Sex Marck Silf:r M:t

Penninger

1.16.-

2. Höghbodan, Cronones Afradzland, som sigh begriper inom effterskrefne Råmerckien: Sunnan för T[å]ssås Afradzmijhl, som sigh sträcker i Norr wedh Hemmingzkiärn, och sedan emothtager i Öster emoth Biurhuusmyra, Och i Söder emoth lillfude. Ähr tillförne Böxlat Under Mattnäsbyen, och Hoormobönder. Och såssom Afradzlandet och fäbodhstället pröfwades ringa: Och elliest befantz Ährligen derföre 6 st. i afradh, som i Jordeboken ståå; Lichwål Uthläfwade nu effterskrefne bönder, som nu thet bruka; Nembl: Jöns Jonsson och Oluff Carls Änkia, Joen Pehrs barn i Hofwermoo, och Erich Essbiörsson i Byen, anthå till förbättring Ährligen tillhopa gifwa till Cronan Een dahl:r 8: M:t

Penninger

1. - -

3. Hällebärgh små boder, Cronones Afradzland, Städzlat till Lansoms- Kiöfrad- och Långswedh bönder: Men ingen Ährlig afradh derföre till

Conf.

p. 18

l:o 6

Kongl: May:tt och Cronan gifwit; Förwissade nu derföre till Kongl: May:tt Anders Jöransson och Peder Andersson i Landsom, Pehr Siuhlsson i Kiöfradh, och Carl Olufsson i Långswedh, tillhoppa åhrligen gifwa i Taxa effter Tålfmäns godtfinnande l. D:r Silf: M:t.

Penninger

l. - -

4. Allåsen, ett Kongl: May:tz och Cronones Affradzland i Fiället liggiandes; Åhr för thetta till Oluff Joensson i Byen, Jöns Andersson i Mattnäs, Myskie Sochn, och Jöns Joensson i Wiggle och Bärgh Sochn städzlat: Men icke någon Åhrlig Afradh derföre till Cronan gifwit: Fantz skiäligit, desse som be:te Cronones Land bruka och innehafwa, Nembl: Joen Olufsson och Oluff Jönsson i Byen, Hans Andersson i Mattnäset aff Myskie Sochn, och Esbiör Jönsson, samt Mårten Joensson i Wiggle aff Bärgh Sochn, Utlåfwade Åhrligen gifwa till Cronan Een dahl: Silfwer Myndt.

Penninger

l. - -

5. Ångroboderne Cronones Afradzland, beliggande inom effterskrefne Råmerckien: Sunnan för Åhsmännernes Affradzland, som sigh sträcker emoth Twärälfwen och Hemmingztiärn, der ofwanbe:te Män emothtaga, Och sedan i Söder, emoth Landsoms fäboder. Samma Afradzland ähr för detta Böxlat: Men ingen Åhrligh Afradh till Cronan gifwit; Uthfästade nu altså Lars Jönsson, Jöns Carlsson och Joen Andersson i Ångroen, Joen Olufsson i Kiöfradh, Oluff Gundmunson i Näset och Segrid Änkia i Långswedh, Åhrligen till

Cronan gifwa Een dahl:r Silf:r Myndt.

Penninger

1. - -

6. Fudheboder Cronones Afradzland, som begynnes i Stoorbrännan och sträcker sigh södher uth emoth Wijdhbiörsmannen, och i Söder Fudebäck, Sedan Wästeruth till Biörhuushögen och i Swettiern, intill Ängrobode wägeskillet nårr uth emoth Åhsmannen. Ähr för detta städzlat till fyra Män i Tåssåsen och Myskie Sochn samt 3 bönder i Dahlåsen och Bärgh Sochn för Sex Richzdahler. Och nu brukas aff Oluff Andersson, Anders Nillsson, Joen Nillsson och Peder Pålsson i Tåssåsen, samt Joen Andersson, Uhne Joensson och Joen Andersson i Dahlåsen och Bärgh Sochn; Hwilcka nu Uthfastade Hwardtera Ährligen gifwa 8. öhre Silfwer M:t. Ähr tillhopa 1. d:r 24. öre S M:t.

Penninger

1.24. -

7. Allåsen Bodeland, liggendes i Cronones Affradzmijhl. Ähr för detta städzlat till någre bönder i Myskie Sochn, som är i Perssåsen och Swedie, hwar oppå the sigh Twenne Bökbleff förwärcat hafwa. Men ingen åhlig Afradh derföre till Cronan gifwit. Förehöltz altså nu effterskrefne, som samma land bruka: Pehr Oluffs: Anders Johansson, Oluff Joensson, Oluff Andersson, och Joen Olufsson i Persåsen, samt Pehr Olufsson i Swedie, dhet the nu för en skiälig afradh till Cronan gifwa Sex mkr Silfwer M:t

Penninger

1.16.-

8. Gallebodarne, Cronones Afradzland, och är för detta städzlat till fyra bönder uthj Swedie, Hallom, Swensåsen och Röröhn, hwilcka nu alla genom döden afgångne ähre: Och eij heller någon skatt derföre gifwit. Samma Afradzland begripes.

inom effterskrefne Råmerckien, som sträcker
sigh till Ahrån, och så Norr uth till Flåsiö-
wägen, och öster emoth Bockeråhn, intill wig-
gemannen der the emothtaga. Uthlåfwade nu alt-
så effter Nämbdens godtfinnande åhrligen till
Cronan: Anders Olufsson i Swedie, Oluf Olssons
änkia i Hallom, Erich Pedersson i Swensåsen,
och Pehr Wellamsson i Röröhn, gifwa Een dahl:r 1.--
Silf:r Myndt.

Penninger

9. Ällfwelandet, Cronones Afradzland och Fiskie
Siöö, Åhr för thetta Böxlat aff fäm bonder i
Älfwen och een i Fiösåsen: beliggande inom
effterskrefne Råmerckien: som är först be-
gynnelssen i Höghåhn, och lychter i Stoorflo-
den, Och derföre i Bøxell gifwit Nijo dahl:
Silfwer Myndt, och icke någon Skatt Åhrl:
derföre, effter Tålfmäns Wittnande gifwit,
ehuruwähl Bängdt i Söderåsen hårdt praeten-
derade, at de fyra danske Pund Jern så i den
danske som Swenske Jordeboken ahntecknat ståår,
skulle derföre wara: Men befantz af ingen san-
ning. (*Se vidare 9.10.1667*)
10. Swedie och Persååslandet, Cronones Allmenning,
begrijpes inom fölliande Råå och Röör: Nembl:
Uthj Hollme-Myran, Åkroken, Mallm lofzåsen,
och till Älfwens Skatte Skough, som på Wästre
Sijdan emothtager, Åhr för detta Böxlat aff
Pärsåås — och Swidie Män, och gifwit derföre
Åtta Richzdahler i Bøxel; Tillbödz altså nu
de Bønder som samma land bruka, Nämbligen: Pehr
Olufsson och Joen Olufsson i Pärsåsen, Anders
Johansson, Oluff Andersson, Oluff Joensson,
Peder Olufsson och Anders Olufsson i Swedie,
sampt Joen Nillsson der sammanstädes, för en

skiählig Taxa at emothtaga, emedan derföre ingen Åhrlig Räntta till Cronan gifwin ähr.
Uthfästade nu Åhrligen tillhopa gifwa 2. D.S M:t.

Penninger

2. - -

11. Norre Landsomboderne, Fiskieboderne, och Biörnsboderne Cronones Afradzland. Hafwa warit förböxlade till Älfwa bönder, aff Hallom, Miähla, Häggen, Myre, Opåsen och Läckåsen byar, emoth 5 D.4 ör SM:tz Böxel. Uthlåfwade nu effterskrefne Bönder som ähre: Nills Olufsson i Landsom, Joen Swensson i Hallom, Joen Gunnarsson i Opåsen, Jöns Erichsson och hustru Märeth i Häggen, Oluf Steensson i Myre, Jöns Jönsson i Opåsen, Anders Carlsson i Miähla, Oluf Olufsson i Läckåsen, Pehr Jonsson i Hallom, Åhrligen derföre, effter Nämbdens godtfinnande Hwardtere 8. öhre Silf:r Myndt till Cronan Uthgöra: ähr tillhopa 2 D. 16. öre Silfwer Myndt.

Penninger

2.16.-

12. Läckåsboderne Item Wijkzboderne, Cronones Afradzland, hafwa och warit förböxlade till Gisleåås, Önstadh, Lackåås i Owijken sammaledes till Wästerbacken i Owijken, samt Onne Siuhlsson i Hegle och Sunne Sochn, hwardtera landet för 1 D:r 16. ör S M:t. Uthlåfwade altså nu för Lackåsboderne Oluff Andersson i Gisleåås, Oluff Christophersson i Önstadh, Halfward Pålsson i Läckåsen, Åhrligen gifwa Tree mkr Silf:r M:t. Och för Wijkzboderne¹⁾, Peder Hindrichsson i Backe, Zacharias Broddesson ibid aff Owijken Sochn och Önne Siuhlsson i Hegle Åhrligen i Taxa till Cronan gifwa 3. mkr Silf:r M:t. ähr tillhopa.

Penninger

1.16.-²⁾

1) Not i marginalen, tillskriven senare: Är samma, som Wikbäcken, se Landh. Embet resol. den 19. Jan. 1752.

2) Anteckning i marginalen, tillskriven senare: Til Capitainen af Owikens Comp: indelt.

13. Kuusböhle, ett ödesgodz och Cronones Land, är brukat aff Tyris Ersson och Crhistopher Jöransson i Läckåsen: Men alldrigh någon Räntta der aff till Cronan gifwit: Förwissade altså nu effter Nämbdens godtfinnande hwardtera åhrligen gifwa Een Marck Silf:r Myndt, som blifwer Åhrligen 2. mkr Silf:r Myndt.

Penningar

-16.-

14. Wästerhallomsboderne, Cronones Afradzland, är Böxlat af Twenne bönder i Hallom: Men icke uthj Böxlebriefwet Böxelens Quantum förmåhlt. Och såssom Nämbden pröfwade samma land och fäbodställe, wara af ringa värde; Förwissade nu lichwål Carl Nillsson och Halfwar Nillsson i Hallom, åhrligen derföre till Kongl: May:tt tillsammans ehrläggia Penningar 8. öhre Silfwer Myndt.

Penningar

- - 8.

15. Söder Mantesåsen och Wästnår boderne, Cronones Afradzland, är för detta Böxlat aff Wastnår, Swensåås och Sölffbackens bönder, och brukat, som åhre i Söder Manthelsåsen: Nills Andersson och Märthen Olufsson i Wästnår, och i Wästnårboderne: Erich Erichsson i Wastnår, och Anders Joensson i Swensåsen. Uthläfwade nu åhrligen Uthgifwa 1. D.Silf:r Myndt.

Penningar

1.- -

16. Liåboderne, Cronones Afradzland, som sträcker sigh inom effterskrefne Råmerckien, som begynna i Dasså Kroken, och sträcker sigh der ifrån och i Oluf Jöns Grubbe, der ifrån och i Fiällgiärde, sedan der ifrån och i Tofgrubben: Hwilcket Land är för 6. Rd:r Böxel, aff Hällne, Giähle, Sölffbacken och Wästnormän brukat, som åhre:

Sundwidz Kiehlsson i Hällne, Oluf Perss: Clem-
met Joensson och Erich Erichsson i Giähle, Ped-
her Joensson i Wästnår och Oluff Andersson i
Sölfbacken. Förklarade sigh omsijder nu her
effter Åhrligen hwardtera gifwa till Cronan
8. öhre Silf:r M:t. Åhr tillhopa Een dahl:
16. öre S M:t.

Penninger

1.16.-

17. Långboderne, Cronones Afradzland, belägne inom
effterskrefne Råmerckien, som sträcker sigh i
Söder ifrån Afradzmijlen emoth Swedieboderne,
och öster emoth Hallåsen, och uthj Nordväst,
emoth Biörnsboderne; Åhr för detta Böxlat för
2 1/2 Rd och brukat aff Hindrich Joensson i
Hällne, Pehr Joensson ibidem, Anders Joens-
son i Sölfbacken, Joen Joensson i Häggien, Oluf
Erichsson i Nampn: Hwilcka sigh nu omsijder för-
klarade, Åhrl: derföre till Kongl: May:tt och
Cronan Een dahl. Silfwer Myndt tillhopa ehr-
läggia.

Penninger

1. - -

18. Norre Ahrådahlen ett Cronones Land, liggiandes
längst op i fiället; som för detta icke hafwer
warit Böxlat, Uthan till Boställe och Muulbeet
brukat. Jöns Andersson och Pehr Olufsson i
Backe, Lars Christophersson i Kinderåsen och
Lars Erichsson i Nampn, samt Mens Adamsson i
Hanebacken, Uthláfwa nu tillsammans åhrligen
till Cronan 16 öhre S M:t medh sådant beskedh,
at ingen dem der för fångh göra skal.

Penninger

- 16 -

19. Söder Ahrådahlen, Cronones Afradzland och fis-
kietiärn, liggiandes öfwerlängst op i fiället,
och brukas aff Märthen Andersson i Backe, Tor-
sten Pehrsson i Båhlåsen till Mulbeet en tijd

om Sommaren, Men icke för skatt lagder. Förklarade sigh nu Åhrligen till Cronan tillhopa gifwa 12. öre Silf:r Myndt.

Penningar

- 12 -

20. Gabäckzboderne, Cronones Afradzland, hwilcket sträcker sig Nordan ifrån Gallåhn, Söder uth till Ahråhn; oppå ostre Sijdan sträcker det sig 1/2 Mijhl. Detta städzlat för 4. D:r Silf:r M:t till Hanebacke—Opåsen, Båhlåås och Österbacke byemän, som ähre: Hellie Olufsson i Opåsen, Bengdt Thomesson i Bålåsen, Oluff Simonsson i Backe, och Oluff Larsson i Eede, hwilcke nu omsijder förklarade sigh tillhopa gifwa Cronan 24. öhre Silf:r Myndt.

Penningar

- 24.-

21. Åhrådahlen Cronones Afradzland, liggiandes i Fiället och Norre Sijdan om Åhrån; Åhr för detta städzlat aff Kyrckieherden i Owijken, wörd: H:r Anders för sin gård Myre, samt hans grannar i Skottgården och Wijken, at bruka en tijd om Sommaren till Muulbethe för sin Boskap. Förklar sigh nu åther, effter fiället ganska ringa importerade dem till nytta, lichwål nu wählbet:e Probst och Kyrckioherde H:r Anders, samt Måns Christophersson i Skåttgården och Joen Andersson i Wijken, tillhopa åhrligen gifwa till Cronan 12. öre Silf:r Myndt.

Penningar

- 12. -

22. Stugubäckzboderne, samt Waalskafftboderne, brukas och Bøxlas aff Sölfbacke, Hallom och Backe för 3. dahl. och Wahlskafftboderne till Hälliebacke och Joxååsmän för 3 Rdr. Förklarade sigh nu Nills Nillsson i Sölfbacken

och Pehr Nillsson ibidem, Jöran Swensson i Hallom och Christopher Simonsson i Backe för Stugubergzboderne, gifwa Åhrligen 16. öre Silfwer Myndt, Sammaledes och för Waalskaffte, Wörd. H:r Hans Drake i Fastgården, Nills Swensson i Helliebacken, Pehr Swensson ibidem och Lars Jönsson i Joxasen och Joen Person i Grubbe, och så Åhrligen med Joen Muur i Skåttgården gifwa tillhopa 16. öre Silf. M:t är tillhopa.

Penn:er

1.- -

23. Bugårdzboderne med Dorsiöön, Cronones Afradzland, brukes aff Probstén wörd: H:r Anders Elewi i Myre, Hans Jonsson i Bugarden, Oluff Oluffsson i Dille och Owijken Sochn, och Joen Pehrsson i Hahra och Sunne Sochn. För detta Böxlat och till Fäbodställe brukat, Men ingen Åhrlig Afradh gifwit; förklarade omsijder sigh nu tillhopa Åhrligentill Cronan 3. mkr Silf. Myndt gifwa.

Penningar

- 24 -

24. Grefftåbodarne medh Låffbäckien, Cronones Afradzland, är brukat för 3. D:r 24 öre Silf. Myndtz Böxel aff Joen Pehrsson i Bothåsen, Oluff Oluffsson i Hwattiom, Sundwidh Pehrsson ibidem, Mans Pahlsson i Swensåås, Enar Månsson i Backe, hwilcka nu förklarade sigh Åhrligen till Cronan tillhopa gifwa -. 24. öhre Silfwer Myndt.

Penningar

- 24 -

25. Torrelswallen, Cronones Afradzland, brukas för 3. D:r S M:tz böxel, af Anders Erichsson i Backen och Sunne Sochn, och Jon Pedersson i Hackåås och Owijken Sochn: Hwilcka nu Uthlåfwa-

de Åhrligen tillhopa Uthgöra för samma Crone-
land, som the till fäbodställe bruka, Sexton
öhre Silf:r Myndt.

Penningar

- 16 -

26. Pullsboderne och Häste Siön, Cronones Land,
och Fiället liggandes, Ähre böxlade för 2.
D:r 8. öre S.M:t och brukas nu aff Swen och
Tohl Larssöner i Hwattiom, och Nills Erichs-
son i Wijken; Och såsom fäbodstället pröfwades
ringa; Uthfästade the Åhrligen thilhopa, gifwa
till Cronan 3. mkr S.M:t.

Penningar

- 24. -

27. Musteboderne af radzland medh wiss Siön, Ähr
för detta böxlat för 2. D:r 8. öre Silf:r
Myndt, och brukat aff Nills Hansson i Orgården,
Oluff Erichsson i Swensåås, Joen Gunnarsson i
Norgården, och Anders Joensson i Myre. Förkla-
rade sigh altså nu ofwanskrefne, åhrligen gif-
wa tillhopa till Cronan Een dahl. Silf:r M:t.

Penningar

1. - -

28. Dillewallen Cronones Affradzland, Ähr städzlat
för Een dahl. Silf:r Myndt till Jöns Olufsson
och Oluff Swensson i Swensåås, och nu brukas
af dem, samt Pehr Essbiörsson i Sijde, som
sigh förklarade, åhrligen till Cronan gifwa
12. öre Silf:r Myndt.

Penningar

- 12. -

29. Dörssååboderne, liggandes i Cronones Afradz-
land, och Äre Böxlade för 2. D:r Silf:r Myndt,
och brukat aff Halfward och Pehr Bengdtsson i
Goxåås, samt Hans Mattsson i Wijken, och Joen
Andersson i Kiempedahl: Hwilcka sigh nu förkla-
rade åhrligen till Kongl: May:tt och Cronan

gifwa 16. öre Silf:r M:t

Penninger

-.16.-

30. Gamble Norgårdzboderne, Cronones Land, är brukat aff Oluff Olufsson i Regssiöön, Eskiel Jönsson i Hahra, och Anders Olufsson i Orwijken. Uthlåfwade nu Åhrligen, till Cronan gifwa tillhopa 3. mrk Silf. Myndt.

Penninger

- 24.-

31. Effterskrefne Fiskierijen, som i näst förre dess Special Rächningh, wore Cronan under ordinarie Ränte Titul opförde, optages nu, och där heelt Uthslutes:

Mattnääs öye fiskie i Myskie Sochn

- 24.-

Landsöm fiskie ibidem

- 24.-

Haneback fiskie i Owijken Sochn

- 24.-

Ovikens tingslag den 9 oktober 1667 (sid 87).

Ländzmannen i Owijken Nills Hansson i Orgården angaf ett Hans Kongl: May:ttz och Cronones Afradzland, liggiandes i Owijkensfiäll, och begrijses inom effterskrefne Råmerkien, som är först frå ytterste Ahråkiernen och sunnerst i Gallbärgen, sedan i väster, nordan om Stafbrännan, der ifrån Sunnerst i Löfberget, dedan i Högste Högåås samt Tossåsfiället och Kiöfra Älfwen till Yter Grucken, och sidat till Ytterå kiernen. Wara på senaste Commissorial Ransakning förgiätit af Wederböranderna at ahngifwa, uthan dhet under skieen nu som förr otaxerat sigh till Nytto bruka, begärandes medh sine lagzmän som äre: Hindrich Jönsson i Hal-lom, Jöns Olufsson i Hofwermoo och Anders Halfwardsson i Wästnåhr samma fiäll med dess lägenheter i een och annor måtto, för en skiäligh Afradz Taxa bekomma. Så emedan Ländzman och de andra opnämde Cronones Interesse her uthinnan oppenbarat hafwa, förundes dem samma land och lägenheter på Kongl: May:tz Nådiga Behagh, emoth Uthfästade (:åhrl: til Cronan:) Penninger

1. - -

Dito angaf Peder Joensson i Älfwen, Mårthen Olufsson Erich Andersson, Peder Joensson och Siuhl Olufsson i Wäster-Älfwen, samt Oluf Olufsson i fiösaåsen, ett Cronones Afradzland, Älfwen be:d som för deras skoug ligger i Fiället, Och ehuruwähl dhet på senaste Commissorial Ransackning war ahngifwit, kom dock därom icke till något wist sluut, begärandes dhet nu för skiäligh Afradh at bekomma, Och är samma afradzland belägit inom effterskrefne Råmerckien, som är först begynnelsen i Högåsen, och lychter i Stoorfloon; Altså bleff dem dhet nu effterlä-

tit, emot Uthläfwade Ärl:

Penninger

- 24. -

(Se 19.5.1666, nr 9)

Ovikens tingslag den 15 juni 1669 (sid 89).

Anno 1669. den 15. Junij,
 Ahngaff Giästgifwaren i Owijken förståndigh
 Joen Muur Tree stycken små fiskie Tiärnor eller
 Siögar, liggiandes wedh Sochneskillnaden emel-
 lan Hallens och Owijkens Tingelagh och Sochner,
 som icke förre på Commissorial Ransachningen,
 mindre sedan oppå Laga Tingen, enär man der
 om noga effterfrågat hafwer, Ahngifwa, uthan
 lichwäl af åtskillige brukade, Men ingen Taxa
 afgifwit; Begiärandes samma små Tiärner Under
 sin Gård som af ringa tillägor ähr, få för
 skiäligh Afradh bruka och behålla; Altså och
 emedan han detta oppenbarat hafwer, och Crono-
 nes bästa derigenom söker, effterlåthes honom
 samma Tree små fiskie tiärnor som kallas Lillå-
 kiärnen, Låfssiöön och Fnissiöön, nyttia och
 bruka, och der emoth Uthfäster åhrligen Kongl:
 May:tt och Cronan gifwa.

- 6. -

Ovikens tingslag (sid 94).

(Utan datum. Sannolikt år 1672).

Swen Pehrsson i Hæggen med sijne Laxmän Olof Hindrichsson och Jöns Swensson i Helne tillbödo sigh för ett Cronones fiskie i fielden liggiandes, kallas ytergrucken som ähr een Siöö och Älfwen som rinner der uthur och icke för Skatlagdt ähr, Ährligen her effter till Kongl: May:t och Cronan i Taxa gifwa; Såsom och Lendzman Jon Muhr med sine Lagzmän Bengdt i Böhlåsen för öfwergrucken, som är och een fiskiesiöö och Älfwen der uthrinner, in till Herådahlen emottager, utfästade tillhopa gifwa Ährligen.

- 12. -

Nils Nilsson i Sölfbacken uthlåfwade och
(fortsättningen av avradsboken har förkommit)

CM
AB

Bergs tingslag den 21 maj 1666 (sid 45).

1. Lijthsiöön, Cronones afradzland, - - - - -
2. Gallåhn Afradzland, som sträcker sigh emoth dhet afradzland Myskiebönderna städzlat hafwa, sträcker sigh en hälff mijhl ifrån Gallå fäboder på alle Sijder, och är för Siue Richzdaler städzlat af Erich Swensson, Oluff Joensson i Qwitzle Pehr Oluffsson och Oluff Erichsson i Wiggle, och Oluff Gullichsson i Hofwermoo, Hwilcka nu sigh förklarade åhrligen till Kongl: May:tt och Cronan 1. D:r 16. öre Silf:r M:t gifwa.

Penningar

1. 16 -

3. Hallåsen, Kongl: May:ttz och Cronones Afradzland, som begynnes i Graffbacken, och sträcker sigh der ifrån och till Nymyran. Der ifrån och i Långtiärsmyran, och sedan ther ifrån och i Aspån, för 4. Rd:r i Böxel. Åhr för detta böxlat under Prästegården i Bärgh, och Wästerwiggle byemän. Förklarade sigh Kyrckioherden Wördige H:r Hans Sigwardj, samt Oluff Jönsson, Oluff Swensson, Pehr Jönsson, och Fältwebelen Wellam Jacobsson, som åboor Tyrins Pahlssons gård, alle i Wiggle boendes, åhrligen till Cronan gifwa tillhopa Een d:r 16. öre Silfwer Myndt, Wählforståendes, at the Uthgifwa åhrligen till Mårthens Joens änckia i Långswedh, de 2. öre S.M:t henne i Jordeboken, för samma slått och afradzland påfördt är: Men Kyrckioherden för den lått han under Prästbordet brukar, på Kongl: May:tz Nadige behagh förskondt, och her effter ewårdhligen der under blifwa skal.

Penninger

1. 16. -

4. Fudhe Afradzland, liggiande inom effterskrefne Råmerckien, som begynnes i Blooklöthe, en halfmijhl i Bredden, och ändes i Opåsen. Brukas aff Mårthen Jönsson, Essbiör Jönsson, Peder Olufsson, Anders Nillsson och Joen Swensson i Wiggle. För detta säijes wara böxlat för 1. Rd:r på Mannen, Men Bökler-brefwet igenom Wådhelld effter Nämbdens betydande opbrunnit. Uthfästade nu tillhopa åhrligen till Cronan gifwa Een dahl: S M:t.

Penningar

1. - -

5. Fudhe Afradzland som begynnes i Knijmyrstrupen, derifrån och i Herrewallen, derifrån och i Kiärnbäckien, sedhan i Högallåsen, derifrån i Nymyran, sedan till store Näckmyran, så i Gudnills myran, och sidst i ladumyran. Brukas aff efftersk:e som för detta Böxlat hafwa för 5. Rd:r Neml. Påwel Nillsson, Joen Olufsson, Joen Mårthensson, samt Jöns Joensson och Peder Joensson i Moo, Hwilcka sigh nu förklarade till Kongl: May:tt och Cronan åhrligen i Taxa gifwa tillhopa 1 D:r 8 ör SM.

Penningar

1. 8. -

6. Lossiöölandet, som begynnes i Öhrekiärnen, -

Bestyrkes i tjänsten

Valfrid Larsson

2.2 1666 års och följande årens avradsrannsakingar (fortsättning).

Av uppgifterna om avradsrannsakingarna och uppgifter ur jordeböcker framgår att innehav och nyttjande av kronoavradsländ belägna sydväst om Storsjön förelåg även för byar eller hemman belägna öster om Storsjön eller på öar i sjön och det i följande fall.

Norderöns socken.

Storfloholmen kronoavradsländ (Hallen 1) för Trusta.

Torris- och Halsbodarna kronoavradsländ (Hallen 12) för Gälsta, Hov, Tivarsgård, Västane, Ålsta och Önsta.

Härmed likartade uppgifter förekommer i 1649 års räkning för böxlepenningar.

Sunne socken.

Österlekardalen kronoavradsländ (Frösön 28.8.1672) för Prästbordet.

Lockås- och Viksbodarna kronoavradsländ (Oviken 12) för Hegled.

Bugårdsbodarna med Dörsjön kronoavradsländ (Oviken 23) för Hara.

Gamla Norrgårdsbodarna kronoavradsländ (Oviken 30) för Hara, Orrviken och Räcksjön.

2.3 Kronoavradsländerna. Lokalisering med ledning av rannsakingshandlingar och senare urkunder, belägenhet och gränser, arealer och beskaffenhet.

Med ledning huvudsakligen av uppgifter ur 1666 års och följande årens avradsrannsakingar samt från kartor med beskrivningar, som upprättats i samband med avvittringarna på 1700- och 1800-talen, redovisas härfter belägenhet och gränser för de olika kronoavradsländerna. Ur beskrivningarna har även medtagits förekommande uppgifter om arealer och beskaffenhet och för fäbodars betets omfattning (antal kreatur) samt i en del fall uppgifter om innehavare.

För kronoavradslanden Norra Arådalen (Oviken 18), Södra Arådalen (Oviken 19), Arådalen (Oviken 21), Stugubäcksbodarna (Oviken 22) och Ett fjäll med dess lägenheter eller Storavrads avradsland (Oviken 9.10.1667) redovisas uppgifter jämväl för en del senare upplåtelser och dispositioner.

Redovisningen sker i ordning Undersåkers tingslag, Hallens tingslag, Frösö tingslag och Ovikens tingslag. Inom Undersåkers och Hallens tingslag redovisas avradslanden i ordning efter sina nr i 1666 års avradsbok. Inom Ovikens tingslag redovisas avradslanden i huvudsak i ordning efter belägenheten från sydöst mot nordväst.

Sist redovisas 5 kronoavradsland i Bergs tingslag.

De sålunda redovisade kronoavradslanden har utmärkts på en särskild kartbilaga 1. På denna karta har även utmärkts de sjöar (fisker) som särskilt omnämnts såsom ingående i kronoavradsland i Ovikens tingslag, nämligen Dörrsjöarna vid Hundshögen till Bugårdsbodarnas avradsland (Oviken 23), Visjön öster om Glen till Mustebodarnas avradsland (Oviken 27) och Höstansjöarna, Hästs^gsjön (Buhösten samt Övre och Yttre Kroksjöarna väster om Busjöfjället) till Pullsbodarnas eller Pålsbodarnas avradsland (Oviken 26). Om belägenheten av dessa fisker se vidare redogörelsen för avvitrningen under 1700-talet inom Ovikens och Myssjö socknar.

I Ovikens tingslag har såsom avradsland redovisats Tre små fisketjärnar eller sjöar, liggande i gränsen mellan Hallens och Ovikens tingslag och socken, (Oviken 15.6.1669), vilka är Blanktjärn, Flåtjärn och Finnsjön (Finnsjöarna) sydväst och söder om Hornasjön, samt "Rävsjö fiske" (Oviken 1672), som är fisket i Röversjöarna enligt rannsaking om kronofisken i Ovikens tingslag den 26 januari 1730.

Det i Hallens tingslag redovisade Ännesjö och Hogsjö, fiskevatten och kronans avradsland, (Hallens 6) bör ha innefattat fisket i Hosjön och Anasjön.

Hallens tingslag.

1. (Hallen 1, 18.5.1666)

Storfloholmen, kronans avradsland.

Begynnes överst i Storflon väster om Hemmingsbodarna, åt Rismyran och till fjälls. På västra sidan begynnes västerst i Vargmyran, därifrån i Långnäset och östan för Holmängarna, tvärs över Ahrbogten (Åbukten, Åkroken, tydligen på Dammån), åt Bjurbäcken och till fjälls.

Synes motsvara 1649 års Storflodhen.

Karta 1824 av J.A. Albin, akt Hallen 37.

Areal enligt beskrivningen 10727 tld 8 kpld, varav 274:0 slätter, 9857:13 betes- och skogsmark och 595:27 impedimenter.

På kartan akt Hallen 37 betecknas angränsande mark på följande sätt. Norra gränsen: "Gläms kronoavradsland uti Hallens socken". Östra gränsen i ordning från norr:Höla bys skatteskog angränsar. Lossböle (Låsböle) bys skatteskog. Backe avradsland. Södra gränsen: "Månsåsens kronoavradsland uti Marby socken". Västra gränsen (mot fjäll) : Ingen beteckning.

Det i öster angränsande Backe avradsland bör vara Backa ödesböle (Hallen 3, 18.5.1666).

2. (Hallen 2, 18.5.1666)

Rismyran, Kungl Maj:t och kronans avradsland. Begynnes i Älvesån (ån söder ifrån till Dammåkröken, generalstabskartans Allvarsån), och sträcker sig där ifrån och i Graffbacken, där ifrån och i Fjällvatten.

Rismyran nämnes vid Storflodens avradsland. Graffbacken nämnes vid Månsås avradsland. Rismyrans avradsland bör vara redovisad på kartan över Storflodens avradsland och möjligen till en del även på kartan över Månsås avradsland.

4. (Hallen 4, 18.5.1666)

Gläin (Glädian, Gläm, Glen), kronans avradsland och fiske.

Synes, åtminstone till en del, motsvara 1649 års Kielen.

Karta 1824 av J.A. Albin, östra delen, akt Hallen 36.

Karta 1824 av J.A. Albin, västra delen, akt Hallen 28.

På kartan över den östra delen av Gläins avradsland (akt 36) redovisas enligt beskrivningen

för Ytterhallen,	Högläkardalen och Hallbodarna	4 lotter i avradslandet
för Bynom,	Bydalen och Byhögåsen	3 lotter i avradslandet
för Överhallen,	Hallhögåsen och Fjällhalsen	2 lotter i avradslandet
för Ytter Hammarnäset,	Eliasbodarna	2 lotter i avradslandet
för Över Hammarnäset,	Eliasbodarna och Mårtsbodarna (Mårsbodarna)	1 lott i avradslandet
för Mon,	Mårtsbodarna	1 lott i avradslandet
för Backen och Gåje,	Gåjebodarna	3 lotter i avradslandet

Tillsammans 16 lotter i avradslandet

Areal för Gläins (Gläms) kronoavradsland östra delen (akt Hallen 36) enligt beskrivningen (tld och kpld) : Bodvallar och slätter 74:5, odlingsmark 166:29, skogs- och betesmark 10652:24, "myror i proportion efter betesväxten införde bland betesmarken" 1040:27 och impedimenter (floar, vatten, vägar, berg) 829:10. Dessutom står antecknat i slutet av beskrivningen:

"Nr 121 940 T:d 29 kpl:d utav Västerfjället, samt av Söderfjället 12810 T:d 24 kl:d, tillsammans 13751 T:d 21 kl:d upptagas i beskrivningen å fjällen".

Kartan över den västra delen av Gläins (Gläms) avradsland avser enligt beskrivningen den västra delen av nämnda avradsland "eller fjälltrakten inom Hallens socken".

I beskrivningen redovisas följande med små bokstäver betecknade områden, på motsvarande sätt betecknade på kartan:

- a) Präsläkardalen, varå Andersö boställe och Sunne prästgård gagna sommarbete till sina kreatur; marken består för det mesta av en djup dæld mellan fjällan med gott bete; skog finnes till överflöd bredvid Läkarån neråt Högläkardalen varför flera fäbodan med fördel därå kunna anläggas. Areal, "skogmark", 2544 tld 4 kpld. (inom detta område finns på kartan beteckning för fäbod "Präsläkardalen" och på två ställen beteckningen "Lappkojor".) ¹⁾
- b) Skåltjärnvallan, gagnas av Åhns by endast såsom slåttnyttning men betas av kreaturen från Fjällhalsfäbodarna; denna dal egentligen foten av Västerfjället, kan efter min tanka med fördel begagnas såsom fäbodeland, emedan vid Imbergen finnes skog till byggnadsvirke, på vedbrand är ingen brist. Areal, "skogmark", 1265 tld 24 kpld.
- c) En trakt därintill varå även kan anläggas fäbodan; men svårigheten att med kreatur färdas dit har hittills hindrat försöket. Areal, "skogmark", 473 tld 16 kpld. (Invid detta område finns på generalstabskartan beteckningen "Koltjärnvallen f.d.fäb.")
- d) Gläms fäbodan som nyttjas av flera i Näs socken, öster om sjön, västanföre äro fäbodarne ödelagde i brist av skog, denna brist tilltager årligen. Areal redovisas ej. (Med "sjön" avses Glen. Inom detta område finns på 2 ställen beteckning för fäbod "Lill -Gläin" öster om sjön Glen och "Stor - Gläin" väster om sjön.)
- e) Svanasjöbodarna ödelagde för skogsbrist, men kunna nära därintill gagnas flera år, utrymme för dessa fäbodan projekteras till 2500 tld, "skogmark". (Inom detta område, som sträcker sig väster om Svanasjön och norr ut till Hosjön och Storån (Dammån), finns öster om Svanasjön beteckning för fäbod, utan benämning. I områdets östra del, söder om Storån finns beteckningen "Lappkoja".)
- f) Hosjön, ödelagda fäbodan. Kunna på annat ställe anläggas, med något tillgång till vedb^uänd. Areal, "skogmark", 480 tld. (Inom detta område finns beteckning för fäbod " g:l Fäb:r" norr om Lillhon och beteckningen "Fisk-hus" norr om Hosjöns östra ända.)
- g) Västan om Hosjön kan fäbodan med fördel och alla behov anläggas. Areal, "skogmark", 1130 tld 16 kpld. (Inom detta område finns beteckning för "Fiskhus" nordöst om och invid Hanåsjön, Hornasjön.

1) Detta område a) motsvarar avradslandet Österläkardalen

(Frösön 28.8.1672).

På generalstabskartan finns utmärkt "Bottenbodarne f.d. fäb." väster om och invid Hosjön).

h) Övriga marken, fjällmark med små gran och ene samt björkbuskar, nyttjas tillika med fjällen till bete för lapparnes renhjordar, innehåller "mark med fjällskog" 26988 tld 4 kpld och "fjäll" 41702 tld 22 kpld.

i) Imbergen, sten och bergskerv därimellan även finns något bete. Areal "mark med fjällskog" 7304 tld och "berg" 7304 tld; "vatten" 2613:10. (under a-g), Såsom arealsummor redovisas (tld och kpld) "skogsmark" 8393:28, "mark med fjällskog" 34292:4 (under h och i), "berg" 7304:0 (under i), fjäll 41722:22, (41702:22, under h), "vatten" 2613:10 (under i), "duglig mark" 42686:0 (skogsmark och mark med fjällskog) och "impediment" 51640:0 (berg, fjäll och vatten).

På kartan akt Hallen 36 betecknas angränsande mark på följande sätt. Östra gränsen i ordning från norr: Överhallens pretenderade ägor möta här. Bynoms, Ytterhallens och Prästbordets pretenderade ägor. Träcksta (Trägsta) utjord. Norra gränsen öster om fjällen: "Åhns med Böhle byars ägor". Södra gränsen öster om fjällen: "Storfloholms kronoavradsland". Den västra delen, mot fjäll i norr, väster och söder: "Gläms avradsland".

På kartan akt Hallen 28 betecknas angränsande mark på följande sätt. Norra gränsen från Lundörren och åt öster till Kvilsle och Arvesundslandet: "Undersåkers socken möter" och "Mörsils socken angränsar". Östra gränsen: "Hallens socken häremot" och "Marby". Södra gränsen från Lundörren och åt öster: "Herjeådalen" och "Ovikens socken".

På karta 1824 och 1825 av A. Pentz över Åns och Böle byars in- och samfällda utägor, akt Hallen 41, betecknas angränsande mark på följande sätt. Nordvästra gränsen: "Kamsås kronoavradsland angränsar med sina ägor på hela denna sidan". Sydöstra (södra) gränsen: "Gläms kronoavradsland möter på dessa sidor". Sydvästra (västra) gränsen (mot fjäll) : "Gläms kronoavradsland".

6. (Hallen 6, 18.5.1666)

Ånnesjö och Hogsjö, fiskevatten och avradsland.

Skrives senare Ånnesjö och Högsjö. Hogsjö bör vara Hosjön. Ånnesjö är sannolikt Anasjön. Angående belägenheten av kronofisket Tillökning på Ånnesjö och Högsjö avradsland, se Jämtlands västra domsagas ägodelningsrätts utslag den 3.12.1942, § 4, och Svea hovrätts utslag den 20.5.1943, 015 (akt Hallen 259). Enligt nämnda utslag bestod kronofisket av fisket i Stortjärn, Sörbyttjärn, Stora Häbberstjärn, Gudingen och Imen och den mellan Stortjärn och Gudingen belägna tjärnen (Stentjärn) samt i de tjärnarna sammanbindande vattendragen.

Vid 1773 års rannsaking av arvadslägenheter i Jämtland (landsarkivet i Östersund) nämndes om Ånnesjö och Hogsjö avradsland, att det låg alldeles i villande fjället, att det bestod till största delen av fjäll, berg, floar och vitmossaberg och att dess vidd ej kunde noga beskrivas.

Avradslandet bör ha inrymt en fjälltrakt från i väster Stora Häbberstjärn, över Stortjärn, Gudingen och Sörbyttjärn (Sörbotjärn), till i väster Hosjön och möjligen vidare mot Anasjön.

7. (Hallen 7, 18.5.1666.)

Kvitsle - och Arvesundslandet, avradsland.

Inemot fjället liggandes.

Ingår i det på karta 1825 av A. Pentz, akt Hallen 40, redovisade "Kamsås avradsland".

Areal för Kamsås avradsland enligt beskrivningen 8054 tld 8 $\frac{3}{4}$ kpld, varav odlings- och röjningsland 216:9 $\frac{7}{12}$, bovallar och slätter 117:11, betes- och skogmark 7394:8 $\frac{5}{12}$ (summa duglig mark 7727:29) och impedimenter (floar, vägar, vatten, berg) 326:11 $\frac{3}{4}$.

På kartan akt Hallen 40 betecknas angränsande mark på följande sätt. Nordöstra gränsen: Obetecknat. Nordvästra gränsen: "Mörsils socken" och "Mattmars socken". Sydöstra gränsen: "Åhns och Böhle ägor". Södra (sydvästra) gränsen (mot fjäll) : "Glems avradsland."

12. (Hallen 12, 18.5.1666)

Torrisbodarna och Hollfsbodarna med Fransmyran och Årbuktmyran (Åbuktmyran, Åkrokmyran).

Synes motsvara 1649 års Åarbogdt.

Redovisas på kartan över Storfloholmens avradsland, akt Hallen 37, (Torrisbodarna) och möjligen till en del även på kartan över Gläins avradsland östra delen, akt Hallen 36.

(Frösön 11, 10.5.1666)

Månsås avradsland. Beläget inom efterskrivna råmärken, som begynnes i nordost vid Medskogstjärnen (generalstabskartan); sedan i Tällbudén, på östra sidan, därifrån i Stuguberget (generalstabskartan 1:50000), därifrån i fjällskäret (fjället, det återgivna bör avse den östra, sydöstra, södra gränsen, det följande avser sannolikt den nordvästra, norra gränsen), sedan i Trappnäs Kvarnvägen och så i Graffbacken (ej identifierade) och så till fjälls.

11. (Hallen 11, 18.5.1666)

Kläppkälén, kronans avradsland.

Karta 1824 av J.A. Albin över Månsåsens och Kläppkälens kronoav-
radsland, akt Marby 17.

Månsåsens kronoavradsland areal enligt beskrivningen (ägofig. 40-109) 4889 tld 6 kpld, varav odling 42:24, slätter 72:0, betes- och skogsmark 3864:3 och impedimenter (floar, mossar, vatten och berg) 910:11.

Kläppkälens kronoavradsland, beläget helt öster om Månsåsens krono-
avradsland, areal enligt beskrivningen (ägofig. 1-39) 1010 tld 7 kpld, varav slätter 79:10, betes- och skogsmark 895:7 och impedimenter (floar, mossar och vatten) 35:22.

På kartan akt Marby 17 betecknas angränsande mark på följande sätt.
Norra gränsen: "Storflo kronoavradsland uti Hallens socken". Södra gränsen: "Häggsåsens ägor uti Ovikens socken". Västra gränsen (mot fjäll) : "Stor Fjället".

(Frösön 28.8.1672)

Österlekardalens kronoavradsland. Se Gläins kronoavradsland, Präst-
lökardalen.

Ovikens tingslag.

9. (Oviken 9, 19.5.1666 och 9.10.1667)

Älvelandet, kronans avradsland och fiskesjö.

Beliggande inom efterskrivna råmärken, som är först begynnelsen i Högån och lykter i Storfloden (Storflon).

Torde motsvara 1649 års Elfwen och Fjössåsen.

Karta 1781, 1782 av Erik Bångensson, akt 23.

Fjösåsen och Västerälvens avradsland anges omfatta 4635 tld 27 kpld. Bete för 50 nötkreatur och lika många getter.

Karta 1823, 1824 av A. Pentz och J. Eriksson, akt 43, 45.

Fjösåsen och Västerälvens avradsland ~~litt~~ 00 anges omfatta 5416 tld 29 $\frac{1}{2}$ kpld.

10. (Oviken 10, 19.5.1666)

Svedje och Persåsländet, kronans allmänning.

Begripes inom följande rå och rör, nämligen uti Holmemoryn, Åkroken, Malm lofsåsen och till Älvens skatteskog, som på västra sidan mottager.

Torde motsvara 1649 års Persåsen och Swidie.

Karta 1781, 1782 av Erik Bångensson, akt 23.

Anges omfatta 3838 tld 11 kpld. Bete för 46 nötkreatur och 29 getter.

Karta 1823, 1824 av A. Pentz och J. Ericsson, akt 43, 45.

Litt Pp. Anges omfatta 3862 tld 25 kpld.

6. (Oviken 6, 19.5.1666)

Fudebodan, kronans avradsland.

Begynnes i Storbrännan och sträcker sig söder ut emot Wijdbjörsmannen och i söder Fudebäck (Fudebäcken), sedan västerut till Björhushögen och i Svettjärn, intill Ångrobode vägeskålet norr ut emot Åsmannen.

Torde motsvara 1649 års Tåssåsen.

Karta 1781, 1782 av Erik Bångensson, akt 23.

Dalåsens och Tosåsens avradsland anges omfatta 6672 tld 29 kpld.

Bete för 51 nötkreatur och 85 får och getter.

Karta 1823, 1824 av A. Pentz och J. Ericsson, akt 43, 45.

Dalås och Tosås avradsland anges omfatta 6564 tld 15 $\frac{1}{2}$ kpld.

5. (Oviken 5, 19.5.1666)

Ångrobodarna, kronans avradsland.

Beliggande inom efterskrivna råmärken: Sunnan för Åsmännens avradsland, som sig sträcker emot Tvärälven och Hemmingstjärn där ovanbemälte män emottaga, och sedan i söder, mot Landsoms fäbodar.

Karta 1781, 1782 av Erik Bångensson, akt 23. Anges omfatta 4850 tld 12 kpld. Bete för 53 nötkreatur och 108 får och getter.

Karta 1823, 1824 av A. Pentz och J. Ericsson, akt 43, 45.

Anges omfatta 4850 tld 12 kpld.

15. (Oviken 15, 19.5.1666)

Söder Mantesåsen (och Västnårbodarna), kronans avradsland. [Här redovisas endast Söder Mantesåsen.

14. (Oviken 14, 19.5.1666)

Västerhallomsbodarna, kronans avradsland.

11. (Oviken 11, 19.5.1666)

Norra Landsomsbodarna, Fiskebodarna och Björnsbodarna, kronans avradsland.

Karta 1781, 1782 av Erik Bångensson, akt 23.

Mantals avradsland. Bete för 46 nötkreatur och 24 getter.

Västerhalloms avradsland. Bete för 30 nötkreatur och 23 getter.

Landsoms avradsland. Bete för 46 nötkreatur och 24 getter.

Fettjebodars avradsland. Bete för 50 nötkreatur och 24 getter.

Björnsbodars avradsland. Bete för 52 nötkreatur och 49 getter.

Anges tillsammans omfatta 8649 tld 23 kpld.

Karta 1823, 1824 av A. Pentz och J. Ericsson, akt 43, 45.

Litt Uu. Anges tillsammans omfatta 8649 tld 23 kpld.

2. (Oviken 2, 19.5.1666)

Högbodan, kronans avradsland, som sig begriper inom efterskrivna råmärken: Sunnan för Tåssås (Tosås) avradsmil, som sig sträcker i norr vid Hemmingstjärn, och sedan emottager i öster mot Bjurhusmyra, och i söder mot Lillfude.

Karta 1781, 1782 av Erik Bångensson, akt 18.

Högbo kronoavradsland anges omfatta 3347 tld 26 kpld. Bete för 70 nötkreatur och 60 småkreatur.

Karta 1823, 1824 av A. Pentz och J. Ericsson, akt 43,45.

Litt Ss. Anges omfatta 3347 tld 26 kpld.

8. (Oviken 8, 19.5.1666)

Gallebodarna, kronans avradsland.

Begripes inom efterskriyna råmärken, som sträcker sig till Arån, och så norr till Flåsjövägen, och öster emot Bockerån, intill Viggemannen där de emottaga.

Karta 1781 av Erik Bångensson, akt Myssjö 10.

Myskje Svartåsens kronoavradsland tidigare benämnt Gallebodar, anges omfatta 5753 tld 22 kpld. Bete för 65 nötkreatur och 55 småkreatur.

Karta 1823, 1824 av A. Pentz och J. Ericsson, akt Oviken 43,45.

Litt Ac. Anges omfatta 6152 tld 14 kpld.

1. (Oviken 1, 19.5.1666)

Svedjelandet liggande i kronans fjäll och avradsland.

Karta 1781 av Erik Bångensson, akt 20.

Svedjebo kronoavradsland anges omfatta 1820 tld 17 kpld. Bete för 70 nötkreatur och 62 getter.

Karta 1823, 1824 av A. Pentz och J. Ericsson, akt 43,45.

Litt Wv. Anges omfatta 1820 tld 17 kpld.

17. (Oviken 17, 19.5.1666)

Långbodarna, kronans avradsland.

Belägna inom efterskrivna råmärken, som sträcker sig i söder ifrån avradsmilen emot Svedjebodarna, och öster emot Hallåsen, och uti nordväst emot Björnsbodarna .

Karta 1781 av Erik Bångensson, akt 20.

Långbo kronoavradsland anges omfatta 2759 tld 5 kpld. Bete för 70 nötkreatur och 57 småkreatur.

Karta 1823, 1824 av A. Pentz och J. Ericsson, akt 43, 45.
Litt Xx. Anges omfatta 2759 tld 5 kpld .

7. (Oviken 7, 19.5.1666)

Allåsen bodeland, liggandes i kronans avradsmil.

Karta 1781, 1782 av Erik Bångensson, akt 15.

Hallås kronoavradsländ anges omfatta 2662 tld 25 kpld. Bete för 70 nötkreatur och 60 getter.

Karta 1823, 1824 av A. Pentz och J. Ericsson, akt 43, 45.

Litt Zz. Anges omfatta 2662 tld 25 kpld.

4. (Oviken 4, 19.5.1666)

Allåsen, ett kronans avradsländ i fjället liggandes.

Torde motsvara 1649 års Allåsen.

Karta 1782 av Erik Bångensson, akt 16.

Nybo kronoavradsländ anges omfatta 3881 tld 2 kpld. Bete för 70 nötkreatur och 60 getter.

Karta 1823, 1824 av A. Pentz och J. Ericsson, akt 43, 45.

Litt Ab. Anges omfatta 3881 tld 2 kpld.

3. (Oviken 3, 19.5.1666).

Hälleberg småbodar, kronans avradsländ.

Karta 1781, 1782 av Erik Bångensson, akt 17.

Hellbergs kronoavradsländ anges omfatta 2106 tld 11 kpld. Bete för 50 nötkreatur och 20 getter.

Karta 1823, 1824 av A. Pentz och J. Ericsson, akt 43, 45.

Litt Yy. Anges omfatta 2106 tld 11 kpld.

12. (Oviken 12, 19.5.1666)

Lockåsbodarna och Viksbodarna, kronans avradsländ.

28. (Oviken 28, 19.5.1666)

Dillevallen, kronans avradsländ.

25. (Oviken 25, 19.5.1666)

Torrelsvallen, kronans avradsländ.

30. (Oviken 30, 19.5.1666)
Gamla Norrgårdsbodarna, kronans land.
15. (Oviken 15, 19.5.1666)
(Söder Mantesaasen och) Västnårbodarna, kronans avradsland.
Här redovisas endast Västnårbodarna.
27. (Oviken 27, 19.5.1666)
Müstebodarna avradsland med Wiss sjön (Visjön).
23. (Oviken 23, 19.5.1666)
Bugårdsbodarna med Dorsjön (Dörrsjön, Dörrsjöarna).
24. (Oviken 24, 19.5.1666)
Gräftåbodarna med Låffbäcken (Lövbäcken), kronans avradsland.
29. (Oviken 29, 19.5.1666)
Dörsåbodarna, liggande i kronans avradsland.
26. (Oviken 26, 19.5.1666)
Pullsbodarna med Hästesjön (Hästsjön), kronans land och i fjället liggandes.

Karta 1781, 1782 av Erik Bångensson, akt 23.

Lockås avradsland. Bete för 24 nötkreatur och 26 getter.
Viks avradsland . Bete för 28 nötkreatur och 33 småkreatur.
Dillne avradsland. Bete för 26 nötkreatur och 23 småkreatur.
Torråls avradsland. Bete för 42 nötkreatur och 25 getter.
Norrgårds- eller Munkebo avradsland. Bete för 26 nötkreatur,
9 ungnöt och 23 getter.
Västnår avradsland. Bete för 32 nötkreatur och 30 getter.
Mustbode avradsland. Bete för 60 nötkreatur och 60 getter.
Bugårds avradsland. Bete för 50 nötkreatur och 30 getter.
Gräfte avradsland. Bete för 75 nötkreatur och 54 getter.
Dörså avradsland. Bete för 51 nötkreatur och 39 getter.
Pålsbodars avradsland. Bete 41 nötkreatur och 30 getter.
Anges tillsammans omfatta 16818 tld 14 kpld. Den däri ingående
ägofig. 19, "en fjälltrakt inom linjen", har en areal av 356 tld
28kpld.

Karta 1823, 1824 av A. Pentz och J. Ericsson, akt 43, 45.

Litt Tt. Anges tillsammans omfatta 16499 tld 3 $\frac{1}{2}$ kpld.

På kartan akt 23 betecknas angränsande mark i väster såsom "Lång- eller Storfjället" och betecknas angränsande mark i norr, från fjället och åt öster, såsom "Häxåsens skatteskog".

16. (Oviken 16, 19.5.1666)

Liåbodarna, kronans avradsland.

Sträcker sig inom efterskrivna råmärken, som begynnes i Dasså-kroken (Dörsåkroken) och sträcker sig därifrån i Oluf Jöns Grubbe, därifrån och i Fjällgårde, sedan därifrån och i Tofgrubben.

22. (Oviken 22, 19.5.1666)

(Stugubäcksbodarna samt) Valskaftsbodarna.

Här redovisas enbart Valskaftsbodarna.

Karta 1781, 1782 av Erik Bångensson, akt 23.

Ljåbodars avradsland. Bete för 75 nötkreatur och 53 getter.

Valskafts avradsland. Bete för 70 nötkreatur och 50 getter.

Anges tillsammans omfatta 7897 tld 18 kpld. Ett i området ingående fjällområde, på kartan betecknat "Fjäll-Rumpan" och i beskrivningen redovisat såsom ägofig. 6, en fjälltrakt, har en areal av 2137 tld 16 kpld.

På kartan betecknas angränsande mark i väster såsom "Hundshögen".

20. (Oviken 20, 19.5.1666)

Gabäcksbodarna (Galbäcksbodarna), kronans avradsland.

Sträcker sig nordan ifrån Gallån (Galån), söder ut till Arån, uppå östra sidan sträcker det sig $\frac{1}{2}$ mil.

Karta 1781 av Erik Bångensson, akt 19.

Benämnes här Väster Galå kronoavradsland. Anges omfatta 5964 tld 31 kpld. Bete för 100 nötkreatur och 60 getter.

Karta 1824 av J. Ericsson, akt 44. Litt Ad. Anges omfatta 5964 tld 31 kpld.

18. (Oviken 18, 19.5.1666)

Norra Arådalen, ett kronans land liggandes längst upp i fjället.

19. (Oviken 19, 19.5.1666)
Söder Arådalen, kronans avradsland och fiäke, liggandes överlängst
upp i fjället.
22. (Oviken 22, 19.5.1666)
Stugubäcksbodarna (samt Valskaftsbodarna).
Här redovisas endast Stugubäcksbodarna.

Ur 1777 års jordebok

18. Norra Arådalen. Räntar 16 öre srmt eller 8 sk:r.
Nyttjas under Backen 1 och 3, Heljebacken 2,
Namn 2 och Hanabacken 1.
Tillökning på Dito. Räntar 3 öre srmt eller 1 sk. 6 runstycken.
Nyttjas under Österåsen nr 1. Taxerat
10.6.1762.
19. Södra Arådalen Räntar 12 öre srmt eller 6 sk:r.
Nyttjas under Heljebacken 2 och Hackås sock-
en Gärde 1.
Tillökning Räntar 1 $\frac{1}{2}$ mkr smör.
Nyttjas under Frösö socken Västerhus 2.
Resolution 17.2.1775.
Dito Räntar 2 mkr smör.
Nyttjas under Näs socken Ålsta 1.
Resolution 23.6.1775.
Dito Räntar 2 $\frac{1}{2}$ mkr smör.
Nyttjas under Näs socken Ålsta 2. Resolution
19.6.1776.
22. Stugubäcks samt Räntar 1 daler srmt eller 16 sk:r.
Valskaftsbodarna. Nyttjas under Sölvbacken 1 och 2, Backen 2,
Fastgård 1, Heljebacken 1 och 3, Skottgård
2, Myssjö socken Österhallom 1, Hackås sock-
en Hara 1 och Sunne socken Bräcke 2.
Tillökning på Räntar 8 öre srmt eller 4 sk:r.
Stugubäcksbodar. Nyttjas under Joxåsen 2 och Botåsen 1.
Resolution 19.12.1759.

Ett fjäll och dess Räntar 1 daler srmt eller 16 sk:r.
 lägenheter. Nyttjas under Orrgård 1, Västnår 2,
 (9.10.1667) Heljebacken 3 och Prästbordet.

Tillökning på Dito. Räntar 16 öre srmt eller 8 sk:r.
 Nyttjas under Kinderåsen 2, Rörön 1
 och Sunne socken Vällviken 1,2 och 3.
 Taxerat 12.3.1761.

Ett fäboställe i Räntar 16 öre srmt eller 8 sk:r.
 Oviksfjällen. Nyttjas under Borgen 4, 5, 7 och 8.
 Resolution 12.2.1740.

Karta 1783 av Erik Bångensson, akt 14. Ur beskrivningen redovisas
 följande.

18. Norra Arådalens kronoavradsland. Räntar 16 öre srmt eller 8 sk:r
 specie enligt "avradsbrevet" 19.5.1666. Innehaves av kaptenen Erik
 Gustaf Lilljeskiöld för hans hemman i Side, fru Vasell för härads-
 hövdingebostället i Billsta samt bönder i Borgen, Namn, Hanabacken
 och Österåsen.
 Bete för 56 kor och 60 getter.
19. Kronoavradslandet Södra Arådalen. Räntar 12 öre srmt eller 6 sk:r
 specie. Nyttjas av bonde i Borgen, "som det sig berättigat genom
 hemmanköp med fru prostinnan Salin och enligt höga resolutioner
 av åren 1736 och 1759 giver därför årlig avrad till 12 öre srmt
 eller 6 sk:r specie". Anmärkt: 2 mkr smör av bonde i Ålsta enligt
 resolution 19.6.1776.
 Bete för 28 kor, 13 ungnöt och 32 getter.
22. Stugubergs kronoavradsland. Räntar 16 öre srmt eller 8 sk:r specie
 enligt avradsbrevet 3 "oktober" 1667. Innehaves av bönder i Sölv-
 backen, Borgen, Botåsen, Joxåsen och Hallom (Österhallom).
 Bete för 90 nötkreatur och 40 getter.

Stavbrännans kronoavradsland. Räntar 16 öre srmt eller 8 sk:r

specie. "Afrads Brefvet är af den 12 Martii 1761 ifrån Gefleborgs Lands Cancellie utgifvit." Nyttjas av bönder i Vällviken, Rise, Rörön och Kinderåsen.

Bete för 38 nötkreatur och 40 getter.

Nybodarna avradsland. Räntar 16 öre srmt eller 8 sk:r specie "enligt avradsbrev av den 12 februari 1740". Innehavare är bönder i Borgen.

Bete för 36 kor och 36 getter.

Kronoavradsland^{et} Prästbodarna. Räntar 12 öre srmt eller 6 sk:r specie. Innehaves av en bonde i Borgen och två bönder i Ålsta (Näs socken), vilka enligt resolution av år 1736 för framlidne kyrkoherden Flodalin och prosten Salin av år 1759 giva för nyttningen härstädes årligen 12 öre silvermynt eller 6 sk:r specie. "Men Stugubergs fäbodlagare påstå, att detta fäbodeställe, vilket är verkligen liggande på Stugubergs avradsland och allenast 2900 alnar mellan dessa boställen, måtte flyttas å södra sidan av Arån eller södra Arådalen, varest likmätigt högå resolutioner det äger njuta sitt bete".

Bete för 28 kor, 13 ungnöt och 32 getter.

För nämnda fem trakter tillsammans (Norra Arådalen, Södra Arådalen, Stugubergsbodarna, Stavbrännan, Nybodarna och Prästbodarna) anges en areal av 13455 tld 27 kpld.

Karta 1824 av J. Ericsson, akt 44.

Litt Ae. Nämnda fem trakter tillsammans anges omfatta 13455 tld 27 kpld.

På kartan 1783, akt 14, betecknas angränsande fjällmarker såsom "Busjöfjället" och "Fjället Hundshögen". På kartan 1824, akt 44, betecknas i norr angränsande mark såsom "Västra Arådalens avradsland".

21. (Oviken 21, 19.5.1666)

Årådalen (Arådalen), kronans avradsland, liggandes i fjället och norra sidan om Årån (Arån).

Ur 1777 års jordebok.21. Arådalen.

Räntar 12 öre srmt eller 6 sk:r.

Nyttjas under Skottgård 1 och Sunne socken
Torp 1 och 2.

Arådalen

Räntar 1 öre srmt eller 6 runstycken.

Nyttjas under Prästbordet. Taxerat 1706.

Tillökning

Räntar 8 öre srmt eller 4 sk:r.

Nyttjas under Näs socken Bleka 1 och Sunne
socken Stackris 1 och 2. Taxerat 25.2.1758.Sannebodarna.

Räntar 30 öre srmt eller 15 sk:r.

Nyttjas under Hackås socken Sanne 1-4 och
Gärde 1. Taxerat 19.9.1758.

Tillökning.

Räntar 6 öre srmt eller 3 sk:r.

Nyttjas under Hackås socken Gärde 2.

Resolution 3.10.1759.

Ett fäboställe och
mulbete i Sanne-
bodarna.

Räntar 6 öre srmt eller 3 sk:r.

Nyttjas under Brunflo socken Backen 1 och
Viken 1. Resolution 21.3.1760.Tillökning på Sanne-
bodarna.

Räntar 6 öre srmt eller 3 sk:r.

Nyttjas under Näs socken Månsta 2. Resolu-
tion 19.12.1759.Tillökning på Sanne
fäbodas på Arådalen

Räntar 12 öre srmt eller 6 sk:r.

Nyttjas under Näs socken Månsta 2 och Hackås
socken Sanne 3. Taxerat 28.1.1768.Busjöbodarna.Ett annat fäboställe
omkring Bosjöarna.

Räntar 6 öre srmt eller 3 sk:r.

Nyttjas under Sunne socken Högen 1.

Taxerat 20.11.1761.

Dito

Räntar 10 öre srmt eller 5 sk:r.

Nyttjas under Sunne socken Orrviken 3 och
Gäle 2. Taxerat 5.5.1762.Tillökning för ett
fäboställe omkring
Bosjöarna.

Räntar 10 öre srmt eller 5 sk:r.

Nyttjas under Sunne socken Orrviken 6 och
Svedje 3. Taxerat 15.5.1762.

Ur 1777 års jordebok.21. Arådalen.

Räntar 12 öre srmt eller 6 sk:r.

Nyttjas under Skottgård 1 och Sunne socken
Torp 1 och 2.

Arådalen

Räntar 1 öre srmt eller 6 runstycken.

Nyttjas under Prästbordet. Taxerat 1706.

Tillökning

Räntar 8 öre srmt eller 4 sk:r.

Nyttjas under Näs socken Bleka 1 och Sunne
socken Stackris 1 och 2. Taxerat 25.2.1758.Sannebodarna.

Räntar 30 öre srmt eller 15 sk:r.

Nyttjas under Hackås socken Sanne 1-4 och
Gärde 1. Taxerat 19.9.1758.

Tillökning.

Räntar 6 öre srmt eller 3 sk:r.

Nyttjas under Hackås socken Gärde 2.

Resolution 3.10.1759.

Ett fäboställe och
mulbete i Sanne-
bodarna.

Räntar 6 öre srmt eller 3 sk:r.

Nyttjas under Brunflo socken Backen 1 och
Viken 1. Resolution 21.3.1760.Tillökning på Sanne-
bodarna.

Räntar 6 öre srmt eller 3 sk:r.

Nyttjas under Näs socken Månsta 2. Resolu-
tion 19.12.1759.Tillökning på Sanne
fäbodan på Arådalen

Räntar 12 öre srmt eller 6 sk:r.

Nyttjas under Näs socken Månsta 2 och Hackås
socken Sanne 3. Taxerat 28.1.1768.Busjöbodarna.Ett annat fäboställe
omkring Bosjöarna.

Räntar 6 öre srmt eller 3 sk:r.

Nyttjas under Sunne socken Högen 1.
Taxerat 20.11.1761.

Dito

Räntar 10 öre srmt eller 5 sk:r.

Nyttjas under Sunne socken Orrviken 3 och
Gäle 2. Taxerat 5.5.1762.Tillökning för ett
fäboställe omkring
Bosjöarna.

Räntar 10 öre srmt eller 5 sk:r.

Nyttjas under Sunne socken Orrviken 6 och
Svedje 3. Taxerat 15.5.1762.

Ett annat fäboställe omkring Bosjöarna. Räntar 20 öre srmt eller 10 sk:r.
Nyttjas under Näs socken Månsta 1, Sunne socken Räcksjön 1 och Bräcke 1 och Hackås socken Kårgärde 2. Taxerat 21.8.1758.
Räcksjön intaget 21.1.1769.

Lövbergsbodarna.

Räntar 8 öre srmt eller 4 sk:r.
Ett fäboställe Löv- Nyttjas under Näs socken Blädäng 1 och 2
berget på Arådalen. och Sunne socken Måläng 1 och 3. Taxerat
8.5.1760.

Tillökning på fäbo- Räntar 12 öre srmt eller 6 sk:r.
stället Lövberget. Nyttjas under Sunne socken Orrviken 4 och
Räcksjön 1. Taxerat 5.4.1762.

Tillökning på Löv- Räntar 18 öre srmt eller 9 sk:r.
bergs fäbodrar. Nyttjas under Näs socken Bjerme 2, Sunne
socken Svedje 3 och Frösö socken Bällsta 2.
Taxerat 17.12.1762.

En fäbovall omkring
Bosjöarna och Stor
Lövsjön,
Oldbergsbodar.

Räntar 1 daler 6 öre srmt eller 19 sk:r.
Nyttjas under Näs socken Bjerme 9, Vi 1 och
Oldberg 1 och Hackås socken Vinälven 1. Taxe-
rade 15.11.1757 och 3.10.1759.

Munkskallen.

Räntar 24 öre srmt eller 12 sk:r.
Nyttjas under Näs socken Åsen 2 och Gärde 1,
Sunne socken Måläng 2 och Hackås socken Skede
2, Gärde 3, Salom 1 och Hov 2. Taxerat
16.1.1762.

Karta 1784 av Erik Bångensson över kronoavradslanden Västra Arå-
dalen, Sandbodarne, Busjö, Lövbergs, Oldbergs och Munkskalle bodar,
akt 22. Ur beskrivningen redovisas följande.

21. Västra Arådalen (Arådalen). Räntar 14 sk:r 6 runstycken. Inneha-
ves av prosten Behm och länsman Lundal i Skottgården samt bönder i
Torp, Stackris, Gäle (Sunne s:n) och Bleka (Näs s:n).
Fäbodevall om 10 tld 30 kpld. Bete för 104 nöt och 19 getter..

Sanbodarna (Sannebodarna). Räntar 24 sk:r specie. Innehaves av bönder i Kårgärde, Gärde, Sanne, Salom och Hov (Hackås s:n) och Månsta (Näs s:n).

Fäbodevall om 3 tld 4 kpld. Bete för 81 nöt och 19 getter.

Busjöbodarna. Räntar 24 sk:r specie. Innehaves av bönder i Bräcke, Hara, Gäle, Råsjön, Högen och Svedje (Sunne s:n), Månsta (Näs s:n) och Kårgärde (Hackås s:n).

Fäbodevall om 5 tld 2 kpld. Bete för 114 nöt och 29 getter.

Lövbergsbodarna. Räntar 19 sk:r. Innehavare är häradshövding Vasell och mönsterskrivare Vedin för Måläng samt bönder i Orrviken, Räcksjön och Svedje (Sunne s:n), Blädäng och Bjerme (Näs s:n) och Bilsta (Bällsta, Frösö s:n).

Fäbodevall om 5 tld 27 kpld. Bete för 81 nöt och 24 getter.

Oldbergsbodarna. Räntar 19 sk:r specie. Innehavarna är bönder i Bjerme, Vi och Oldberg (Näs s:n) och Vinälven (Hackås s:n).

Fäbodevall om 1 tld 24 kpld. Bete för 58 nöt och 32 getter.

Munskallebodarna. Räntar 12 sk:r. Nyttjas av bönder i Åsen och Gärde (Näs s:n), Måläng (Sunne s:n) samt Skede, Gärde, Salom och Hov (Hackås s:n).

Fäbodevall om 4 tld 22 kpld. Bete för 62 nöt.

För nämnda sex trakter tillsammans (Arådalen, Sannebodarna, Busjöbodarna, Lövbergsbodarna och Munskallebodarna) anges en areal av för fäbodevallar, sjöar och myrar 1724 tld 6 kpld och för skogen - "består merendels av fjälltrakter, varå på vissa ställen växa små björk och gran, innehåller tillika med pretensionstrakten mot Hallens socken " - 62 307 tld 31 kpld, alltså sammanlagt 64 032 tld 5 kpld.

Kartan 1784 av Erik Bångensson, akt 22 , upptager området sydöst om sjön Glen innefattande Dörrsjöarna och området sydväst om samma sjö fram till Ekorrsjön. I väster angränsande mark betecknas "Thåsåsens avradsland."

Karta 1762 av Joan Holmberg, akt 4. Ur beskrivningen redovisas följande.

21. Arådalens avradsland.

Nyttjas enligt 1736 års specialjordebok av Ovikens Prästbord mot ränta 1 öre srmt, av Skottgården 1 och Torp 1 och 2 (Sunne s:n) mot ränta 4 öre srmt vardera samt (enligt K.B:s resolution 5.5. 1762) av två bönder i Gärde mot ökad ränta 4 öre srmt vardera. Tillstånd för bönder i Bleka och Stackris att få nyttja bete redovisades som osäkert.

På kartan redovisades att "Åradals fäbodeskog" av 3460 tunnlands vidd består till en stor del av holsterland (stembundet land) och dels onyttiga floar, däremellan likväl gott mulbete finnes för 120 nöt över sommaren. Området är beläget öster (nordöst) om övre Arån mellan Norra Arådalen i söder och en linje i höjd med sjön Glen i norr.

Sannebodarna.

Enligt K.B:s resolution 19.9.1758 har fyra bönder i Sanne och en bonde i Gärde tillstånd att njuta fäbodan på kronolägenheten Sandbodarna mot ränta 6 öre vardera. Ytterligare redovisas ingenjör Esping, en bonde i Gärde och en bonde i Hov mot ränta 6 öre vardera.

På kartan redovisas att " Sandbodarnas" utrymme 2190 tunnland består av något bättre land än Arådalen och ger tillräckligt mulbete för intressenternas 120 nöt, som här födes över sommaren. Området är beläget väster (sydväst) om övre Arån mellan Södra Arådalen i söder och en linje i höjd med ^{den södra ändan av} sjön Glen i norr.

Busjöbodarna .

Nyttjas enligt K.B:s resolution 21.8.1758 av bönder i Imnäs och Bräcke (Sunne s:n), Månsta (Näs s:n) och Kårgärde (Hackås s:n) mot ränta 20 öre srmt, enligt K.B:s ^{resolution} 20.11.1761 av bönder i Högen (Sunne s:n) mot ränta 6 öre srmt, enligt K.B:s resolution 5.5. 1762 av bönder i Orrviken och Gäle (Sunne s:n) mot ränta 10 öre srmt samt enligt K.B:s resolution 15.5.1762 av bönder i Orrviken och Svedje mot ränta 10 öre srmt.

På kartan redovisas att "Budsjö fäbodeskog" 1090 tunnland utom bergen har god betesmark, som kan vara tillräckligt för 100 å 120 nöt över sommaren. Området är beläget omkring Mellan Bodsjön och Västra Bodsjön, huvudsakligen nordöst om dessa sjöar. Områdets södra och västra gränser är på kartan utmärkta med gränslinjebe-teckning.

På kartan 1762 av Joan Holmberg (akt 4) betecknas angränsande mark på följande sätt. Norra gränsen för Sannebodarna och Arådalen vid sjön Glen : Väster om Glen "Kronoavradsland som Slandroms byemän nyttja till fäbodar, men Hallensboer vilja sig tillägna, tillika med fisket i Glen". Öster om Glen "Lapparnas avradsland". Östra gränsen för Arådalen: "Hundshögen". Södra gränsen för Arådalen och Sannebodarna: "Norra Arådalen" och "Södra Arådalen". Området mellan Sannebodarna och Busjöbodarna: "Busjöfjället". Södra gränsen för Busjöbodarna: "Lövbergsbodarne". Västra gränsen för Busjöbodarna: "Oldbergsbodarne".

(Oviken, 9.10.1667)

Ett kronans avradsland, liggandes i Ovikens fjäll, och begripes inom efterskrivna råmärken, som är först från yttersta Aråtjärnen¹⁾ och sunnerst i Galberget²⁾, sedan i väster, nordan om Stavbrännan³⁾, därifrån sunnerst i Lövberget, därifrån i Högsta Högås samt Tossåsfjället⁴⁾ och Kiövraälven⁵⁾ till Yttergrucken⁶⁾, och sist till Ytteråtjärnen⁷⁾.

Taxerades för länsman Nils Hansson i Orrgården, Hindrik Jönsson i Hallom, Jöns Olufsson i Hovermo och Anders Halvardsson i Västnår till 1 daler silvernynt årlig avrad.

1) Enligt karta 1825 av G.A.Hjärne över Börtnans nybygge, Flåsjö avradsland samt den s.k. Dalakilen i Bergs socken (akt Berg 29) är Ytteraråtjärn densamma som Stortjärn i Arån söder om Galberget (och är Överaråtjärn densamma som Norrtjärn och Sörtjärn i Arån cirka 3,5 km nordväst om Stortjärn). Samma läge för Ytteraråtjärn redovisas på karta 1848 av H.F. Behm över Galbergets, Lövdalens och Tossåsens nybyggen samt Hundshögs, Bosjö och Tossås fjälltrakter, akt Oviken 52.

- 2) Sannolikt på södra sidan av Galberget.
- 3) Stavbrännans kronoavradsland och bodar redovisas på karta 1783 av Erik Bångensson, akt Oviken 14.
- 4) Högåsen har ej återfunnits på någon karta. Med Högsta Högås kan avses Hundshögen eller Busjöfjället. Sannolikt avses en gräns från Lövberget utmed de höga fjällen till Tossåsfjället, inrymmande nyttigheterna av fiske och bete.
- 5) Tydligt avses Rövraälven (Rövrån) eller vattendraget som från trakten strax väster om Tossåsfjället går genom Röversjöarna och till Nedre Grucken.
- 6) Avser Nedre Grucken.
- 7) Någon tjärn med detta namn har ej identifierats. Är sannolikt samma tjärn som Ytteraråttjärn.

(Oviken, 26.1.1730)

Fisket på allmanningen Rövarsjön med allmänningslandet därkring, liggande inemot Storsjön i Härjedalen.

Uppläts till fänriken Gustaf Lilljenschiöld emot 1 daler silvermynts årlig avrad att brukas under hans skattehemman i Side. Erik Svensson i Sölvbacken ville försvara detta mot de 2 öre silvermynt som fanns noterade i 1672 års avradsrannsaking för Ovikens tingslag.

(Oviken, 1672)

Upplåtelse av fisket i bl.a. Övergrucken och Yttergrucken (Nedre Grucken).

Ur 1777 års jordebok

Rövarsjön

Räntar 1 daler srmt eller 16 sk:r.

Nyttjas under Side nr 1. Taxerat 26.1.1730.

Förut nämnda i 1777 års jordebok redovisade Ett fjäll och dess lägenheter bör motsvara kronoavradslandet Oviken 9.10.1667. I jordeboken redovisad Tillökning på Ett fjäll och dess lägenheter, taxerad 12.3.1761, bör motsvara det på kartan 1783 av Erik Bångensson, med beskrivning, akt 14, redovisade Stavbrännans kronoavradsland, vilken trakt alltså, åtminstone till huvudsaklig del, var

belägen inom kronoavradslandet Oviken 9.10.1667. Inom samma avradsland var även belägna det med tillstånd enligt K.B:s resolution 29.5.1756 anlagda nybygget Tossåsen (Tossåsfjäll), de enligt K.B:s resolution 16.1.1762 anlagda Munkskallebodarna, de enligt K.B:s resolution 15.11.1757 anlagda Oldbergsbodarna och sannolikt även Busjöbodarna.

Karta 1786 av Erik Bångensson över Tåssåsens nybygge och Storavrads kronoavradsland, akt 24.

På kartan redovisas områdena söder, väster och norr om det på kartan 1784 av Erik Bångensson, akt 22, upptagna området för Västra Arådalen och Sannebodarna samt Busjö-, Lövbergs-, Oldbergs- och Munkskallebodarna. Det på kartan upptagna området går i söder till en linje Gruckensjöarna - Överaråttjärn, i väster till en linje Övergrucken - Lundörren och i norr till en linje Dörrsjön (i beskrivningen Lövsjön) - Flåttjärn - Glen.

I beskrivningen redovisas såsom "Praetensionstracten med sjöarne mellan Bergs och Ovikens pastorater" området söder om en linje Gruckensjöarna - Vävelsjön - Överaråttjärn, ägofigurerna 43-47 med en areal av 7404 tld 10 kpld och såsom "Skogstracten med sjöarne inom Hallens sockneskillnad" ägofigurerna 48-50 med en areal av 11164 tld 26 kpld. Såsom Tåssås nybygges hemägor och slätter redovisas 132 tld 4 kpld och såsom "Skogen med sjöar och myror på avradslandet" 89715 tld 24 kpld (i sammandraget 89 583 tld 20 kpld). På kartan upptas ett betydande område fjällmark norr om den nära nog raka linjen Tossåssjön - Stora Lövsjön - Glen.

Det mot avradslandet Oviken 9.10.1667 (jordebokens Ett fjäll och dess lägenheter; även benämnt Storavrads avradsland ^{svärande området}) finns således redovisat, till en del (Stavbrännans kronoavradsland) på karta 1783 av Erik Bångensson, akt 14, till en del ~~på karta 1784 av Erik Bångensson~~ (Munkskallebodarna, Oldbergsbodarna och sannolikt även Busjöbodarna) på karta 1784 av Erik Bångensson, akt 22, och till en del (områden söder, väster och norr om sist angivna område, vilka områden innefattade Tossåsens nybygge) på karta 1786

av Erik Bångensson, akt 24. Den omständigheten att på sistnämnda karta upptagits ett betydande område fjällmark norr om den nära nog raka linjen Tossåssjön - Stora Löfsjön - Glen ger stöd åt den tolkningen av beskrivningen vid rannsakingen 9.10.1667 av avradslandets norra gräns (därifrån i Lövberget, därifrån i Högsta Högås samt Tossåsfjället och Rövraälven) att denna avsågs ha sådan sträckning utmed de höga fjällen till Tossåsfjället att därinom rymdes nyttigheterna av bete och fiske.

De till Tossåsens nybygge redovisade inägorna och slåtterna är enligt kartan belägna inom 0,5 km norr om Tossåssjön, inom 1 km söder om Tossåssjön, inom 2,5 km östnordöst om sjön och inom 1,75 km väster om sjön. Generalstabskartans Rövran betecknas såsom Dörsjö eller Tåssåsan . Ån väster därom från Kroktjärn, generalstabskartans Västerån, betecknas såsom Ryvraån. Av de till nybygget redovisade slåtterna är tre, ägofigurerna nr 21, 22 och 25, belägna invid eller nära "Ryvraån". Såsom beläget strax norr om dessa slätter, väster om ån, redovisas "Lapman Tomas Tomassons Boningsställe". Till nybygget redovisas förutom förut nämnda slätter jämväl en slått, ägofiguren nr 23, belägen strax väster om Kroktjärn cirka 2,25 km nordväst om Tåssåstjärn. Om det till nybygget nyttjade mulbetet redovisas i beskrivningen, att det är någorlunda hjälpligt på södra och norra sidorna av Tossåsfjället, nära vid nybygget, "därest lappmännen därvid icke skulle göra intrång; men höstetiden nyttjas detsamma väster och söder om Tåssåssjön, dock ej där östanföre, i anseende till anstötande fjäll och sterilt land". Om skogen sägs, att skog till vedbrand finnes någorlunda väster och östersöder (om) Tåssåsfjället av större fjällgran, men timmerskog ej närmare än vid Ryvarsjöarna, varest finnes tall och fjällgran. Årligen kunde på nybygget underhållas 2 hästar, 14 kor, 8 ungnöt, 28 får och 36 getter.

På kartan 1786, akt 24, betecknas angränsande mark i norr, väster och söder på följande sätt. I norr : Hallens sockens avradsland och skogar tillstöta. I väster: Hede Pastorat här intill. I söder: Hans Jonssons i Bynom, Bergs socken, skatteavradsland emot.

Lappmannen Tomas Tomasson nyttjade det i 1777 års jordebok för Ovikens socken under Lapptränta redovisade Tåssåsfjäll.

Karta 1798 av Martin Sunding över Tossåsens nybygge, upprättad för skattnläggning, akt 31.

De till nybygget redovisade inägorna och slåtterna är enligt kartan belägna inom 0,6 km norr om Tossåssjön och inom cirka 2,5 km östnordöst om sjön. Dessutom redovisas en slått vid Kvarntjärn cirka 0,7 km sydväst om sjön. Det från norr kommande vattendraget närmast väster om Tossåssjön (generalstabskartans Rövrån) betecknas såsom "Ryfla Elfven". I beskrivningen redovisas bl.a. att nybyggets inägor och slätter omfattade 74 tld och 24 kpld och att vid nybygget föddes 2 hästar, 16 kor, 4 ungnöt och 40 småfäkeatur.

(Oviken 15.6.1669)

Tre små fisketjärnar eller sjöar liggande vid sockenskillnaden mellan Hallens och Ovikens tingslag och socknar - - - som kallas Lillåttjärnen, Låfssjön och Fnissjön.

Taxerades för gästgivaren i Oviken Jon Muur till 6 öre silvermynt årligen. Redovisas i jordeböcker såsom nyttjat under Skottgården nr 2.

Av K.B:s utslag den 13.9.1856 nr 124 angående avvitrning av renbetesfjällen i Undersåkers, Hallens och Ovikens socknar, K.B:s utslag samma dag nr 134 angående skattnläggning av Anarisets renbetesfjäll och K.B:s utslag samma dag nr 136 ^{angående skattnläggning} av Hundshögs och Tossås renbetesfjäll framgår, att dessa fisketjärnar eller sjöar är Blanktjärn, Flåttjärn och Finnsjön (Finnsjöarna) sydväst och söder om Hornasjön.

Bergs tingslag.

2. (Berg 2, 21.5.1666)

Gallån, avradsland.

Sträcker sig emot det avradsland Myskiebönderna (Myssjöbönderna) städslat hava, sträcker sig en halv mil ifrån Gallå fäbodas på alla sidor.

Torde motsvara 1649 års Giälön.

Karta 1825 av A.F. Gussander, akt 32.

Anges omfatta 7017 tld 31 kpld.

På kartan betecknas angränsande mark, i norr (nordväst) såsom "Myskje socken", i nordöst såsom Hallås kronoavradsland, i öster (kort sträcka) såsom "Kronans odisponerade mark", i sydöst såsom Träsåshögens kronoavradsland och i sydväst såsom "Börtnens nybygge"

3. (Berg 3, 21.5.1666)

Hallåsen, Kungl. Maj:ts och kronans avradsland.

Begynnes i Graffbacken och sträcker sig därifrån och till Nymyran, därifrån och i Långtjärsmýran (Långkälsmyran), och sedan därifrån och i Aspån.

Torde motsvara 1649 års Alldaseen.

Karta 1825 av G.A. Hjärne, akt 27.

Anges omfatta 3558 tld 6 kpld.

4. (Berg 4, 21.5.1666)

Fude, avradsland.

Liggandes inom efterskrivne råmärken, som begynnes i Blooklöte (Blacklöte), en halv mil i bredden och ändas i Opåsen (Aspåsen).

Karta 1825 av G.A. Hjärne, akt 27.

Anges omfatta 4177 tld 23 kpld.

5. (Berg 5, 21.5.1666)

Fude, avradsland.

Begynnes i Knijmyrastrupen (Knimyrstrupen), därifrån och i Herrevallen (Härvallen), därifrån och i Kiärnbäcken (Tjärnbäcken, från Hallåstjärn), sedan i Högallåsen (Höghallåsen), därifrån i Nymyran, sedan till Stora Näckmyran, så i Gudnillsmyran (Gunnillsmyran) och sist i Ladumyran.

Torde motsvara 1649 års Fudhe.

Karta 1825 av G.A. Hjärne, akt 27.

Anges omfatta 3919 tld 6 kpld.

På kartan 1825, akt Berg 27, upptagande avradslanden Berg 3, 4, och 5, betecknas angränsande mark, i sydväst såsom Galå avradsland, i norr i fråga om delen mot Myssjö socken såsom "Myskie socken" och i fråga om delen inom Bergs socken såsom "odisponerad kronopark", i öster såsom "odisponerad kronopark" och i söder såsom "odisponerad kronopark".

12. (Berg 12, 21.5.1666)

Trässåshögen, kronans avradsland.

Liggandes inom efterskrivna råmärken, som begynnes först i Fiskå-kroken västerut, därifrån i Stenmyran i norr, sedan Kieltelsfjälls (Kättelfjäll) i öster.

Torde motsvara 1649 års Tåsseggen.

Trässåshögen torde motsvara generalstabskartans Treårshögen.

Karta 1825 av P.G. af Bierkén.

Anges omfatta 6808 tld 17 $\frac{1}{2}$ kpld.

Kartan upptager även, i gränsen mot Fude avradsland (Berg 4) i norr, ett kilformigt icke disponerat område om 241 tld 26 $\frac{1}{2}$ kpld.

På kartan betecknas angränsande mark i övrigt, i nordöst såsom "odisponerad kronopark", i öster såsom Hallens by, i söder såsom Skålands by och i nordväst såsom Galå avradsland.

2.4 Kronoavradslanden. Sammanlagd omfattning.

Dessa kronoavradsland i Undersåkers, Hallens, Frösö, Ovikens och Bergs tingslag bildade ett praktiskt taget sammanhängande område med en nordlig del för kronoavradslanden i Undersåkers, Hallens och Frösö tingslag och en sydlig del för kronoavradslanden i Oviken och Bergs tingslag.

Den nordliga delen, i Undersåkers, Hallens och Frösö tingslag, sträckte sig, i huvudsak söder om sjösystemet Ottsjön - Åmen - Hottöjen - Gesten - Sällsjön, från Ottfjället i väster till Dammån i öster - en sträcka med en största längd av cirka 6 mil - samt från nämnda sjösystem i norr till Anarisfjällen, sjön Glen och Oviksfjällen i söder - med en största bredd av cirka 2 mil.

Byområdena i Hallens, Marby och Norderöns socknar mellan kronoavradslandens östra gräns utmed Dammån samt Storsjön - med undantag för Åns och Böle byars område som gick ända upp till fjället - hade en minsta bredd, i nordväst, av cirka 1/2 mil och en största bredd, i sydöst, av cirka 1 mil.

Den sydliga delen, i Ovikens, Myssjö och Bergs socknar, sträckte sig i norr till Tossåsfjället, sjön Glen, Hundshögen och Haggåsens bys område från i väster Tossåssjön, Rövrån och Röversjöarna till i öster Högån - en sträcka med en största längd av cirka 5 mil -, i öster till en linje från i norr Kusböle och Högån till i söder Aspån (nordväst om Ramberget i Åsarne socken) - en sträcka med en längd av cirka 3,5 mil - samt i sydväst till en linje, utmed bl a Röversjöarna, Rövrån, Nedre Grucken och del av Ljungan, från i nordväst Röversjöarna till i sydväst nära Ramberget i Åsarne socken - en sträcka med en längd av cirka 5,5 mil. Se särskild kartbilaga 1.

Byområdena i Ovikens, Myssjö och Bergs socknar mellan kronoavradslandens östra gräns och Storsjön med rakt söder därom liggande sjöar hade en bredd av cirka 1 mil.

Avradslanden angränsades i väster av fjällområden, Anarisfjällen - Lundörrsfjällen i den södra delen och Ottfjället - Kyrkstensfjällen i den norra delen, med lappars renbetestrakter. Öster om Anarisfjällen - Lundörrsfjällen och således inom området för avradslanden belägna fjäll var liksom avradslanden kronomark (otaxerade fjäll, kronoallmänning).

Det sammanhängande området för kronoavradslanden med dessa därinom belägna fjäll hade en utsträckning, i norr av cirka 5 mil, i söder (sydväst) av cirka 6 mil, i väster av cirka 4 mil och i öster av cirka 6 mil.

3. 1730 års rannsaking av kronofisken.

Rannsaking om kronofisken år 1730 inför häradsrätt skedde i Ovikens tingslag den 26 januari, i Hallens tingslag den 2 februari och i Undersåkers tingslag den 9 och 10 februari. Uppgifter angående Kalls och Åre socknar i Undersåkers tingslag har redovisats i utredningarna rörande dessa socknar.

Ur efterföljande protokoll över dessa rannsakingar redovisas här:

I Undersåkers tingslag: Förhöjning av den årliga avraden för kronoavradlandet Skjutsfiske samt Gröplingen och Oxsjön (Offsjön) (Undersåker 20) för fisket i Offsjön och Gröplingen med 24 öre silvermynt; förhöjning av den årliga avraden för kronoavradlandet Åmen (Undersåker 18) för fiske i Åmen med 1 daler silvermynt; förhöjning av den årliga avraden för kronoavradlandet Håtteland (Undersåker 17), tydligen för fiske i Hottöjen, med 12 öre silvermynt samt särskild taxering av fisket i Oxsjön (Stora Acksjön), Kålsjön med tjärnar (Kålasjöarna) och halva Slitingarna till en årlig avgift av 24 öre silvermynt och särskild upplåtelse av detsamma. Angående omfattningen av det sistnämnda kronofisket, se gränsbestämning 1959-1961, akt Mörsil 406.

I Hallens tingslag: Särskild taxering av fisket i Bårsjön (Stora Bjennsjön söder om Hosjön) och Gråsjöarna (Gråsjöarna^{na} väster om Glen) till en årlig avgift av 24 öre silvermynt och särskild upplåtelse av detsamma. *Med Bårsjön kan även ha avsetts generalstabskartans Stensjön söder om Svanasjön.*

I Ovikens tingslag: Särskild taxering av fisket i Röversjöarna och av landet däromkring till en årlig avgift av 1 daler silvermynt och särskild upplåtelse därav. Uppgift om taxering av fiske i Röversjöarna år 1672 till en årlig avgift av 2 öre silvermynt. Angående överenskommelse om fisket i Röversjöarna vid en ej fullföljd gränsbestämning år 1948, se akt Oviken 373.

Ur Rannsakingar om kronofisken åren 1730 och 1733 av
häradsrätter inom Jämtlands^d domsaga.

Jämtlands läns landskontors arkiv, landsarkivet i Östersund.
Avskrift akt Jämtland 116 i länslantmäterikontorets arkiv.

Till underdån ödmjukast följje af Kongl. Maj:tz och
Riksens Högl. Cammar Collegii utfärdade resolution af d.
4 Julii 1729, samt derå af General Majoren och Landzhöf-
dingen Högwellboren H:r Grefwe Carl Gustave Bielke igenom
bref af d. 4 September samma åhr gifne Comission, att Ran-
saka öfwer Cronan tillhörige fiskierijen å allmenningen,
särdeles dee som ey warit med wiss Taxa och åhrl: skatt
belagd; År härom uti wederbörande Crono betientes närwaro
undersökt, under påstående ordinarie ting med Jemteland och
Härjedahlen som följjer.

Owike Ting d.26 Januarii 1730.

Fiskiet å allmenningen Röfwarssiön med allmenningzlan-
det derkring, liggande inemot Storsiön i Herjedalen, har
Söllfbackman Erich Swensson welat förswara emot dee Twå öre
Söllfwermynt som finnes annoterade uti 1672 åhrs afradzran-
sachning för Owike tingzlag; men som denne Siö icke allenast
är stoor med sitt in och utlopp och 2:e Siöar kallade Rif-
wars siöar, utan och landet, skogztracten der i kring, an-
seenligt; derföre finnes skiähligt, att detta fiskie och
land utbiudes.

Och som H:r Fendrichen Gustaf Lilljenschiöld anböd Een
dahler Söllfwer mynt åhrlig afrad för siöarna och landet
att brukadt under sitt skattehemman Side i Owiken; der före

upplåtes dett honom emot samma Een D:r S:mt 1 D:r

Hallens Tingzlag d. 2 Febr: 1730.

- 1:o) Dahlsiön willja wehl Glädians afradzlandz innehafware påstå widkomma deras afradzland och fiskie Glädian; men gitta icke dett bewisa; derföre bör denne dahlsiön för taxeras och utbiudas.
- 2) Glädjan som innehafwes af åtskillige rökar i Hallen efter taxebref af åhr 1666 och 1667, huru wida dett skall sträcka sig är ännu behörigen icke afskilldt.
- 3) Bärsiön och Gråsiöarna, liggande Södost ifrån Glädjan, kan ey el:r bewisas widkomma Glädjan. Mattes Hansson i Wiken med H:r Auditeuren Fredrich Biörner för sina hemman i Owiken åstunda desse Siöar, och anbödo ahr: afrad — 24 %/. S:mt
- 4) Busiöarna Södwäst ifrån Glädjan, böra efterhöras om Owike boerne dem innehafwa och skatta före, item de andra Siöarna i Sudwästen längre bort, nembl: Hooflo Siöar, Lofsiön och Kroksiöarna, noch Helagzkiernen.
- 5) Fiskiet uti SundzbackzElfwen mitt efter strömmen, måtte wara Kongzåhder, härtills intet observeradt till Taxa, men likwehl brukas af Sundzbacken besynerlig höstetid efter gång Sik som stiger upp ifrån stoor Siön; och kan utbiudas, emedan samma byar icke willja påbiuda något.

24 %/.

Renbetestrakter, kronoavradsland, kronoallmänningar, kronofisken, krononybyggen och fäbodetrakter samt avvitrering och skattläggning i samband därmed inom Undersåkers, Mörsils, Hallens, Marby, Norderöns, Ovikens och Myssjö socknar i Jämtlands län.

Del II

Dispositioner och åtgärder rörande de till kronoavradslanden hörande fjälltrakterna under 1700-talet.

A. Fäbodar och kronofiske på den inom Hallens tingslag och socken belägna delen av dessa fjälltrakter.

B. Fäbodar, krononybygge och kronofiske på den inom Ovikens tingslag och socken belägna delen av dessa fjälltrakter. Ansökningar om skatteköp. Kartbilaga 1.

1730 års rannsaking om kronofisken har redovisats i del I.

Upplåtelser åt lappar av renbete redovisas i del III.

Disposition och åtgärder rörande de till kronoavradslanden hörande fjälltrakterna under 1700-talet.

A. Fäbodar och kronofiske på den inom Hallens tingslag och socken belägna delen av dess fjälltrakter.

1. Fäbodar öster om Svanasjön.

12.2.1762, 12.4.1760.

Innehavare av Gläins kronoavradsland upplät 24.2.1759 till bönder i Digernäs i Sunne socken samt Fillsta, Genvalla och Målsta i Frösö socken en trakt av avradslandet, belägen på södra (sydvästra) sidan om Valfjället (Glenfjället) och norr (nordöst) om Glensån (ån från Glen genom bl a Svanasjön och till Hosjön) att nyttjas till fäbodar och mulbete. Något fiske fick inte nyttjas. Av andra bedrivet olovligt fiske som iaktogs skulle anmälas till upplåtarna. Denna upplåtelse ingavs till häradsrätten 12.4.1760.

Bilaga 1:1

Sedan mottagarna hos K.B. anhallit att mot en erbjuden årlig avrad av 16 öre silvermynt erhålla införsel och säkerhet på det dem tillagda fäbodstället och mulbetet resolverade K.B. 12.2.1762, att något avseende inte kunde fästas vid den ingångna föreningen, som rörde Kronas rätt till dess avradsland, men om sökandena ville nyttja mulbete på kronoavradslandet tills det blev undersökt huruvida lägenheter fanns till nybyggen så stod det dem fritt. Bilaga 1:2.

Detta fäbodställe redovisas i 1777 års jordebok såsom "Tillökning på Gläm" enligt resolution 12.2.1762 och med en ränta av 16 öre silvermynt eller 8 skillingar banko. I beskrivningen till kartan 1824 över Gläins kronoavradsland västra delen, akt Hallen 28, redovisas det under e) såsom Svanasjöbodarna "ödelagda för skogsbrist".

2. Fäbodar väster om Glen.

26.11.1762, 12.4.1760, 29.10.1762.

Innehavare av Gläins kronoavradsland upplät 11.4.1760 till bönder i Bledäng i Näs socken och Slandrom i Frösö socken en trakt av avradslandet, belägen på södra (sydvästra) sidan om Valfjället (Glenfjället) och nordväst om Glensjön att nyttjas till fäbodar och mulbete. Något fiske fick inte nyttjas. Av andra bedrivet olovligt fiske som iakttogs skulle anmälas till upplåtarna. Denna upplåtelse ingavs till Hallens tingslags häradsrätt 12.4.1760. Bilaga 2:1.

Innehavare av Gläins kronoavradsland påstod 27.10.1760 vid Sunne tingslags häradsrätt bl a att de bönder i Slandrom till vilka fäbodar och mulbete upplåtits ej anlagt fäbodebyggnaden på det lovgivna stället utan långt därifrån, avradslandets innehavare till stort förfång och men bl a i fråga om fiskeredskap och båtar (i sjön Glen), samt yrkade att de måtte flytta sin fäbodbyggnad till annat ställe och vid vite förbjudas att göra vidare intrång på avradslandet.

Häradsrätten förordnade om syn^{av} två ojäviga nämndemän. Bilaga 2:2.

Protokoll över syneförrättning 2.9.1761 anmäldes vid Sunne tingslags häradsrätt 19.10.1761. Fäbodtrakten med byggnader och och mulbete var belägen väster om sjön Glen. Hallens byamän (avradslandets innehavare) hade fiskestuga samt fiskeredskap under fisketiden litet söder om fäbodebyggnaden. Sina båtar hade Hallenborna alltid, emellan fisketiderna, på den södra sidan om sjön. Från kändesidan gjordes invändning mot syneförrättningen emedan kändesidan inte tillräckligt fått kännedom om densamma. Svarandeombudet föreslog att ny syn borde förrättas av en kronobetjänt och två ojäviga nämndemän, varvid kunde prövas om "Slandroms fäbodelagare" (svarandena) kunde utan de andras förfång få fäbodelägenhet mot särskild avrad till Kungl. Maj:t och Kronan. Häradsrätten förordnade om ny syn av kronolänsman och två ojäviga nämndemän.

Bilaga 2:3.

Protokoll över ny syneförrättning 24.8.1762 anmäldes vid Sunne tingslags häradsrätt 29.10.1762. Svarandena, bönder i Slandrom i Frösö socken, hade nu som "bolagsmän" antagit bönder i Bledäng i Näs socken samt Mäläng och Åkeräng i Sunne socken. Ur syneprotokollet antecknas följande: Fäbodetrakten var belägen mellan sjön Glen och Gråsjöhögen (Glenvalen), alltså väster om Glen, och utgjorde över 1/2 mil i längden och mer eller mindre än 1/8 mil i bredden; gränsen i söder mot Sanbode fäbodar (i Ovikens socken) var i den södra ändan av sjön Glen; kändesidan gjorde det kraftigaste förbehåll och påstod bl a, att denna fäbodehamn (fäbode-trakt) måtte tillintetgöras samt att de själva nyttjade trakten till hästbete och behövde den till att anlägga fäbodar på; synemännen fann att denna fäbodetrakt var god och välbelägen, att den hade tillräckligt bete under 8 à 10 veckor för 80 storboskap och några små kreatur och ändå bete för så många hästar som fiskarna (kändesidan) behövde färdas med dit och därifrån; synemännen ansåg att en sådan god lägenhet inte borde odläggas utan att de som behövde den att "nyttja, bruka och bebo" borde till Kungl. Maj:t och Kronan ge 1 daler silvermynt årligen, "då eljest ingen på något sätt härigenom kommer att lida".

I utslag 29.10.1762 yttrade häradsrätten bl a, att detta mål ej tillkom rätten såsom endomssak utan endast som ett undersökningsmål vars slutliga

avgörande tillkom Konungens Befallningshavande. Rätten fann att på trakten fanns tillräckligt mulbete för svarandenas kreatur utan att kärandena - som därstädes nyttjade fiske vilket av svarandena ej påstods - därigenom led intrång eller minskning i sin nödtorft. Rätten föreslog att bemälte bönder i Slandrom, Måläng, Bledäng och Åkeräng måtte bibehållas vid fäbodars och mulbetes nyttjande på Gläns kronoavradsland och därför till Kungl. Maj:t och Kronan årligen betala 1 daler silvermynt.

Bilaga 2:4.

Genom K.B:s resolution 26.11.1762 erhöll sökande hemmansbrukare i Slandrom, Måläng, Bledäng och Åkeräng tillstånd att anlägga fäbodars och nyttja mulbete på Gläns kronoavradsland mot den föreslagna avgiften 1 daler silvermynt årligen. Om senare skulle befinnas att på Gläns kronoavradsland lägenhet gavs till nytt hemmans anläggning och fäbodelagarna ej själva skulle vilja företaga en sådan anläggning, skulle den komma att upplåtas till andra som anmälde sig därom och den rätt som Kungl. Maj:t och Kronan ägde till sina avradsland därigenom ej förminskas.

Bilaga 2:5.

Detta fäbodställe redovisas i 1777 års jordebok såsom "Tillökning på Gläm för ett fäbodeställe" enligt resolution 26.11.1762 och med en ränta av 1 daler silvermynt eller 16 skillingar banko. I beskrivningen till kartan 1824 över Gläns kronoavradsland västra delen, akt Hallen 28, redovisas det under d) "Gläms fäbodars" och betecknas på kartan såsom Stor-Gläin.

3. Fäbodars öster om Glen.

26.1.1765.

I en till K.B. 22.9.1763 ingiven skrift besvärade sig innehavarna av tre intill varandra stötande fäbodeland i Ovikens och Hallens fjäll, nämligen Arådalens, Sanbodarnas och Glädiens (Gläns) fäbodeland, där emellan invid och på Hundshögsfjäll även lappallmogen hade en trakt att

bo på och beta sina rensdjur, att bönder i Bällsta, Målsta, Namn och Rasten i Frösö socken, utan syn och tillstånd, emellan deras fäbodar och lapparnas trakt byggt fäbodar och haft sin boskap, dem alla fäbodelagare till stort intrång och betesförminskande såsom ock lapparnas utträngande från deras rätta och bästa boningsplats. Dessa bönder borde vid ansenligt vite förbjudas att där ha sin boskap och ersätta sökandena för skada och kostnad.

I en till K.B. 23.9.1763 ingiven förklaring anförde nämnda bönder i Bällsta, Målsta, Namn och Rasten bl a, att Ovikens och Hallens fjälltrakt var så vidsträckt att det vore okristligt att missunna någon den nyttning som annars skulle ligga obrukad, att de fått tillstånd av Gläns avradslandsinnehavare att nyttja fäbodar och mulbete, att de i juli 1763 hos K.B. gjort ansökning om dessa fäbodars nyttjande emot en erbjuden årlig avrad av 1 daler silvermynt samt att lapparna hade sina vissa särskilda fjällhöjder för sina renar, dit böndernas boskap inte kom upp att göra dem något för när.

K.B. förordnade 10.3.1764 att länsman och två nämndemän skulle utsyna fäbodvall på Gläns avradsland för nämnda bönder i Frösö socken och föreslå årlig avrad. Vid syneförrättning 28.8.1764 konstaterades att betestrakten gränsade i öster mot Valfjället (Glenfjället), i söder mot Arådalens fäbodeland vid södra ändan av sjön Glen, i väster mot samma sjö och i norr mot Hallenbornas fiskeväg som löpte över Valfjället till Glensjön, mot vilken väg byamän i Digernäs, Fillsta, Genvalla och Målsta gränsade med sin betestrakt (se Fäbodar öster om Svanasjön, ovan under 1). Den med synen avsedda betestrakten var ungefär 1/4 mil lång i norr och söder och 1/8 mil bred i öster och väster. Den av sökandena erbjudna årliga avraden 1 daler silvermynt godtogs.

Genom K.B:s resolution 26.1.1765 tilläts nämnda bönder i Bällsta, Målsta, Namn och Rasten att mot 1 daler silvermynt årlig avrad nyttja fäbodvall på Gläns avradsland inom de utsynta märkena. Detta tillstånd skulle dock inte hindra nybygges anläggande om lägenhet därtill fanns och någon anmälde sig därom.

Detta fäbodställe redovisas i 1777 års jordebok såsom "Tillökning på Gläms avradsland" enligt resolution 26.1.1765 och med en ränta av 1 daler silvermynt eller 16 skillingar banko. I beskrivningen till kartan 1824 över Gläms kronoavradsland västra delen, akt Hallen 28, redovisas det under d) "Gläms fäbodar" och betecknas på kartan såsom Lill-Gläin. Angående upplåtelse av Hundshögsfjäll till renbete åt lappar, se *del III under D. 18. sid 49-55.*

4. Stortjärn, Sörbytjärn m fl tjärnar. Kronofiske.
14.3.1764.

I en till K.B. 23.9.1763 ingiven skrift anhöll Olof Gudfastsson i Överhallens by i Hallens socken att mot en årlig avgift av 16 öre silvermynt få nyttja fisket i tre stycken fiskevatten och tjärnar, Sörbytjärnen, Stortjärnen och Härbergstjärnen, och även något hästbete den tiden fiskandet pågick.

I en till K.B. 24.9.1763 ingiven förklaring påstod byamän i Böle och Ågålan (Åhn) såsom innehavare av Ånnesjö och Hogsjö kronoavradsland bl a, att inte blott nämnda tjärnar Sörbytjärn, Stortjärn och Härbergstjärn utan även Långtjärn, Gudingstjärn och Oldertjärn var belägna mitt i Hogsjö avradsland, att de så mycket mer ansett sig vara befogade att fiska i nämnda små tjärnar som de i avradsbrevet särskilt nämnda större tjärnar Ånnesjö och Hogsjö (Ånnesjön och Hogsjön!) var av den beskaffenhet att där ingen fisk kunde fångas då i synnerhet blåsväder drev fisken ut på djupet. De anhöll att bli befästade vid sin nyttjanderätt till dessa mindre tjärnar och erbjöd sig att öka avgiften 3 daler 12 öre silvermynt för kronoavradslandet med 20 öre silvermynt så att den årliga summan blev 4 daler silvermynt.

Bilaga 4:1.

K.B. resolverade 14.3.1764, med avslag på Olof Gudfastssons ansökning, att Ågålands (Ågårdarnas, Åhns) och Böle byamän skulle bibehållas vid dessa fisken mot en ökning i den årliga avraden (för Ånnesjö och Hogsjö kronoavradsland) av 20 öre silvermynt.

Bilaga 4:2.

I 1777 års jordebok redovisas detta fiske under Kronofiskerier såsom "Tillökning på Ännesjö och Högsjö avradsland" enligt resolution 14.3.1764, med en ränta av 20 öre silvermynt eller 10 skillingar banko och såsom nyttjat under samma hemman som Ännesjö och Högsjö avradsland eller hemman i Böle, Åhn, ^{Våge,} Heljesund, Halabacken och Högsta. Enligt gränsbestämning 1943 samt Jämtlands västra domsagas ägodelningsrätts utslag 3.12.1942, § 4, och Svea hovrätts utslag 20.5.1943, 015, i samband därmed (akt Hallen 259) hör fisket i Stortjärn, Sörbytjärn, Stora Hebbertjärn, Imen, Gudingen och Stentjärn samt i de tjärnarna sammanbindande vattendragen till hemmanen Böle nr 1, Ån nr 1-4, Våge nr 1, Heljesund nr 3 och Högsta nr 1 i Hallens socken samt Halabacken nr 1 i Mattmars socken.

5. Fäbodan mellan Storfjället och Gråberget.
6.12.1765.

Efter syneförrättning 30.9.1764 av länsman och två nämndemän erhöll genom K.B:s resolution 6.12.1765 bönder i Hara, Silldre (sannolikt Side i Ovikens socken) och Fanbyn i Sunne socken tillstånd att mot en årlig avgift av 24 öre silvermynt få nyttja fäbete och uppsätta fäbodhus i däliden mellan Storfjället och Gråberget som sig sträcker emot Badstuvudalen.

Bilaga 5.

Detta fäbodställe, beläget på Storfloholmens kronoavradsland, redovisas i 1777 års jordebok för Ovikens socken såsom "Ett fäboställe mellan Storfjället och Gråberget" taxerat 6.12.1765 och med en ränta av 24 öre silvermynt. Det bör vara Rönnåsens fäbodan. Enligt uppgifter i jordeböcker anlades närliggande fäbodan i Bastudalen ("Fäbodan Drommen på Storflo avradsland") enligt resolution 29.8.1766.

6. Fäbodställe sydväst om Västerfjället.
28.11.1772, 6.11.1772.

Efter syneförrättning 15.9.1772 som anmäldes vid Hallens tingslags hä-

radsrätt 6.11.1772 uppläts genom K.B:s resolution 28.11.1772 åt bönder i Arvesund och Ån till fäbodeinrättning emot en årlig avgift av 1/2 lispund (10 marker) smör en trakt, som i syneprotokollet angavs vara belägen västsöder om Västerfjället och ha en utsträckning ifrån norr till söder av ungefär 1/4 mil, "men ifrån fjället väster ut är något oländigt över en bäck, och om där kan upparbetas, att boskapen kunde komma fram å västra sidan om förr nämnde bäck, så han det bli ungefär en halv mil".

Bilaga 6.

Detta fäbodställe redovisas i 1777 års jordebok såsom "Ett fäboställe västsöder om Västerfjället", taxerat 28.11.1772 och med en ränta av 10 marker smör. Denna trakt bör vara den som i beskrivningen till kartan 1824 över Gläins kronoavradsland västra delen, akt Hallen 28, redovisas under b) Skåltjärnvallen "gagnas av Åhns by endast ^{såsom} slåttnyttning men betas av kreaturen från Fjällhalsfäbodarna" (Järvdalsfäbodarna?). *Trakten kan även vara Holtjärnvallen (generalstabskartan), således c) på kartan akt Hallen 28.*

7. Fäbodar öster om Hosjön.

2.8.1773, 24.11.1772, 6.11.1772.

Efter syneförrättning 14.9.1772 som anmäldes vid Hallens tingslags häradsrätt 6.11.1772 bemyndigades genom K.B:s resolution 24.11.1772 kronobefallningsmannen Jonas Berg att emot en årlig ränta av 1/2 lispund (10 marker) smör lämna införsel tills vidare i den utsynta fäbodtrakten söder om Västerfjället åt sökandena, bönder i Ån och Våge och boställshavare i Heljesund, såvida "den tillförene icke blivit disponerad". Enligt syneprotokollet sträckte sig trakten (mulbetet), söder (sydväst) om Västerfjället, från nyss uppsatta fäbodhus vid Stora ån (Storån från Hosjön) ungefär 1/2 mil västerut till Hamberget (sannolikt Bredsjöhögen), 1/2 mil norrut till Vitvala (Vitvalen, Gestvalen, eller Håckervalen) och 1/4 mil österut till Lemmellokan (Lemmellokarna, generalstabskartan).

Bilaga 7:1.

Fäbodhusen var således belägna vid Storån ungefär 1/4 mil väster om Lemmellokarna och alltså öster om och nära Hosjön.

Sannolikt tvekade sökandena att emot den bestämda räntan 1/2 lispund smör årligen antaga nyttningen av fäbodstället. Då det 5.7.1773 utbjöds på auktion till vissa års arrende mot 1/2 lispund smör årligen gavs först inget bud, men därefter förklarade innehavarna, boställshavare i Heljesund och bönder i Ågårdarna (Ån) och Våge, bl a med hänsyn till deras däromkring havande avradsfiske (tydligt Ännesjö och Hogsjö fiske och avradsland, med tillökning, se ovan under 4) samt gjord kostnad med fäbodehusen och väg, att de ville åtaga sig en ständig fäbodtaxa av 1/2 lispund smör årligen, dock med förbehåll att om de efter 10 års förlopp inte skulle se sig kunna uthärda därmed de då måtte få avsäga sig och bli den åtagna taxan fria. Genom K.B:s resolution 2.8.1773 uppläts fäbodstället på 10 års arrende åt nämnda innehavare mot 1/2 lispund smör (10 marker) i årlig avrad. Bilaga 7:2.

Detta fäbodställe redovisas i 1777 års jordebok såsom "Ett fäboställe söder om Västerfjället", taxerat 2.8.1773 och med en ränta av 10 marker smör. Det i beskrivningen till kartan 1824 över Gläins kronoavradsland västra delen, akt Hallen 28, redovisade området f) öster om Hosjön och norr om Storån, "Hosjön, ödelagda fäbodar", med beteckning på kartan för gammal fäbod norr om Lillhon, bör ha ingått i nu ifrågavarande fäbodtrakt.

Sålunda redovisade fäbodar och kronofiske har utmärkts på kartbilaga 1.

Under 5 omnämnda fäbodar mellan Storfjället och Gråberget och fäbodar Drommen var belägna på Storfloholmens kronoavradsland och inom områden som efter avvitrningen blev kronoparkerna Rönnåsen och Bastudalen. Under 1, 2 och 3 omnämnda fäbodar vid Svanasjön och vid Glen, under 4 omnämnt kronofiske i Stortjärn, Sörbytjärn m fl tjärnar, under 6 omnämnt fäbodställe sydväst om Västerfjället, Skåltjärnvallan, och under 7 om-

nämnda fäbodan öster om och nära Hosjön var belägna inom gränserna för Gläns kronoavradsland och inom område som sedermera avvitrades och skattades till renbetesfjäll.

Disposition och åtgärder rörande de till kronoavradslanden hörande fjälltrakterna under 1700-talet.

- B. Fäboddar, krononybygge och kronofiske på den inom Ovikens tingslag och socken belägna delen av dessa fjälltrakter. Ansökningar om skatteköp.
8. Kronoavradslandet Norra Arådalen (Oviken 18). Ansökning om skatteköp. 18.1.1743.

Syneförrättning 17.11.1742 för skattevärdering, efter landshövdingens förordnande 6.10.1742, anmäldes vid häradsrätten 18.1.1743. I protokollet över syneförrättningen redovisas bl a följande. Avradslandet gränsade i öster (sydöst) mot Storsjövägen, i väster (nordväst) mot Stormyran, i söder (sydväst) mot Arån och avradslandet Södra Arådalen och i norr (nordöst) mot "ett stort onyttigt fjäll". Hela fäbodhamnen (fjälltrakten) innehöll 1/2 mil i längden och 1/4 mil i bredden. På ett uppodlat stycke äng kunde årligen bärgas 12 eller 14 lass hö, 24 lispund per lass. Var och en delägare hade uppsatt fähus, hölador, mjölkkällare och störhus (fäbodstuga) samt omstängt vallen med hägnad. I skattelösen föreslogs 5 daler silvermynt. Någon högre ränta än den dåvarande, 16 öre silvermynt, föreslogs inte.

Vid häradsrätten ville ingen ge större ränta eller skattelösen. Häradsrätten hade intet att påminna. Sökanden hade att vidare anmäla detta hos landshövdingen. Något ytterligare har inte utrönts i detta ärende.

Bilaga 8.

Innehållet i syneprotokollet bör ge en bild av hur ett sådant avradsland nyttjades och hävdades.

9. Kronoavradslandet Liåbodarna (Oviken 16). Tvist om besittning. 19.9.1752.

Häradsrätten yttrade 19.9.1752, i tvist om besittningen av avradslandet

mellan ägarna till hemmanen Sölvbacken nr 6 och Sölvbacken nr 5, att det inte tillkom häradsrätten att utlåta sig över kronoavradslandets nyttning och besittning. Parterna borde anmäla sig hos landshövdingen.

Bilaga 9.

Twist om besittning av kronoavradsland, kronoegendom, skulle alltså inte avgöras av domstol utan av K.B.

10. Kronoavradslandet Ett fjäll med dess lägenheter (Oviken 9.10.1667).
Ansökning om skatteköp.
 24.9.1752.

Efter ansökning av några bönder i Ovikens och Myssjö socknar att få till skatte lösa "en fjälltrakt som skall vara belägen på ett kronoavradsland och med sådana märken avskild som avradsbrevet av den 9 oktober 1663 utvisar" förordnade häradsrätten vårtinget 1752 länsman och två nämndemän att syna och beskriva den begärda fjälltrakten till vidd, godhet och beskaffenhet.

Syneförrättningen 26.6.1752 anmälades vid häradsrätten 24.9.1752. Av innehållet i syneprotokollet framgår att fråga var om kronoavradslandet "Ett fjäll med dess lägenheter" (Oviken 9.10.1667), i häradsrättens protokoll omnämnt såsom "en på kronoavradslandet Tossåsen belägen fjälltrakt". Sökande var sannolikt innehavare av avradslandet. Gränserna kring avradslandet återgavs på följande sätt: "Första märket ifrån yttersta Aråkärrnen och söderst i Galberget, sedan i väster norr om Stavbranden (Stavbrännan), där ifrån sunnerst i Löfberget, dädan i Högsta Hästås åt Tossåsfjället och Ryfra Elfwen till Yttre Grucken, och sist till Ytteråkärrnen". I stället för 1667 års avradsrannsaknings "Högste Högåås" står här "Högsta Hästås" (Höstanstöten). Detta preciserar avradslandets avgränsning och bekräftar förut gjord tolkning. I stället för 1667 års avradsrannsaknings "Kiöfra Älfwen" står här "Ryfra Elfwen" (Rövraälven, Rövran). Detta bekräftar avradslandets begränsning i väster till Rövran. I syneprotokollet angavs, att inom

beskrivna råmärken var åtskilliga taxerade fisken och avradsland belägna, så att egentligen ganska litet fiske och ringa skog hörde till kronoavradslandet, som i omkretsen kunde vara fyra svenska mil. Synemännen ansåg att detta avradsland ej kunde bringas till högre ränta eller avrad än 3 daler silvermynt årligen.

Lappmännen Nils Zachrisson, Olof Jonsson och Jonas Torkelsson inkom med häradsrättens protokoll av den 30 januari 1734, som innehöll att sedan lappen Torkel Nilsson som skattat för Tossåsfjället begärt att få nyttja betet och skogen till vedbrand vintertiden kring om fjället Hundshögen, vilket de andra där omkring varande avradslandsintressenterna ej heller ville förneka honom, allenast han avhöll sig från deras mulbete och trakt höst och vår (Ovikens tingslags dombok 30.1.1734, nr 2: "Sommar och Höst"), så hade rätten ocksådant gillat med hemställande till landshövdingen.

Däröver utlät sig nu bönderna, att ehuru landshövdingens resolution därom ej fanns ville de likväl inte utesluta lappen. (Angående upplåtelse av Hundshögsfjäll till renbete åt lappar, se *del III sid 49-55* .)

Häradsrätten yttrade i utslag 24.9.1752, med hänvisning till Kungl. resolutionen på allmogens besvär 29.6.1752, § 36, och där omnämnd undersökning av vederbörande ämbetsmän, att häradsrätten ej kunde vidare utlåta sig innan berörda undersökning blivit förrättad, varvid vederbörande hade att anmäla sig.

Bilaga 10.

11. Busjöarna och Stora Lövsjön. Kronofiske.
29.2.1752, 24.9.1752, 1.12.1753.

Lars Eriksson i Åbbåsen och Jöns Persson i Hanabacken påstod i en till Häradsrätten 29.2.1752 ingiven skrift att dels inom dels utom Tossåsens under Oviksfjällen liggande stora avradsland var 3 sjöar, Bosjöarna kallade, som var räknade under avradslandet. Dessutom låg väster om desamma en annan sjö, Storlövsjön, jämte 2 å 3 andra små träsk, för

vilka ej heller hittills någon avrad blivit betald till Kungl. Maj:t och Kronan. De anhöll att de måtte få mot årlig avrad nyttja dessa sjöar eller ock att alldeles inlösa dem under sina hemman. Häradsrätten förordnade 29.2.1752 om syn av länsman och två nämndemän.

Bilaga 11:1.

Avradslandet var "Ett fjäll med dess lägenheter" (Oviken 9.10.1667).

Protokoll över syneförrättning 23.6.1752 anmälades vid häradsrätten 24.9.1752. I syneprotokollet omnämndes dels 2 små sjöar, Bosjöarna kallade, i skogsmark belägna, dels därifrån i väster 1 1/2 mil upp emellan två höga fjäll, Lövhögarna kallade, en sjö vid namn Storlövsjön, som delade sig i åtskilliga ävjar och sund med en bäck från de högstliggande ned genom de andra efter varandra liggande, där ingen skogsmark var på 3/4 mil när men litet bete för häst kreaturen, dels i väster från denna sjö, över ett fjäll 1/2 mil, 2 små tjärnar Lövhögtjärnarna kallade liggande alldeles i flata fjället utan ringaste skog eller bete. Synemännen hade gjort uttalande av innehåll att emedan fiske na i Storlöfsjön och Lövhögtjärnarna låg upp i så höga och släta fjäll avlägsna, ifrån skogsmark och bete för häst kreaturen, så torde ingen fördrista sig att erbjuda någon avrad (för dem), men om de kom under en avrad med Bosjöarna kunde de (de fiskande) akta på tiden och väderleken någon gång. Synemännen föreslog inte någon årlig avrad. Häradsrätten yttrade i utslag 24.9.1752, med hänvisning till Kungl. resolutionen på allmogens besvär 29.6.1752, § 36, och där omnämnd undersökning av vederbörande ämbetsmän, att häradsrätten ej kunde vidare utlåta sig innan berörda undersökning blivit förrättad, varvid vederbörande hade att anmäla sig.

Bilaga 11:2.

I ansökning 19.11.1753 till K.B. anhöll Lars Eriksson i Åbbåsen, Måns Persson i Hanabacken och Sven Olofsson i Ede, med hänvisning till den hos häradsrätten gjorda ansökningen, att mot en årlig avrad av 2 daler silvermynt få inneha och nyttja berörda fiskesjöar.

Genom K.B:s resolution 1.12.1753 erhöll, med hänvisning till de vid häradsrättens undersökning 24.9.1752 befunna omständigheter, sökandena

rätt att, till dess den i 1752 års Kungl. resolution anbefallda undersökningen hunnit fullbordas, mot den erbjudna årliga avgiften 2 daler silvermynt idka fiske i Bosjöarna och Storlövsjön och vara befriedade för andras intrång.

Bilaga 11:3.

Med detta tillstånd bör ha avsetts två av Busjöarna eller Mellan Busjön och Västra Busjön samt Stora Lövsjön och sannolikt även de omnämnda Lövhögtjärnarna. I 1777 års jordebok redovisas detta fiske såsom kronofisket "Bosjöarne och Storlövsjön" taxerat 1.12.1753 och med en ränta av 2 daler silvermynt eller 32 skillingar banko.

12. Fäbodan på kronoavradslandet Arådalen (Oviken 21).

25.2.1758, 19.1.1758.

Efter överenskommelse med innehavarna av kronoavradslandet Arådalen, vilken anmäldes vid häradsrätten 19.1.1758, erhöll genom K.B:s resolution 25.2.1758 bönder i Stackris Sunne socken och Bleka Näs socken tillstånd att mot en årlig avgift av 8 öre silvermynt nyttja mulbete och anlägga fäbodan på Arådalen.

Bilaga 12.

I 1777 års jordebok redovisas dessa fäbodan såsom "Tillökning på Arådalen" taxerad 25.2.1858 och med en ränta av 8 öre silvermynt eller 4 skillingar banko.

Genom K.B:s resolution 5.5.1762 erhöll även bönder i Gärde Sunne socken rätt att ha fäbodan på detta avradsland, emot en årlig avgift av 8 öre silvermynt.

13. Sannebodarna.

19.9.1758.

I en till K.B. 7.9.1758, under landsting på Frösön, ingiven skrift anförde Olof Hansson och Jöns Olofsson i Sanne Hackås socken bl a följande.

Innehavarna av fäbodstället och mulbetet Sannebodarna, Jöns Eliasson och Olof Olofsson i Sanne och Hans Olofsson i Gärde Hackås socken, som för nyttningen av nämnda fäbodar inte erlade någon avrad till Kungl. Maj:t och Kronan, hade stängt sökandena, som var deras grannar och socknemän, därifrån. "Av långliga tider" hade sökandenas förfäder, jämte nämnda innehavares, okvalt nyttjat dessa fäbodar. Sökandena erbjöd sig att för fri nyttning av mulbete till vallgång i Sannebodarna årligen i avrad betala 12 öre silvermynt tillsammans. De anhöll att för sina hemman få imission i "dessa Sanne bys gamla fäbodar". Då fäbodtrakten var någorlunda tillräcklig borde, jämte sökandena, även de förut nämnda tre innehavarna där kunna ha sin fäbodhamn (fäbodställe).

I en till K.B. 9.9.1758 ingiven förklaring anförde Jöns Eliasson och Olof Olofsson i Sanne och Hans Olofsson i Gärde att de redan vid landstingets början ingivit sin berättelse om beskaffenheten av Sannebodarna, "tillika med Stenklyfts tillåtelse och köp därpå", varvid de hoppades bli bibehållna framför de andra sökandena. De uppgav att Hans Olofsson (i Gärde) erlagt 6 öre silvermynt i årlig avrad och att de ville åtaga sig vidare avrad därför.

I en till K.B. 11.9.1758 ingiven förklaring anförde länsman Eric Lundahl, boställshavare på Skottgården nr 1 och därmed jämte två bönder i Torp Sunne socken innehavare av kronoavradslandet Arådalen (Oviken 21), bl a följande. Denna kronotrakt (Sannebodarna) var belägen på Arådalens avradsland som han jämte två bönder i Torp Sunne socken innehade och nyttjade för 12 öre silvermynt årlig avrad, förutom de förlidet^{är} tillökta 16 öre samma mynt. För någon tid sedan hade Hans Olofsson i Gärde, som var innehavare av Södra Arådalen (Oviken 19) och därför betalade 6 öre silvermynt årligen (1/2 av avraden 12 öre silvermynt för Södra Arådalen), utflyttat därifrån och tillika med Olof Olofsson och Jöns Eliasson i Sanne "på vår innehavande trakt sig nedträngt" utan vederbörligt tillstånd och utan avgift till Kronan. Kronoavradslandet Arådalen var så vidsträckt, att sökandena Olof Hansson och Jöns Olofsson i Sanne liksom Hans Olofsson i Gärde och Olof Olofsson och Jöns Eliasson i Sanne borde kunna på "den så kallade trakten Sanbodarne"

ha sin boskap och nyttja mulbete, om de åtog sig avgift till Kronan.

Genom K.B:s resolution 19.9.1758 erhöill Olof Hansson och Jöns Olofsson i Sanne emot en årlig avgift av 12 öre silvermynt tillsammans samt Hans Olofsson i Gärde och Olof Olofsson och Jöns Eliasson i Sanne emot en årlig avgift av 18 öre silvermynt tillsammans tillstånd att nyttja fäbodarna på kronolägenheten Sannebodarna.

Bilaga 13.

I 1777 års jordebok redovisas Sannebodarna, taxerade 19.9.1758 och med en ränta av 30 öre silvermynt eller 15 skillingar banko.

Senare har ytterligare bönder erhållit tillstånd att nyttja fäbodar i Sannebodarna, exempelvis genom K.B:s resolutioner 31.10.1759 och 19.12.1759 bönder i Gärde Hackås socken och Månsta Näs socken. Sannebodarnas område redovisas på kartor 1762 och 1784 med beskrivningar, akterna Oviken 4 och 22.

Länsman Lundahls uppgift att Sannebodarna utgjorde del av Arådalens kronoavradsland samt uppgifter från bönder i Sanne, att deras förfäder sedan lång tid nyttjat dessa fäbodar, bör ge vid handen att fäbodar i Sannebodarna nyttjats av bönder lika länge som fäbodar på kronoavradslanden. Byn Sanne bör ha givit namn åt dessa fäbodar.

14. Busjöbodarna.

21.8.1758, 5.11.1707.

Vid Ovikens ting den 5 november 1707 besvärade sig bönder i Orrgården, Hallom, Hovermo och Västnår, innehavare av kronoavradslandet "Ett fjäll med dess lägenheter", över det intrång som skedde på deras taxerade avradsland i fjällen vid Busjön därigenom att, sedan de givit lov åt några stycken att där nyttja mulbete, en hel hop andra ville intränga sig där, varigenom all deras vånskog (skog för djurfång; jaktvån = anordning för jakt), som var den enda nyttan de kunde ha av detta avradsland, blev fördärvad. Två boställshavare och "en hop bönder", vilka hade sina taxerade avradsskogar däromkring, beklagade (klagade över) att om flera

fick nedsätta sig vid Busjön blev alla deras där invid liggande avradsland förskämda. Sundvis Mårtsson i Kårgärde Hackås socken samt Thol Torfinsson i Hara, Jon Persson i Imnäs och Bengt i Grubban (Hara) Sunne socken berättade, att de fått ha sin boskap där om sommaren med avradslagarnas (avradslandsinnehavarnas) tillstånd i över 40 år.

Häradsrätten: Alldenstund detta fjäll således en gång är taxerat, så att flera icke kunna där inrymmas utan de andras skada, underställes Högre Handen (landshövdingen), om det icke därvid må förbliva.

Bilaga 14:1.

I en till K.B. 28.2.1756 inkommen skrift 4.2.1756 anförde Per Jonsson i Imnäs och Lars Tholsson i Bräcke Sunne socken, Erik Esbjörnsson i Månsta Näs socken och Sundvis Mårtsson i Kårgärde Hackås socken bl a följande. Ifrån långliga tider hade deras förfäder nyttjat mulbete sommartiden för sin boskap vid Busjön i Oviken, vilken var belägen vid ändan av ett kronoavradsland för vilket fyra hemmansåbor i Oviken och Myssjö årligen erlade 1 daler silvermynt (Ett fjäll med dess lägenheter 9.10.1667). Dessa hade aldrig haft fäbodan eller boskap där eller idkat fiske i Busjöarna, utan dessa (Busjöarna) med mulbetet hade nyttjats av sökandenas fäder och sedan av sökandena med de andras (avradslandsinnehavarnas) fria vilja och lov, vilket framgick av tingsrättens utdrag av den 5 november 1707. Sökande anhöll att mot en årlig avgift av 20 öre silvermynt få beständig rättighet till så stor trakt av berörda avradsland som de dittills nyttjat i skogen och Busjöarna.

Genom K.B:s resolution 21.8.1758 blev sökandena mot den erbjudna taxan 20 öre silvermynt årligen tills vidare, i avvaktan på allmänningsavvittlingsrättens blivande förrättning i orten, bibehållna vid mulbetets nyttjande i fjället vid Busjön.

Bilaga 14:2.

I 1777 års jordebok redovisas dessa äldsta Busjöbodar såsom "Ett annat fäboställe omkring Bosjöarna" taxerat 21.8.1758 och med en ränta av 20 öre silvermynt eller 10 skillingar banko. Sedermera har ytterligare bönder erhållit tillstånd att nyttja fäbodan vid Busjöarna^{na}. I 1777 års jordebok redovisas taxeringar enligt K.B:s resolutioner 20.11.1761, 5.5.1762, 15.5.1762 och 21.1.1769. Busjöbodarnas område redovisas på kartor 1762

och 1784 med beskrivningar, akterna Oviken 4 och 22.

Av sålunda utrönta uppgifter om Busjöbodarna bör framgå, att detta fäbodeområde ingått i kronoavradsländet "Ett fjäll med dess lägenheter" (Oviken 9.10.1667) och att fäbodas sannolikt funnits sedan tiden för avradsrannsakingen 1667. Namnen Busjöarna och Busjöfjället bör tyda på en mycket gammal förekomst av fäbodas.

15. Oldbergsbodarna.

15.11.1757, 3.10.1755, 3.10.1759.

Lars Eriksson i Åbbåsen, Måns Persson i Hanabacken och Sven Olofsson i Ede uppvisade 3.10.1755 vid häradsrätten K.B:s resolution 1.12.1753 om kronofisket Bosjöarna och Storlövsjön (se ovan under 11) och anhöll om förbud, vid vite, för andra att fiska där. Dessa fiskevatten var belägna på ett så slätt fjäll, att man ej kunde "vara därmed bärgad" om man ej försåg sig med mulbete och nödiga hus. Och en sådan fjälltrakt fanns däromkring "för vilken ingen avrad förr betalas". De anhöll därför att det måtte tillåtas dem att vid samma fjälltrakt upprödja fäbodas och anlägga fäbodvall, varav kunde bärgas åtminstone så mycket hö, att hästar och kor kunde uppehållas därmed under den tiden om hösten som man måste vistas där för fiskets skull. De erbjöd sig att därför betala 1 daler silvermynt som tillökning på avraden och således för fisket och fjälltrakten däromkring 3 daler silvermynt årligen. Länsman Erik Lundahl anmälde att Per Jonsson i Vi, Näs socken, utan tillstånd och avrads betalande nedsatt sig på berörda fjälltrakt. Sökandenas anhållan om tillstånd att nyttja fäbodvall och mulbete underställdes K.B:s prövning. Fiske i berörda sjöar utan rätta innehavarnas vetskap och tillstånd förbjöds vid ett vite av 10 daler silvermynt.

Genom K.B:s resolution 15.11.1757 erhöll sökandena tillstånd att tills vidare, i avvaktan på allmän avvittning av kronoallmänningarna i Jämtland, mot den erbjudna ökningen i skatten av 1 daler silvermynt även få nyttja fäbovall och mulbete i fjälltrakten omkring Bosjöarna och Storlövsjön.

Bilaga 15:1.

Detta är de äldsta Oldbergsbodarna. På grund av detta tillstånd bör några fäbodlar inte ha anlagts vid Busjöarna, eftersom området där var upptaget av äldre fäbodlar (se ovan under 14).

I skrivelse till K.B. påstod Lars Jönsson i Gisselåsen, Ovikens socken, att ingen avrad erlades till Kungl. Maj:t och Kronan för de på kronans avradsland i Oviksfjällen belägna fäbodlar Oldbergsbodarna och att därstädes var gott och tillräckligt bete så att även hans kreatur, jämte förra innehavarnas, kunde vallas där utan någons intrång. Han anhöll om imission i bemälda fäbodhamn (fäbodtrakt) Oldbergsbodlar och erbjöd för nyttningen av mulbetet en årlig avrad av 6 öre silvermynt. K.B. gav genom resolution 3.10.1759 sitt bifall till ansökningsen "såvida utan andras intrång supplikanten kan nyttja mulbetet i Oldbergs fäbodlar och å Kronans avradsland". Kronans rätt till nybyggens anläggande på kronoavradslandet förbehölls om det skulle befinnas att lägenheter därtill fanns.

Bilaga 15:2.

I 1777 års jordebok redovisas Oldbergsbodarna såsom "En fäbovall omkring Bosjöarne och Stor Lövsjön" och "Oldbergsbodlar", taxerade 15.11.1757 och 3.10.1759 och med en ränta av 1 daler silvermynt och 6 öre silvermynt eller tillsammans 19 skillingar banko. Dessa Oldbergsbodars belägenhet, sydväst om sjön Buhösten och nordväst om Övre Krok-sjön, redovisas på karta 1784, akt Oviken 22. På samma karta redovisas området för Lövbergsbodarna, Oldbergsbodarna och Munkskallebodarna tillsammans. Byn Oldberg i Näs socken bör ha givit namn åt dessa fäbodlar.

16. Lövbergsbodarna.

8.5.1760, 15.4.1760, 25.9.1762.

Syneförrättning 2, 3 och 8 oktober 1759, efter ansökning av bönder i Bledäng Näs socken och Måläng Sunne socken att få anlägga fäbodlar på kronoavradslandet Södra Arådalen (Oviken 19) och häradsrättens förordnande 11.9.1759, anmälde vid häradsrätten 15.4.1760. Av syneprotokollet framgår bl a följande. Innehavare av Södra Arådalen bestred att fä-

bodar anlades därpå. En betestrakt söder (sydväst) om Lövberget besiktigades. Denna angavs "till det mesta" vara belägen på det avradsland som mot 1 daler silvermynts avrad innehades av bönder i Orrgården, Västnår, Hallom och Hovermo, alltså på kronoavradslandet "Ett fjäll med dess lägenheter" (Oviken 9.10.1667). Trakten, duglig till betesland, bestod av torra moar och följaktligen magert bete men på själva Lövberget var någorlunda bete, dock torrt; det övriga var myrland uppfyllt av "kallkällsicknar" (av verbet siga⁷/saktarinna, sila). Vid häradsrätten anmäldes, att sökandena med innehavarna av avradslandet "Ett fjäll med dess lägenheter" överenskommit att av deras avrad, 1 daler silvermynt årligen, betala 8 öre silvermynt. Häradsrätten ansåg att dessutom avraden till Kungl. Maj:t och Kronan för detta fäbodställe, som skulle kallas Lövberget, borde öka med 8 öre silvermynt, så att hela trakten således var värd 16 öre silvermynts skatt.

Genom K.B:s resolution 8.5.1760 gavs tillstånd till fäbodars anläggande på det utsynta stället Lövberget, mot erbjuden skatt. Förbehåll gjordes för Kronans rätt i anseende till uppodlingar om lägenheter därtill fanns. Sökandena förbjöds att "förolämpa" (inkräkta på) angränsande i deras lagliga hävder. Bilaga 16:1.

Till tinget 25.9.1762 hade kronolänsman Lundahl låtit instämma innehavarna av fäbodstället Lövberget för deras egenvilliga förhållande att ge andra lov att nyttja detsamma, nämligen bönder i Bjärme Näs socken, Svedje Sunne socken och Bällsta Frösö socken. De borde, även för exemplens skull, pliktfällas för "sådana förbrytelser vid efterlåtet nyttjande av Kronans egendom". De åtalade förklarade i huvudsak, att de hade ett för litet antal kreatur att skötas av en bodpiga och att de behövde någon hjälp med fäbodhusens uppbyggande. I anseende till de av svarandena andragna omständigheter underställde häradsrätten i utslag 25.9.1762 denna sak landshövdingens "mildare utlåtande", varefter häradsrätten vid sakens avgörande skulle rätta sig. Bilaga 16:2.

I 1777 års jordebok redovisas "Ett fäboställe Lövberge på Arådalen", taxerat 8.5.1760 och med en ränta av 8 öre silvermynt eller 4 skillingar

banko. I samma jordebok redovisas även "Tillökning på fäbostället Lövberget", taxerad 5.4.1762, nyttjad under Orrviken och Räcksjön Sunne socken och med en ränta av 12 öre silvermynt eller 6 skillingar banko samt "Tillökning på Lövbergs fäbodas", taxerad 17.12.1762, nyttjad under Bjärme Näs socken, Svedje Sunne socken och Bällsta Frösö socken och med en ränta av 18 öre silvermynt eller 9 skillingar banko. Den sist angivna tillökningen avsåg tydligen ett av K.B. upplåtet nyttjande för de bönder i Bjärme, Svedje och Bälsta som omnämnes i häradsrättens protokoll 25.9.1762. Lövbergsbodarnas belägenhet, väster om och invid Lövberget och sydväst om Östra Busjön, redovisas på karta 1784, akt Oviken 22. På samma karta redovisas området för Lövbergsbodarna, Oldbergsbodarna och Munkskallebodarna tillsammans.

17. Stavbrännans fäbodas.

12.3.1761, 26.9.1760.

Vid häradsrätten 26.9.1760 anmäldes en skriftlig förening 1.9.1760, varigenom innehavarna av kronoavradslandet "Ett fjäll med dess lägenheter eller Storavran" (Oviken 9.10.1667) tillät bönder i Borgen, Böläsen, Viken, Kinderåsen och Orrgården att, mot 8 öre silvermynt årligen som hjälp till avradens utbetalande och dessutom något årligen till Kungl. Maj:t och Kronan, bygga fäbodas och nyttja mulbete vid den så kallade Stabrännan. Bevis ur domboken därom beviljades.

Sedan nämnda bönder hos K.B. ansökt att, mot erläggande årligen av 8 öre silvermynt såsom hjälp i den gamla avraden till avradslandets innehavare samt 16 öre silvermynt till Kronan, få anlägga fäbodas och nyttja mulbete vid Stabrännan, resolverade K.B. 12.3.1761 att, såframt detta ställe vid Stabrännan inte var tjänligt till nybygge, sökandena tilläts att därstädes anlägga **fäbodas** mot den erbjudna avraden 16 öre silvermynt.

Bilaga 17.

I 1777 års jordebok redovisas dessa fäbodas såsom "Tillökning på Ett fjäll med dess lägenheter", taxerad 12.3.1761 och med en ränta 16 öre silvermynt eller 8 skillingar banko. Detta fäbodaställe redovisas, såsom

Stavbrännsbodar, på karta 1783, akt Oviken 14. Av redovisade uppgifter framgår att dess fäbodan anlades på kronoavradslandet "Ett fjäll med dess lägenheter".

Om kronoavradslandet "Ett fjäll med dess lägenheter" nämnes här, att det var av år 1663 med avradsbrev 29.12.1667. I samband med ansökningen om skatteköp 1752 (bilaga 10) nämndes avradsbrev 9.10.1663. Avradslandet rannsakades vid Ovikens ting 9.10.1667.

18. Munkskallebodarna.

16.1.1762, 23.9.1761.

Vid häradsrätten 23.9.1761 ingavs en av bönder i Hovermo, Västnär och Orrgården, innehavare av kronoavradslandet "Ett fjäll med dess lägenheter" (Oviken 9.10.1667), undertecknad skrift av samma dag 23.9.1761, varigenom de tillät bönder i Salom, Skede, Gärde och Hov Hackås socken, Måläng Sunne socken och Bjärme Näs socken att på skogstrakt vid och omkring Munkskallen på detta avradsland anlägga fäbodan och nyttja mulbetet. Det upplystes att dragon Per Larsson Kämpe med vederbörligt tillstånd anlagt nytt hemmansbruk på nämnda avradsland ungefär 1/2 mil från stället för den avsedda fäbodeanläggningen. Det förmenades att nybyggaren ändå hade tillräckligt bete.

Häradsrätten avsåg, att sökandena kunde vidare anmäla sig hos K.B., och fann för sin del att om sökandena skulle få nyttja detta mulbete de skäligen kunde utge tillökning av avradspenningar med 24 öre silvermynt.

Bilaga 18:1.

Genom resolution 16.1.1762 tillät K.B. sökandena ^{att,} mot den föreslagna avgiften anlägga fäbodan vid Munkskallen, dock utan att på något sätt förfördela nybyggaren i det som blivit utsynt åt honom. Skulle det vid undersökning av allmänningsavvittringsrätten befinnas att detta ställe vore tjänligt till nybygge, borde sökandena sådant (nybygget) fullfölja så framt de ville bibehållas vid fäbodarna.

Bilaga 18:2.

I 1777 års jordebok redovisas dessa fäbodrar såsom Munkskallen, taxerad 16.1.1762 och med en ränta av 24 öre silvermynt eller 12 skillingar banko. Munkskallebodarnas belägenhet, öster om och nära Munkskallen och väster om Lövsjön, framgår av karta 1784, akt Oviken 22. På samma karta redovisas området för Lövbergsbodarna, Oldbergsbodarna och Munkskallebodarna tillsammans.

19. Tossåsen. Krononybygge. Även benämnt Tossåsfjäll.
29.5.1756, 29.2.1752, 24.9.1752, 17.9.1754; 12.8.1777.

Vid häradsrätten 29.2.1752 anmälde dragonen Per Karlsson Kiempe att han ville anlägga ett nybygge på ett kronoavradsländ vid Tossåsfjället och anhöll om häradsrättens tillstånd därtill. Häradsrätten förordnade länsman med två nämndemän att noga syna och beskriva berörda fjälltrakt, huruvida den var tjänlig till åkers och ängs upparbetande, hur stort hemman där kunde bli och om nybygge kunde anläggas utan andras förång.

Bilaga 19:1.

Syneförrättning 25.6.1752 anmäldes vid häradsrätten 24.9.1752. Såsom sökande till nybygget redovisades nu jämväl Anders Jönsson i Mjåla. Syneprotokollet innehöll bl a följande. Det finns god betesmark för hästar och boskap. På timmerskog och vedbrand är tillgång av kvistig gran och björk, samt rönnskog till barklöpning för kreaturen. Åkern består av rödsandmylla till 16 mälångarsvidd av fet jordmån, "har i forna tider varit fäbodevallar", är mestadels slätt utan skog, och osäker sädesväxt". Hårdvallsslätt kan uppodlas. Två eller tre lass kan utan stort arbete straxt bärgas väster om sjön (Tossåssjön). Ängs- och starrfoder finns till 32 lass. Sökandena Anders Jönsson och Per Karlsson Kiempe anförde att enligt synen borde finnas lägenhet för två åbor. Åtskilliga andra hemmans åbor hade innehaft avradsfisket därstädes mot 1 daler silvermynts årlig ränta (sannolikt avsågs innehavare av kronofisket i Röversjöarna taxerat 26.1.1730 till 1 daler silvermynts årlig ränta, se del I under 3. 1730 års rannsaking av kronofisken, eller möjligen innehavarna av kronoavradsländet Ett fjäll med dess lägenheter).

Sökandena ansåg sig vara närmast till att nyttja det där belägna avradsfisket, mot 3 daler silvermynts årlig avrad.

Häradsrätten yttrade i utslag 24.9.1752, med hänvisning till Kungl. resolutionen på allmogens besvär 29.6.1752, § 36, och där omnämnd undersökning av vederbörande ämbetsmän, att häradsrätten ej kunde vidare utlåta sig innan berörda undersökning blivit förrättad, varvid vederbörande hade att anmäla sig. Bilaga 19:2.

Vid häradsrätten 17.9.1754 anförde bonden Anders Jönsson i Mjåla och dragonen Per Karlsson Kjempe att den allmänna undersökning som omnämnts 24.9.1752 torde komma att draga ut på tiden. De anhöll att tillstånd måtte emellertid (under tiden) lämnas dem att genast göra någon början med byggnad och uppodling, emedan de eljest nödgades se sig om på annat ställe, då denna fjälltrakt kunde komma att ligga öde. De gjorde ej vidare anspråk på det vid Tåssåsfjället belägna avradsfisket som redan innehades av andra utan önskade endast "bliva delaktiga uti" den där varande skog och slått.

Häradsrätten återgav det huvudsakliga innehållet i syneprotokollet och yttrade bl a, att berörda lägenhet ej förr varit nyttjad och icke heller nu av andra påstods samt att den utan någons förfång syntes kunna upparbetas till 1/2 gärdemantal om 16 frihet år förunnades. Häradsrättens bevis härom ur protokollet beviljades. Bilaga 19:3.

K.B. i resolution 29.5.1756: "Som denna lägenhet uppå avradslandet Tåssåsfjället är, enligt föregående undersökning, tjänlig till hemmans uppodling utan att någon därav förfördelas; alltså och till Kronans inkomsters förökande tillåtes Anders Jönsson i Mjåla och dragonen Pehr Kjempe, att samma odling företaga, och söka den så fullfölja, att ett hemman om halft gärdemantal där framdeles bliva må, vartill dem de föreslagna sexton frihetsår förunnas". Dock borde vid den i Jämtland förordnade avvitringskommissionen beskaffenheten och omständigheterna av detta nybygge närmare utrönas, då däröver sedan slutligen skulle resolveras. Bilaga 19:4.

I en till K.B., tydligen vid landsting på Frösön, 1.3.1777 ingiven skrift

anförde Lars Ersson i Tåssåsfjället bl a följande. Han hade för flera år sedan träffat överenskommelse, utan vittnen, med nybyggaren Nils Larsson i Tåssåsen att få nedsätta sig invid hans nybygge och med anledning därav gjort någon åbyggnad av fähus och en foderlada samt upparbetat 1 mälning åker och uppröjt 13 skrindors slått. Nils Larsson hade emellertid låtit "utsäga" honom därifrån. Detta hade skett på Kronans grund som stod under K.B:s disposition. Han anhöll inte allenaast att bli bibehållen, oaktat uppsägning, utan även att vinna behörig utsyning till ett särskilt nybygge på det påbörjade stället, särskilt som här tidigare varit utsynt lägenhet för 2 åbor.

K.B. remitterade 1.3.1777 denna ansökning till utsyning av länsman och nämndemän.

Protokollet över utsyningen som verkställdes 24 och 25 juli 1777 innehåller bl a följande. Lars Eriksson (Ersson) hade i 4 års tid bott i en gammal stuga som varit för dem som fiskat i Tåssåssjön innan nybygget blev anlagt. Västerut, 1/8 mil från Nils Larssons gård och nybygge, besågs slätten Renan, hårdvallsslått med säkerhet till 13 vinterskrindor, som Lars Ersson i 4 års tid slagit och bärgat och där han uppfört en stor hölada och uppbrutit åker till 1 mälning. På östra (sannolikt sydöstra!) sidan om Tåssåsfjället besågs en trakt Åsen med hårdvallsslått uppskattad till 35 skrindor. En del starrslåtter redovisades. Lars Ersson hade träffat överenskommelse med fäbodelagarna i Mongskålen (Munkskållen) att där få taga gödning och instänga någon trakt till god hårdvallsslått. Denna fäbodvall var belägen 1/2 mil från nybygget Tåssåsen; alla slåtter som hörde till nybygget låg inte längre bort från Tåssåsen än 1/4 mil. Norrut från Nils Larssons täkt utsyntes gårdstomt. Nybyggaren Nils Larsson hade föregående år "utom alla ovannämnda slåtter" bärgat för sin boskap för 20 boskaps kreatur (och 5 kalvar) samt över vintern framfött 70 småfä kreatur (får och getter) och 2 hästar. Det lönade sig ej att vid detta nybygge ha mycket åker. Boskapsskötsel och fiske var nybyggarnas näring och utkomst. Synemännen tillstyrkte att Lars Eriksson (Ersson) nu kunde på Kronans grund i Tåssåsen få inrymning i hälften av den slått som Nils Larsson ej påkostat arbete, med halva fisket, "emot halvparten skatt mot Nils Larsson". 16 frihetsår föreslogs.

Bilaga 19:5.

K.B. upplät genom resolution 12.8.1777, efter ansökning av Lars Ersson att få införsel i den trakt som Nils Larsson ännu icke vidrört och med hänvisning till 1752 och 1777 årens utsyningar, åt Lars Ersson den ena hälften i denna odlingslägenhet under 16 frihetsår att där upparbeta 1 tunnlands skattskyldigt hemman, till följd varav han blev emot Nils Larsson rådande till ena hälften i landet och fiskevattnet, som honom inrymdes.

Bilaga 19:6.

Över syneförrättningen 24 och 25 juli 1777 synes besvär ha anförts hos K.B. av nybyggaren Nils Larsson i Tåssåsen, lappmannen Tomas Tomasson, tydligen från Tåssåsfjäll, och Nils Jonsson Fullberg (Fiellberg?). Detta synes framgå av ett genom överstrykning av texten annulerat utslag 6.4.1778 i Västernorrlands läns landskontors utslags- och resolutionskoncept år 1778.

Bilaga 19:7.

I 1777 års jordebok redovisas detta krononybygge såsom "Tåssåsfjäll" med uppgifter bl a, att Nils Larsson och Lars Ersson var nybyggare, att det anlagts enligt resolution 29.5.1756 att under 16 frihetsår uppodlas till ett hemman om 1/2 gärdemantal samt att Lars Ersson år 1777 fått tillstånd att upparbeta ena hälften av nybygget under 16 frihetsår till 1 tunnlands skatt. För nybyggets redovisning på kartor 1786 och 1798 med beskrivningar, akterna Oviken 24 och 31, har uppgift lämnats i del I sid 87 - 89.

Sålunda redovisade fäbodarna, kronofiske och krononybygge har utmärkts på kartbilaga 1.

De under 13 omnämnda Sannebodarna var belägna i sammanhang med Arådalens kronoavradsland, enligt en uppgift inom detta kronoavradsland och enligt föreliggande uppgifter tydligen inom område för gammalt kronoavradsland. De under 14 omnämnda Busjöbodarna var enligt utrönta uppgifter belägna inom kronoavradslandet "Ett fjäll med dess lägenheter". Inom samma kronoavradsland var belägna de under 11 omnämnda kronofisket Busjöarna och Stora Lövsjön, de under 15, 16, 17 och 18 omnämnda Oldbergsbodarna, Lövsbergsbodarna, Stavbrännans fäbodarna och Munkskallebodarna samt de under

19 omnämnda krononybygget Tossåsen. Vid härefter skeende avvitrering och skattläggning blev Stavbrännans fäbodan och Lövbergsbodarna (17 och 16) belägna inom hemman och nybyggen, Tossåsens krononybygge och Munkskallebodarna (19 och 18) belägna inom Tossåsens avvitrade och skattlagda nybygge samt Sannebodarna, Busjöbodarna, Oldbergsbodarna och kronofisket Busjöarna och Stora Lövsjön (13, 14, 15 och 11) belägna inom avvitrade och skattlagda renbetesfjäll.

Vassie damon

Renbetestrakter, kronoavradsland, kronoallmänningar, kronofisken, krononybyggen och fäbodetrakter samt avvitrering och skattnläggning i samband därmed inom Undersåkers, Mörsils, Hallens, Marby, Norderöns, Ovikens och Myssjö socknar i Jämtlands län.

Del III

Renbetestrakter under tiden från omkring 1645 till före avvitreringen på 1800-talet.

Åtgärder i samband med avvitrering på 1700-talet.

A. Uppgifter om renbetestrakter i hela landskapet Jämtland och om en del äldre förhållanden.

B. Uppgifter särskilt om renbetestrakter i Undersåkers socken.

C. Uppgifter om renbetestrakt i Hallens socken.

D. Uppgifter om renbetestrakter i Ovikens socken.

E. Åtgärder i samband med avvitrering på 1700-talet.

A. Uppgifter om renbetestrakter i hela landskapet Jämtland och om en del äldre förhållanden.

1. Redovisning i jordeböcker.

Uppgifter om redovisningen av lapparnas renbetestrakter (lappräntor) i landskapet Jämtland i 1646, 1696, 1751, 1777 och 1825 årens jordeböcker finns intagna i bilaga 1 till mitt yttrande 2.2.1968 till Advokatfiskalsämbetet vid Kammarkollegiet.

En sammanställning rörande i 1725, 1751, 1777 och 1825 årens jordeböcker under Lappränta redovisade skattlagda fjäll i landskapet Jämtland redovisas i utredningen avseende Åre socken del I bilaga D.

Uppgifter om lappräntor för socknarna Undersåker, Kall, Offerdal och Oviken redovisas i del I sid 3,4 och 13 i denna utredning rörande Undersåkers m.fl. socknar.

2. Uppgifterna om lapparnas avradsfjäll i 1649 års räkning för bõxlepenningarna av kronans skogar och fiskerier i Jämtland bifogas. Bilaga 20.
3. Under januari-juni 1695 hölls räfsteting i Härjedalen och Jämtland av guvernören Carl Gustaf Frölich, tydligen för kontroll av kronans inkomster. Uppgifter om dessa räfsteting finns i Gävleborgs läns landskontors arkiv, registratur 1693-1697 (AI:2), i landsarkivet i Härnösand. Avskrifter av eller utdrag ur dessa uppgifter bifogas.
Tinget i Undersåkers prästgård den 26 och 27 februari 1695. Bilaga 21:1.
Tinget i Rödöns prästgård den 13 mars 1695. Bilaga 21:2.
Tinget i Hammerdal den 12 april 1695. Bilaga 21:3.
Av de vid 1695 års räfsteting redovisade uppgifterna jämförda huvudsakligen med de förut nämnda uppgifterna av åren 1646, 1649 och 1696 framgår följande.

- 3.1. Tinget i Undersåkers prästgård den 26 och 27 februari 1695. Bilaga 21:1.

Thomas Jonssons "Thronð Rijs och Hwettingz fiell" för 4 $\frac{1}{2}$ daler silvermynt som den 27 februari 1662 förmedlats med 1 $\frac{1}{2}$ daler silvermynt så att därav återstår 3 daler silvermynt motsvarar

1646 års Thomas Joensson för Drumriss och Hattungz Fiäld 4.16, 1649 års Thomas Joensson för Drunderijs och Hatungz-fiähl 4.16. och 1696 års Thomas Jonsson för Tranwijs och Hwattingz Fiäll avradspenningar 4.16, den 27 februari 1662 förmedlade till 3 daler silvermynt.

Detta motsvarar Tranris och Hittingz fjäll i 1725, 1751 och 1777 årens jordeböcker.

Thomas Jonssons söner Jon Thomsson och Hans Thomsson närvarande betygade, att de och deras fader alltsedan 1666 års avradsrannsaking inte nyttjat Hwettingzfiellet som med rätta skulle heta Hattingzfiellet och begreps under (ingick i) det avradsland för vilket Nylandsmännen i Undersåkers socken i årlig avrad erlade 3 daler silvermynt - alltså i kronoavradslandet Håtteland (Undersåker 17). Enligt dessa uppgifter var således Hittings fjäll detsamma som Hottöfjäll söder om sjön Hottöjen, då (1695) ingående i nämnda kronoavradsland och nu ingående i Håttö nr 1, en kronopark.

Bergsland 529 ö
[66]

Jon Thomsson och Hans Thomsson uppgav vidare att de och deras fader betjänat sig av Trondrijs Stendahl (Stensåns dalgång mellan Stendalsfjällen) och Luud_uhrs fiell (sannolikt Lundörsfjällen) och därvid liggande skogs- eller granmark i Brodkenåsen, Bergåsen och Ohlbergen söder ut, allt intill Ottsjöskogen där Ottsjömännens avradsland och dess märken mötte. Detta avradsland bör ha varit Vålådalen eller Vålödal (Undersåker 19). Brodkenåsen, Bergåsen och Ohlbergen, med uppgiven sydlig belägenhet, har inte kunnat lokaliseras.

"Sarisfjället" som Jon Mårtensson stod skriven för á 3 daler silvermynt bör motsvara 1646 års Mårten Joensson för Sariss och Siulfield 3.-, 1649 års Mårthen Joensson för Saris och Siullfiäll 3.- och 1696 års Joen Mårthensson för Seris och Cronones Fiäll avradspenningar 3.-.

F. s. land 529 n
[66]

Detta Sarisfjället med ränta 3 daler silvermynt bör ha ingått i det i 1725 och 1751 årens jordeböcker redovisade Seris och Flatrum fjäll med ränta 6 daler silvermynt som uteslöts ur jordeboken enligt K.B:s resolution 24.9. 1764 (Renbetesfjällen V bilaga 63).

Om Sarisfjället viste varken gamla bönder eller lappar annat än att det var beläget på Offerdalssidan. Länsman Hans Månsson betygade att de 3 daler silvermynt, för vilka Sarisfjället var uppfört, årligen betalats av Jonas Torkillsson som brukat Flatråens fiellet. Om detta Flatråens fjället berättade länsman och 60-årige Daniel Carlsson i Handöl, att det inte låg på denna sidan utan söder ifrån Handöl inom Härjedalsgränsen ungefär 1 $\frac{1}{2}$ mil från Messlinge (Ljusnedals) bruk, där det var bekvämt för Jonas Torkillsson att bevista gudstjänsten och där i provinsen (Härjedalen) erlägga de 3 daler silvermynt som han borde erlägga för bemälde Flattruns Fiäll.

Av dessa uppgifter bör framgå, att Flatrum (Flatrun) fjäll hade samband med Flatrun (Flatruet) i Härjedalen.

Räfstetingsprotokollet innehåller i detta sammanhang ytterligare följande. De 3 daler silvermynt, som Jonas Torkillsson borde erlägga för Flatruns fjäll, tillika med 3 daler silvermynt som Jon Torkillsson och Anders Jonsson (sonen) tillika med svågern Nils Israelsson (mågen) hade beviljat för Torsdagz fiellet, närmare Storsjön beläget (tydliggen Storsjön, byn eller sjön, i Härjedalen), upptogs och beräknades i Herrdalarnas räkningar (Härjedalens räkenskaper), då de 3 daler silvermynt som var uppförda under Kalls socken i Jämtland för Saris fjäll där kom till avskrivning. Någon sådan avskrivning företogs inte. I 1696 års jordebok för Kalls socken redovisades Seris (Saris) och Cronones fjäll 3 daler silvermynt och i 1725 och 1751 årens jordeböcker för Kalls socken redovisades Seris och Flatrum fjäll 6 daler silvermynt. Någon redovisning av Flatrum (Flatrun) fjäll 3 daler silvermynt i räkenskaperna för Härjedalen skedde alltså inte heller. Ej heller har kunnat utrönas någon redovisning av ränta 3 daler silvermynt för något fjäll Torsdagsfjället. Belägenheten av fjäll med denna

Bergslags 530n
[66,67]

Bergslags 530n
[66,67]

benämning (sannolikt mellan Flatruet och Storsjön, byn eller sjön) har inte kunnat utrönas.

"Tafwerdahls Fiellet", för vilket Mårten Jonsson Kranck betalade 1 $\frac{1}{2}$ daler silvermynt i årlig avrad, bör motsvara 1696 års Nils Jonsson för Tafwerdahl och Flatron fiäll avradspenningar 1.16.

Någon motsvarighet i 1646 års jordebok och i 1649 års räkning för bökpenningar har inte kunnat utrönas.

I 1725, 1751 och 1777 årens jordeböcker redovisades sedermera, under Kalls socken, Tafwerdahl och Bummerfjället med en ränta av 3 daler silvermynt.

I 1695 års räfstetingsprotokoll uppgavs, att Mårten Jonsson Kranck för "Tafwerdahlz Fiellet" med 1 $\frac{1}{2}$ daler silvermynts årlig avrad nyttjade Tafwerdahls Fiell Handöhlz Rijss (Handölsriset), Sunnerst i Bunnerfiell och överst i Enbåg (vid Enans båge, inom Åre socken).

3.2. Tinget i Rödöns prästgård den 13 mars 1695. Bilaga 21:2.

Skarel Olofsson, som i jordeboken uppfördes för 1 $\frac{1}{2}$ daler silvermynt, hade brukat "Stene Fiell" nordväst ifrån Tångeråsen i Offerdals socken och efter honom hans son Lars Skarellsson som ännu levde men för fattigdom ej kunde betjäna sig därav. Därför hade Olof Andersson Stamp antagit samma fjäll, som hans son efter faderns död nu svarade för, givandes därför årligen i utlagor 2 $\frac{1}{2}$ daler silvermynt med därå belöpande forslepenningar. Detta fjäll bör motsvara 1646 års Oloff Andersson i Steenfiäld 1.16, 1649 års Olof Andersson 1.16 och 1696 års Scharell Olsson avradspenningar 1.16.

Detta bör motsvara Stenfjäll (Stenfjället) (del därav) i 1725, 1751 och 1777 årens jordeböcker.

Zachris Mårtensson levde ännu och brukade Grubbdahlz Fiell in emot Sörliden (Sörli i Norge) mot 2 $\frac{1}{2}$ daler silvermynt. Detta fjäll bör motsvara 1696 års Zacharias Mårtensson avradspenningar 1.16. Motsvarigheten i 1646 års jordebok och i 1649 års räkning för böxlepenningar har inte kunnat utrönas.

Detta bör motsvara Grubbdalsfjäll (Grubbdalsfjället) (del därav) i 1725, 1751 och 1777 årens jordeböcker.

Påhl Mattsson, som stod i jordeboken för 1 $\frac{1}{2}$ daler silvermynt, hade för länge sedan farit till Norge. Ingen visste vilket fjäll han här brukat. Detta motsvarar 1696 års Påhl Matson avradspenningar 1.16. Motsvarigheten i 1646 års jordebok och i 1649 års räkning för böxlepenningar har inte kunnat utrönas.

Jon Ollsson Skiörbeen levde ännu och brukade "Ansicht fiell", beläget närmare Offerdal (än Stenfjället), och gav därför 2 $\frac{1}{2}$ daler silvermynt men berättades vara fattig och för 1694 intet betalt.

Detta fjäll bör motsvara 1696 års Joen Olofsson avradspenningar 1.16. Motsvarigheten i 1646 års jordebok och 1649 års räkning för böxlepenningar har inte kunnat utrönas. Detta bör motsvara Ansichtfjäll (Ansichtefjället) (del därav) i 1725, 1751 och 1777 årens jordeböcker.

Mårten Siuhlsson, som stod för 1 $\frac{1}{2}$ daler silvermynt i jordeboken, visste närvarande lappar ingenting om, ej heller vilka lägenheter han nyttjat. Detta motsvarar 1646 års Mårten Siulsson 1.16, 1649 års Mårthen Siulsson 1.16 och 1696 års Mårten Siulsson avradspenningar 1.16.

Mårten Jonsson dog 1694. Hans son Anders Mårtensson brukade "Ollde Fiellet", samt Kiehlpännan (vid Kälapannsjön) som

ock låg i Offerdal, och gav årligen 2 $\frac{1}{2}$ daler silvermynt. Detta bör motsvara 1696 års Mårten Jonsson avradspenningar 1.16. Motsvarigheten i 1646 års jordebok och i 1649 års räkning för böxlepenningar har inte kunnat utrönas. Detta bör motsvara Ålderfjäll (Ålderfjället) (del därav) i 1725, 1751 och 1777 årens jordeböcker.

Anders Flerck Torckellsson, som stod i jordeboken för 1 $\frac{1}{2}$ daler silvermynt, hade närvarande lappar inte hört talas om och kunde således inte ge något besked om honom. Detta motsvarar 1696 års Anders Flerck Torkelsson avradspenningar 1.16. Motsvarigheten i 1646 års jordebok och i 1649 års räkning för böxlepenningar har inte kunnat utrönas.

Torckell Ohlsson, närvarande, berättade att han brukade "Södsiöö Fiell" under Offerdal och därför gav 2 $\frac{1}{2}$ daler silvermynt. Dessutom brukade han "Jempt Fiellet" i Undersåkers tingslag och Kalls socken för 2 $\frac{1}{2}$ daler silvermynt. Detta bör motsvara 1696 års Torkell Olsson avradspenningar 1.16. Motsvarigheten i 1646 års jordebok och i 1649 års räkning för böxlepenningar har ej kunnat utrönas. "Södsiöö Fiell" bör motsvara Sösjöfjäll (Sösjöfjället) (del därav) i 1725, 1751 och 1777 årens jordeböcker. "Jempt Fiellet" bör närmast motsvara Kolåsfjäll (Kolåsfjället) (del därav) i 1725, 1751 och 1777 årens jordeböcker.

Mattz Torkillsson berättades vara död. De visste ej vilket fjäll han brukat på denna sidan utan menade att han haft sitt tillhåll på "Saasfiellet" beläget inom norska gränsen. 1646 redovisas Matz Thorkelsson 1.16; 1649 redovisas Matz Thorkellsson 1.16; 1696 redovisas Matz Torkelsson avradspenningar 1.16.

Clemmet Månsson stod ock för 1 $\frac{1}{2}$ daler silvermynt men närvarande lappar kände honom inte eller visste vilka lägen-

heter han brukat. 1696 redovisas Clemmet Månsson avrads-
penningar 1.16. Motsvarigheten i 1646 års jordebok och i
1649 års räkning för bõxlepenningar har ej kunnat utrõnas.

"Saris Fiellet", som påfördes lapparna i Undersåker och de
ej visste något besked om, visste ej heller dessa lappar
av.

Av de i 1696 års jordebok i Offerdals socken redovisade
10 lapparna har enligt det förut anförda endast 5 iden-
fierats med i senare jordeböcker redovisade fjäll, nämligen
Scharell Olsson 1.16. med Stenfjäll, Zackarias Mårtensson
1.16 med Grubbdalsfjäll, Joen Olofsson 1.16 med Ansichtfjäll
(Ansättfjäll), Mårten Jonsson 1.16 med Ålderfjäll och Torkell
Olsson 1.16 med Sösjöfjäll och Kolåsfjäll, medan 5 lappar
eller Pål Mattsson 1.16, Mårten Siulsson 1.16, Anders
Flerk Torkelsson 1.16, Matz Torkelsson 1.16 och Clemmet
Månsson 1.16 ej identifierats med i senare jordeböcker
redovisade fjäll. Det bör förutsättas att sist angivna 5
lappar hade del i ^{de} redovisade fjällen och sannolikt även
i Skäckerfjäll i Kalls socken.

I Offerdals tingslags dombok den 28 februari och 1 mars
1690 nr 11 omnämndes lapparna Mårten Jonsson i "Ulfffiälle"
2:16, Larss Skarellsson i "Stenfiälle" 2:16 och Joon Olsson
i "Pässgiählsfiäll" 2:16, vilka betygades vara fattiga och
höll sig uppe i fjällen hos de andra och inga utlagor betalt
eller kunde betala för 1689. Bilaga 22.

Av det förut redovisade bör framgå att dessa fjäll var
Ålderjäll, Stenfjäll och Ansättfjäll.

3.3. Tinget i Hammerdal den 12 april 1695.

Bilaga 21:3.

Anders Clemmetsson brukade södra sidan (delen) av "Herrckia-

lens fiell" som hans fader Clemmet Mårtensson brukat och därför årligen erlagt 3 daler silvermynt. Anders Clemmets-
sons fjäll motsvarar 1696 års Clemmet Mårtensson avrads-
penningar 3.-. Motsvarigheten i 1646 års jordebok har
inte kunnat utrönas. Det är osäkert om "Herrckälens fiell"
kan motsvara 1649 års "Herkla fiälet" böxlat av Nills
Joensson för 2 dlr 3.-.

"Herrckälens fiell" bör motsvara Härkelfjäll (Härkjälfjäll)
i 1725, 1751 och 1777 årens jordeböcker.

Jöns Andersson, som drunknat, hade brukat "Härkill Rumpan"
på södra sidan av Harckåhs fiellet, varunder Mundz fiellet
begripes, item (likaledes) Öijar och Swanbergz skogar, som
nu brukades av Jöns Anderssons brorsbarn Lars Larsson,
Clemmet med sin (hans) broder Nils Nilsson och Anders
Jönsson, vilka gjorde tillhoppa 3.-.-. Däruti erlade Clemmet
och Nils 1 daler silvermynt tillhoppa. Lars Larsson hade 5
renar, Clemmet Nilsson 25, Nils Nilsson 20 och Anders
Jönsson 16.

Detta fjäll bör motsvara 1696 års Jöns Andersson avrads-
penningar 3.-, sannolikt 1649 års Thomas Larsson "Herkel-
ruudh rundt om Öijers watne" för 3 daler 4.16 och därmed
sannolikt 1646 års Thomas Larsson 3.-.

Det är sannolikt att i de här förut redovisade fjällen
ingick 1649 års Thorkell Larsson "Munsfiellet mot Öijern^e"
för 3 daler 4.16, och därmed sannolikt 1646 års Lars
Thorkelsson "för sitt fiäl" 3.-.

Jöns Eriksson i Sikås och Hammerdal (bonde) erlade årligen
de 3 daler silvermynt som lappen Skol Nils stod skriven
för i jordeboken, varemot han betjänade sig av halva
"Tiärnafiell", nämligen på södra sidan (den södra delen).

Han höll sin egen lapp Lars Jönsson som sytade (vårdade) och skötte hans renar som skulle vara "2 lock" eller 20 stycken. Tjärnafjäll på södra sidan bör ha varit beläget norr om och nära Tjänafjällsjön. Detta fjäll motsvarar 1696 års Skohl Nils Avradspenningar 3.-. Motsvarigheten i 1646 års jordebok och i 1649 års räkning för böxlepenningar har inte kunnat utrönas.

Några andra fjäll i Hotagen än de tre nämnda, vardera med en årlig avrad av 3 daler silvermynt, redovisades inte vid denna undersökning. I 1725, 1751 och 1777 årens jordeböcker redovisades Murfjäll, Vinklumpfjäll och Gåxsjöfjäll. I 1725 och 1751 årens jordeböcker redovisades dessutom Härkelfjäll.

Jon Andersson sade sig ha 71 renar och betalade 3 daler silvermynt för 1/3 i Ohrnäsfjäll, som låg mitt uti (alltså Millestskogs-fjäll), vilket hans fader Anders Nilsson brukat före honom. Ingen närvarande mindes eller hade känt Thomas Nillsson, som var skriven i jordeboken för dessa 3 daler. Jon Andersson förordnades till läns- eller uppsyningsman. Detta fjäll motsvarar 1696 års Thomas Nilsson avradspenningar 3.- och tydligen 1649 års Thomas Nillsson i Åhrenfiellet för 3 daler 4.16. Motsvarigheten i 1646 års jordebok har inte kunnat utrönas. I 1725, 1751 och 1777 årens jordeböcker redovisades detta fjäll såsom Millerstskog (Millestskog).

Lars Clemmetsson Buuk, frånvarande, skulle ha 10 renar och betalade årligen 3 daler silvermynt för 1/3 i Ornäsfjäll på norra sidan in emot Åsillia (Åsele) (alltså Orrnäsfjäll), som Klus Torchill fordom brukat och sedan Thomas Persson Breму_ nt.

Detta fjäll motsvarar 1696 års Thomas Persson avradspenningar 3.-, sannolikt 1649 års Thorkell Andersson Borgfiellet för 3 daler 4.16 och sannolikt 1646 års Thorkill Andersson.

I 1725, 1751 och 1777 årens jordeböcker redovisades detta fjäll såsom Ornäs.

Hindrick Jönsson brukade 1/3 nämligen södra delen av Örrnäsfiell på norra sidan Watzdahlen (Vattudalen) som löper från Lijen (tydligt Nordli i Norge) till Ström (alltså Klumpvattenfjäll) och gav därför årligen 3.-.-. Denne Hindrick hade jämte sig sin måg Nills Thomsson som contribuerade (erlade) halvparten med honom. Hindrick hade 30 renar och Nills Thomsson 10 renar.

Detta fjäll motsvarar sannolikt 1696 års avradspenningar 3.- (utan särskilt namn) och sannolikt 1649 års Jöens Mårtensson i Stragfiellet för 3 daler 4.16. Motsvarigheten i 1646 års jordebok har inte kunnat utrönas. I 1725, 1751 och 1777 årens jordeböcker redovisades detta fjäll såsom Klumpvatten (Klömpwatn).

Belägenheten av 1649 års H. Brita Clemetzdatter Jerff(i)ellet för Een daler 1.16 har inte kunnat utrönas. Möjligen hade detta område samband med Bastunäsfjäll eller Orrnäsfjäll.

- 4.1. Vid räfstetinget i Undersåkers prästgård gav guvernören Carl Gustaf Frölich en resolution den 27 februari 1695 "för några skattlappar i Undersåkers tingslag" av innehåll, att dessa skattlappars, Mårten Jonsson Kranks, Jon Thomssons och Hans Thomssons, anhållan att bli bebrejade på vissa fjäll och skogstrakter, där de kunde ha tillhåll med sina renar samt där få skjuta och fälla älgsdjur, skulle hans Kungl. Maj:t i underdånighet föredragas. Bilaga 23.

Av det vid detta räfsteting förda protokollet (bilaga 21:1) bör framgå att Mårten Jonsson Kranks anhållan sannolikt avsett Taverdals fjäll eller mark i samband därmed och att Jon Thomssons och Hans Thomssons anhållan sannolikt avsett

Trondris fjäll, närmare angivet såsom Trondris Stendal och Luudurs fjäll och därvid liggande skogs- eller granmark i Brodkenåsen, Bergåsen och Ohlbergen söder ut allt intill Ottsjöskogen, för vilka fjälls och skogstrakts nyttjande endast till bete för renar bröderna Hans och Jon Thoms-söner utfäst sig att årligen betala 1 1/8 riksdaler specie eller 2 1/4 daler silvermynt vardera.

Kommentarer.

Resolutionens innehåll i anslutning till räfstetingsprotokollet bör anses ge uttryck för den uppfattningen, att nyttjandet för renbete och jakt av angivna fjäll och skogstrakter var ett nyttjande av kronomark. Att ansökningarna skulle prövas av Kungl. Maj:t bör ytterligare markera en sådan uppfattning.

- 4.2. Vid räfstetinget i Hammerdal (bilaga 21:3) gav guvernören Carl Gustaf Frölich ett försvars- och beskyddsbrev den 13 april 1695 för lappar i Hammerdals tingslag (Renbetes-fjällen V bilaga 21). Bilaga 24.

Brevet hade i huvudsak följande innehåll. Bland Kungl. Maj:ts undersåtar och allmoge i Hammerdals tingslag fanns följande lappar som skattade för följande fjäll, nämligen Anders Clemetsson för södra delen^{av}/Herkielsfjäll 3 daler silvermynt, Lars Larsson, Anders Jonsson, Clemet Nilsson och Nils Nilsson för Herkillrumpan på södra sidan där under Munsfjället med Öijar och Svanbergs skogar 3 daler silvermynt samt Lars Jönsson, bonden Jöns Erssons dräng i Sikås, som brukade södra delen av Tiärna fjäll och därför betalade skatt 3 daler silvermynt. Så blev dessa lappar tagna i försvar och beskydd såsom alla övriga Kungl. Maj:ts undersåtar med förmaning, att de i sitt leverne hade Gud för ögonen, flitligen inställde sig i Guds hus på de tider som

ske kunde, lät undervisa sig i sin kristendom och med andakt begick Herrans nattvard. De skulle jämväl i övrigt väl skicka sig att de ingen tillfogade någon oförrätt utan på de orter, som var upplåtna åt dem, med lovligt och flitigt arbete söka sin näring och förkovring. Befallningsmannen skulle bevisa dem bistånd och beskydd, och jämväl om dem tillfogades någon oförrätt därför hjälpa dem till laglig förnöjning och befordra dem som förorättade dem till laglig näpst. Jon Andersson förordnades såsom länsman att ha inseende med de övriga, påminna och åtvärna dem att såsom förmält var förhålla sig väl, så ock att i rätt tid erlægga sin skatt. Bilaga 24.

Kommentarer.

För att söka infoga detta försvars- och ^{be/}skyddsbrev i dess tidssammanhang anføres följande, med hänvisning till de i bilagan 11 till min utredning 15.8.1975 om 1886 års renbeteslag intagna uppgifterna om en del författningar rörande kyrkoplikt - hemortsband - passtvang - arbetsplikt.

Lapparna togs i försvar och beskydd såsom övriga undersåtar. Det ansågs alltså vara motiverat och måhända nödvändigt att detta bekräftades. Men vissa krav ställdes då på dem såsom undersåtar.

De skulle i sitt leverne ha Gud för ögonen, flitigt besöka Guds hus, låta undervisa sig i kristendomen och med andakt begå Herrans nattvard. Detta var helt i enlighet med 1686 års kyrkolag - kyrkoplikt.

De skulle på de orter som var upplåtna åt dem med lovligt och flitigt arbete söka sin näring och förkovring. De skulle alltså vistas på de orter som var upplåtna åt dem

(angivna fjälltrakter) - hemortsband; och de skulle med lovligt och flitigt arbete söka sin näring och förkovring - arbetsplikt.

Liknande gällde i allmänhet för svenska medborgare. Var bofasta hade sin rätta hemvist därom bör det inte ha rått någon tvekan. Här bestämdes för dessa lappar att deras rätta hemvist (hemort) var de orter (fjälltrakter) som var upplåtna åt dem. Det bör ha ansetts motiverat och måhända nödvändigt att sådant bestämdes. Sannolikt berodde det på då gällande restriktiva och stränga bestämmelser för människors vistande utanför de bebyggda orterna (byarna). Sådana stränga bestämmelser återfinns i åttonde och nionde punkterna i Kungl. Maj:ts ordning och stadga om skogarna i riket den 29 augusti 1664, tidigare i åttonde och nionde punkterna i Kungl. Maj:ts ordning och stadga om skogarna i riket den 22 mars 1647. I åttonde punkten i 1664 års stadga nämndes bl.a. om stora, vidlyftiga och öde allmänningar där hemman eller torp efter prövning och tillstånd kunde få byggas och brukas. Därefter fortsattes: Alla andra som komma på skogarna strykande, och utan uttryckligt lov och minne, antingen där svedja, eller sig där nedersätta, dem skall man fritt söka att fånga, och såsom andra skadedjur beflita sig om att avskaffa, där (det) Vi vilja att Våra landshövdingar och befallningsmän, skola med högsta flit hålla hand över. Dock såsom landet är vidlyftigt, och således denna undersökning faller något svår, alltså skola de, som näst intill sådana bo, vara förpliktade att giva dem an, så framt de icke vilja undergå samma straff, som de andra, och räknas för Vårt mandats brytare och överträdare.

Brevets innehåll, med orden "de orter som dem upplåtne äro", bör vara uttryck för en uppfattning, att ifrågavarande fjälltrakter väl nyttjades av lapparna men inte ägdes av dem. Annan mark än kronomark för detta nyttjande bör inte ha varit förutsatt.

- 5.1. Den i protokollet rörande räfstetinget i Undersåkers prästgård den 26 och 27 februari 1695 (bilaga 21:1) omnämnde Thomas Jonsson för Thronndrijs och Hwettings fjäll var tydligen samme Thomas Jonsson som omnämndes i landshövding Hans Strijks frihetsbrev den 3 mars 1646 för fjäll-lappen Thomas Jonsson på fjället Dronnerijs och där utöver ett litet fjäll Hittefjäll (Renbetesfjällen VI, sid 32-34 och bilag 7 i bilaga nr 1). Detta brev innehöll följande.

Thomas Jonsson fjäll-lapp hade för Hans Strijk presenterat sitt frihetsbrev, som han tillförene av Hans Kungl. Maj:ts i Danmark betjante på sin mark och fjäll nuttat (njutit) och haft. Samma fjäll "som de åbo och bruka" hade nu tillika med Jämtland fallit under Sverige. Alltså på Hennes Kungl. Maj:ts Drottningens vägnar unnade och beviljade Hans Strijk samma fjäll benämnt Dronnerijs som skattade 2 riksdaler och därutöver ett litet fjäll därhos (därinvid) liggande benämnt Hittefjäll 1 riksdaler - varför bägge fjällen skattade 3 riksdaler specie som han (Thomas Jonsson) borde utgöra - (åt Thomas Jonsson) med djurskjutande av allehanda slag, att utgöra sin skatt till Kronan. Han (Thomas Jonsson) skulle vara förpliktad att "förhålla och bruka sig" (uppehålla sig och bruka) inom sina fjälls råmärken och gränser och intet vidare i någon måtto (något avseende) vara eller göra bönderna något trångmål eller någon skada på deras bolbyar, råmärken och gränser. Alla dem som vederborde befalldes att de skulle låta honom (Thomas Jonsson) förbli omolesterad (utan omak) och okvald uti detta sig (åt sig) givna frihetsbrev på (de) bemälda fjällen.

Kommentarer.

Detta frihetsbrevs innebörd bör ha varit att Thomas Jonsson togs i beskydd som svensk undersåte och att hans tidigare

tillstånd att nyttja ifrågavarande fjäll bekräftades och förnyades samt att han å sin sida skulle utgöra sin skatt till den svenska kronan, uppehålla sig inom sina fjälls gränser och inte vidare göra bönderna något trångmål eller någon skada på deras bolbyars marker. Någon försäkran eller ens antydan om äganderätt för Thomas Jonsson bör brevet inte anses innehålla. Annan mark än kronomark för Thomas Jonssons nyttjande bör inte ha varit förutsatt.

I uttrycket "råmärken och gränser" bör "råmärken" inte ha haft någon innebörd efter bokstaven utan avsett exempelvis höjder, sjöar och vattendrag eller andra utpräglade före- teelser i terrängen.

Med brevets bestämmelser att Thomas Jonsson skulle uppe- hålla sig inom sina fjälls gränser och inte vidare göra bönderna något trångmål eller någon skada på deras bolbyars marker bör inte ha varit förenlig någon godtagen sedvana för lappar att vintertid flytta in på sådana marker.

I brevet talas om djurskjutande av allehanda slag.

- 5.2. I Renbetesfjällen VI sid 32-34 och bilag 7 i bilaga nr 1 redovisas vidare ett brev den 3 mars 1646 från landshövding Hans Strijk i Härnösand till landshövding Ivar Nilsson i Hudiksvall av följande innehåll: Zedellvijsare (sedelvisare) Mårten Jonssen, finnekung uti lappfjällen, hade den 3 mars i Sunne prästgård för Hans Strijk presenterat sitt frihets- brev som han bekommit av Hans Kungl. Maj:ts (danske kungens) betjante på sina fjäll. Eftersom en del av samma fjäll sträckte sig till Norge, en del till Härjedalen och en del till Jämtland, så hade Strijk väl bebrevat honom efter hans begäran. Strijk recommenderade till landshövding Ivar Nilsson att denne på den del som lydde till Härjedalen ville skriftligen meddela sina frihetsvillkor åt denne Mårten Jonssen.

Kommentarer.

Det omnämnda frihetsbrevet av Strijk till Mårten Jonssen på hans fjäll i Jämtland har inte kunnat återfinnas. Det var sannolikt av samma innehåll som frihetsbrevet till Thomas Jonsson på Dronnerijs och Hitte fjäll. Ej heller har något frihetsbrev av landshövding Ivar Nilsson i Hudiksvall till Mårten Jonssen på dennes fjäll i Härjedalen kunnat återfinnas. Möjligen kan detta bero att Strijks brev till Ivar Nilsson inte företetts för denne. Att Mårten Jonssen i brevet benämndes sedelvisare (sedelvisare, brevvisare= den som uppvisar eller överbringar ett brev eller en skrivelse) tyder på att brevet överlämnades till Mårten Jonssen och att denne därefter skulle ha att förete det för landshövding Ivar Nilsson.

Som förut nämnts i samband med räfstetinget i Undersåkers prästgård den 26 och 27 februari 1695 (bilaga 21:1) bör denne Mårten Jonssens (Jonssons) fjäll ha varit "Saris-fjället" som Jon Mårtensson då stod skriven för á 3 daler silvermynt och som bör ha motsvarat 1646 års Mårten Joensson för Sariss och Siulffield 3.-, 1649 års Mårthen Joensson för Saris och Siullfjäll 3.- och 1696 års Joen Mårtensson för Seris och Cronones Fiäll avradspenningar 3.-.

- 5.3. Den 2 mars 1646 hade landshövding Hans Strijk utfärdat ett annat frihetsbrev, nämligen "Frijheetz Breeff för Jemtarna, upå deras Skougar, sampt Älgewohner (älgvåner), Biörn och Bäfwerhuus" (Renbetesfjällen VI sid 32 och bilaga 8). Detta frihetsbrev hade följande innehåll.

Hennes Maj:ts Drottningens trogne undersåtar i Jämtland hava högeligen besvärat sig över det övervåld och infall, som vederfares dem av de Noriske finner (norska lappar), som hava sitt tillhåll på Snasenfjällen, på deras skogar och avradsland, så väl som mångenstädes på deras älgvåner (älgvån = anordning för älgfångst), björn- och bäverhus, i så måtto, att de icke allenast skjuta och slå, utan även driva och jaga djuren av (från) deras (böndernas) fjäll som tillhör Sverige, och in på den norska sidan, så att där tillförene varit en märkligt stor ymnighet av allehanda djur, nu finns ganska få eller intet mera. Därför har jag denna deras klagan och besvär ansett (prövat, granskat), och rådsamt funnit (funnit rådligt, lämpligt) att i tid giva till känna, varna och förbjuda alla dem som veta sig vara skyldiga till sådant, att de avstå (upphöra) med sådant och låta Hennes Kungl. Maj:ts undersåtar, som bo och vistas på fjällen vid Jämtland, vara till freds (i fred) för sådana överfall, och ingen mer tillfoga (skada) på deras fjäll och avradsland eller våner (anordningar för jakt), ej heller träda in på fjällen längre än till den vägen, som ligger emellan Sull (Sul i Norge) och Duved som tillförene varit vanligt. Där annorledes sker och de (lapparna) vidare över förbud motvilligen sig hålla (förhålla sig motvilliga till förbudet), har jag på Hennes Kungl. Maj:ts Drottningens samt kall och ämbetes vägnar efterlåtit (tilllåtit) de svenska undersåtarna på fjällen, att alla dem de bliva varse och överkomma (påträffa) på olovliga ställen, skogar eller avradsland idka (göra) något övervåld, såväl dem som deras gods, skola de hava makt att gripa och antasta och

föra alltsammans till Sveriges Kronobefallningsman, vilken då skall vara förpliktad så laga, att tillbörligt straff må följa därpå.

Kommentarer.

Vägen mellan Sul och Duved var den gamla färdled Duved - Stalltjärnsstugan - Medstugan - Skalstugan - Sul, vilken Holger Wickman skildrat i Skalstugan en historik som omnämnts i utredningen om Åre socken del I sid 3-6. Av kartbilagan 1 till nämnda utredning framgår, att vägen i varje fall från Bodsjön och åt nordväst gick genom kronoavradsland och kronoallmänningar. Innebörden av detta frihetsbrev var att undersåtarna i Jämtland skulle vara fria från intrång av lappar på jakt nordöst om denna färdled, både på byskogar (Duved-Bodsjön) och på vidsträckta marker som av bofasta (bönder) nyttjades för jakt och som inte bör förutsättas ha innehafts av någon under enskild äganderätt ("skogar och avradsland"). Detta frihetsbrev bör alltså ha varit ett skyddsbrev för bofasta (bönder) att nyttja marker, i huvudsak kronomarker.

6. Jakt och djurfång.

6.1. En del äldre stagdanden.

Enligt Kungl. Maj:ts ordning och stadga om jakter, djurfång och fågelskjutande den 29 augusti 1664 gällde frälseprivilegiet på jakt inte i Dal i Västergötland, Värmland, Dalarna i Bergslagen, Norrlanden och Finland. Jakt var tillåten hela året utom under tiden från midfastan (ungefär mitten av mars) till Olofsmässan (29 juli).

I en Kungl. resolution den 16 mars 1681 för allmogen i Ångermanlands ådal och Såletha (Sollefteå) gäll, punkt 9,

omnämnes att några bönder och finnar i Ramsele och Resele socknar samt några lappar i fjällen, mot förra och gamla vanan, då älgar och andra djur fångades med ^{gravar} grenar och giller, nu betjänade sig av hundar och skidlöpande varmed skogarna av älgdjur utöddes. Vid straff förbjöds sådant otidigt och överflödigt djurfällande och bortjagande med hundar, skida och bössa och tilläts allenast att de (älgarna) fångades med ^{gravar} grenar och giller som av ålder varit brukligt.

I en Kungl. resolution den 10 mars 1685 på memorial av landshövdingen i Västernorrlanden omnämnes i punkt 8 förutnämnda resolution den 16 mars 1681 och stadgas: Uppå fjällen lämnar Kungl. Maj:t en och annan fritt att skjuta i rättan tid, men i Hälsingland, Medelpad och Gästrikland förbjudes det alldeles. I punkt 9 stadgas: Alldenstund lapparna vid deras hemvisten i fjällen varken kunna bruka gravar **eller** giller för högdjur, så håller Kungl. Maj:t betänkligt att låta dess utgångna förbud iakttagas så strängt därsamma-städes, och lämnar dem därför fritt att uppe på fjällen, där som giller och gravar ej kunna brukas, efter sedvanligheten med hundar och bössa efterjaga och fälla älgdjur.

- 6.2. Vid tinget med Undersåkers tingslag den 3 och 4 mars 1690 åtalades lappen Nils Thomsson i Tranris fjäll för att han skjutit två älgar. Nils Thomsson ursäktade sig "ej kunna bruka i fjällen varken giller eller gravar" och om han inte fick skjuta om hösten kunde han inte föda sig och utgöra skatten. Med hänvisning till bl.a. Kungl. resolutionen den 10 mars 1685 blev Nils Thomsson frikallad såväl för skjutandet som för tiden. Bilaga 25.

Vid tinget med Offerdals tingslag den 12-15 oktober 1695 åtalades lappen Jon Olofsson Skiörbeen för att han skjutit

en älg. Han hade skjutit den i Larmsmässtiden (9 augusti) i ^{skogen} ~~nedan~~ och sunnan för sitt skattefjäll Ansjöfjäll. Han hade hört att det var lapparna tillåtet på sina ägor, och bönderna förbjudet (att skjuta älg). Kunnandes intet med giller och gravar någon vån efter älgar som bönderna göra komma tillrätta, och aldrig sådant brukat. Peder Månsson i Kaxås berättade att nedan och sunnan för Ansjöfjället var ingen annan skog än skattlappens lötegång och betesmark, att uti lötegången inga gravar och giller kunde göras och brukas och att på södra sidan begynte böndernas avradsland. (Se utredningen om Offerdals m.fl. socknar, kartbilaga 1.)

Häradsrätten: Det var intygat, att skogen nedan och sunnan för Ansjöfjället inte sträckte sig vidare än som behövdes för dess skattlapps lötegång och betesmark, där inga giller och gravar kunde havas, om änskönt lappen vore van därmed. Det presumerades att Jon Olofsson fällt älgen på sin lötegång och inte på annans avradsland eller allmänning. Till följd av Kungl. resolutionen den 10 mars 1685 frikallades Jon Olofsson för vidare åtal, alltså för skjutandet.

Bilaga 26.

Kommentarer.

Dessa uttalanden av lappar, att de för fångst av älg ej kunde bruka vare sig giller eller gravar (fällor eller fångstgropar) och aldrig sådant brukat, är märkliga och bör uppmärksammas. Med den sega tradition för fångstmetoder, som bör förutsättas under dessa äldre tider, tyder dessa uttalanden på att lappar ej heller tidigare använt fällor eller fångstgropar för fångst av älg och att alltså i fjälltrakterna i Jämtland och Härjedalen påträffade sådana fångstgropar inte nyttjats av lappar utan av bofasta med vidsträckta områden för jakt och djurfång. Även beträffande övriga i Jämtland talrikt förekommande fångstgropar tyder uttalandena på att de inte nyttjats av lappar.

7. Uttalande av Bergs tingslags häradsrätt den 25 november 1731 - i mål mellan komministern Nikolaus Hoverberg samt lappen Olof Jonsson och Clemmet Mårtenssons änka hustru Karin om ersättning för intrång på slätter på byns skog, sommartid - att "sådana lappar icke äga rätt att ligga på byskogarna och beta sina djur", och länsmans Jonas Bergs åtal vid Undersåkers tingslags häradsrätt den 28 mars 1737 mot bönder i Rör och Vassnäs i Kalls socken för att de föregående år låtit lappar sitta på deras bolby och avradsland tyder på att lappar inte hade rätt att vistas på byskogar och bönders avradsland. Bilagor 27 och 28.

B. Uppgifter särskilt om renbetestrakter i Undersåkers socken.

8. Vid Undersåkers ting den 16 och 17 februari 1698 besvärade sig gamle lappen Mårtens Jonssons hustru Ragnil Jonsdotter över det intrång som lappen från Nya bruket (Ljus^Nédals bruk) Jonas Torkelsson, hans son Anders Jonsson och måg Nils Israelsson tillskyndat hennes man på hans skattefjäll Täverdalen med renars betande, varigenom hennes man blev oförmögen att utgöra räntan som var 1 riksdaler. Lappen Torkel Nilsson företedde då häradsfogden Jacob Christopherssons brev den 15 december 1656, varigenom åt hans fader Nils Jonsson upplåtits detta fjäll jämte Flatruns fjäll emot 2 riksdaler och anhöll att få tillträda det, eftersom det frångått honom i hans ömyndiga år. Hustru Ragnil uppvisade häradsfogden Flodins brev den 22 oktober 1680 (för henne) på Täverdalsfjället, att få det tillträda efter sin broder Nils Jonsson, denne Torkels fader, emot 1 riksdaler årligen i skatt. Häradsrätten kunde intet härtill göra, helst sådana avradsland och fjäll ej sorterade under denna jurisdiktion. Vad angår intrånget, som Mårtens Jonssons hustru klagade över, skulle dock länsman vid laga straff

förbjuda Jon Torkelsson jämte hans son och måg sådant, så att de "till högre handens (landshövdingens) vidare förordning" lät Mårten Jonsson bruka detta fjäll eftersom han dittills riktigt utlagt sina utlagor därför. Bilaga 29.

Kommentarer.

Häradsrätten dömde alltså i målet om intrång mellan Ragnil Jonsdotter samt Jonas Torkelsson och hans son och måg. Men i den uppkomna tvisten mellan Torkel Nilsson och Ragnil Jonsdotter om besittningsrätten till Täverdalsfjället yttrade häradsrätten, att tvisten inte hörde under dess jurisdiktion, och antydde att den skulle avgöras av landshövdingen.

Häradsrätten uttalade därmed sin uppfattning, att lapparnas fjäll var kronomark.

- 9.1. Vid Ovikens ting den 31 januari 1734 intygade nämnden, att Tranris skattelappfjäll hörande till Undersåkers tingslag, stötte sig emot (gränsade mot) Tåssåsfjäll, för vilket lappen Tårkel Nilsson skattade 1 daler 16 öre silvermynt efter auktion den 1 februari 1732. Avlidne lappen Jon Thomassons son Jon Jonsson anbjöd sig nu att mottaga och skatta för Tranris fjäll, tillika med farbrodern Hans Thomasson som var gammal och blind och själv inte förmådde bruka det. Detta hänsköts till Undersåkers ting. Bilaga 30.

- 9.2. Vid Undersåkers ting den 9 februari 1734 undersöktes om rättigheten till Tranris skattelappfjäll och befanns, att Hans Tomasson och brodern Jon Tomasson lång tid besuttit detta fjäll mot skatten 3 daler silvermynt och att Jonas (Jon) för fattigdom gått därifrån år 1718, varefter Hans innehåft och skattat för fjället. Hans Tomasson var nu gammal och blind så att han inte förmådde bruka det. Hans Tomassons son Israel och Jon Tomassons son Jon kom överens,

att de tillsammans skulle besitta detta lappfjäll med hälften vardera och därefter svara för gamla skatten.

Häradsrätten yttrade: Och finnes skäligt, det dessa lappar må vintertid få nyttja bete för sina djur och vedbrand för sig själva uti närmaste skog till Tranris fjäll; dock att de ej göra avradslandsinnehavarna i socknen något intrång eller skada uti deras land och nyttning.

(Undersåkers tingslags häradsrätts dombok 9.2.1734 nr 3, i Renbetesfjällen II sid 18).

Kommentarer.

Hittings fjäll nämndes inte här. Detta ^{fjäll}ingick enligt uppgift vid 1695 års räfsteting sedan 1666 års avradsrannsaking i Håttelands kronoavradsland (Undersåker 17) under bönders nyttning. Häradsrättens yttrande om renbete och vedbrand vintertid i närmaste skog till Tranris fjäll bör förutsätta en uppfattning hos häradsrätten att avsedda skogsmarker var kronomark. Yttrandet i förening med föreskriften, att lapparna vid utövandet av denna rätt vintertid ej fick göra avradslandsinnehavarna i socknen något intrång eller skada i deras land och nyttning, bör ej vara förenlig med någon godtagen sedvana för lappar att vintertid flytta in på marker som nyttjades av bofasta (bönder).

30.3.1737.

10. Undersåkers tingslags HR 30.3.1737. Domboken. Bilaga 31. Till följd av Hede tingsrätts resolution den 2 mars 1737 angående Flatru fjäll rannsakades om dess lägenhet och beskaffenhet. Och som nästan alla skattelappar lydande under Undersåkers tingslag var tillstädes, examinerades de om skattelappfjällens belägenhet emellan Undersåkers och Hede tingslag.

Lapparna: 1:o Hittings skattelappfjäll ligger närmast intill Undersåkers och Mörsils socknars byskogar. Bönderna i dessa socknar berättar att Hittings skattelappfjäll till stor del kommer in i Undersåkers avradsland Håttålandet (Håtteland) och vattudalen (sannolikt sjösystemet Ottsjön-Ockesjön). 2:o Öster om Ottsjö by i Undersåkers socken tager skattelappfjället Tranris emot. Nedanför detta faller Tossåsfjäll i Oviken. Men på södra eller sydöstra sidan av Tranris lappfjäll mottager 3:o Flatru fjäll. Det är två gräsdalar eller lider mellan Tranris och Flatru fjäll. En stor del av Flatru fjäll ligger inpå Härjedalssidan. Flatru fjäll går ifrån Tranris fjäll och söder om Ljungan, till dess det stöter emot Ljungdalens, Mässlunge och Storsjö byars skogar i Hede (socken) av Härjedalen. Och vill lapparna säga att Flatru fjäll går till Mittådalen. Detta Flatru fjäll är ungefär två mil långt och en halv mil brett. Sydväst ifrån Flatru fjäll tager Helags fjäll emot; Skarfjäll ligger nedom Helags fjäll.

Bönderna i Undersåker och Mörsil betygar, att Flatru fjäll ligger söder eller sydöst ifrån Tranris fjäll.

Sannolikt åter lappar: Västan för Flatru fjäll ligger 4:o Taveldal och Brummer (Bummer, Bunner) skattelappfjäll, vilka sedan går ända intill riksskillnaden. Dessa Taveldal och Brummer fjäll stöter på östra sidan emot Tranris fjäll, så att västra sidan av Tranris fjäll tager emot Brummer fjäll. Flatru fjäll åter där nedanför och går emot Hede (sockens) byskogar; även där söder om Helags och Skarfjäll i Härjedalen (sannolikt: söder om Taveldal och Brummer fjäll).

Lappar och bönder intygar att det inte finns något annat Flatru fjäll än det förut beskrivna, liggande mellan Ottsjö by (!) och Härjedalen och att det är samma fjäll som gammalt varit skattelappfjäll.

Avskedade länsman i Undersåker Måns Ranklöf som haft 30 tjänsteår: Gamla skattelappfjället Flatrun ligger nedanför

angavs inte ha stor vidd. (Om Tranris och Hittings fjäll, se ovan, uppgavs, att de bestod av en stor trakt och var skattlagda ifrån gammalt för 3 daler silvermynt.)

9.2.1758.

- 11.2. Renbetesfjällen V, bilaga 60. Undersåkers tingslags HR 9.2. 1758 5 §.

Lappmannen Olof Andersson hade överenskommit med sin svåger skattelappmannen Lars Hemmingsson i Bunner och Taverdals fjäll att han, tillika med Lars Hemmingsson, skulle bli ägare till halva nyttningen av detta fjäll. Kyrkoherden över lappmarken Olof Sebrelius hade uppgivit, att Lars Hemmingssons broder lappen Klemet Hemmingsson i flera år vistats i Norge och ej infunnit sig vid denna lappförsamling till gudstjänster eller cathechismi förhör och att Olof Andersson kommit att bebo samma fjäll som Klemet Hemmingsson tidigare skattat för. Lars Hemmingsson hade samtyckt till att Olof Andersson tillika med honom nyttjade Bunner och Taverdals fjäll och blev honom behjälplig med halva skatten. Olof Andersson och Lars Hemmingsson hade betalt skatten från år 1752. Häradsrätten förklarade Olof Andersson berättigad till nyttning av halva Bunner och Taverdals fjäll, så länge han till Kungl. Maj:t och Kronan riktigt utgjorde den ålöpande skatten.

9.2.1733.

- 11.3. Renbetesfjällen II sid 12. Undersåkers tingslags HR 9.2.1733 nr 6.

Den förut nämnde Klemet Hemmingsson, broder till Lars Hemmingsson i Taverdals och Bunner fjäll, kan ha varit den Clemet Hemmingsson till Ottsjö fjäll, som här omnämnes. Lappkvinnan hustru Sigri Mårtensdotter, syster till Hemming Mårtensson, anklagade lappmannen Clemet Hemmingsson till

Ottsjö fjäll för att han tagit ett rendjur från henne. Clemet Hemmingsson försvarade sig med vad som förekommit då arvet tre år tidigare (1730) skiftades mellan hans fader Hemming Mårtensson och dennes syskon (alltså bl.a. Sigri Mårtensdotter) efter deras fader.

24.8.1796.

- 11.4. Renbetesfjällen V, bilaga 56. K.B:s utslag 24.8.1796 nr 147.

Efter ansökning av fjällmännen Anders Olofsson och Anders Larsson att efter sina föräldrar gemensamt få tillträda Bunner och Täverdals fjäll resolverade K.B: Som sökanden~~as~~ avlidna fäder Olof Andersson och Lars Hemmingsson varit innehavare av Bunner och Tavelaldals fjäll och de nu därför erbjudit belöpande ränta samt för sig ställt bofaste männen Jon Hindrickssons i Hålland och Anders Jöranssons i Nyland borgen, alltså prövar jag skäligen bevilja dem införsel uti nämnda fjäll med den rätt samt de villkor och förmåner det-samma varit förre innehavaren upplåtet.

- 11.5. Dessa Anders Olofsson (Olsson) och Anders Larsson företrädde Täveldals och Bunner fjäll vid frågor om nybyggen i Lill-teverdalen, Storlien och Enbågen i Åre socken åren 1792 och 1796 (se utredningen om Åre socken del I sid 18 och 19).

Täveldals och Bunner fjäll företrädde i samma frågor av Anders Olofsson och Nils Olofsson åren 1818-1826 samt av Anders Olofsson och Anders Nilsson Renander år 1827 (utredningen om Åre socken del II sid 3-5).

Anders Olofssons hälft överläts genom avhandling 11.7.1825 till fjällmannen Jon Andersson. K.B:s utslag 24.8.1826: Förestående avhandling gillas och må i anledning därav Jon Andersson till vidare begagna den andel av fjälltrakten som Anders Olofsson hittills innehaft, likväl med villkor att

räntan därför i rätt tid och ordning erlägges (utredningen om Åre socken del II sid 6).

Senare under avvittringen i Åre socken fördes talan för Täveldals och Bunner fjäll av fjällmannen (fjällordningsmannen) Jon Andersson och fjällmannen Anders Nilsson Renander (se exempelvis utredningen om Åre socken del II sid 14).

Av utredningen om Åre socken framgår vidare bl.a, att hela den inom denna socken redovisade delen av Täveldals och Bunner fjäll disponerades till krononybyggen, att fjällmannen Jon Andersson antogs till åbo på lappmarkskrononybygget Enbågen och att fjällmannen Anders Nilsson Renander antogs till åbo på lappmarkskrononybygget Lilltevedalen. (Angående det sist anförda, se nämnda utredning del II sid 34).

I fråga om övriga i utredningen om Åre socken intagna uppgifter som har samband med Täveldals och Bunner fjäll hänvisas till nämnda utredning.

12. Om Tranris och Hittings fjäll lämnas ytterligare följande uppgifter, avseende jämväl Håttö fjäll.

Enligt vad förut redovisats (Undersåkers tingslags häradsrätts dombok 9.2.1734 nr 3) innehades Tranris och Hittings fjäll av Israel Hansson och Jon Jonsson med hälften vardera, efter fäderna Hans Tomasson och Jon Tomasson.

12.2.1759.

- 12.1. Samernas rätt sid 122 och bilaga 9. Undersåkers tingslags HR 12.2.1759. Bilaga 32.

Vid Undersåkers ting 12.2.1759 begärde lappmannen Tomas Hansson att han måtte få tillträda hälften av sin avlidne faders Hans Tomassons skattefjäll Tranris som hans halvbroder Israel Hansson i sin livstid innehaft. Eftersom Israel Hansson inte löst ut honom, borde han vara lika berättigad som Israel Hanssons dotter Maria Israelsdotter, gift med lappmannen Olof Torkelsson. Han anhöll att få till sin nyttning antaga hälften av Tranris-fjället mot en tillökning på avraden av 1 daler 16 öre silvermynt, vilket lappmannen Jon Jonsson som ägde del i fjället hade bifallit. Lappmannen Olof Torkelsson påstod, att han efter svärfaderns död innehaft och ensam nyttjat hans andel i fjället, att han borde bli orubbad därvid och utan intrång av Tomas Hansson och andra lappar bibehållen samt att hans arvsrätt efter svärfadern ej måtte frångas honom.

Häradsrättens resolverade: Emedan det befinnes, att Tomas Hansson äger arvsrätt till Tranrisfjället, samt nu tillbjuder att öka gamla skatten med 1 daler 16 öre silvermynt, lappmannen Jon Jonsson, som äger del i fjället, jämväl givit bifall därtill, att Tomas Hansson må, mot den erbjudna ökeskatten, få sig där nedsätta; så finner Härads Rätten för sin del, det må kronans inkomst förkovras, och Tomas Hansson få nyttja hälften av den fjälltrakten, som hans avlidne halvbroder innehaft, och Olof Torkelsson behålla andra hälften därav. Bilaga 32.

Kommentarer.

Häradsrätten konstaterade att Tomas Hansson ägde arvsrätt i fjället samt erbjöd sig att öka den gamla skatten. Lappmannen Jon Jonsson som ägde del i fjället hade givit sitt bifall till att Tomas Hansson fick mot den erbjudna ökeskatten nedsätta sig där. Häradsrätten fann för sin del, att Kronans inkomst måtte förkovras och Tomas Hansson få nyttja hälften av fjälltrakten.

Detta häradsrättens beslut bör inte anses ha annan innebörd än att Tomas Hansson, på grund av arvsrätt efter fadern, skulle få nyttja hälften av den fjälltrakt som hans halvbroder tidigare ensam innehaft.

Lappmannen Jon Jonsson frånträdde sannolikt sin del i fjället.

12.2. Tranris och Hittings fjäll. Tomas Hanssons hälft^(del) (den västra).

Samernas rätt sid 123:

- 12.2.1. Tomas Hansson avled i april 1794. Hans son Olof Tomasson anhöll vid Undersåkers häradsrätt den 3 februari 1796 om införsel i fjället. Sedan rätten inhämtat, att ingen annan sökt fjället, att Olof Tomasson var en beskedlig karl och ägare av så många rendjur, att fjälltrakten befanns nödig för honom, samt att han var vederhäftig för avraden, beslöt rätten att lämna protokollsutdrag med underrättelse, att han ägde anmäla sin ansökning hos K.B.

24.8.1796.

- 12.2.1. Renbetesfjällen V, bilaga 43. K.B:s utslag 24.8.1796 nr 145. Som avlidne fjällmannen Tomas Hansson innehaft hälften av Tranrisfjäll och sökanden Olof Thomasson var närmast berättigad därtill samt det tillika blivit intygat, att han ägde så många rendjur att fjället var för honom oumgängligt (oumbärligt) och att han dessutom var vederhäftig för avraden,

prövade K.B. skäligt bevilja Olof Tomasson införsel däruti med de villkor och förmåner därvid varit förunnade, var-
emot det ålåg honom att i rätt tid erlägga den därför
belöpande avgift.

12.10.1809.

- 12.2.2. Samernas rätt sid 123 och 124 och bilaga 10. K.B:s utslag
12.10.1809.

Efter tvist mellan Olof Tomasson och inhysesfjällmannen
Anders Nilsson i Undersåkers fjäll, förening dem emellan
den 7 mars 1809 varigenom till Anders Nilsson att ^{genast}
mot 12 rensummelkreatur mjölk givande få tillträda ^{uppläts} Olof
Tomassons skattefjäll Tranris och Hittings med alla till-
hörigheter, vilken förening intogs i Undersåkers härads-
rätts protokoll (dombok) den 22 mars samma år, prövade
K.B. genom utslag 12.10.1809 skäligt bevilja Anders Nilsson
införsel i berörda Tranris och Hittings fjälltrakter och
skulle det åligga honom att riktigt och i rätt tid utgöra
den därå belöpande avrad.

21.5.1819.

- 12.2.3. Samernas rätt sid 124 och bilaga 11. K.B:s utslag 21.5.1819
nr 66 $\frac{1}{2}$. Bilagor 33:1 och 33:2.

Anders Nilsson, som innehåft den västra delen av Tranris
och Hittings fjäll, upplät och försålde genom köpeavhandling
den 8 februari 1819 sin innehavda andel till fjällmannen
Nils Fjellsten hans barn och efterkommande mot dels en
köpesumma av 4 riksdaler 8 skillingar banko i penningar
vilka skulle betalas till kronolänsman Joh. Isr. Noraeus
för resterande avradsräntor dels 5 renkor eller sumler vilka
skulle lämnas så snart Fjellsten fått resolution att få
begagna och nyttja nämnda fjälltrakt. Anders Nilsson avstod
nämnda fjälltrakt och tillägnade den Nils Fjellsten hans
barn och arvingar till en välfången och everldelig egendom
och anhöll om välloflige Häradsrättens stadfästelse därå.

Bilaga 33:1.

Kommentarer.

Avhandlingen hade i ordalydelsen, mest i slutet, inslag från avhandlingar rörande överlåtelse av fast egendom. Det bör dock av lydelsen i övrigt vara klart att parterna inte haft annan uppfattning än att fråga varit om överlåtelse av nyttjanderätt.

Genom K.B:s utslag 21.5.1819 nr 66 $\frac{1}{2}$ beviljades Nils Fjellsten införsel i den västra delen av Tranris och Hittings fjälltrakter. Bilaga 33:2.

- 12.3. Tranris och Hittings fjäll. Olof Torkelssons hälft^(del) (den östra). Jämt Håttö fjäll.

12.11.1770.

- 12.3.1. Håttö fjäll.

Samernas rätt sid 125 och bilaga 12. K.B:s resolution

12.11.1770.

Bilaga 34:1.

Sedan lappmannen Olof Torkelsson begärt att få vistas med sina ren kreatur vinter och sommar på en fjälltrakt vid Håttöfjället och länsman Olof ^{Bedin} Bodin och två nämndemän den 4 juli 1765 verkställt undersökning, resolverade K.B. den 12 november 1770, att Olof Torkelsson fick tills vidare inrymmas i den fjälltrakt som avsågs med utsyningen mot en årlig avrad av $\frac{1}{2}$ lispund renost, dock utan tillstånd att förfördela avradslandsinnehavarna i deras slätter och uppodlingar, vilka i förmågo av Kungl. brevet den 14 november 1766 borde lagligen (av)_skiljas genom den i Jämtland tillförordnade avvitringsrätten. Bilaga 34:1.

Kommentarer.

Några ytterligare handlingar till denna resolution har inte kunnat påträffas. Förbehållet för avradslandsinnehavarnas slätter och uppodlingar och hänvisningen till Kungl. brevet den 14 november 1766 hade samband med Kungl. brevet till

Kammarkollegiet den 14 november 1766 innehållande bl. a, att allmogen och inbyggarna i Jämtland skulle, intill dess en ordentlig revning och avvitrning hann försiggå och därigenom var och en därefter fått sin tillståndiga rätt, vara fullkomligen och utan något intrång bibehållna vid de till hemmanen därstädes, på de så kallade avradslanden av ålder nyttjade och med dombrev befastade slåtterland, fäbodeställen och fiskelägen. Men någon sådan försäkran beträffande övriga delar av avradslanden gavs inte!

13.2.1773.

12.3.1. Håttö fjäll.

Undersåkers tingslags HR 13.2.1773. Domboken. Bilaga 34:2. Olof Torkelsson begärde vid Undersåkers tingslags häradsrätt 13.2.1773 med företeende av K.B:s resolution 12.11.1770 ytterligare stadfästelse därå, den rätten inte på annat sätt kunde bevilja honom än medelst försäkran om ett tryggt och säkert åtnjutande av allt vad honom var utlovat i berörda resolution.

Kommentarer.

Domboken innehåller uppgifter om den upplåtna fjälltraktens belägenhet och gränser, sannolikt från den förut omnämnda syneförrättningen 4.7.1765. Fjälltrakten beskrevs på följande sätt.

$\frac{1}{2}$ mil i bredden eller litet över norr om Håttöfjället i öster och väster (detta bör vara den norra gränsen);
å södra ändan litet mer än $\frac{3}{4}$ mil brett (detta bör vara den södra gränsen);

ungefärligen $\frac{1}{2}$ mil norr ifrån Annahögen och in uti Håttö avradsland och något mindre i väster (detta bör vara fjälltraktens bredd inom Håttö avradsland, Håtteland, från Annahögen och åt norr, med bredden något mindre i väster än i öster);

å södra sidan in uti Åme avradslandet (detta bör vara den

södra ändan av Åmens avradsland).

Dessa uppgifter tyder på att ett fjäll i anslutning till Anarisfjällen benämnts Håttöfjället. Generalstabskartans Håttöfjäll straxt söder om sjön Hottöjen bör således inte ha avsetts.

Den sålunda upplåtna fjälltrakten bör ha motsvarat ~~eller till~~ större delen ~~motsvarat~~ av delar av kronoavradslanden Håtteland och Åmen som vid senare avgränsning och skatteläggning av renbetesfjällen ingick i Anarisets renbetesfjäll. Fjälltrakten har utmärkts på Kartbilaga 1.

Denna till renbete upplåtna fjälltrakt redovisades i 1777 års jordebok för Undersåkers socken under Lappränta såsom Håttöfjäll med uppgifter, att det räntade $\frac{1}{2}$ lispund rensost á 26 skillingar (lispundet), att det nyttjades av Olof Torkelsson och att det taxerats den 12 november 1770. Av uppgifterna vid 1666 års avradsrannsaking om omfattningen av kronoavradslanden Håtteland (Undersåker 17) och Åmen (Undersåker 18) (se del I sid 33 och 34) bör det vara klarlagt, att den upplåtna fjälltrakten utgjorde delar av samma kronoavradsland. Denna renbetestrakt, Håttöfjäll i Undersåkers socken, har således första gången upplåtits av kronoavradsland och därmed av kronomark genom K.B:s nämnda resolution den 12 november 1770.

24.8.1796.

- 12.3.2. Samernas rätt sid 125 och bilaga 13. Renbetesfjällen V bilaga 44. K.B:s utslag 24.8.1796 nr 146.

Sedan Olof Torkelsson avlidit ansökte hans son Anders Olofsson d.y. att få tillträda "den andel av Tranris och Hittingsfjället i Kalls socken, som han (denne) enligt K.B:s resolution den 12 november 1770 innehåft".

Alldenstund sökanden Olof Andersson (Anders Olofsson!) förbundit sig att erlægga den avrad, som belöpte på den andel

av ifrågavarande Tranris och Hittingsfjället, varav hans avlidne fader varit innehavare, prövade K.B. i utslag 24.8.1796 skäligt bevilja Anders Olofsson införsel däri med den rätt och de villkor densamma varit dess fader upplåten.

Kommentarer.

Annat bör ej antagas än att denna införsel avsåg Olof Torkels-
sons hela innehav, således ^{hans del} ~~hälften~~ av Tranris och Hittings
fjäll (den östra ~~hälften~~) jämte det genom K.B:s resolution
12.11.1770 upplåtna Håttöfjäll i Undersåkers socken.

21.5.1819.

12.3.3. Samernas rätt sid 125 och bilaga 14. K.B:s utslag 21.5.1819
nr 67. Bilagor 35:1 och 35:2.

En inte daterad avhandling mellan fjällmannen Anders Olsson
d.y. och hans systerson Torkel Jonsson innehöll i huvudsak
följande.

Fjällmannen Anders Olsson d.y. i Håttö och Rulldalens fjäll
i Undersåkers socken hade även innehaft östra delen av
Tranris och Hittings fjäll, emot en årlig ränta av $\frac{1}{2}$ lispund
rensost som årligen blivit erlagd i penningar efter marke-
gångstaxan för Tranris och Hittings fjäll. Dessa senare
fjäll ville han avstå till sin systerson Torkel Jonsson,
hans hustru, barn och efterkommande emot det att han årligen
betalde den avradsränta som belöpte på denna andel av Tranris
och Hittingsfjällen. Och eftersom Torkel Jonsson var så
behövande till denna trakt för sina ren^sdjur och därjämte
nykter och anständig samt flitig och strävsam fjällman, ville
han (Anders Olsson d.y.) hos K.B. i länet anhålla att han
(Torkel Jonsson) måtte i Anders Olssons d.y. ställe få för-
svarsbrev och säkerhet på omnämnda fjälltrakter.

Bilaga 35:1.

Efter ansökning av fjällmannen Torkel Jonsson att, på
grund av träffad avhandling med innehavaren av östra delen

av Tranris och Hittings fjället lappmannen Anders Olofsson, beviljas införsel i denna fjälltrakt, belägen i Kalls socken och Undersåkers tingslag, prövade K.B. i utslag 21.5.1819 skäligt att mot angivet villkor om räntans (den årliga avradsräntan $\frac{1}{2}$ lispund rensost) utgörande i rätt tid bevilja Torkel Jonsson införsel i östra delen av Tranris och Hittingsfjället. Bilaga 35:2.

Kommentarer.

Annat bör ej antagas än att denna överlåtelse och denna införsel ^{hans del}avsåg Anders Olofssons hela nyttjandeinnehav, således ~~hälften~~ (den östra ~~hälften~~) av Tranris och Hittingsfjäll jämte det genom K.B:s resolution 12.11.1770 upplåtna Håttöfjäll i Undersåkers socken.

13. Seris och Flatrum fjäll.

Seris och Flatrum fjäll redovisades, såsom förut omnämnts, senast i 1751 års jordebok under Kalls socken med en ränta av 6 daler silvermynt. Det uteslöts ur jordeboken efter K.B:s i Västernorrlands län resolution 24.9.1764 (Renbetesfjällen V bilaga 63). Bilaga 36.

Härefter lämnas en redogörelse för detta uteslutande och för en del åtgärder och beslut dessförrinnan, där Seris och Flatrum fjäll omnämnts. Det bör vara klart att det i dessa sammanhang nämnda Hittings fjäll inte hade någon materiell motsvarighet.

9.2.1758. Renbetesfjällen V, bilaga 60. Undersåkers tingslags HR
9.2.1758, 1 §.

Referat efter konceptdomboken.

Lappmannen Jon Nilsson anmälde, att de fjälltrakter, varav han blivit ägare genom Häradsrättens (Hede tingslags häradsrätts) utslag den 30 november 1757, tidigare innehas av åtskilliga lappar som därför utgöra årlig avrad, men att allenast en liten del är övrig som han kan få nyttja utan åtal. Därför, till undvikande av ny rättegång, vill Jon Nilsson nu avsäga sig nyttningen av alla de fjälltrakter, som nämnda Häradsrättens utslag tillägger honom, emedan han ej kan uppehålla sig därpå med sina rensdjur, sedan han mistat den större Flatrun och andra därtill hörande fjäll. Han anhöll om befrielse att till lappen Torkel Jonasson utge 15 daler silvermynt.

Häradsrätten:

Resolverades

Emedan lappmannen Jon Nilsson nu inför Rätten av sagt sig all besittnings och nyttjande rättighet av alla de fjälltrakter, som Hede Tingsrätts utslag den 30 november 1757 honom tillagt med förbehåll, att han därför skulle betala den ålagda skatten; fördenskull kan Jon Nilsson ej förbindas till betalning av de för berörda fjälltrakter utgivna femton daler silvermynt, utan må Anders Jonasson, där (om) han dem ej själv vill bebo, därom hålla sig till den, som samma lägenheter hädanefters tillträder.

12.2.1759. Renbetesfjällen V, bilaga 61. Undersåkers tingslags HR
12.2.1759.

Referat efter konceptdomboken.

Lappmannen Olof Jonsson anförde hos Rätten: Sedan lappmannen Jon Nilsson vunnit tillstånd att mot en årlig avgift av 1 daler 16 öre silvermynt till Kungl Maj:t och Kronan inneha och nyttja Seris fjället, Lilla Flatrun och Hittings fjället, har han för ett år sedan flyttat med sitt hushåll till norska fjällen och nedsatt sig där, så att han ej

tänker komma tillbaka. Fördenskull anhöll Olof Jonsson att han, som ej har något fjäll att vistas på med sina rensdjur, måtte mot samma avrad 1 daler 16 öre silvermynt få antaga Seris, Flatru och Hittingsfjällen.

↑
Resolverades

Emedan det vid undersökning fanns (befanns), att Jon Nilsson flyttat till Norge och nedsatt sig där och således ej nyttjat eller betalt någon skatt för ovan berörde fjäll; så finner Häradsrätten för sin del skäligt, och till säkerhet för Kronans rätt, att Olof Jonsson, som intygas vara säker för skattens betalande, må tillträda nyttningen av Seris, Lilla Flatru och Hittings fjällen.

- 5.10.1763. Renbetesfjällen V, bilaga 62. Undersåkers tingslags HR.
15.10.1763, § 35. Nämnden intygade att skattelappen Johan Medvig (Andersson), som innehaft Siris (Seris) och Flatru fjäll emot 3 daler silvermynt årlig skatt, avlidit för 8 år sedan och att hans arvingar straxt därefter farit till Norge, samt att ingen skattat därför på 2 år. Detta skulle lämnas till bevis på kronolänsman Bedins begäran.

- 24 .1764. Renbetesfjällen V, bilaga 63. KB. 24.9.1764.
I skrivelse den 14 augusti 1764 till landshövdingeämbetet i Västernorrlands län anhöll kronolänsman Jonas Berg, att lappfjället Seris och Flatrum fjäll, redovisat i Jämtlands jordebok med 6 daler silvermynts ränta mot förr erlagd ränta 3 daler silvermynt sedan fördubblingen var avdragen, måtte - emedan ingen i fögderiet ville anmäla sig berörda fjäll till åboende enär det var beläget utom fögderiet invid Härjedalen - få uteslutas ur jordeboken i Jämtlands fögderi och i stället upptagas i Härjedalens fögderi där det var beläget.

KB i Västernorrlands län i resolution den 24 september 1764:
Det är utrönt att Seris lappfjäll inte är beläget i detta

län. Ingen har velat åtaga sig lappräntans utbetalande därav. Någon tillgång finns inte till utbekommande av de förlidna årens innestående lappskatt. Denna balanserade ränta i räkenskaperna må avskrivas och hädanefter inte mera debiteras.

Bilaga 36.

Därefter uteslöts Seris och Flatrum fjäll ur jordeboken för Jämtland. Men det upptogs inte i skattelängd för Härjedalens fögderi i dåvarande Gävleborgs län.

De i Undersåkers socken belägna renbetestrakterna var härefter Täveldals och Bunner fjäll, Tranris och Hittings fjäll samt Håttö fjäll.

14. Gränsen i fjällen mellan Västernorrlands län (landskapet Jämtland, Jämtlands fögderi, Undersåkers tingslag) och Gävleborgs län (landskapet Härjedalen, Härjedalens fögderi, Hede tingslag).

Denna gräns, mellan Undersåkers tingslag och Hede tingslag eller en sträckning Lundörrspasset - Skarvdörren, var tidigare obestämd och bör i äldre tider ha aktualiserats mest såsom en gräns för eller mellan lappars renbetestrakter.

Gränsen mellan Jämtland och Härjedalen bestämdes åren 1799 och 1800. Ett på karta akt Härjedalen 9 tecknat bevis i Gävleborgs läns landskontor 23.9.1801 lyder: "Sedan i anledning av Lagmans Syne Rättens dom den 9 augusti 1799, Landshövdinge Ämbetet härstädes den 29 sistlidna juli i underdånighet hos Kungl. Maj:t sig förfrågat huru med fastställelsen å denna karta förhållas borde, sedan alla i domen föreskrivna mått och steg vidtagna blivit, och inga klagomål inom den förelagda tiden anmälda blivit; har Kungl. Maj:t i nådigt brev av den 25 därpå följande augusti förklarat att någon fastställelse icke är av nöden; vilket till rättelse för en framtid här antecknas."

Angående utstakning och rörläggning av gränsen efter länsgränssynerättens dom den 9 augusti 1799 finns rågångsprotokoll 9 juni - 13 augusti 1800, där sträckan Lundörrskalet - Skarvdörren omnämnes under den 25 och 26 juli, utstakningsprotokoll 10 juni - 14 augusti 1800, där sträckan Lundörrsskalet - Skarvdörren omnämnes under den 29 juli, och rösebeskrivning 10 juni - 6 augusti, där samma sträcka omnämnes under den 28 och 29 juli (akt Härjedalen 9). På den till denna gränsförrättning hörande kartan (akt Härjedalen 9) är sträckan Lundörrsskalet (Lundörrspasset) - riksröset nr 153 Skarvdörren rak över bl.a. Valöjsjön (Vålåsjön) och Ljungsjöar (Ljungsjöarna). Tydligt med fasthållande av ändpunkterna och läget vid Vålåsjön och Ljungsjöarna gavs, såsom generalstabskartan utvisar, gränsen vid utstakningen en sträckning med en brytning mellan Vålåsjön och Ljungsjöarna.

Tillkomsten av denna gräns ^{har ej} påverkat privata innehav på ömse sidor om gränsen ^(akt Jämtland 371). Sedan landskapen Jämtland och Härjedalen från år 1810 kommit inom samma län, bör gränsen ha fått minskad betydelse.

Vid samma gränsförrättning åren 1799 och 1800 tillkom den raka gräns mellan Lundörrspasset och sjön Glen som återfinns på generalstabskartan. Vid upprättandet 1824 av kartan över Gläins kronoavradsland västra delen, akt Hallen 28, antogs denna gräns vara avradslandets södra gräns.

15. Riksgränsen. Uppgifter om riksgränsen från riksröset 155 A Storsola till riksröset 159 Glucken har redovisats i utredningen om Åre socken del I. Sträckningen från riksröset 153 Skarvdörren till riksröset 155 A Storsola redovisas lämpligast tillsammans med utredningen om Härjedalen.

16. Den sammanlagda omfattningen av renbetestrakterna i Undersåkers socken.

Tävelaldals och Bunnerfjäll och Tranris och Hittings fjäll bildade ett sammanhängande område med en utsträckning, i väster utmed riksgränsen mellan Tävlan i norr och Helags i söder av något över 4 mil, i öster från Ottfjället i norr till Lundörren i söder av cirka 3 mil, i norr (nordöst) mellan riksgränsen i väster och Anarisfjällen i öster av något över 6 mil och i söder mellan riksgränsen i väster och Lundörren i öster av cirka 5 mil. Dessa renbetestrakter angränsades i öster ^{av} ett sammanhängande område av krono-avradsland med därinom belägna ursprungligen oskattlagda fjäll (kronomark). Den sammanlagda omfattningen av detta område har redovisats i del I sid 91 och 92.

Kommentarer.

Av redovisningen på kartbilaga 1 framgår att omfattningen av nämnda renbetestrakter och omfattningen av de öster därom belägna kronoavradslanden med därinom belägna ursprungligen oskattlagda fjäll var ungefär densamma, dock med något mindre omfattning för renbetestrakterna.

C. Uppgifter om renbetestrakt i Hallens socken.

Januari 1761.

Renbetesfjällen V bilaga 68. Ovikens tingslags HR. Dom-boken vintertinget den 21 januari och följande dagar 1761.

Bilaga 37.

Lappmannen Anders Torkelsson Fjellström hade anmält hos K.B., att han inte hade någon viss trakt att bo på i fjällen och ej heller bete för sina rensdjur. I skillnaden av Oviks- och Hallfjällen fanns två otaxerade fjäll, som kallades Sällsjö fjäll och Gestrik vål och stötte mot (gränsade till) Dromfjällen och Hanahögsfjällen (Anahögsfjällen, Anarisfjällen). De nyttjades av ingen. Han hade begärt (hos K.B.) att få samma fjäll till hemvist och bete för sina rens kreatur mot 24 öre silvermynt årlig avrad till Kronan. Denna ansökning hade remitterats till tingsrätten för undersökning.

Häradsrätten fann det nödvändigt att länsman och två nämndemän följande sommar verkställde besiktning av dessa fjälltrakter, varefter anmälan härom borde ske vid nästa ting och emellertid (under tiden) jämväl undersökas vid Hallens ting.

Bilaga 37.

Några ytterligare handlingar i detta ärende har ej återfunnits. Sällsjö fjäll bör vara Sällsjöfjäll och Västerfjäll straxt norr om Drommen. Gestrikvål bör vara Gestvalen som i väster gränsade mot kronoavradlandet Håtteland. Båda dessa fjälltrakter låg inom antagna gränser för Gläins kronoavradsländ västra delen enligt karta 1824, akt Hallen 28. Gestrikvål kan till en del ha legat även inom gränserna för kronoavradlandet Håtteland. De med lappmannen Anders Torkelsson Fjellströms ansökning avsedda fjälltrakterna ingick alltså antingen i kronoavradsländ eller var otaxerade fjäll och utgjordes därför av kronomark. De låg, i varje fall i allt väsentligt, inom gränserna för det senare avgränsade och skattlagda renbetesfjället Sällsjöfjäll i Hallens socken.

D. Uppgifter om renbetestrakter i Ovikens socken.

17. Tossåsfjäll.

16.2.1699.

17.1. Renbetesfjällen I sid 14. Undersåkers tingslags HR 16.2.1699.

Bilaga 38:1.

Vid Undersåkers ting 16-18 februari 1699 anhöll lappen Hemming Mårsson, som dittills "intet fjäll ägt" utan tillhållit (haft sitt tillhåll) på gränsen och flerstädes, att mot årlig avgift få bruka Tåssåsfjället. Befallningsmannen uppdrog åt honom (föreslog honom) Skiörbeens fjäll i Offerdal (Ansättfjäll), vilket han förklarade sig inte kunna

göra eftersom där inte fanns något bete för hans renar. Lappen Hans Tomsson påstod att det var (skulle bli) honom till men och för nära till hans skattefjäll Trunrijs (Tranris). Dock kunde han inte säga att han erlade någon skatt för Tåssåsen (Tåssåsfjället). Då Ottsjömännen förmenade, att detta fjäll låg invid deras avradsland (Vålådalen) så att de torde få olägenhet av lappen, framhölls för dem att de sannolikt tog miste om fjället, eftersom Tåssåsfjället var beläget åt Ovikens (till). Därför skulle härom vidare rannsakas vid Ovikens ting.

Bilaga 38:1.

Av sid 6 och 8 samt bilagor 21:2 och 22 framgår, att Jon Olsson Skiörbeen för Ansättfjäll (Pässgälsfjäll) i Offerdals socken var fattig och inte betalat någon skatt för åren 1694 och 1689. Av redovisade uppgifter bör framgå att Tåssåsfjäll inte ingick i något skattefjäll.

Maj 1699.

- 17.2. Renbetesfjällen I sid 15. Ovikens tingslags HR 8 och 9 maj 1699. Bilaga 38:2.

Den 8 och 9 maj 1699 undersöktes vid Ovikens ting om Tåssåsfjället som lappen Hemming Mårsson ville böxla. Av nämnden med allmogen intygades, att det (Tåssåsfjället) låg alltför nära intill deras böxlade avradsland, skogar och fiskerier, så att om någon lapp skulle nedsätta sig där "kunde bönderna sig där intet begå", helst samma avradsfjäll (Tåssåsfjället) låg så, att en del fiske-sjöar var belägna därinom, på sidorna och framför, "skolandes fjället sträcka sig inemot Ljungdalen och åt Handöl". "Härmed kom denna gången intet vidare förrän lappen kommer tillstädes, som detta fjäll närmare lärers angiva."

Bilaga 38:2.

Vidare uppgifter om Hemming Mårssons ansökning finns inte.

22.10.1716.

17.3. Undersåkers tingslags HR 22.10.1716 nr 10.

Lappen Tårkil Nilsson, som i 3 års tid uppehållit sig inpå de svenska skattelapps-fjällen utan att vara försedd med något skattefjäll, begärde att få sätta sig på Tåssåsfjället, som gränsade mot Anahögen näst (närmast, nära) Oviike avradslanden, vars fiskevatten låg inuti samma Tossås fjälltrakt, görandes en stor omkrets inemot Storsjö (männens) skog och hittills till skog legat obrukligt (obrukad). Har erbjöd sig att årligen utgöra skatt för samma fjäll till den nyttning han där behövde, med bete för sina rensdjur och skjutande men inte fisket såsom redan förut taxerat. Det befanns efter nämndens betygande att samma skogstrakt kunde tåla en sådan nyttning obehindrad (utan hinder av) fiskerierna där kring för vilka Oviksborna skattade. Häröver borde vidare rannsakas vid Ovikens och Vemdalens ting. Emellertid (under tiden) kunde Torkil Nilsson få sitta på denna skogstrakt emot den skatt som framdeles med landshövdingens vetskap (kunde beslutas) därå; dock så att han inte åverkade i fiskevattnen.

Bilaga 38:3.

Av dessa uppgifter bör framgå att sökanden här även avsett en trakt söder om Tossåsfjället av kronoavradslandet "Ett fjäll med dess lägenheter".

5.3.1717.

17.4. Hede tingslags HR vid ting i Vemdalen 5.3.1717 nr 8.

Allmogen i Vemdalen och Storsjön (Storsjö) "som gränsar intill Tåssåsfjällen med sina avradsland och fiske (n) " hade inte något att erinra mot att lappen Tårkel Nilsson fick sätta sig ned i fjället på den trakt han själv före-

slagit mot årlig taxa och skatt till nyttning med bete och skjutande, allenast de fick ha sina sig där inemot sträckande avradsland och fisken fria från åverkan.

Bilaga 38:4.

21.³/1717.

17.5. Renbetesfjällen I sid 40. Ovikens HR 21.³/1717 nr 22.

Bilaga 38:5.

Upplästes lappmannen Tårkel Nilssons ansökning om nyttning till bete för sina rensdjur och nödigt skjutande på Tåssåsfjället sträckande sig till Oviksbornas avradsland, för vilket Orrgårdsmän, en granne i Hallom, Hovermo och Västnår årligen drog en taxa av 1 daler silvermynt efter taxebrev 9.10.1667 (kronoavradslandet "Ett fjäll med dess lägenheter"). Av Oviksbornas taxebrev efter de där nämnda märken befanns, att Tåssåsfjället inte ingick i deras trakt utan att avradslandet endast överst på västra (nordvästra) sidan sträckte sig in åt Tåssåsfjället på en kant, så att fjället var fritt till annan nyttning, vilket nämnda Oviksbor inte kunde undfalla (undgå, undslippa). Men emedan deras avradsland ifrån östersta märket och råttjärnen (Aråttjärnen) (och) överst åt Tåssås och Höstestöten (Höstanstöten) gjorde en lång trakt om 4 svenska mil, befarade de att lappen skulle fika (nyttja, sträva att nyttja) längs efter deras avradsskog. Dock som avradslandet allenast stötte på en kant överst mot Tåssåsfjäll, så att den trakt som lappen utsett låg västanför och inneslöt Tåssåsfjäll in mot Anahögen, kunde dessa Oviksbor, för det de befarade sig inte vara mäktiga att själva nyttja sitt avradsland, med något skäl inte förneka den övre fjälltrakten till åboende av någon som erbjöd sig därtill mot taxa. Därför kunde häradsrätten inte annat anpröva (pröva, utröna) än att denna trakt till Konungens publika ingälds (inkomsts) förmerande måtte efter lappmannens anbud uttaxeras till den

nyttning med bete och skjutande som det avgav (gav upphov till) och det mot en årlig taxa av 2 daler silvermynt (bör vara 1 daler silvermynt); dock så att han skulle avhålla sig ifrån det förut för bönderna taxerade avradslandet och inte utan Oviksbornas lov och lega däröver fika och fara. Detta hemställdes guvernören till vidare bejakande i kraft av 29 och 31 kap. byggningsbalken samt Kungl. stadgan om skogar av år 1664. Bilaga 38:5.

Kommentarer.

Dessa uppgifter bekräftar tidigare tolkning av sträckningen av den norra gränsen för kronoavradslandet "Ett fjäll med dess lägenheter", vilken angavs vara överst åt Tåssås (Tåssåsfjäll) och Höstestöten (Höstanstöten); se del II sid 12 och bilaga 10 samt del I sid 87. Den fjälltrakt som avsågs med Torkel Nilssons ansökning anges, förtydligande, ligga västanför (nordväst om) nämnda kronoavradsland och innesluta Tåssåsfjället in mot Anahögen. Hänvisningen till Kungl. stadga om skogar av år 1664 (Kungl. Maj:ts ordning och stadga om skogarna i riket den 29 augusti 1664) avsåg sannolikt där intagna restriktiva och stränga bestämmelser för människors vistande utanför de bebyggda orterna (byarna). Sådana stränga bestämmelser återfinns i stadgans åttonde och nionde punkter. I åttonde punkten nämndes bl.a. om stora, vidlyftiga och öde allmänningar där hemman och torp efter prövning och tillstånd kunde få byggas och brukas. Därefter fortsattes: Alla andra som komma på skogarna strykande, och utan uttryckligt lov och minne, antingen där svedja, eller sig där nedersätta, dem skall man fritt söka att fånga, och såsom andra skadedjur beflita sig om att avskaffa, där (det) Vi vilja att Våra landshövdingar och befallningsmän, skola med högsta flit hålla hand över. Dock såsom landet är vidlyftigt, och således denna undersökning faller något svår, alltså skola de, som näst intill sådana bo, vara förpliktade att giva dem an, så framt de icke vilja undergå samma straff, som

de andra, och räknas för Vårt mandats brytare och överträdare.

1.2.1732.

och bilaga 70

- 17.6. Renbetesfjällen V bilaga 71. Ovikens tingslags HR 1.2.1732 nr 10. Bilaga 38:6.

Efter landshövdingens resolution 7.7.1731 angående Tåssås fjäll, söder och väster i allmäningsfjällen, var anslag gjort att påbjudas till högre taxa eller skatt än lappmannen Tårkel Nilsson åtagit sig att utgöra efter häradsrättens resolution 23.3.1717 till 1 daler silvermynt årligen. Vid Ovikens ting 1.2.1732 förklarade sig "allmogen av socknarna" inte kunna bjuda något på denna fjälltrakt emedan den låg för avsides för dem. Ingen av andra lappar inställde sig att påbjudas; endast Tårkel Nilsson, som från 1716 till denna tid suttit därpå och med kvittenser bevisade sig för alla åren ha erlagt avraden 1 daler silvermynt, men nu övertalades att därefter utgöra årligen 1 daler 16 öre silvermynt, om han fick nyttja närmaste skogen kring fjället till vedbrand och bete, vilket rätten ock fann billigt (skäligt).

Bilaga 38:6.

21.5.1734.

- 17.7. Renbetesfjällen V bilaga 72. K.B:s resolution 21.5.1734. Genom K.B:s resolution 21.5.1734 fastställdes för Tåssåsfjället en lappränta av 1 daler 16 öre silvermynt årligen.

Kommentarer.

Av redovisade uppgifter framgår att upplåtelsen till Torkel Nilsson avsåg nyttning till bete och skjutande inom en fjälltrakt Tåssåsfjället, belägen nordväst om och invid kronoavradslandet "Ett fjäll med dess lägenheter"

och inneslutande Tåssåsfjället in mot Anahögen (häradsrätten 21.5.1717, bilaga 38:5), och nyttning till vedbrand och bete inom den närmaste skogen kring Tåssåsfjället (häradsrätten 1.2.1732, bilaga 38:6). Något fiske uppläts inte. Den upplåtna trakten ingick inte tidigare i någon renbetestrakt (häradsrätten 16.2.1699, bilaga 38:1). Den upplåtna fjälltrakten var tidigare otaxerad fjällmark, ingående i kronoallmänning (K.B. 7.7.1731 enligt häradsrätten 1.2.1732, bilaga 38:6 : allmänningsfjäll), och var således liksom kronoavradslanden kronomark.

I 1751 och 1777 årens jordeböcker för Ovikens socken redovisas den upplåtna fjälltrakten under Lappränta såsom Tåssåsfjäll med uppgifter, att det räntade 1 daler 16 öre silvermynt eller (1777 års jordebok) 24 skillingar banko. ^(ränteligen 21) enligt landshövdingeämbetets resolution den 17 maj 1734 samt att det nyttjades (1777 års jordebok) av lapparna Tomas Tomasson och Jon Jonsson.

18. Hundshögsfjäll.

30.1.1734.

3.1. Ovikens tingslags HR 30.1.1734 nr 2.

Vid Ovikens ting 30.1.1734 framhöll lappmannen Tårkel Nilsson, som efter vederbörliga resolutioner 23.3.1717 och 1.2.1732 skattade för Tåssåsfjället, att han inte såg sig kunna vara behjälpt med samma fjälltrakt såsom helt bar (kal, skoglös), om han inte fick nyttja betet och skogen till vedbrand in emot och kring fjället Hundshögen vintertid. De av Ovikens socken som utgjorde 1 daler silvermynt för närmaste kronoallmänning ville sträcka sitt avradsland ditåt (alltså innehavarna av kronoavradslandet "Ett fjäll med dess lägenheter") (och) ville sådant förmena. Lappen Tårkel Nilsson förmodade likväl att de ändock hade gott skäl

(utbyte) för sin avrad. Andra kringliggande avradslandsintressenter var hörda; de nekade inte lappen att vintertid beta sina djur och nyttja skogen till vedbrand, blott han avhöll sig från deras mulbete och trakt sommar och höst.

Och som häradsrätten inte kunde ogilla detta, (och) därtillmed (därtill, dessutom) auktionsinstrumentet 1.2.1732 innehöll att lappen mot erbjudna 1 daler 16 öre silvermynt årlig skatt fick rättighet att nyttja närmaste skogen kring Tossåsfjäll till vedbrand och bete, så hemställdes detta landshövdingen. Bilaga 39:1.

Detta ärende synes ej ha fullföljts.

31.1.1734.

18.2. Ovikens tingslags HR 31.1.1734 nr 10.

Vid Ovikens ting 31.1.1734 begärde lappen Nils Tårkelsson, som dittills varit inne med fadern Tårkel Nilsson till Tåssåsfjäll, att få någon fjälltrakt för sig ensam, erbjudande årlig taxa och skatt till Kronan. Han hade utsett fjälltrakterna kring Hunshögen, "icke av Ovike socken som innehava avradsland". (Avradslandsintressenter) var hörda och medgav en del att Nils Tårkelsson väl fick sitta med sina rensdjur i och kring Hunshögen vintertid men om sommaren (skulle han) alldeles hålla sig därifrån för deras fäbodas och nyttningar; en del avradslandsintressenter åter ville inte medge detta under föregivande att bönderna skulle skadas i sina nyttningar där lappen kom in.

Häradsrätten resolverade att lägenheterna kring Hundshögen borde synas av länsman och sex nämndemän, om tillgång fanns för lappen och om bönderna kunde ha tillgång för sin trakt. Bilaga 39:2.

Detta ärende synes ej ha fullföljts.

25.1.1740.

18.3. Ovikens tingslags HR 25.1.1740 nr 10.

Vid Ovikens ting 25.1.1740 begärde lappmannen Nils Torkelsson, som dittills suttit inne med fadern Torkel Nilsson i Tåssåsfjället, att få vistas med sina rensdjur vid en trakt av Oviksfjällen Hundshögen kallad, erbjudande för nyttningen med bete besynnerligen (i synnerhet) vintertid 16 öre silvermynt årligen. På efterfrågan intygades att Hundshögen låg uti Stora Kronoallmanningen i väster (nordväst) ovan Ovikens och Myssjö socknar samt att åtskilliga rökar i detta tingslag hade sitt fäbodeland kring Hundshögen för nyttning och drog årlig avrad, nämligen för Arådalen, uti vilkens trakt Hundshögen sades ligga. Länsman Strandberg för sitt löningshemman i Häggsåsen (Häggsåsen nr 1) med några andra rökar, som hade fäbodar och mulbete om sommaren kring Hundshögen, ville inte släppa in lappen i detta fjäll. Lappen Nils Torkelsson förklarade att han inte kunde oroa dem till mulbete om sommaren, eftersom han sommartid skulle fara långt i väster till fjälls och allenast vintertid nyttja betet av mossor (renmossor, renlav) väster och norr om Hundshögen. Likaledes någon skog till bränsle (men) sådant var ej heller någon till skada, emedan lägenheten som vid (som var vidsträckt?) låg alldeles obrukad och utan någons nyttning. Erbjud sig ännu att ge högre avrad till Kronan och vara landet till betjäning med lappvaror. Häradsrätten resolverade: Emedan denna trakt vid Hundshögen var Kronoallmanning underställdes detta, i förmåga av 16 och 18 kap byggningsbalken, landshövdingen. Bilaga 39:3.

Kommentarer.

Nils Torkelssons ansökning avsåg alltså renbete vintertid på en trakt Hundshögen, av honom även angiven såsom en trakt väster och norr om Hundshögen, samt någon skog till bränsle. Det är vanskligt att söka utröna en mera precicerad

omfattning av de fjälltrakter som avsågs. Sannolikt var dessa fjälltrakter ganska vidsträckta (det sammanhängande fjällområdet öster och syd_öst om Glen). Troligen var de fjälltrakter där vintertid renbete samt skogs fång till bränsle kunde nyttjas delvis sammanfallande med de fjälltrakter som bönderna sommar och höst nyttjade till sina avradsland för bete och skogs fång.

I häradsrättens protokoll nämndes, att Hundshögen låg i Stora Kronoallmänningen väster (nordväst) om och ovan Ovikens och Myssjö socknar. Den med ansöknings avsedda trakten "vid Hundshögen" angavs vara kronoallmänning. Att häradsrätten för underställningen till landshövdingen åberopade 16 och 18 kap. byggningsbalken synes ha berott på bestämmelserna i 16 kap 1§, att den som ville hugga ved på allmänning (lands-, härads- eller sockenallmänning) skulle söka lov därtill av K.B, och bestämmelser i 18 kap., att fiske ej fick utövas utan lov av K.B. Oansett dessa bestämmelser borde häradsrätten inte ha kunnat ensam besluta i denna fråga. I Kungl. Maj:ts allmänna förordning om skogarna i riket den 12 december 1734 fanns restriktiva och stränga bestämmelser om människors vistande utanför de bebyggda orterna (byarna, bygdelagen). Skogsordningens 12§ innehöll bestämmelser om "de stora skogar och ödermarker-, vilka utom bygdelagen äro belägna, och Kungl. ~~och~~ Maj:t och Kronan tillhöra, såsom uti Väster Norrlanden, Dalarne och Värmland." Landshövdingarna igenom härads- och landshövdingarna och nämnden skulle noga undersöka om alla på sådana ödermarker uppbyggda finnetorp (finne här ej = lapp). En del torp kunde bibehållas, andra skulle utrivas. 12§ innehöll därefter bl.a: "Där ock någon efter denna dag skulle på ödemarken komma strykande och där svedja, eller utan Vårt lov och tillstånd sig nedsätta och bygga, den skall på det strängaste eftersättas och bortskaffas, och have han förgjort dess arbete, byggning och säd till Oss och Kronan, samt plikte där ovan uppå såsom för åverkan på allmänningen-."

Enligt 7§ i Kungl. Maj:ts förklaring den 5 april 1739 till 1734 års allmänna förordning om skogarna skulle, vad stora skogar och ödemarker angick, landshövdingarna tillse, att de på det görligaste blev bebyggda och uppodlade till åker och äng, att sedermera efter hand skattläggas till hemmantal.

31.1.1745.

8.4. Renbetesfjällen V bilaga 69. Undersåkers tingslags HR 31.1.1745 §20. Bilaga 39:4.

Den till länsman och uppsyningsman över de andra lapparna förordnade lappmannen Nils Torkelsson Krus hade hos landshövdingen ansökt att emot avrad till Kronan få uppehålla sig med sin hushållning och sina renar på Hundshögen i fjällen, med försäkran att han ej skulle göra åverkan eller intrång utan fast mera (vara) till tjänst med lappvaror och renars födande m.m. Landshövdingen hade 3.1.1745 resolverat att vid Ovikens ting skulle, i samtliga vederbörandes närvaro, undersökas huruvida Nils Torkelssons ansökning kunde utan andras förfång bifallas.

Det är sannolikt att denna Nils Torkelssons ansökning hos landshövdingen var en från hans ansökning hos häradsrätten 25.1.1740 (bilaga 39:3) fristående ansökning.

Vid häradsrättens undersökning befanns av häradsrättens protokoll 25.1.1740, att Nils Torkelsson för det åstundade fjällets nyttjande erbjudit 16 öre silvermynts avrad men att de, som förr ägt nyttningar "i samma avradsland", ej velat släppa in honom. Företrädare för innehavare av avradsland och fisken omkring Hundshögsfjället förklarade nu att de ej bestred, att Nils Torkelsson fick "på förenämnda sätt" vistas på den omtalade Hundshögen, dock med kraftigt förbehåll, att han inte fick intaga någon del av deras fjäll-

trakter eller tillfoga dem någon skada och intrång på de avradsland och fisken som de innehade och betalade räntan för. För Kungl. Maj:t och Kronan tillkännagav länsman Johan Strandberg, att han inte hade någonting att påminna, blott Nils Torkelsson förhöll sig enligt lag och Kungl. förordningar och riktigt utbetalade den avrad som blev åsatt berörda kronolägenhet. Nils Torkelsson Krus erbjöd nu, liksom vid 1740 års ting, 16 öre silvermynt årlig avrad för Hundshögsfjället.

Emedan Hundshögsfjället, efter trovärdiga mäns intygande, bestod av ringa vidd och godhet, fann ej heller häradsrätten, att det kunde draga större ränta, vilket underställdes landshövdingens gottfinnande. Bilaga 39:4.

31.12.1750.

- 18.5. Renbetesfjällen V bilaga 69. K.B:s resolution 31.12.1750. För detta lappfjäll (Hundshögsfjäll) skulle upptagas 16 öre silvermynts årlig avrad i räkenskaperna. Nils Torkelsson Krus skulle bibehållas vid samma fjälls nyttjande så länge han riktigt betalade avraden och i övrigt förhöll sig väl.

Kommentarer.

Av häradsrättens protokoll 31.1.1745 framgår bl. a, att häradsrättens protokoll 25.1.1740 var tillgängligt och tydligen föredrogs, att innehavare av avradsland och fisken ej bestred att Nils Torkelsson på förenämnda sätt vistades på Hundshögen samt att Nils Torkelsson liksom vid 1740 års ting erbjöd 16 öre silvermynts årlig avrad för Hundshögsfjället. Häradsrättens undersökning 1745 bör därför ha avsett nyttning av samma omfattning som häradsrättens undersökning 1740 eller alltså renbete vintertid på Hundshögen och därmed direkt sammanhängande fjäll samt någon skog till bränsle. Fiske avsågs ej. Hundshögsfjället

angavs 1745 vara av ringa vidd och godhet. Då fäbodan öster om Glen anlades 1763-1765 (del II under A 3 och bilaga 3:1) påstod innehavarna av tre intill varandra stötande fäbodeland, nämligen Arådalens, Sannebodarnas och Glädiens (Gläins) fäbodeland bl.a, att där emellan invid och på Hundshögsfjäll även lappallmogen hade en trakt att bo på och beta sina rensdjur samt att fäbodan öster om Glen skulle medföra lapparnas utträngande från deras rätta och bästa boningsplats. Detta tyder på att lappars nyttjande på grund av 1745-1750 årens upplåtelse av Hundshögsfjäll sträckte sig från Hundshögsfjäll och åt norr till fjällen öster om Glen, Glenfjäll.

Den upplåtna fjälltrakten var tidigare otaxerad fjällmark, ingående i och utgörande kronoallmänning (häradsrätten 25.1.1740), och var således liksom kronoavradslanden kronomark.

Den omständigheten, att Hundshögsfjäll med därmed sammanhängande fjällmark nu särskilt uppläts till renbete vintertid men tidigare tydligen inte använts av lappar för renbete ens vintertid, tyder på att någon godtagen sedvana för lappar att vintertid flytta från sina vanliga betestruker till andra marker inte förelåg vid denna tid.

I 1751 och 1777 årens jordeböcker för Ovikens socken redovisas den upplåtna fjälltrakten under Lappränta såsom Hundshögsfjäll med uppgifter, att det räntade 16 öre silvermynt eller (1777 års jordebok) 8 skillingar banko enligt landshövdingens resolution den 31 december 1750 samt att det nyttjades (1777 års jordebok) av lapparna Tomas Tomasson och Jon Jonsson.

Enligt 1777 års jordebok nyttjades således både Tossåsfjäll och Hundshögsfjäll av lapparna Tomas Tomasson och Jon Jonsson.

E. Åtgärder i samband med avvitttring under 1700-talet.

19.1. Undersåkers socken. Inom denna socken företogs inte några åtgärder för avvitttring under 1700-talet.

19.2. Mörsils socken.

Upprättandet av kartor med beskrivningar över Mörsils sockens hela utmark och de inägor som icke kartlagts och beskrivits vid tidigare storsk-iftten verkställdes åren 1781-1785 av Lars Abraham Burman. (Utmarken norr om älven med sjön Liten och Ockesjön akt 4, utmarken söder om älven och samma sjöar akt 5, beskrivning över utmarken akt 5, inägor till en del byar och torp akterna 6,7,8,9 och 11, särskilda beskrivningar till en del tidigare storskiftade eller uppmätta byar akterna 10 och 12). Såsom direkt gränsande mot söder därom liggande fjäll, från Vitvalen (Gestvalen) i väster till Sällsjöfjäll i öster, redovisas avradslanden Djupsjön och Gesten, Västra Håckern (Håckren) och Östra Håckern (Håcker) samt skatteskog till Sällsjö by. Såsom belägen inom denna skatteskog, vid Järvdalsbäckens övre lopp och helt nära fjället, redovisas ägofigar 33, Järvdalsvallen till Ågårdarna, alltså till Åns by i Hallens socken.

Ur avvitttringsrättens protokoll redovisas följande.

Protokollet 4-20 oktober 1784 redovisar förberedande åtgärder för avvitttring, såsom inventering av byars, hemmans och torps innehav med ledning av tillgängliga kartor och beskrivningar samt besiktningar.

Protokollet den 10 och följande dagar i mars 1786.

Sedan avvitttringsrätten gått igenom upprättade kartor och handlingar och "passat skattetal och räntor mot varannan" gavs beslut angående avvitttringar och skattläggningar. Sedan avvitttringsrätten till-delat "de uti Mörsils socken varande

byar deras ägorymder och dem behörigen skattlagt", yttrade sig rätten om användningen av skogar "vilka blivit för Kungl. Maj:ts och Kronans behållning förklarade". För avradslanden Djupsjön och Gesten, Västra Håckren och Östra Håckren, vilka inte tilldelades någon by, föreslogs ökad avrad.

Handlingarna till den förut nämnda akt Mörsil 5 avslutas med ett "sammandrag av all duglig mark som finnes inom Mörsils sockens gränser samt vad därav genom hållen avvitrting och skattläggning i mars månad år 1786 blivit varje by efter nu innehavande skattetal, nya hemman samt Gustafs och Carlsbergs Kopparverk tillagt och vad sedan därav till Kungl. Maj:ts och Kronans disposition övrigt är". Av detta sammandrag framgår att de förut nämnda avradslanden Djupsjön och Gesten, Västra Håckren (Håckren) och Östra Håckren (Håcker) inte tillagts någon by eller något hemman under dess skattetal utan redovisas såsom helt tillagda "fäbodelagare emot tillökning i avraden".

19.3. Hallens och Marby socknar. Inom dessa socknar företogs inte några åtgärder för avvitrting på 1700-talet.

19.4. Ovikens och Myssjö socknar.

Huvudsakligen under åren 1781-1784 upprättades kartor med beskrivningar, i Myssjö socken över en del byars hemägor och i båda socknarna över avradslanden, vilka senare kartor har redovisats i samband med redogörelsen för avradslanden.

Ur avvitrtringsrättens protokoll redovisas följande.

Protokollet 8 september - 1 november 1783.

Häri redovisas förberedande åtgärder för avvitrting, såsom inventering av byars innehav av avradsland samt av byars och avradslands ägor, med ledning av tillgängliga kartor och skrivningar samt besiktningar.

12.9.1783. Till Mustebodarnas avradsland hör fiske i Vissjön.

30.9.1783. Åborna i Vikens by berättar att de tillika med fodret underhåller boskapen med vitmossa som de tar uppe i Oviksfjällen 3 mil från byn och att de dessutom "till fordrets utspisning" brukar löv, skav och varjehanda barr och ris.

Protokollet 30 mars och följande dagar 1784.

Förslag till avvitttring och skattläggning av en del byar i Ovikens socken upprättades, vilka underställdes landshövdingens prövning.

Protokollet 14 juni - 22 juli 1784.

Förberedande åtgärder för avvitttring fortsattes.

Protokollet 23 januari och följande dagar i januari och februari 1786.

Förslag till avvitttring och skattläggning av en del byar och hemman i Ovikens och Myssjö socknar upprättades, vilka underställdes landshövdingens prövning.

19.4.1. Därefter yttrade avvitttringsrätten om kronoavradsland och fäbodetrakter: Sedan Allmänningss-AvvittringsRätten, enligt vad föregående avvitttringar och skattläggningar visa, tilldelat de skattebyar, vilkas ägor blivit på kartor lagda, vad dem tillkomma bör, varvid dock på de flesta ställen varit brist på skog och mulbete, vilken dock ej kunnat ersättas av fjälltrakterna, där en del äger fäbodar och mulbete för boskapen, så vida (emedan) det är befunnit, att sådana nyttningar på och bredvid fjällen äro mycket avlägse, så att ingen vedbrand, eller annat av den ringa trädväxt, som der gives, tagas kan, samt att mulbetet vissa tider om sommaren brukas emot särskild avrad till Kungl Maj:t och Kronan, och det av byemän icke endast inom, utan ock utom Tingslaget, vilka alla byggt hus och använt annan kostnad, till bibehållande varav både fjärrare och närmare boende synas hava enahanda rättighet genom avradsbrev och förra författningar; så har Rätten ej kunnat

anslå sådana Kronolägenheter, som här efter omtalas, till fyllnad eller fullsutenhet för byarna, utan ansett tjänligt, att befintliga och närmare belägna Kronoskogar därtill användas, när de avfattade varda, samt att fäbodelägenheterna, som förnämligast bero på gräsväxten efter bäckar och dalar emellan berg och klippor, samt vid fjällfoten, där ingen uppodling står att verkställas, måge för Kronans tillhörigheter anses härefter som hittills samt att på dem, jämte warande fiskevatten, lämpliga räntor föreslås, varvid Rätten haft avseende på bättre eller sämre, större eller mindre mark, samt på kortare eller längre väg för innehavarna, så ock på det antal kreatur, som där underhålles, och på huru lång tid.

19.4.2.

Härefter föreslogs, med hänvisning till uppgifter på upp- rättade kartor **och** i beskrivningar, under 38 punkter årliga avgifter eller räntor för samma antal avradsland eller fäbode- trakter. Härav redovisas följande.

15. Mustbode avradsland med Vissjön. För fisket i Vissjön, som angavs vara belägen inemot 2 mil längre bort än avrads- landet, föreslogs en årlig ränta av 11 **skillingar** 1 1/3 runstycken **specie**.

Vissjön redovisas på karta 1784 av Erik Bångensson, akt Oviken 22, såsom ägofigur 23 Vissjön med en areal av 235 tld 5 kpld och motsvaras av generalstabskartans Visjön.

16. Bugårds avradsland (Bugårdsbodarna med Dörsjön). Dörsjöarna angavs vara 3 till antalet och ha en sammanlagd areal av 221 tld 29 kpld. För fisket däri föreslogs en årlig ränta av 14 **skillingar** 5 runstycken **specie**.

Dörsjöarna redovisas på karta 1784 av Erik Bångensson, akt Oviken 22, såsom ägofigurerna 24 och 25 om sammanlagt 221 tld 29 kpld och motsvaras av generalstabskartans Dörrsjöarna.

19. Pullsbodarnas eller Pålsbodarnas avradsland (och Häste- sjön). Fiskevattnet Hästesjön angavs bestå av 3 små sjöar

eller tjärnar om tillhopa 221 tld 3 kpld, för vilket fiske föreslogs en årlig ränta av 12 skillingar 2 2/3 runstycken specie. Dessa sjöar redovisas på karta 1784 av Erik Bångensson, akt Oviken 22, såsom ägofigur 14 Örasjöarna, 3 sjöar med en sammanlagd areal 221 tld 3 kpld, och motsvarar generalstabskartans Buhösten samt Övre och Yttre Kroksjön.

27. Prästbodarna. Här omnämndes K.B:s resolution den 19 juni 1776 med innehåll bl a, att Stugubergs fäbodelägare medgivit att fäbodestället (vallen) fick förbli på Stugubergslandet men att betet borde tagas på Södra Arådalen.

29. Stavbrännebodarna. Om dessa fäbodar uppgavs att de i jordeboken kallades Tillökning på ett fjäll med dess lägenheter.

Vidare redovisades om det i jordeboken upptagna kronofiskeriet Bosjöarna och Storlövsjön, räntande 32 skillingar specie och nyttjat av åbor på hemman såsom i jordeboken uppges, att det bestod av Busjöarna om 126 tld 18 kpld alltså ägofigur 8 Busjöarna med denna areal, 2 stycken, på kartan akt Oviken 22, motsvarande generalstabskartans Västra Busjön och Mellan - Busjön, Spjuttjärnen om 36 tld 23 kpld alltså ägofigur 15 Spjuttjärn på kartan akt 22, motsvarande på generalstabskartan tjärnen straxt väster om Västra Busjön, samt Storlövsjön om 96 tld 28 kpld alltså ägofigur 19 Lövsjön på kartan akt 22, motsvarande generalstabskartans Lövsjön. Av upplåtelsehandlingarna rörande detta fiske bör emellertid framgå, att med Storlövsjön avsetts generalstabskartans Stora Lövsjön, belägen ifrån Busjöarna "1 1/2 mil upp emellan tvenne höga fjäll Löv-
II:1-11,3 i del II
högarna kallade" (se bilagor). Något förslag till ändrad ränta för detta kronofiskeri gjordes inte.

Förslagen till skattläggningar av kronoavradsland och fäbodtrakter hemställdes landshövdingens "överseende och beprövande".

Afradslandet Ett fjäll med dess lägenheter eller Storavrads avradsland (Oviken 9.10.1667), över vilket avradsland karta

med beskrivning upprättades först 1786 (akt Oviken 24), omfattades inte av förslagen till skattnöjningar.

- 19.5. 1700-talets avvittring i landskapet Jämtland inställdes genom Kungl. brevet 28.9.1786. Förut redovisade avvittringsrättens förslag rörande avvittring och skattnöjning i Mörsils, Ovikens och Myssjö socknar fullbordades inte genom beslut av K.B.

Lapparnes renbetestrakter omnämndes inte i samband med dessa åtgärder för avvittring och skattnöjning.

Vaprio Larsson

3. Avvittringen i Hallens, Marby och Norderöns socknar.

Denna redogörelse avser särskilt dispositionen vid avvitt-
ringen av områden gränsande intill den mark som sedermera
avgränsades och skattlades såsom renbetesfjäll samt upp-
gifter om samma mark.

19.7.1822. Avvittringsrätten sammanträdde första gången beträffande
Norderöns socken den 19 juli 1822. Avvittringsrätten för-
klarade att så snart kartan över socknen blivit uträknad
och kompletterad samt noggrann beskrivning däröver upp-
rättad så skulle nytt sammanträde hållas och avvitttring för
hela socknen på en gång upprättas.

1,2.7.1824. Avvittringsinstrument för Norderöns socken anmäldes och
behandlades vid avvitttringsrättens sammanträde den 1 och 2
juli 1824. Däri upptages byarnes tidigare innehavda ägor
(skatteägor), utjordarna på "fasta landet" inbegripna och
för berörda hemman särskilt angivna, samt föreslås tunnland-
tal (antal tunnland duglig mark för helt mantal) och redo-
visas konstaterad ägobrist.

27.8.1824. Tillgängliga tidigaste protokoll rörande avvitttringen i
Marby socken är ett utdrag av protokoll hållet vid "avvitt-
ringsting" den 23 augusti 1824 § 43, enligt vilket ett upp-
rättat avvitttringsförslag anmäldes, samt ett avvitttrings-
instrument av den 24-27 augusti 1824. I avvitttringsintru-
mentet upptages byarnas tidigare innehavda ägor (skatteägor)
samt föreslås tunnlandtal och redovisas ägobrist eller ägo-
överskott. Ägobristen var beräknad i medelgod mark, varför
fyllnadsanslag skulle utskiftas efter gradering.

Såsom Kungl. Maj:t och Kronan tillhörande lägenheter redovisas
i avvitttringsinstrumentet Kläppgäle (Kläppkälens) kronoavrads-
land nyttjat av bönder i Norderön och Marby samt Månsåsens
kronoavradsland nyttjat av bönder i Frösö, Sunne, Hallen och
Marby. På några bönders anhållan att bli bibehållna vid sina

i fjälltrakterna innehavande fäbodelägenheter kunde avvitt-
ringsrätten inte meddela annat yttrande än "att, sedan genom
avvittringen blivit utrönt, det dessa lägenheter lämpligen
icke kunna användas till nybyggesanläggningar eller till
fyllnad för svaga hemman uti deras behov, innehavarna må
i den ordning 10 § i Kungl. avvitttringsstadgan föreskriver
om lägenheternas bibehållande hos Konungens Befallnings-
havande göra ansökning".

- 4.11.1824. Tunnländ-talen för Marby och Norderöns socknar fastställdes
av K.B. genom utslag den 24 november 1824.
- 10.10.1825. För avvitttringen i Hallens socken sammanträdde avvitttrings-
rätten första gången den 10 oktober 1825. Uppgifter upptogs
om byarna och hemmanen i socknen. I protokollet omnämnes
Storflo avradsland (Strofloholmen) nyttjat av bönder i Hallen,
Marby och Norderön, Gläms (Gläins, Glens) kronoavradsland,
nyttjat under Ytterhallen nr 1,2 och 3, Byn nr 1,2 och 3,
Överhallen nr 1 och 2, Gåje nr 1,2 och 3, Backen nr 1, Mo
nr 1 och Hammarnäs nr 1,3 och 4, samtliga i Hallens socken,
"varförutan åtskilliga hemmansägare dels här i socknen dels
ock i Marby, Sunne, Frösö och Näs socknar i senare tider
blivit skattlagda till avradslägenheter för tillökningar",
samt Kamsås avradsland nyttjat under Mårdsund nr 1,2 och 3,
Brasta nr 1 och 2, Kvitsle nr 1,2,3 och 4 och Arvesund nr 1
och 2 och enligt lämnad uppgift även under Högsta, Våge och
Halabacken.
- Efter det kartan och beskrivningen över socknen hunnit komplet-
teras och förekomna stridigheter avgjorda skulle avvitttrings-
rätten åter sammanträda och avvitttringen i socknen företaga.
- 5-8.7.1826. Vid avvitttringsrättens sammanträde den 5-8 juli 1826 förekom
frågor om tidigare ägor och gränser mellan byar samt anmäldes
och behandlades avvitttringsinstrument för socknen. Däri upp-
tages byarnas tidigare innehavda ägor (skatt⁶ägor) samt föreslås

tunnlandtal och redovisas ägobrist eller ägoöverskott. Anvisningar om utskiftande av fyllnadsjordar ges i en del fall.

Såsom inom socknen belägna kronoavradsland redovisas i avvitt-ringsinstrument förutom Backens avradsland (ödesböle)

1. Kamsås avradsland nyttjat av Halabackens, Högsta, Våge, Sundsbäckens m.fl. byamän, innehållande i duglig mark (hårdvall, hästfoder och starr samt skog och bete) 7727 tld 29 kpld. Karta 1825 av A. Pentz, med beskrivning, akt 40.
2. Storfloholms avradsland nyttjat av en del Sunne och Norderö socknemän, utgörande i duglig mark (hårdvall och starr samt skog och bete) 10451 tld. Karta 1824 av J.A. Albin, med beskrivning, akt 37.
3. **Gläms** (Gläins, Glens) kronoavradsland, "varå flera fäbodelägenheter äro anlagde", innehållande i duglig mark (hårdvall samt skog och bete) 10893 tld 26 kpld. Karta 1824 av J.A. Albin över östra delen av **Gläms** kronoavradsland, med beskrivning, akt 36.
4. En fjälltrakt, som endast kan gagnas till bete, innehåller i sådant avseende, duglig mark, 42686 tld. Karta 1824 av J.A. Albin över västra delen av **Gläms** kronoavradsland eller fjälltrakten inom Hallens socken, med beskrivning, akt 28.

Avvittringsrätten yttrade slutligen: Intill dess utskiftningen försiggått och var och en därvid erhållit sin fulla rätt, komma avradsland att under hittills stadgade villkor fortfara.

20 11.1826. Tunnlandtalen för Hallens socken fastställdes av KB genom utslag den 20 november 1826.

3-20.8.1829. Sedan avvitttringsdelning verkställdes i Hallens, Marby och Norderöns socknar, sammanträdde avvitttringsrätten den 18 augusti 1829 för granskning därav och prövning av däremot anförda besvär. Avvittringsrätten gav utslag den 20 augusti 1829. Enligt utslaget skulle bl. a. gradvärden på avradsland disponerade såsom fyllnadsjordar sänkas eller ytterligare överses, Ån och Böle erhålla ägotilldelning enligt punkt 8 i Kungl. brevet den 14 juni 1826 samt föreslagna nybyggesindelningar

19

utgå och denna mark tilldelas hemmansägare. För ägobrist som kunde uppkomma hänvisades vederbörande hemmansägare att för förmedling av skattetalet göra anmälan i behörig ordning. De av utslaget föranledda rättelserna skulle verkställas av delningslantmätare som därvid ägde att i övrigt göra de granskningar av den klandrade tilldelningen vartill omständigheterna kunde föranleda. Enligt uppgift har avvitttringsrättens nämnda utslag fastställts av Hösta Domstolen (akt Hallen 58 sid 1).

2. 9.1832. Sedan, efter beredning och gradering (akterna Hallen 52 och Marby 20), ändrad avvitttringsdelning verkställdts samt år 1832 avslutats (akt Hallen 58) prövades mot denna delning anförda besvär genom avvitttringsrättens utslag den 29 september 1832. Detta utslag innehåller bl a, att gradvärden på avradsland ytterligare sänktes men att någon ändring i ägotilldelningen på grund härav dock inte skulle ske utan borde berörda hemman åtnjuta förmedling i skattetalet. Av delningsförrättaren föreslagna smörräntor för fäbodelägenheter belägna på de Kungl Maj:t och Kronan förbehållna odisponerade avradslanden (10§ avvitttringsstadgan) tillstyrktes, "ankommande det i övrigt på Kongl. Maj:ts Befallningshavande i länet att bestämma på vad sätt och till vilka dessa lägenheter böra upplåtas". Såsom sådana fäbodelägenheter nämnes, i anslutning till avvitttringsdelningsinstrumentet^{akt 58} (på Storfloholmens avradsland) Rönnåsen och Bastudalen samt (på fjälltrakten inom Hallens socken eller västra delen av Gläns kronoavradsland) Prässläkardalen, Skåltjärnvallen, en trakt där intill, Gläns fäbodan Lilla Glem och Stora Glem, Svanasjöbodarna, Hosjön (ödelagda fäbodan), en trakt väster därom, samt Lövdalen (väster om Hanasjön, Hornasjön).

- 9.6.1833. Avvitttringsrätten gav den 9 juni 1833 föreskrifter om upprättande av förslag till skattenedsättningar för de hemman i Hallens, Marby och Norderöns socknar, som efter avvitttringsdelningen hade ägobrist, vilka förslag skulle inges till K.B.

Vid denna avvitttring gjordes följande ägotilldelningar av mark gränsande intill senare avvitttrade och skattlagda renbetesfjäll. Områdena nämnes i ordning från norr till söder.

Att Hästön och Hållbacken i Mattmars socken erhöill ägor har omnämnts i samband med redogörelsen för avvitttringen i Mörsils socken.

Arvesunds by, litt Q, erhöill ett ägoskifte om 1518 tld 22 1/4 kpld av Kamsås avradsland (Kvitsle- och Arvesundslandet) och, till en mindre del, av överloppsmark av Böle och Åns tidigare innehavda ägor; kartor akterna 40 och 41, beskrivning akt 58 sid 1.

Högsta by, litt P, erhöill ett ägoskifte om 1841 tld 17,923 kpld av överloppsmark av Böle och Åns tidigare innehavda ägor; karta akt 41, beskrivning akt 58 sid 15.

Gåje by, litt O, erhöill ett ägoskifte om 3335 tld 24,846 kpld av, till en mindre del, överloppsmark av Böle och Åns tidigare innehavda ägor och, till huvudsaklig del, av Gläins avradsland östra delen; kartor akterna 41 och 36, beskrivning akt 58 sid 5.

Järsta och Prästbordet i Marby socken, litt K, erhöill ett ägoskifte om 586 tld 1,584 kpld av Gläins avradsland östra delen; karta akt Hallen 36, beskrivning akt Hallen 58 sid 38.

Backen, litt N, erhöill ett ägoskifte om 996 tld 22,745 kpld av Gläins avradsland östra delen; karta akt 36, beskrivning akt 58 sid 3.

Hammarbärs nr 1 och 4 (Ytter Hammarbärs), litt L, erhöill ett ägoskifte om 1963 tld 17,778 kpld av Gläins avradsland östra delen; karta akt 36, beskrivning akt 58 sid 12.

Böle i Marby socken, litt E, erhöill ett ägoskifte om 1194 tld 13,350 kpld av, till en del, Gläins avradsland östra delen och, till en del, Storfloholmens avradsland; kartor akterna Hallen 36 och 37, beskrivning akt Hallen 58 sid 36.

Bastudalen kronopark, överloppsmark av Storfloholmens avradsland, redovisades med en areal av 1005 tld 2,025 kpld; karta akt 37, beskrivning akt 58 sid 46. Kronopark enligt Kungl. brevet den 24 november 1871.

Rönnåsen kronopark, överloppsmark av Storfloholmens avradsland, redovisades med en areal av 1849 tld 26 1/3 kpld; karta akt 37, beskrivning akt 58 sid 45. Kronopark enligt Kungl. brevet den 24 november 1871.

Månsåsens by då i Sunne socken nu i Marby socken, litt G, erhöill ett ägoskifte om 2604 tld 2,952 kpld av Månsås avradsland; karta akt Marby 17, beskrivning akt Hallen 58 sid 36.

Prästbordet litt D, Hov och Trusta litt G, Böle och Ålsta litt I, Jälsta litt F och Önsta litt H, samtliga i Norderöns socken, erhöill ägoskiften om respektive 401 tld 12,926 kpld, 931 tld 14,555 kpld, 1276 tld 0,464 kpld, 753 tld 25,536 kpld och 791 tld 20 kpld av, i allt väsentligt, Storfloholmens avradsland och, avseende Hov och Trusta litt G till en mindre del, Gläins avradsland östra delen; kartor akterna Hallen 37 och 36, beskrivning akt Hallen 58 sid 40. Dessa ägoskiften är belägna nordöst om och invid kronoparkerna (överloppsmarkerna) Bastudalen och Rönnåsen.

Angående den närmare belägenheten av förut omnämnda ägoskiften, se kartbilaga 2.

- 3./ Sedan sålunda genom avvitrting disponerats ägor till byar och hemman samt redovisats område motsvarande kronoparkerna Bastudalen och Rönnåsen, återstod till Hallens socken inom

dess antagna gränser dels mark motsvarande Gläms kronoavradsland västra delen, Ånnesjö och Hogsjö kronoavradsland och ~~sammeliikt~~ även Österlekardalens kronoavradsland dels fjällmark, huvudsakligen delar av Anaris- och Tossåsfjällen längst i väster. Denna till Hallens socken återstående trakt, på vilken bönder hade avradsnyttningar, såsom jakt, fiske och fäbodan, redovisas på karta, med beskrivning, 1824 av J.A. Albin över västra delen av Gläms kronoavradsland eller Fjälltrakten inom Hallens socken (akt Hallen 28). Hela denna trakt ingick sedermera i avgränsade och skattlagda renbetesfjäll. I samband med nu ifrågavarande avvitttring redovisades trakten sist i 1832 års avvitttringsdelningsbeskrivning (akt 58) under rubriken Överloppsmark, som kommer att användas på sätt 10§ i avvitttringsstadgan föreskriver och såsom Fjällmark som å Hallens sockenkarta finnes upptagen. I anslutning till dispositionen i Albins beskrivning av år 1824 vari trakten angavs ha en totalareal av 94326 tld (se denna utredning) redovisas därefter om denna trakt följande (arealer i tld och kpld).

a. Prässläkardalen innehåller enligt den av Albin år 1824 upprättade beskrivning 2544:4

har bete över sommaren för 40 kor och är fördelad i 4 s.k. bodpigelotter. Avradsröntan för denna trakt föreslås till 2 $\frac{1}{2}$ lispund smör årligen som K.B:s prövning underställes.

b. Skåltjärnvallen 1265:24

har utrymme för 2:ne bodlotter med 8 kor å varje lott, som ^[ger] sommarfoder här cirka 2:ne månader, varför smörröntan endast torde kunna åsättas 1 $\frac{1}{6}$ lispund, som sålunda K.B:s prövning underställes.

c. En trakt i biden 473:16

Betet härstädes är något bättre än på nästföregående lägenhet, men nästan ingen skog. Räcker för 1 piglott med 6 4 7 kor varför ränta torde erläggas med 2 skålpund smör årligen.

d. Glems fäbodan på 2:ne ställen.

Lilla Glems fäbodevall ligger norr om sjön Glen, varå finnes bete för 30 (kor), och indelas i 3:ne piglotter. Stora Glems fäbodeställe giver endast bete för 10 kor. Dessa fäbodelägenheter, varå årliga smörräntan föreslås böra utgöras med $1\frac{1}{2}$ lispund, innehålla tillsammans tämligen gott bete, men saknar i det närmaste vedbrand och byggnadsvirke.

Utrymmet projekteras till 1600: -

e. Svanasjöbodarna, varå 20 kor kunna födas över sommaren, indelas i 2:ne bodlägenheter, med en årlig avgift av 1 lispund 2 skålpund smör, vilket K.B:s prövning underställes.

Utrymmet för dessa lägenheter har av Albin blivit projekterat till 2500: -

f. Hosjön. Ödelagda fäbodan, indelas i 2:ne bodlotter med 8 kor på varje lott, innehåller 480: -

Årliga räntebeloppet för denna trakt föreslås att utgöras med $\frac{1}{2}$ lispund smör för varje lott.

g. Väster om Hosjön kan anläggas fäbodan för 3:ne bodpiglotter med 10 kor på vardera emot smörränta av $1/3$ lispund för varje lott årligen. Lägenheten innehåller 1130:16

h. Lövdalen. Väster om Hanasjön (Hornasjön) kunna anläggas fäbodan för 2:ne bodlotter med 10 kor på varje lott, och varå räntan föreslås till $1\frac{1}{2}$ lispund smör som årligen härför bör utgå. Lägenheten projekteras till 1600: -

Den övriga marken under denna littra (h) innehåller

15388:4

(enligt Albin rätteligen 25388:4 - 1600: - eller 23788:4)

har alls ingen skog, och således som fäbodelägenheter ogagneliga, varför de endast nyttjas för lapparnas renhjordar.

Oducliga fjäll innehålla:

41702:22

(Enligt Albin rätteligen

41722:22)

i. Imbergen sten och bergskärv, däruti även finnes något bete

↑

7304: -

Odugliga fjäll ibidem

7304: -

Vatten innehåller

2613:10

Summan av angivna arealer, med ovan angivna korrigeringar, är 94326 tld eller totalarealen enligt Albins beskrivning av år 1824 (akt 28).

Det var de föreslagna smörräntorna på dessa befintliga eller föreslagna fäbodelägenheter som - jämte föreslagna smörräntor på Rönnåsens och Bastudalens överloppsmarker av Storfloholmens kronoavradsland - avvitringsrätten tillstyrkte i sitt utslag den 29 september 1832 med uttalandet, att det skulle ankomma på K.B. i länet att bestämma på vad sätt och till vilka lägenheterna borde upplåtas - alltså en K.B:s åtgärd enligt 10§ i 1820 års avvitringsstadga.

Här erinras om att jämlikt avvitringsförfattningarna den tidigare rätten till avradsland och avradsnyttningar upphörde då nyttjarnas hemman undergått fullbordad avvitring och att den tidigare nyttjade marken då återgick till Kronans omedelbara disposition.

3.2.

Följande upplåtelser av K.B. med stöd av 10§ i 1820 års avvitringsstadga och Kungl.brevet den 26 mars 1831 (om fäbodelägenheter i fjälltrakter för hemmansägares begagnande) har utrönts. *Upplåtelseerna har med årtal utmärkt på Kartbilaga 1.*

19.12.1832. Utslag 19.12.1832 nr 250. En piglott i Prästläkardalen åt Prästbordet i Hallen under 15 år mot en årlig ränta av 5/8 lispund smör att erläggas i penningar efter årlig markgång.

Bilaga 46.

- 19.12.1832. Utslag 19.12.1832 nr 251. Rönnåsens fäbodlar åt bönder i Vällviken i Sunne socken under 15 år mot en årlig ränta av 1 lispund smör.
- 19.12.1832. Utslag 19.12.1832 nr 252. Bastududalens fäbodlar åt bönder i Kläppe i Marby socken under 15 år mot en årlig ränta av $\frac{3}{4}$ lispund smör. 1/
- 19.12.1832. Utslag 19.12.1832 nr 253. Hosjöbodarna, på kartan becknad med litt F, åt bönder i Mårdsund och Överhallen under 15 år mot en årlig ränta av $\frac{1}{2}$ lispund smör (sannolikt för vardera byn).
- 21.1.1833. Utslag 21.1.1833 nr 18. En av de i Prästlåkardalen utstakade fyra fäbodelägenheter åt innehavaren av Andersöns boställe i Sunne socken under 15 år mot en årlig ränta av $\frac{5}{8}$ lispund smör.
- 3.7.1837. Resolution 3.7.1837 nr 135. Glems fäbodlar åt åtskilliga Hara byamän i Sunne socken under högst 20 år mot en årlig ränta av 1 lispund smör.
- 19.8.1837. Utslag 19.8.1837 nr 155. Mulbetesnyttning på en trakt väster om Hosjön om 1130 tld 16 kpld åt Tanne och Berge byamän i Frösö socken under 20 år mot en årlig ränta av $\frac{1}{2}$ lispund smör.
- 19.8.1837. Utslag 19.8.1837 nr 156. Mulbetesnyttning på Svanasjöbodarna om 2500 tld åt en del av Bjärne byamän i Väs socken under 20 år mot en årlig ränta av 1 lispund smör.
- 13.4.1839. Utslag 13.4.1839 nr 158. Mulbetesnyttning på trakten Skåltjärnsvallen om 1265 tld 24 lpld, på kartan betecknad med litt h, åt bönder i Böle och Överhallen under 20 år mot en årlig ränta av 12 marker smör.
- 19.10.1841. Utslag 19.10.1841 nr 131. En bopigelott i Prästlåkardalen åt boställshavare och bönder i Åkeräng i Sunne socken under 15 år mot en årlig ränta av $\frac{5}{8}$ lispund smör.

1/ Genom utslag 13.6.1848 nr 79 uppläts betesrättigheten på denna trakt åt gästgivaren i Sunne tills vidare mot en årlig ränta av $\frac{3}{4}$ lispund smör.

3.3. Kronolägenheter uteslutande ur jordeboken efter fullbordad avvittring.

Sedan denna avvittring i Hallens, Marby och Norderöns socknar fastställts genom avvittringsrättens lagakraftvunna utslag 29.9.1832, blev avradsröntorna för de kronoavradslägenheter, som vid avvittringen använts såsom fyllnadsjord för svaga hemman, uteslutna ur jordeboken genom K.B:s utslag 12.4.1834 och Kammarkollegiets utslag 20.11.1844 samt K.B:s utslag 1.9.1849 varvid Kammarkollegiet genom utslag 6.5.1851 låtit bero.

Bilagor 47:1 och 47:2.

4. Avvittringen i Ovikens och Myssjö socknar

Denna redogörelse avser särskilt dispositionen vid avvitt-
ringen av områden gränsande intill den mark som sedermera
avgränsades och skattlades såsom renbetesfjäll samt uppgifter
om samma mark och om senare kronoparker.

20-22.8.1823. Avvittringsrätten sammanträdde första gången beträffande
Ovikens socken den 20-22 augusti 1823. Uppgifter upptogs om
byarna och hemmanen, nybygget Tossåsfjäll (senare namn Tosså-
sen) och avradsland. När kartor och beskrivningar över sock-
nen hunnit kompletteras, ville avvittringsrätten åter samman-
träda för att fullborda avvitttringen.

16-21.8.1824. Vid avvittringsrättens sammanträde den 16-21 augusti 1824
anmälades och behandlades avvittringsinstrumentet för socknen.
Däri upptages byarnas (hemmanens) tidigare innehavda ägor
(skatteägor) samt föreslås tunnlandtal och redovisas ägobrist
eller ägoöverskott.

Vad angår nybygget Tossåsfjäll (senare namn Tossåsen) föreslog
avvittringsrätten, emedan räntan därå inte blivit fastställd,
att det måtte förvandlas till kronotorp med 1 $\frac{1}{2}$ lispund smör
i årlig ränta. Med anledning av åbon Per Pålssons ansökning
att få åtnjuta fisket i några inom det pretenderade (vidsträck-
ta) området liggande sjöar, upplåtet emot avrad till andra
personer, och att få begagna några till lappmän emot ränta
upplåtna slåttnyttningar, yttrade avvittringsrätten, att
därmed skulle förfaras enligt 10§ avvittringsstadgån, ägande
Per Pålsson att i berörda avseende anmäla sig hos KB.

I avvittringsinstrumentet redovisas för byarnas (hemmanens)
tidigare innehav en sammanlagd areal av cirka 39100 tld.
Denna areal avser duglig mark och således inte jämväl impedi-
menter (odugliga floar samt berg, vägar och vatten). Sist
redovisas "Kungl. Maj:t och Kronan tillhöriga lägenheter"

varunder avradslanden upptages. För avradslanden redovisas en sammanlagd areal av cirka 245100 tld, angiven bestå av "sämre och bättre mark på avradslanden". För en del avradsland är avdrag gjort för impedimenter på samma sätt som förut nämnts. Av nämnda cirka 245100 tld redovisas för avradslanden Västra Arådalen, Sand- (Sanne-), Busjö-, Lövbergs-, Oldbergs- och Munkskallebodarna cirka 56700 tld (totalareal cirka 57900 tld, avdrag praktiskt taget endast för vatten, cirka 1200 tld, se summarisk tabell akt 47 sid 147) och för Tossåsens nybygge och Storavrads avradsland cirka 87400 tld (totalareal cirka 89800 tld, avdrag praktiskt taget endast för vatten, cirka 2400 tld, se summarisk tabell akt 47 sid 147). Rörande användandet av dessa Kronans lägenheter ville avvitringsrätten yttra sig efter föregången vidare undersökning, då fråga uppstod om utdelning av den för hemmanen bristande mark. Ägobristen var beräknad att utgå i medelgod mark, varför den skulle utskiftas efter gradering. Vidare yttrade avvitringsrätten att de bristande fick, innan de erhållit fyllnadsskiften, under dittills stadgade villkor bibehålla sina innehavande fäbodelägenheter "ävensom de övriga inom socknen begagna sina nyttningar på kronans avradsland, intill dess därom på annat sätt kan bliva stadgat".

13.8.1823. Avvitringsrätten sammanträdde första gången beträffande Nyssjö socken den 23 augusti 1823. Uppgifter upptogs om byarna och hemmanen och deras nyttningar på avradsland. När socknekartan och beskrivningen däröver fullständigats, ville avvitringsrätten åter sammanträda för att upprätta förslag till tunnlandtal m.fl. på avvitringsrätten ankommande åtgärder.

12.7.1824. Vid avvitringsrättens sammanträde den 12 juli 1824 anmäldes och behandlades avvitringsinstrumentet för socknen. Där upptages byarnas (hemmanens) tidigare innehavda ägor (skatteägor)¹⁾ samt föreslås tunnlandtal och redovisas ägobrist eller ägoöverskott. Ägobristen var beräknad i medelgod mark, varför fyllnadsskiften borde utläggas efter gradering. Om utläggning av fyllnadsskiften för i ägor bristande hemman ville avvitringsrätten senare yttra sig. De avradsland som begag-

nades av hemmanen i socknen var alla redovisade i samband med Ovikens socken, varför de nu inte anmärktes. Vad slutligen angick den av den större delen av hemmansägarna gjorda anhållan att bibehållas vid i fjälltrakterna innehavande fäbodelägenheter så kunde avvitringsrätten inte meddela annat yttrande däröver än "att, om efter slutad avvitrings sig visar, att förenämnde lägenheter lämpligen icke kunna användas till torps och nya hemmans anläggning, eller till fyllnad för svaga hemman i deras behov, fäbodelagarne då må hos Konungens Befallningshavande sig anmäla till lägenheternas vidare begagnande, på villkor, som i 10 § av Kongl. Avvittringsstadgan föreskrivne finnas".

22.11.1824. Tunnländtal för Ovikens och Myssjö socknar fastställdes av 24.11.1824. KB genom utslag den 22 och 24 november 1824.

3,4.10.1831. Sedan avvitringsdelning inom Ovikens och Myssjö socknar 10.10.1831. verkställdes och under år 1831 avslutats med besvärshänvisning (akterna Öviken 47 och Myssjö 38), sammanträdde avvitringsrätten den 3 och 4 oktober 1831 för prövning av anförda besvär och en del gjorda ansökningar samt gav utslag den 10 oktober 1831. Med anledning av besvären, slutligen avseende ändringar i tilldelningar av fyllnadsjord, föreskrevs en del ändringar, bl.a. att Orrgårdens och Skottgårdens skifteslag skulle erhålla fyllnadsskiften i Västra Arådalen intill Prästbordets tilldelade skifte därstädes. Föreskrift om ytterligare utskiftande av fyllnadsjord gavs i visst fall. Vad angår dispositionen av den därefter överblivna Kongl. Maj:t och Kronan förbehållna marken yttrade sig avvitringsrätten över ansökningar om fäbodelägenheter och hänvisade till K.B. I detta sammanhang yttrade avvitringsrätten bl.a.: "Vidkommande de av åtskilliga hemmansägare i Ovikens, Bergs, Sunne, Lockne, Näs och Hackås socknar gjorda ansökningar om fäbodelägenheter för deras Hemman, så äga de, när den för Kongl. Maj:t och Kronan behållna mark blivit på sätt Kongl. Maj:ts Nådiga Brev

av den 26:te Mars innevarande år föreskriver, i ordentliga fäbodelotter indelad, om erhållande därav sig hos Kongl. Maj:ts Befallningshavande i Länet anmäla."

Avvittringsrätten ansåg inte hemmansägarna på Medvigge nr 3 och Östervigge nr 2 (i Bergs socken) vara berättigade till ersättning för den av dem erlagda köpesumman 10 daler silvermynt för Nybodarnes avradsland, eftersom "enskilda icke kunnat, med laga verkan, om Kongl. Maj:ts och Kronans mark avhandla". Ej ändrade grunder vid tilldelningen gillades och fastställdes," med rättighet för de i ägor bristande hemman, att för ägobrist, efter givne Nådige föreskrifter, njuta förmedling". Det skulle åligga delningsförrättaren att sedan utslaget vunnit laga kraft, med iakttagande av däri stadgade grunder, fullborda skiftet och utmärka ägolotterna på marken.

3.4.1835. Över avvitringsrättens nämnde utslag anfördes besvär av Borgens byamän i Ovikens socken samt Sunne socknemän (åbor i Digernäs, Imnäs, Gärde, Torp, Stackris, Vällviken, Svedje, Hara, Orrviken, Bräcke, Fanbyn, Hegled, och Grubban). Avvittringsrättens utslag gillades och fastställdes i överklagade delar genom Högsta Domstolens utslag den 3 april 1835. Klagande Sunne socknemän hade yrkat att även därefter få begagna de inom Myssjö och Ovikens socknar belägna avradsland och fäbodelägenheter. Högsta Domstolen yttrade därom att de enligt 5§ i avvitringsstadgan den 8 december 1820 inte hade någon optionsrätt därtill.

13.9.1836. Av avvitringsrätten föreskrivna ändringar i avvitringsdelningen inom Ovikens och Myssjö socknar verkställdes år 1836 (akterna Oviken 47 och Myssjö 38). Av hemmansägare i Borgen och Backen, Lockåsen, Orrgården och Skottgården anförda besvär ogillades genom avvitringsrättens utslag den 13 september 1836.

7.12.1836. Efter ansökning medgav K.B. genom resolution den 7 december 1836 att åt Borgens och Backens skifteslag utstakades fyllnadsmark för kvarstående ägobrist. Utstakningen verkställdes år 1837 (akt Oviken 47 sid 131).

1838 Efter ansökning den 24 oktober 1836 utstakades år 1838 åt 31.3.1851. hemmanet Gisselåsen nr 1 i Ovikens socken ett ägoskifte av Fjösåsens och Västerälvens (Älvens) avradsland (nr 9) mot en ökeskatt av 7/72 mtl (akt Oviken 47 sid 133, 130). Ökeskatten fastställdes genom KB:s utslag den 31 mars 1851 nr 69.

Vid denna avvitttring gjordes följande ägotilldelningar av mark gränsande intill senare avvitttrade och skattlagda renbetesfjäll. Områdena nämnes i huvudsak i ordning från norr och mot söder och väster.

Rörön, litt Mm, erhöll ett ägoskifte om 854 tld 28 $\frac{1}{2}$ kpld av överloppsjord från Häggsåsens by; karta akt Oviken 39, beskrivning akt 47 sid 126.

Kämpdalens och Vattjoms byar, litt QR, erhöll ett ägoskifte om 2680 tld 1 $\frac{1}{2}$ kpld av avradsland huvudsakligen Gräftåbodarnas (nr 24); karta akt Oviken 45, beskrivning akt 47 sid 128.

Bugårdens och Helgebackens byar, litt G, erhöll ett ägoskifte om 1926 tld 8 $\frac{7}{8}$ kpld av avradsland huvudsakligen Bugårdsbodarnas (nr 23); karta akt 45, beskrivning akt 47 sid 125.

Elnäset och Gärde (Yttergärde), litt C, erhöll ett ägoskifte om 1219 tld 23 $\frac{1}{2}$ kpld av avradsland huvudsakligen Mustebodarnas (nr 27); karta akt 45, beskrivning akt 47 sid 125.

Västnårs by, litt Z, erhöll ett ägoskifte om 2620 tld 2 kpld av Ljåbodarnas avradsland (nr 16); karta akt 23, beskrivning akt 47 sid 92.

Botåsen, Fastgården, Gärde (Övergärde), Joxåsen, Myre (Östermyre) och Norrgården, litt D, erhöll ett ägoskifte om 7832 tld 30 kpld av avradsland huvudsakligen Stugubäcksbodarnas och Valskaftsbodarnas (nr 22); karta akterna 23 och 44, beskrivning akt 47 sid 77. Detta ägoskifte utgör numera fastigheten Valskaftet 1:1.

Arådalens kronopark, av litt Ae, motsvarande Södra Arådalens avradsland (nr 19) och del av Norra Arådalens avradsland (nr 18); karta akt 44, beskrivning akt 47 sid 130 med utredning akt 620. Areal 1083,50 hektar.

Hanabacken, litt W, erhöill ett ägoskifte om 929 tld 17 kpld av Norra Arådalens avradsland (nr 18); karta akt 44, beskrivning akt 47 sid 89.

Side (Norrside), litt J, erhöill ett ägoskifte om 999 tld 1 kpld av Norra Arådalens avradsland (nr 18); karta akt 44, beskrivning akt 47 sid 81.

Prästbordet, litt H, erhöill ett ägoskifte om 723 tld 21 kpld av Arådalens avradsland (nr 21); karta akt 22, beskrivning akt 47 sid 81.

Orrgården, litt M, erhöill ett ägoskifte om 462 tld 9 7/8 kpld av Arådalens avradsland (nr 21); karta akt 22, beskrivning akt 47 sid 127.

Skottgården, litt L, erhöill ett ägoskifte om 590 tld 24 kpld av Arådalens avradsland (nr 21); karta akt 22, beskrivning akt 47 sid 127.

Såsom gränsande mot senare nybyggen, som avvitrades och skattlades i samband med renbetesfjällen, redovisades följande områden.

Gåxåsens by, litt S, erhöill ett ägoskifte om 375 tld 8 3/4 kpld av avradsland, redovisat såsom Prästbodarna och huvudsakligen av Stugubäcksbodarnas och Valskaftsbodarnas avradsland (nr 22); karta akt 44, beskrivning akt 47 sid 87.

Dorgens och Backens byar, litt O, erhöill 2 ägoskiften om sammanlagt 5780 tld 15 kpld av avradsland huvudsakligen av

Norra Arådalen (18), Galbäcksbodarna (20), Stugubäcksbodarna och Valskaftsbodarna (22) samt Ett fjäll med dess lägenheter eller Storavrads avradsland (9.10.1667); karta akt 44, beskrivning akt 47 sid 131.

Åbbåsens by, litt P, erhöill ett ägoskifte om 2481 tld 21 kpld av Galbäcksbodarnas avradsland (nr 20); karta akt Oviken 44, beskrivning akt 47 sid 86.

Svartåsen kronopark, litt AC, erhöill ett ägoskifte om 3941 tld 4 $\frac{1}{2}$ kpld av avradslandet Myssjö Svartåsen eller Gallebodarna (nr 8); karta akt Oviken 45, beskrivning akt Myssjö 38 sid 57.

9.12.1854. Inom det sålunda avgränsade området för denna avvitttring har av överloppsjord från Häggsåsens by år 1854 avvitttrats och skattlagts det nya hemmanet Dörresådalen om 2 tld eller 1/3 mtl lappmarkshemman med en areal av 2804 tld 6,3 kpld; karta akt 39, beskrivning akt 60, K.B:s utslag om skattläggning den 9 december 1854 nr 370.

Inom samma område som förut nämnts redovisas följande efter avvitttringen återstående Kronan behållna områden, som skulle användas på sätt 10 § avvitttringsstadgan föreskrev (10 § avvitttringsstadgan: kronomarker som efter föregången avvitttring återstå) (akterna Oviken 47 sid 129 och Myssjö 38 sid 57) och vilka områden enligt Kungl. brevet den 22 december 1869 disponeras såsom kronoparker (arealer i tld och kpld). Områdena nämnes i huvudsak i ordning ~~i huvudsak~~ från norr till söder.

Häggsåsen

1655:17,3

litt Aa, av överloppsjord från Häggsåsens by; karta akt Oviken 39, beskrivning akt 60.

Norrgårdsbodarna och Vikebodarna

6422: 8 7/8

litt Tt, huvudsakligen av avradslanden Viksbodarna (nr 12), Söder Mantesåsen och Västnårbodarna (nr 15), Pullsbodarna (nr 26), Mustebodarna (nr 27), Dörresåbodarna (nr 29) och Gamla Norrgårdsbodarna (nr 30); karta akt Oviken 45, beskriv-

ning akt Oviken 47 sid 129 och utredning.

Mantalsbodarna

3487:27

litt Uu, av avradslanden Norra Landsomsbodarna, Fiskebodarna och Björnsbodarna (nr 11), Västerhallomsbodarna (nr 14) samt Söder Mantesaasen och Västnårbodarna (nr 15); karta akt Oviken 45, beskrivning akt Oviken 47 sid 121, 129.

Västerälven

3026:8

litt Oo, av avradslandet Älvelandet (nr 9); karta akt Oviken 43, 45, beskrivning akt 47 sid 130.

Arådalen

2194:28

av litt Ae, motsvarande Södra Arådalens avradsland (nr 19) och del av Norra Arådalens avradsland (nr 18); karta akt 44, beskrivning akt 47 sid 130 och utredning akt 620.

Hällebergsbodarna

387: -

litt Yy, av avradslandslandet Hällebergs småbodar (nr 3); karta akt Oviken 45, beskrivning akt Oviken 47 sid 130.

Långbodarna

487:1

litt Xx, av avradslandet Långbodarna (nr 17); karta akt Oviken 45, beskrivning akt Oviken 47 sid 130.

Svedje

600:27

litt Pp, av avradslandet Svedje och Persåslaget (nr 10); karta akt Oviken 43, beskrivning akt Myssjö 38 sid 59 och utredning.

Ångron

1926:11 $\frac{1}{2}$

litt Rr, av avradslandet Ångrobodarna (nr 5); karta akt 43, beskrivning akt Myssjö 38 sid 57.

Dalås

5181:20 $\frac{1}{2}$

litt Qq, av avradslandet Fudebodarna (nr 6); karta akt Oviken 43, beskrivning akt Myssjö 38 sid 57.

Högbo

1987:28 $\frac{1}{4}$

litt Ss, av avradslandet Högbodarna (nr 2); karta akt Oviken 43, beskrivning akt Myssjö 38 sid 57.

Nyboda

1123:14

litt Ab, av avradslandet Nybo eller Ållåsen (nr 4); karta akt Oviken 45, beskrivning akt Myssjö 38 sid 55, 57.

Svartåsen

3941:4 $\frac{1}{2}$

litt Ac, av avradslandet Myssjö Svartåsen eller Gallebodarna (nr 8); karta akt Oviken 45, beskrivning akt Myssjö 38 sid 57.

Den sammanlagda arealen av dessa såsom kronoparker disponerade områden är 32422 tld.

Angående den närmare belägenheten av förut redovisade ägoskiften, nyhemman Dörrsådalen och kronoparker, se kartbilaga 2.

- 4.1. Den i denna avvitttring ingående marken användes för ägotilldelning åt byar, hemman och torp. Den del därav som därefter återstod har sedan helt använts - förutom till det nya hemmanet Dörrsådalen - till kronoparker. Härefter återstod till Ovikens socken, inom dess antagna gränser, mark motsvarande återstående del av Arådalens avradsland (nr 21), Sannebodarna, återstående del ^{av} Galbäcksbodarnas avradsland (nr 20), i allt väsentligt hela Storavrads avradsland eller Ett fjäll med dess lägenheter (9.10.1667) med Busjöbodarna, Lövbergsbodarna, Oldbergsbodarna och Munkskallebodarna, med den återstående större delen av Stavbrännans fäbodan och med nybygget Tossåsfjäll eller Tossåsen ävensom fjällmark, huvudsakligen Tossåsfjäll och Hundshögen. Hela denna återstående trakt, inom vilken bönder hade avradsnyttningar, såsom jakt, fiske och fäbodan, och inom vilken lappar nyttjade renbete, ingick sedermera i förrättning enligt Kungl. brevet den 20 april 1841. I samband med nu ifrågavarande avvitttring upprättades av avvitttringslantmätaren L. Cedergren en den 24 januari 1837 dagtecknad "Förteckning å kronolägenheter uti Ovikens och Myssjö socknar, som komma att användas enligt 10 § i avvitttringsstadgan, jämte förslag till smörränta å desamma" och en den 19 november 1838 dagtecknad "Förteckning å Kongl. Maj:t och Kronan behållne avradslägenheter uti Ovikens fjälltrakter, som komma att användas på sätt 10§ avvitttringsstadgan föreskriver". Dessa förteckningar är inlagda bland avvitttringsrättens protokoll. De upptar samma områden, 21 stycken, och skiljer sig från varandra endast redaktionellt. Med användning enligt 10§ avvitttringsstadgan avsågs tydligen upplåtelse tills vidare av mulbete mot smörränta. De flesta av områdena var belägna inom själva avvitttringsområdet på mark, som seder-

mera enligt vad förut redovisats disponerades såsom kronoparker, och nämnes ej vidare här. En del områden var belägna utanför själva avvittringsområdet, alltså på den förut nämnda återstående trakten. Huvudsakligen ur 1837 års förteckning redovisas om dessa områden följande uppgifter.

1. Munkskallebodarna. Indelas i 4 bodpilotter varå kan sommarfödas 16 kor på varje lott. Gränsar emot Lövån och Tosås avradsland (Tossåsens nybygge eller kronotorp). Ränta 9 Rd 8 sk. banko.
2. Oldbergsbodarna. Sommarbete för 48 kor. Indelas i 3 lotter. Gränsar i väster till Lövån och i söder till Örasjöarna (Buhösten samt Övre och Yttre Kroksjön) men i övrigt omsluten av fjäll. Ränta 6 Rd 32 sk.
3. Lövbergsbodarna. Trakten inneslutes av Örasjöarna och Lövån intill hörnmärket nr 46 (på kartan akt Oviken 22, vid sjön Storavan). Indelas i 2 lotter, för 32 kor. Ränta 6 Rd 32 sk.
4. En trakt söder om förenämnda lägenhet, gränsande intill Arånäset och Södra Arådalen på östra och södra sidorna, i norr emot fjällen samt i väster efter den på kartan (akt Oviken 22) uppdragna blyertslinjen. Indelas i 1 bodlott, för 12 kor. Ränta 2 Rd. 24 sk.
5. Busjöbodarna. Gränsar i väster till Busjöarna men i övrigt omgiven av fjäll. Ehuru lägenheten är uppgiven till bete för 64 kor eller 4 bodlotter kan räntan härå i anseende till det inskränkta utrymmet ej föreslås högre än till 2 Rd. 24 sk.
6. Sannebodarna. Gränsar i öster till Arån, i väster till Busjöfjället samt i söder till Södra Arådalen. Indelas i 4 lotter. Röntan 6 Rd. 32 sk.
7. En trakt norr om Skottgårdens tilldelade fyllnadsjord,

gränsar i väster till Arån och i öster till fjället Ilkarls-
högen (Illkallshögen). Har gott bete. Skog saknas. Ränta
2 Rd.

De redovisade avgränsningarna för förut angivna 7 områden
hänför sig till kartan 1784 akt Oviken 22. När därefter
anges att hela den med de 7 områdena avsedda trakten, vari
pretentionstrakten mot Hallens socken är inbegripen, har en
areal av 60775 tld 16 $\frac{1}{2}$ kpld, är därmed tydligen avsett hela
det på kartan 1784 akt Oviken 22 upptagna området med undan-
tag av de mindre delar, som slutligt disponerats vid den då
nyligen avslutade avvitrningen, och således jämväl de i kar-
tans område och i den därtill hörande beskrivningens areal
ingående fjällområdena, huvudsakligen Hundshögen med Stor-
fjället samt Busjöfjället med Höstanstöten.

20. Stavbrännan. Gränsar mot Bergs socken, Borgens och
Backens fyllnadsmärk samt Galå (Galbäcksbodarnas) avradsland.
Areal 1477 tld 1 kpld duglig mark.
Indelas i 2 bodlotter. Ränta 2 Rd. 32 sk.

Den i dessa förteckningar av åren 1837 och 1838 redovisade
indelningen i fäbodetrakter var tydligen en sådan indelning
i ordentliga fäbodelotter enligt Kungl. brevet den 26 mars
1831, som avvitrningsrätten avsåg med det i dess utslag den
10 oktober 1831 intagna yttrandet över hemmansägares ansök-
ningar om fäbodelägenheter för sina hemman.

Här erinras om att jämlikt avvitrningsförfattningarna den
tidigare rätten till avradsland och avradsnyttningar upphörde
då nyttjarnas hemman undergått fullbordad avvitrning och att
den tidigare nyttjade marken då återgick till Kronans omedel-
bara disposition.

- 4.2. Följande upplåtelser av K.B. med stöd av 10 § i 1820 års
avvitrningsstadga och Kungl. brevet den 26 mars 1831 (om
fäbodelägenheter i fjälltrakter för hemmansägares begagnande)
avseende de förut nämnda 8 områdena har utrönts. *Upplåtelse*
har med årtal utmärkts på kartbilaga 1.

- 12.7.1837. 1 och 2. Utslag 12.7.1837 nr 141. Munkskallebodarna, gränsande emot Lövån och Tosås avradsland (Tossåsens nybygge eller kronotorp), och Oldbergsbodarna, gränsande i väster till Lövån och i söder till Örasjöarna, åt Tossåsens kronotorpare i Ovikens socken att under 15 års tid begagnas till mulbete och slåttnyttningar mot en jämkad och fastställd årlig ränta av 1 lispund smör för Munkskallebodarna och 15 marker smör för Oldbergsbodarna, som bör utgå efter markgång.
- 13.5.1837. 3. Utslag 13.5.1837 nr 118. Lövbergsbodarna, eller trakten omkring Örasjöarna och Lövån intillmärket nr 46, åt bönder i Fanbyn och Digernäs i Sunne socken att under 15 år begagnas till mulbete mot en årlig ränta av 1 lispund smör.
- 2.3.1837. 5. Utslag 2.3.1837 nr 48. Bosjöbodarna, gränsande i väster till Bosjöarna men i övrigt omgivna av fjäll, åt Kinderåsens byamän i Ovikens socken att under 15 års tid begagnas till mulbete mot en årlig ränta av $\frac{1}{2}$ lispund smör.
- 23.8.1837. 6 och 7. Utslag 23.8.1837 nr 192. Sannebodarna, gränsande i öster till Arån i väster till Busjöfjället och i söder till Södra Arådalen, tillika med en trakt norr om Skottgårdens tilldelade fyllnadsjord, gränsande i väster till Arån och i öster till fjället Ilkarlshögen, åt bönder i Ålsta, Månsta och Grönviken i Näs socken samt Kårgärde, Sanne, Gärde, Salom, Hov och Östnär i Hackås socken att under 20 års^{tid} begagnas till mulbete mot en årlig ränta av 1 lispund smör, varav på bönderna i Näs socken $\frac{1}{3}$ och på bönderna i Hackås socken $\frac{2}{3}$.
- 10.11.1837. 20. Utslag 10.11.1837 nr 201. En trakt av Stavbrännans avradsland, innehållande en areal av 1477 tld 1 kpld, åt fyra bönder i Bleka, Rise, Ångsta och Byn i Lockne socken att under 15 år begagnas såsom fäbodan mot en årlig ränta av $\frac{3}{4}$ lispund smör.

4.3. Kronolägenheter utslutande ur jordeboken efter fullbordad avvittring.

Sedan denna avvittring i Ovikens och Myssjö socknar fullbordats genom avvittringsrättens utslag 13.9.1836, blev en del avrads-lägenheter - redan vid 1666 års avradsrannsaking nämnda fäbode-trakter - i Ovikens och Myssjö socknar, såsom genom avvittringen utskiftade till fyllnadsjord för svaga hemman eller på annat sätt disponerade, med räntans upphörande utslutna ur jordeboken genom K.B:s utslag 11.3.1837. Bilaga 48.

Genom utslag 10.2.1843 lät Kammarkollegiet härvid bero.

Sedan förrättning för avgränsning och skattnäggning av renbetes-fjäll börjats, gjordes 1848 ansökning att de gamla avradsröntorna skulle upphöra för avradsland som under avvittringen antingen bli-vit använda till bildande av nya hemman eller till ersättning åt gamla hemman för befunnen ägobrist eller ock åsatta smörräntor och utarrenderade på vissa år.

I K.B:s med anledning härav 8.9.1851 meddelade utslag redovisades 50 under olika nr upptagna och såsom kronoavradsland betecknade kronolägenheter, varav 38 befanns ha använts på något av de sätt som förut nämnts och därför med räntans upphörande uteslöts ur jordeboken, medan återstående 12 (1, 2 och 3 fäbodan i västra Arå-dalen (Oviken 21), 6 Ett fjäll med dess lägenheter, 9 Oldbergs-bodarna, 13 Busjöbodarna, 31 Rövarsjön med landet däromkring, 32, 33, 34 och 35 Sannebodarna och 45 Österlekardalen) endast enligt förslag som ännu ej prövats skulle bilda tre nybyggen (Tossåsen, Lövdalen och Galberget) eller betesmarker för lapparnas renar (Tåssåsfjäll och Hundshögsfjäll), varför röntorna av dessa senare kronoavradsland skulle utgå intill dess att sådan prövning skett.

Bilaga 49.

Genom utslag 19.8.1852 lät Kammarkollegiet härvid bero.

Valfrid Larsson

Renbetesstrakter, kronoavradsland, kronoallmänningar, kronofisken, krononybyggen och fäbodetrakter samt avvitrting och skattläggning i samband därmed inom Undersåkers, Mörsils, Hallens, Marby, Norderöns, Ovikens och Myssjö socknar i Jämtlands län.

Del V

Avvittring och skattläggning av renbetesfjäll och krononybyggen med tillämpning av Kungl. brevet den 20 april 1841. Kompletterande avvitrting och skattläggning av Ottsjö by. Kronoöverloppsmarker. I renbetesfjäll ej ingående till hemman hörande fisken.

1. Förrättningar år 1848 med förslag till avvitrting och skattläggning av renbetesfjäll och krononybyggen.
2. K.B:s prövning av 1848 års förrättningar och däröver anförda besvär.
3. Sammanställningar av uppgifter om avvitrting, skattläggning och ägotilldelningar för renbetesfjällerna, kronoöverloppsmarkerna (kronoparkerna) och krononybyggena.
4. Räntors uteslutande ur jordeboken efter fullbordad avvitrting och skattläggning.
5. I renbetesfjäll ej ingående till hemman hörande fisken.
6. Kommentarer till avgränsningen och skattläggningen av renbetesfjällerna.

Kartbilagor 1 och 2.

1. Förrättningar år 1848 med förslag till avvitrting och skattläggning av renbetesfjäll och krononybyggen.

Den 20 juni 1848 förordnade avvitrtingsstyresmannen J. A. Albin avvitrtingslantmätarna C. Forsell och L.T. Jacobsson att verkställa avvitrtingen inom de oavvittrade fjälltrakterna i Åre, Undersåkers och Hallens socknar och att i samband därmed bl.a. avfatta och på sätt Kungl. brevet den 20 april 1841 stadgade skattlägga och avrösa varje

renbetestrakt inom Undersåkers fjällmark mellan Åre sockengräns och Härjedalsskillnaden samt avrösa och skattlägga renbetestrakterna inom de i Hallens socken belägna Oviksfjällen, vilka senare fjäll var avfattade. Samtidigt förordnades avvitringslantmätaren H.F. Behm att handlägga motsvarande ärenden i Ovikens socken. Avvittringsförslaget för de renbetestrakter som låg på ömse sidor om gränsen mellan Hallens och Ovikens socknar borde avslutas gemensamt.

Av avvitringslantmätaren H.F. Behm föreligger en år 1848 upprättad karta med beskrivningar (utan protokoll) över Galbergets, Lövdalens och Tossåsens nybyggen samt Hundshögs, Bosjö och Tossås fjälltrakter i Ovikens socken (akt Oviken 52). Det på denna karta upptagna området sträcker sig åt norr till den på generalstabskartan utmärkta gränsen mellan Ovikens och Hallens socknar. Övriga uppgifter rörande dessa förrättningar finns i arkivakterna Undersåker 41 (handlingar) samt 40 och 42 (kartor). Sammanträden rörande förrättningen avseende Undersåkers och Hallens socknar hölls den 18 juli, 24 juli och 4 september 1848, då förrättningen avslutades med besvärshänvisning till K.B.

1.1. Uppgifter från dessa förrättningar om de därvid avgränsade och skattlagda renbetesfjällen.

Bunner eller Täverdals fjäll.

Bilaga E till protokollet 24.7.1848: (Uppgifter av lappar) "Skillnader på skattefjäll inom Åre socken". Bunner fjäll; med Handölsdalen i öster mot Undersåkers fjäll eller Fjellstens söners, gränser i Hjerpån; i söder mot Härjedalen; i väster mot Snasahögen; i norr mot Handöls och Bunnervikens skatteskog, "där som förbehålles få skog nedom

buret i Handölsdalen". Denna trakt bebos av Nils Olofsson och änkan Marja Olofsdotter samt somliga tider av Anders Thomasson.

§ 11 protokollet 4.9.1848. Förrättningsmännen har bestämt gränserna på följande sätt. I söder mot Härjedalen från röset vid Ljungrisån till Skarvdöret, därifrån mot Norge till Enbågens nybygge följande nybyggets gräns till och utmed Handöls och Bunnervikens skatteskogar till Hjerpån samt vidare utmed densamma och i rät sträckning tillbaka till röset vid Ljungrisån.

Förslag till skattläggning 1848 (akt Undersåker 41 sid 41). Areal 155081 tld 20,4 kpld. Skog finns endast utmed Ena älv och i Handölsdalen och förekommer på dessa ställen så sparsamt att den är otillräcklig även för fjällmännens inskränkta behov. Då fjället på tre sidor mötes av vidsträckta och ofruktbara fjäll och på den fjärde sidan (i norr) begränsas av redan avvitrade och skattlagda hemman, har förrättningsmännen icke kunnat avhjälpa ett för fjällmännens existens så nödvändigt behov. Renarnas antal uppges till omkring 3000, för vilka betet anses tillräckligt. Hushållens antal är 4 och folkmängden 17 personer. Såsom årlig ränta föreslås 2 lispund smör.

För fiskevatten belägna inom och intill Bunner eller Täverdals fjäll föreslogs en fiskeränta av 24 skillingar banko (sid 51).

Tranris och Hittings fjäll.

Protokollet 24.7.1848, § 4. K.B:s utslag angående införsel för fjällmännen Anders Fjellsten och Nils Fjellsten företeddes.

Bilaga E till Protokollet 24.7.1848: (Uppgifter av lappar)

Gränsar i öster till Lundöret, i söder mot Härjedalen, i väster till Grötmjölhögen, i norr på norra sidan Rekdalen och Ollfjället (Ottfjället!) stötande mot Vallbo nybygge. Innehaves av Anders Fjellsten och Nils Fjellsten yngres änka.

§ 11 protokollet 4.9.1848. Förrättningsmännen har bestämt gränserna på följande sätt. I söder till Lundörret, utmed Härjedalens rågång till märket vid Ljungrisån, därifrån i nordlig riktning till Hjerpån följande densamma tills Bunnervikens och Duveds fäbodskogar (i Åre socken) möter, därifrån i östlig sträckning utmed Rengåsens (Renåsens) avradsland (i Åre socken) och Kösjö nybygge (Skårsdalens nybygge) över Ottfjället till dess östra gräns följande densamma utmed Vålådalens kronotorp och Vallbo nybygge till Nulltjärn och därifrån i sydlig sträckning utmed detsamma och Anarisets skattefjäll till Lundöret.

Förslag till skattnöggning 1848 (akt Undersåker 41 sid 45). Areal 105262 tld 10 kpld. Skog är att tillgå på Hjulåsen samt omkring Vålån och Lundörrensån och anses tillräcklig för fjällmännens behov. Betet är gott och tillräckligt alla tider på året. Renarnas antal uppges vara omkring 3000. Hushållens antal är 3 och folkmängden 13 personer. Såsom årlig ränta föreslås 1 $\frac{1}{2}$ lispund smör.

För fiskevatten inom och intill Tranris och Hittings fjäll föreslogs en fiskeränta av 20 skillingar banko (sid 51).

Kommentar.

Detta sålunda avgränsade Tranris och Hittings fjäll bör ha motsvarat Tranris och Hittings fjäll, västra delen, enligt K.B:s utslag 21.5.1819 om införsel i västra delen av Tranris och Hittings fjäll för Nils Fjellsten (del III under 12.2. samt bilagor 33:1 och 33:2).

Anarissets fjäll.

Bilaga E till protokollet 24.7.1848: (Uppgifter av lappar) Anaris och Håttö fjäll gränsar i väster till Lundöret, i söder mot Härjedalen, i öster mot Hallfjället (sedermera Sällsjö fjäll), "i norr till skogbandet å norra sida, till Furuberget" (beläget söder om sjön Hottöjen inom det tidigare kronoavradsländet Håtteland eller Håttö) och där väster till Fångåmons nybygges ägor. Innehaves av Anna Margreta Nilsson och Jon Torkilsson.

§ 11 protokollet 4.9.1848. Förrättningsmännen har bestämt gränserna på följande sätt. Anarissets skattefjäll går från landskapsskillnadsröset i Lundörsdalen mot Tranris och Hittings fjäll till Vallbo, följande sedan Vallbos och Fångåmons ägor till Rullans utlopp i Östra Fångvattnet, varifrån fjället följer nämnda sjös strand till den linje, som numera utgör södra gränsen för Hottö avradsländ, gående rågången utmed denna linje till röset vid Slitingarna, vidare till Bredsjön och ytterligare utmed dess södra strand till Blankåns utlopp, varifrån Blankån, Dörsjön och det först omnämnda röset i Lundöret utgör gränsen mot Tossåsfjället.

Förslag till skattnämnings 1848 (akt Undersåker 41 sid 42 och 47).

Areal (i tunnland och kappland)

Inom Undersåkers socken:

De under fjället fordom lydande betesmarker	16284:21,7
Av Åmens och Hottö avradsländ nu tillagt fjället (varav av Åmens avradsländ 137:6 och av Hottö avradsländ 11481:16)	11618:22

Inom Hallens sockne: Fjällets gamla betesmarker	15323:19,3
---	------------

Summa	43226:31
-------	----------

Skog finnes till husbehov vid Grönklumpen, på Hottö avradsland samt vid gränsen mot Fångåmons och Vallbo nybyggen. Renarnas ^{antal} uppges till omkring 2000, för vilka betet anses tillräckligt. Hushållens antal är 2 och folkmängden 12 personer. Såsom årlig ränta föreslås 1 lispund smör.

För fiskevatten inom och intill Anarisets fjäll föreslogs en fiskeränta av 26 skillingar banko, varav för Blanktjärn, Svettingen (Smalingen), Bredsjön och Anasjön (eller delar därav) 17 skillingar banko samt för $\frac{1}{2}$ Dörsjön, $\frac{1}{10}$ av Hanåsjön (Hornasjön) och Långtjärnarna 9 skillingar banko (sid 52 och 49).

Kommentarer.

Den angivna delen av Åmens och Håttö kronoavradsland, 11618 tld 22 kpld, inrymde enligt vad som redovisats i del III under 12.3.1. med bilagor 34:1 och 34:2 det i 1777 års jordebok och senare i 1825 års jordebok för Undersåkers socken under Lappränta redovisade Håttöfjäll. Återstoden av det sålunda avgränsade Anarisets fjäll, 31608 tld 9 kpld, jämte nämnda i jordeböckerna redovisade Håttöfjäll bör, såsom angivits i del III under 12.3.3. med bilagor 35:1 och 35:2, ha motsvarat Tranris och Hittings fjäll, östra delen, enligt K.B:s utslag 21.5.1819 om införsel i östra delen av Tranris och Hittings fjäll för Torkel Jonsson.

Sällsjö fjäll.

Bilaga E till protokollet 24.7.1848: (Uppgifter av lappar) Hallfjället gränsar i öster mot Drommen, i söder mot Hosjön, i väster mot Gestvalen och i norr mot Håckersjön. Sökande därtill är Anders Thomasson och Jonas Torkilsson. (Fjällmännen Anders Thomasson och Jonas Torkilsson ansökte

17.4.1847 hos K.B. att mot ränta få begagna renbete i och omkring Järvdalen, K.B:s ärende 80/1847. K.B:s utslag 16.10.1857 nr 120, se bilaga 18:1 till yttrandet den 15 augusti 1975 om inrymningar i renbetesfjällen.)

§ 11 protokollet 4.9.1848. Förrättningsmännen har bestämt gränserna på följande sätt. Sällsjö skattefjäll begränsas av Håckrens avradsland, Sällsjö och Hållbackens samt åtskilliga byars fyllnadsjordar inom Mattmars och Hallens socknar, vattendraget från och genom Hosjön, Hanåsjön (Hornasjön) och Bredsjön. Från sistnämnda sjö går rågången rät till ett röse vid Slitingarna, där Hottö avradsland möter och utgör gränsen mot skattefjället till och utmed Gestvalen där Håckrens avradsland åter vidtager.

Förslag till skattläggning 1848 (akt Undersåker 41 sid 43 och 48).

Areal 28689 tld 2 kpld. Sällsjö skattefjäll, vars område helt och hållet är beläget inom Hallens socken, begagnas som vinterbete under Anariset (Anarisets fjäll). Det finns inte antecknat i jordeboken. Förrättningsmännen, som insett att vidsträckta betesområden är ett bland villkoren för lappallmogens existens, har vid undersökningen på marken föreslagit, att de inom detta fjäll belägna fäbodelaheterna Hosjöbodarna och Skåltjärnvallen (protokollet 4.9.1848) skulle åter tillfalla fjället, varför dessa trakter inräknats i den upptagna arealen.

Vinterbetet är ymnigt, särdeles omkring Acksjöarna. Skogstillgången är knapp men tillräcklig för fjällmännens inskränkta behov. Såsom årlig ränta föreslås $\frac{1}{2}$ lispund smör.

För fiskevatten inom intill Sällsjö fjäll föreslogs en fiskeränta av 36 skillingar banko, varav för Stora och Lilla Acksjöarna, Slitingarna och $\frac{1}{2}$ Bredsjön 20 skillingar samt för Kolatjärn, $\frac{1}{2}$ Hosjön, Aldertjärn och $\frac{2}{5}$ av Anåsjön

(Hornasjön) 16 skillingar banko (sid 52 och 50).

Hundshögsfjäll.

Bilaga E till protokollet 24.7.1848: (Uppgifter av lappar) Gränsar i öster till Valskaftet, i söder till Gråsjöfjället, i väster mot Annariset och i norr mot Hosjö (Hosjön), inne-
haves av Nils Fjellsten genom ackord med Nils Torkilsson Odén.

Hundshögsfjäll och Tossåsfjäll.

§ 11 protokollet 4.9.1848. Förrättningsmännen har bestämt gränserna på följande sätt.

Hundshögsfjäll begränsas inom Hallens socken av Lövån, Hanåsjön (Hornasjön), Hokroken (Krokavan), Hosjön och vattendraget till Högläkardalen, där åtskilliga fyllnadsjordar angränsar till Marby socken möter, varifrån fjället följer Marby sockengräns till Ovikens sockenskillnad.

Tossåsfjäll begränsas inom Hallens socken av Lövån och den del av Hanasjön (Hornasjön), som är belägen mellan Lövåns och Blankåns utlopp, Blankån till Dörsjön, varifrån rågången mot Anarisets skattefjäll går rät till landskapsröset i Lundörsdalen.

Ägobeskrivningar.

C.	Tossås skattefjäll innehåller inom Hallens socken	11549 tld 16 kpld
D.	Hundshögs skattefjäll innehåller inom d:o (akt Undersåker 41 sid 46)	40414 " 24 "
CD.	Hundshögs-, Bosjö- och Tossås fjälltrakter inom Ovikens socken (akt Oviken 52 sid 2)	67640 " 16,8 "
Summa		119604 tld 24,8 kpld

Förslag till skattnödgning 1848 (akt Undersåker 41 sid 43 och 48).

Tossås och Hundshögs skattefjäll gränsar till Anarisets och Sällsjö skattefjäll, åtskilliga fyllnadsjordar inom Hallens, Marby och Ovikens socknar, nybyggena Lövdalen och Tossåsen samt Bergs socken och Storsjö kapellag i Härjedalen.

Dessa skattefjäll, som i anseende till den ringa skogstillgången, huvudsakligen belägen vid sjön Grucken intill nybygget Lövdalen, icke utan någons lidande kan genom bestämda rågångar åtskiljas, innehaves av Anders Thomasson, Thomas Nilsson och hans syster Lisbet Nilsson samt Nils Torkelsson, vilka hittills erlagt den fjällen i jordeboken påförda räntan 32 skillingar banko.

Betesmarkerna inom dessa skattefjäll har vid föregående avvittningar inom Ovikens socken blivit så inskränkta, att föga annat återstår än kala fjällmassorna, vadan förrättningsmännen, inseende nödvändigheten för lapparna att för sina renhjordar erhålla gräsbete, föreslår att fäbodelägenheterna Sanne-, Bosjö-, Åldbergs-, Gläms- och Svanabodarna (Svanasjöbodarna) samt Prästlökardalen såsom varande inom dessa skattefjäll belägna måtte med dem återförenas, varför nämnda uppräknade fäbodelägenheter inräknats i arealen.

Inom Hallens socken	Tossåsfjället	11549:16	
"	"	"	Hundshögsfjället 40414:24
			51964: 8
Inom Ovikens socken	Båda skattefjällen		67640:16,8
	Summa för båda skattefjällen		119604:24,8
			(tld och kpld)

Hushållens antal är 4 men om folkmängden kunde inga tillförlitliga uppgifter erhållas. Renarnas antal uppges till omkring 4000, för vilka betet så vinter som sommar anses tillräckligt. Såsom årliga smörräntor föreslås

av Hundshögsfjället med Bosjöfjället	2 lispund
av Tossåsfjället	1 lispund
Tillsammans	3 lispund

För fiskevatten inom och intill Hundshögs och Tossås fjäll föreslogs en fiskeränta av 1 riksdaler 42 skillingar banko, varav för $\frac{1}{2}$ Blanktjärn, Finntjärnarna, Gråsjön och Björnsjön 11 skillingar banko och för övriga nämnda fiskevatten, bl.a. Kroktjärn, Höstansjöarna, Spjuttjärn, Glän, Visjön och Dörsjöarna, 1 riksdaler 31 skillingar banko (sid 53 och 50).

Fjällmän utan trakter.

Bilaga E till protokollet 24.7.1848: (Uppgifter av lappar) Såsom fjällmän utan (renbetes)trakter uppges Nils Torkilsson, Lars Jonsson, Per Larsson, Thomas Fjellsten, Torkil Fjellberg, Nils Jonasson, änkan Margrita Andersdotter och hennes barn, "med flera".

Gränserna för de sålunda avgränsade renbetesfjällen har utmärkts på kartbilaga 2.

1.2. Förslag till avvitrering och skattläggning av krononybyggen.

Skårsdalen, $\frac{3}{4}$ tld eller $\frac{1}{8}$ mtl lappmarkshemman.

Areal 6116 tld 18 kpld.

Vålådalen, $\frac{3}{4}$ tld eller $\frac{1}{8}$ mtl lappmarkshemman.

Areal 11693 tld 7 kpld.

Vallbo, $1\frac{1}{2}$ tld eller $\frac{1}{4}$ mtl lappmarkshemman.

Areal 13582 tld 8 kpld.

(Beskrivningar akt Undersåker 41 sid 36-39.)

Lövdalen, $1\frac{1}{2}$ tld eller $\frac{1}{4}$ mtl lappmarkshemman.

Areal 13284 tld 15,3 kpld.

Galberget, 3/4 tld eller 1/8 mtl lappmarkshemman.

Areal 6025 tld 6,5 kpld.

Tossåsen, 2 tld eller 1/3 mtl lappmarkshemman.

Areal 21825 tld 26,9 kpld.

(Beskrivningar akt Oviken 52.)

Till grund för skattningsförslagen lades uppskattade fodertillgångar och det antal kreatur som bedömdes kunna vinterfödas. I Kungl. brevet 20 april 1841 stadgade grunder återopades, alltså tydligen Kungl. brevet samma dag angående grunderna för avvitrningen i Hede pastorat. I samband med redovisningen av fodertillgångarna för Tossåsens krononybygge nämndes att "här användes betydligt renmossa till kreaturens underhåll" (akt Oviken 52 sid 7). För krononybyggerna Skårsdalen, Vålådalen, Vallbo och Tossåsen förelåg tidigare tillstånd (del IV under 1.1. och bilagor 42, 45:2 och 45:4; del II under B 19. och bilagor 19:4 och 19:5). För Lövdalens krononybygge redovisas i beskrivning 1848 nybyggarna Lars Staffansson och Lars Pålsson; för Galbergets krononybygge redovisas i samma beskrivning nybyggaren Carl Christensson Lindbom (akt Oviken 52 sid 12). (K.B:s ärende 77/1845: ansökning av Lars Pålsson, Lars Stefansson och Carl Christensson Lindbom att som nybyggare få nedsätta sig vid älven Lövan och Galberget.)

Gränserna för dessa sex nybyggen har utmärkts på kartbilaga 2.

1.3. Ansökningar om disposition av mark och förrättningsmännens utlåtande med anledning därav.

Vid förrättningen avseende Undersåkers, Hallens och Ovikens socknar (akt Undersåker 41) förelåg bl.a. följande ansökningar:

Av löjtnanten C.A. Sparrman, för intressenterna i Lundörrens och Herrångsskalets koppargruvor, att erhålla mark för skogs-

fång och kolning till Herrångsskalets gruva, att erhålla nybygge av Vålådalens avradslands för nybygget Vallbo inte erforderliga mark och av därintill liggande fjällmarker, att erhålla nybygge på Rulldalens, Åmens och Håttö avradsland och i övrigt att alla då ännu odisponerade fjällmarker måtte tilldelas Herrångsskalets gruva för kolfång och skog till verkets behov.

(I samband härmed omnämnes i dessa eller senare handlingar K.B:s utslag 9.1.1838, angående tillstånd att, med förbehåll av andras därunder beroende rätt, begagna Vålådalens avradsland samt skogstrakterna omkring Ottsjö by mot Åre sockengräns i väster och vattendraget Fångan (Fångån) österut mot sjön Åmen ävensom andra därintill belägna odisponerade lägenheter, och K.B:s utslag 17.1.1846 och Kammarkollegiets utslag 24.8.1848, angående företrädesrätt till nybygge på Åmens avradsland.)

Av Per Olofsson i Uppland att få anlägga nybygge i Rulldalen.

Av Olof Olofsson i Ångsta och fanjunkaren C.A. Åhrberg att få anlägga nybygge på Håckrens avradsland med därintill liggande Rulldalen (K.B:s ärende 65/1847).

Av vice pastor J. Gerdlund såsom beställshavare och hemmansägare i Nyland att mot ökeskatt erhålla Håttö avradsland.

Av Johan Lang om nybygge i Hosjöbodarna samt av Mårdsunds byamän att för framtiden bli bibehållna vid mulbetesnyttningar därstädes.

Vad angår dessa och andra ansökningar om disposition av mark avgav förrättningsmännen 4.9.1848 utlåtande av innehåll bl.a,

att Åmens, Håttö och Håckrens avradsland inte var lämpliga för anläggning av nybyggen,

att Åmens och Håttö avradsland, med undantag av 11618 tld 22 kpld som ingått i Anarisets fjäll, samt Håckrens avradsland borde framgent eller tills vidare vara disponibla för Kungl. Maj:t och Kronan,

att någon trakt vid Hosjöbodarna inte var lämplig för anläggning av nybygge,

att fäbodelägenheterna Hosjöbodarna, Prästlåkardalen, Skåltjärnvallen, samt Glens- och Svanasjöbodarna var erforderliga för renbetesfjällen och därför enligt förslagen tilldelats renbetesfjäll,

att vad angick fäbodelägenheterna Hosjöbodarna och Prästlåkardalen det fick bero på överenskommelse mellan fjällmän och fäbodelägenheternas dåvarande innehavare, huruvida de förra ville, under den tid av året då de icke begagnade renbetet därstädes, mot skälig ersättning upplåta lägenheterna till de senares begagnande,

att sedan Vålådalens krononybygge avgränsats den återstående delen av det för Lundörrens och Herrångsskalets koppargruvor pretenderade området var för lapparna outhärlig såsom varande det enda ställe inom deras skattefjäll (Tranris och Hittings fjäll) där skog fanns, varför trakten föreslagits att ingå i renbetesfjäll, samt

att på grund av vad sålunda föreslagits och anförts de för nämnda koppargruvor gjorda ansökningarna ej heller i övrigt föranledde någon förrättningsmännens åtgärd.

1.4. Förslag angående kompletterande avvittring och skatteläggning av Ottsjö by.

Förordnandet den 20 juni 1848 för avvittringslantmätarna C. Forsell och L.T. Jacobsson avsåg bl.a. även uppdraget att avrösa och beskriva Ottsjö bys överloppsmark (se del IV under 1. och bilaga 40). I denna fråga yttrade förrättningsmännen i utlåtandet 4.9.1848 bl.a. följande.

Överloppsmarkens skiljande från skatteägorna kunde inte

ske med mindre än att flera skiften utdelades och större ägoblandning uppkom än skiftes- och avvitringsförfattningar tillät, varför förrättningsmännen, utan att verkställa det anbefallda avrösandet av överloppsmarken och med fästet avseende på Ottsjö bys framtida bestånd och bekvämlighet vid ägornas behöriga hävdande, hemställde om inte överloppsmarken kunde allt framgent upplåtas åt Ottsjö byamän mot lappmarkshemmansskatt eller mot erläggande av den vanliga smörräntan.

Såsom förut omnämnts avslutades denna förrättning 4.9.1848 med besvärshänvisning till K.B.

- 1.5. Den 26 juli - 13 augusti 1853 verkställde efter vederbörligt förordnande och med biträde av gode män avvitringslantmätaren C.M. Hallqvist förrättning rörande Håttö och Åmens kronoavradsland för bestämmande av rågången mellan dem och för prövning av flera väckta anspråk på nybyggesanläggning. I protokollet är antecknade såsom närvarande hemmans- och boställsinnehavare i Nyland, Rista och Romo i Undersåkers socken, innehavare av Håttö avradsland, och löjtnant Sparrman. I utlåtande 30.7.1853 yttrade förrättningsmännen bl.a, att Håttö och Åmens avradsland var odugliga för nybyggesanläggning, samt föreslog en smörränta av 2 lispund för begagnandet av mulbetet på Håttö avradsland och en smörränta av 10 skålpund för begagnandet av mulbetet på Åmens avradsland. Förrättningen avslutades den 13.8.1853 med besvärshänvisning till K.B. (akt Undersåker 41).
- 1.6. Utdrag ur protokollet rörande 1848 års förrättning. Härefter följer ett utdrag ur protokollet till förrättningen 18.7-4.9.1848 rörande Åre, Undersåkers, Hallens och Ovikens socknar (akt Undersåker 41), avseende i huvudsak de av lappar i bilagan litt E till protokollet lämnade uppgifterna, förrättningsmännens utlåtande 4.9.1848 och förrättningsmännens beskrivning över gränserna kring de avgränsade renbetesfjällen.

Förrättningar jämlikt Kungl. brefvet den 20 april 1841
angående bestämmande av säkra gränser för lappallmogens i
Jämtlands län renbetestrakter.

Åre, Undersåkers, Hallens och Ovikens socknar. År 1848.

Ur akt Undersåker 41.

— — — — —

Protokollet den 24 juli 1848.

— — — — —

§ 4.

Krono Länsman företedde Konungens Befallningshafvandes
Utslag, hwarigenom fjellmännen Anders och Nils Fjellsten lem-
nades införsel uti Tranris och Hittingsfjell. Äfwen öfwerlämnas-
des ett af Fjellallmo: underskrifvet anförande hwaruti de för
hwarje skattefjell upgafvo sina af ålder nyttjade och äfwen
nu pretenderade renbetesområden (se bilaga Litt E).

Litt E.

Till Wederbörande Myndigheter med Afvittringssammanträde
med Nybyggare och Fjellmän uti Ottsjö by måndagen den 24 Juli.

Annaris och Hättöfjell.

Gränisar i Wäster till Lundöret, i Söder mot Härjeådahlen,
i öster mot Hallfjellet, i Norr till Skogbandet & Norra Sida,
till Furubärgen och der väster till Fångåmons Nybygges Egor.
Innehafves af Anna Margreta Nils dotter och Jon Torkil son

Tranris och Hittings Fjell.

Gränisar, i Öster till Lundöret, i Söder mot Härjeådahlen,
i Wäster till Grötmjölhögen, i Norr på Norra sidan Rekdahlen;
och Ollfjellet, Stötande mot Walbo Nybygge Innehafves af
Anders Fjellsten och Nils Fjellsten yngres Enka.

Hunshögfjellet.

Gränsar i Öster Walskaftet, i Söder till Gråsjö Fjellet,
i Väster, mot Anna Riset i Norr mot Hosjö,
vidare Innehafves detta Fjell, af Nils Fjellsten G: akord
med Nils Torkilson Odén.

Hallfjellet

Gränsar i Öster, Öster mot Drommen, i Söder mot Hosjön
i Väster mot Gästvalen, i Norr mot Håcker sjön. Sökander der
till äro, Anders Thomas son och Jonas Torkil son. Fullmäktig.
Lars Jonas son

Fjellmän, utan tracter.

Nils Torkil son Lars Jons son, Pehr Lars son, Thomas Fjell-
sten, Torkil Fjellsten, Torkil Fjellbärg; Nils Jonas son; En-
kan Margrita Anders dotter; och dess Barn, med flära;

Befallandes uti Största ödmjukhet att väderbörandes för-
rättningsmän Sorgfälligt tillsär det oss tillåtes få Så mycket
att vi är besutn för våra Rehn Jordar, Samt till räcklig Skog
till Bransle. alt i öfverensstämmande med Kongl Maj:ts Nådiga
bref af den 20:de April 1841.

Ottsjö som ofvan.

Anna Margreta (bom) Nils Dotter Jon (bom) Torkil son

Anna Ris och Håttö Fiel

Anders Fielsten Nils Fielstens Enka Brita Jonas Dotter
genom Lars Jons son och Tomas Fielsten från tranris fiel och
Hittings,

Lissa Nils Dotter för Nils Torkil son Huns hög fiel

Anders Tomas son och Jonas Torkil son Genom Lars Jons
son för halfiellet

Skillnader på Skattefjell Innom Åhre Socken,
Bunner Fjell; med Handöhlisdahlen i Öster mot Undersåker

Fjell; eller Fjellstens Söners, Gränser Hjerpån; i Söder mot Härjeådahlen, i Väster mot Snasahögen; i Norr mot Handöhls, och Bunnervikens, Skatteskog; der Som förbehålles, få Skog närumburet uti Handöhls dahlen; Denna tract bebos af Nils Olofs son, och Enkan Marja Olofs dotter; Samt Somliga tider af Anders Thomas son,

Den 4:de September sammanträdde, efter upläste kungörelser i Hallens, Undersåkers & Åhre Kyrkor samt Handöhls Capell, de i föregående protocollen antecknade interessenter, med undantag af Löjtnant Köhl och Thoris Olofsson från Hallen, med Landtmätare och Godemän, hvarvid förekom:

§ 10.

Efter å marken anställde besigtningar, mätningar och utstakningar, i anledning af inkomne ansökningar om nybygges anläggningar m.m. få förrättningsmannen efter moget öfvervägande afgifva följande

Utlåtanden:

2:o Vid undersökning huruvida af åtskillige personer sökt nybyggesrättighet å Hottö — och Åmens afraðsland, dem, enligt hos KonungensBefallningshafvande gjorde, till afvittringslandtmätarne remitterade ansökningar, kunna beviljas, ha förrättningsmännen funnit: Att den obetydliga slåttertillgången icke ens upgående till det i Kongl. Brevvet den 20 april 1841 föreskrifne belopp för 1/8 mtl, finnes så spridd på ett område af 33,566 Tunneland, att bergningskostnaden skulle upväga födrets värde: Att der de hufvudsakliga slåtterlägenheterne finnas, Skogstillgång för nybyggets behof saknas, hvadan Nyhemmanet, för att icke lida brist på timmer, stängselvirke och vedbrand, måste anläggas vid Hottö eller Åmsjöarne, belägne 13 à 18 tusen alnar från ofvannämnde lägenheter: Att tvänne höga fjell genom denna omständighet komme att skilja de användbara delarna af nybyggets område i 2:ne delar, hvilket, der vägar saknas utgör ett väsentligt hinder för nybygget förkofran; samt sluteligen: Att någon sädesproduction icke wore att på räkna, af

orsak, att den trakt, hvarest bohlstaden skulle förläggas, sluttar mot norr, hvilket i förening med dess närhet med fjellen alltid skulle blottställa sådet för frost skada.

I anledning af hvad vid undersökningen förekommit, kunna förrättningsmännen, med stöd af Kongl. Majt. Nåd. afvittringsstadga d. 8 Dec. 1820 och Kongl. Brefven den 14 Juni 1826 och den 20 April 1841, icke tillstyrka det ansökte lägenheterne till nybyggesanläggning uplåtes, utan att nämnde Afradsland måtte framgent varda Kongl. Majt och Kronan disponible, med undantag af 11618 Tunl. 22 kl:d närmast fjellen belägne, som förrättningsmännen, i förmågo af 4:de puncten i ofvanåberopade Kongl. Bref af den 20 april 1841, föreslaget Anarisets skattfjell, som vinter stamhåll för renhjordarna. /Se vidare afvittringsförslaget/

(Ångsta) 3:dje Beträffande Fahnjunkaren Åhrbergs och Olof Olssons i Ängsjö ansökning, att å Håckrens Afradsland få anlägga nybygge, samt i sammanhang dermed erhålla slått å Rulldalen å Hottö-afradsland, få förrättningsmännen, efter förehafd undersökning å marken afgifva det yttrande:

Att hvarken å Håckrens afradsland eller å Hottö, på hvilket sednare **Rulldalen** är belägen, slätterlägenheter finnas, som motsvara de förmåner, hvarpå ett nybygge i fjelltrakten skulle grunda sitt bestånd: Att Håckrens afradsland och den del af Rulldalen, der någon slått finnes, ligga så långt skiljde, att något samband lägenheterne emellan icke kan åvägabringas, med mindre Nybygget tilldeltes ett område, som skulle öfverstiga den i författningarne högsta tillåtne Areal för helt mantal; hvadan altså sökandernes begäran icke kan bifallas, utan föreslå förrättningsmännen, det Håckrens afradsland tillsvidare må varda Kongl. Majt. och Kronan behållet.

4:o Med anledning af inhysmannen Johan Langs ansökning, att å Hosjöbodarne i Hallens socken få anlägga Nybygge, ha förrättningsmännen företagit undersökning å marken och dervid funnit: Att slättertillgång för ett Lappmarkshemman om 1/4 mantal visserligen finnes; men för Nybyggesanläggning tjenligt bete och skog saknas; hvadan förrättningsmännen afstyrka bifall till sökte Nybyggesrättigheten; Och oaktadt Mårdsunds byamäns och

Anders Månssons i ÖfverHallen ansökan om bibehållande af Hosjöbodarne, såsom Fäbodelägenhet, föreslå det oftanämnde lägenhet, måtte, med stöd af 4:de punkten i Kongl. Brefvet den 20 April 1841 tilldelas angränsande Hunshögs och Sellsjö skattefjell, inom hvars områden lägenheten helt och hållet ligger, af hvilka, i synnerhet Hunshögsfjellet totalt saknar skogstillgång, hvilken brist i någon mån derigenom afhjelpes, att ofta omförmälde lägenhet Hosjöbodarne, glest beväxt med fjellbjörk, dem öfverläts, enligt det öfver skattefjellen uprättade Afvittringsförslag; och må det bero på öfverenskommelse emellan fjellmän och fäbodelägenhetens nuvarande innehafvare, huruvida de förre under den tid af året de icke begagna betet för sine renar, mot skälig ersättning vilja till de sednare uplåta nyttjanderätten derå.

5:o Vidkommande fäbodelägenheterne i Prestläkardalen under Andersö boställe och Sunne prestbol m.fl. ha förrättningsmännen ansett dem, då tiden för smörräntans erläggande till Kongl. Majt. och Kronan tilländagått, böra återfalla till Hunshögsfjellet, på hvars område de äro belägne - se det uprättade afvittringsförslaget. Och må det ankomma på öfverenskommelse emellan fjellmän och fäbodelägenhetens nuvarande innehafvare, huruvida deförre under den tid af året de icke begagna renbetet derstädes vilja lägenheten, mot skälig ersättning, uplåta till de sednares begagnande.

6:o Rörande disponerandet af Skåltjernvallen å Sellsjö skattefjell, Gläns- och Svanasjöbodarne å Hunshögsfjellet, föreslå förrättningsmännen att samma fäbodelägenheter måtte underläggas ^{de} fjell hvar på de äro belägne, i enlighet med öfver fjellen uprättade afvittringsförslag.

8:o I anledning af Grufuarbetaren Per Malmstens ansökning, att till Nybygge få uplåtit en trakt emellan Nordhallen, Äggsjö och Berge ägor i Åhre socken, ha förrättningsmännen, vid anställd mätning å ansökte trakten som är Blåskalfjellet, hvarå besittningsrätten är uplåten fjellmannen Lars Thorkilsson, undersökt huruvida densamma vore till Nybygge tjenlig, och dervid funnit, att både skog och slått saknas; hvadan, med afslag å

Malmstens ansökning, förrättningsmännen föreslå, att Blåskal-fjellet framgent, mot i afvittringsförslaget föreslagne ränta, uplåtes fjellmännen till rehnbeta.

11:o Wallbo Nybygge har inom nu upgångne rågångar tilldelats mark för 1 1/2 Tunland eller 1/4:dels Mantal med 1 R: 32 Sk: Banco grundränta. Se vidare afvittringsförslaget.

12:o Skårsdalen eller Kjöfsjön, äfven Rismoåsen kalladt, ha förrättningsmännen inom nu upgångne och rörlagde rålinier tilldelat mark svarande mot 1/8 mantal, se vidare afvittringsförslaget.

13:o Sedan Wallbo erhållit fyllnad i ägor motsvarande det bestämda skattetalet, utstakades Kronotorpet Wålådalen, som erhöill sina ägor i 2:ne skiften, belägna, det ena på nordöstra sidan om Ottfjellet utmed Ottsjön, det andra på renbetestrakten utmed södra sidan af Nyb. Wallbo tilldelat ägor från Forssjöknösen till Nulltjern. Med fästet afseende på slåtternes vidsträckta läge, och som följd deraf försvårade bergningsarbete, ha förrättningsmännen för detta Kronotorp föreslagit en grundränta af 40 skillingar banco, svarande mot ett Skattetal af 3/4 Tunneland, att utgöras efter tillgodonjutne 15 frihetsår. (Se vidare afvittringsförslaget).

14:o Med föranledande af Herr Löjtnant C.A. Sparrmans och Herr Magister L.F. Weinbergs ansökan, att för underlättande af Herr-ångsskalets och Lundörets Kopparverks bearbetande, få den i ansökningen upgifne trakt som nybygge uplåten, få förrättningsmännen anföra:

Genom Kongl. Majt. Nåd. Utslag den 25 Maji 1838 ha Olof Halfvarsson och Guttorm Pålsson erhållit rättighet, att såsom kronotorpare nedsätta sig å den del af Wålådalens Afradsland, som för Wallbo nybygge icke erfordras; med stöd hvaraf förrättningsmännen tilldelat nämnde personer en del af den trakt Herrar Sparrman och Weinberg sökt. Den återstående delen af förbergverken pretenderade området är för lapparne oundgänglig, såsom varande det enda ställe inom deras skatte fjell, hvarest skog finnes; hvadan förrättningsmännen, som funnit skäl, med stöd af 4 puncten i Kongl. Brevet d. 20 april 1841, föreslå

denna trakt till vinterstamhåll åt Lapparne, icke kunna, då någon disponibel mark ej återstår, villfara sökandernes begäran.

15:o Herr Löjtnant Sparrmans ansökningar af den 12:te och 31:e Julii innevarande år, kunna, sedan alla till nybyggen tjenlige öfverloppsmarker inom Undersåkers socken, der Herrångskalet är beläget, såsom sådane nu blifvit skattlagde, icke föranleda någon förrättningsmännens Embetsåtgärd.

16:o Med Krono Länsman Hållströms ansökning af den 28 Julii detta år, om erhållande af en fjelltrakt emellan Snasahögen och Handöls skatteskog, för Handöls Grufvebolags räkning, kunna förrättningsmännen icke taga befattning, sedan disponible fjell och betes markerne blifvit till hemmanen Handöl, Gråsjölien, Storlien och Enkroken utdelte, utan anse förrättningsmännen, det Bergmästarns i Orten Embetsåtgärd bör tagas i anspråk, i händelse nödigt utmål för nämnde grufva saknas.

§ 11.

Wid regleringen af gränssorne emellan Skattefjellen inom Hallens, Undersåkers och Åhre socknar, ha förrättningsmännen, med anledning af förekommande omständigheter, bestämt rågångarne för hvarje skattefjell, som följer:

1:mo Sellsjö skattefjell begränsas af Håckrens afredsland, Sellsjö och Hållbackens samt åtskillige byars fyllnads jordar inom Mattmar och Hallens socknar, vattudraget från och genom Hosjön, Hanåsjön och Bredsjön; från sistnämnde sjö går rågången rät till ett röse vid Slitingarne der Hottö afredsland möter och utgör gränsen mot skattefjellet till och utmed ^{Gest} ~~Sat~~valen, der Håckrens afredsland åter vidtager.

2:o Hunshögsfjellet begränsas inom Hallens socken af Löfån, Hanåsjön, Hokroken, Hosjön och vattudraget till Högläkardalen, der åtskillige fyllnadsjordar angränsa till Marby socken möter, derifrån fjellet följer Marby socken — gräns till Ovikens sockenskilnad.

3:o Tossåsfjellet begränsas (inom Hallens socken) af Löfån och den del af Hanåsjön (och), som är belägen emellan Löf- och Blankåarnes utlopp, Blankån till Dörsjön; hvarifrån rågången mot Anarisets skattefjell går rät till Landskapsröset i Lun-

dörsdalen.

4:o Anarisets skattefjell går från Landskapsskildnadsröset i Lundörsdalen mot Tranris och Hittingsfjell till Wallbo, följande sedan Wallbo och Fångåmons ägor till Rullans utlopp i Östra Fångvattnet, hvarifrån fjellet följer nämnde sjös strand till den linie, som numera utgör södra gränsen för Hottö Afradsland, gående rågången utmed denna linie till röset vid Slitingarne, vidare till Bredsjön och ytterligare utmed dess södra strand till Blankåns utlopp, hvarifrån Blankån, Dörsjön och först omförmälde röse i Lundöret utgör gränsen mot Tossåsfjellet.

5:o Tranris och Hittingsfjell gränsar i söder till Lundöret, utmed Herjeådalens rågång till märket vid Ljungrisån, härifrån i Nordlig rigtning till Hjerpån följande densamma till Bunnervikens och Dufveds fäbodeskogar möta, hvarifrån i Ostlig sträckning utmed Rengåsens afradsland och Kjöfsjö nybygge öfver Ottfjellet till dess östra gräns följande densamma utmed Vålådalens Kronotorp och Vallbo nybygge till Nulltjern samt derifrån i sydlig sträckning utmed detsamma och Anarisets skattefjell till Lundöret.

6:o Bunner och Täwerdals skattefjell gränsar i söder mot Herjeådalens från röset vid Ljungrisån till Skarfdöret, derifrån mot Norrige till Enbogens nybygge följande Nybyggets gräns till och utmed Handöhl's och Bunnervikens skatteskor till Hjerpån, vidare utmed densamma och i rät sträckning tillbaka till röset vid Ljungris ån.

7:o Blåskalfjellet omslutes af Nordhallens, Äggsjö och Berge, Tege, England, Lund och Liens skatteskor.

§ 16.

Anna Margareta Nils dotter och Jon Thorkilsson anhöllo om protokollsutdrag, samt anförde missnöje mot utstakningen af Anarisets skattefjell.

Bestyrkas på tjänstens vägnar:

Vappiödsman

Överlantmätare

2. K.B:s prövning av 1848 års förrättningar och av däröver anförda besvär.

Över de förrättningar som avslutades 4.9.1848 anfördes åtskilliga besvär hos K.B., som prövade förrättningen och besvären genom flera utslag 13.9.1856. I samband därmed prövades även en del till K.B. efter förrättningen inkomna ansökningar om tillstånd att få disponera mark.

2.1. Kompletterande avvittning och skattnäggning av Ottsjö by i Undersåkers socken.

Här förelåg ansökning av intressenterna i Lundörrens gruvbolag genom magister L.F. Weinberg att av byns överloppsmark få bilda nytt hemman, besvär av Weinberg med yrkande om ny undersökning av byns ägor samt ansökning av åborna i Ottsjö by att överloppsmarken antingen skulle förenas med deras hemman mot mantal och ränta bestämd efter grunderna för skattnäggning av lappmarkshemman eller, om hinder härför skulle föreligga, på andra villkor likväl få för all framtid behålla marken.

I utslag 13.9.1856 nr 123 åberopade K.B. förrättningsmännens utlåtande 4.9.1848 och yttrade bl.a. följande. Då ett redan behörigen skattnägt hemman inte kunde underkastas ny skattnäggning lämnades L.F. Weinbergs yrkande om ny taxering av de under Ottsjö by skattnägda slätterlägenheterna utan vidare avseende. Den vid avvittningen inom Ottsjö by för Kronan uppkomna överloppsmarken bestod allenast av skog och betesmark. Jämlikt bestämmelserna i Kungl. breven 14.6.1826 och 9.11.1836 kunde den därför inte åsättas vare sig mantal eller ständig ränta.

Intressenternas i Lundörrens gruvbolags ansökning att av överloppsmarken bilda nytt hemman kunde på den grund inte bifallas, och inte heller Ottsjö åbors begäran att få den förenad med sina hemman mot tillökning i dessas mantal och ränta. Vad angick Ottsjö åbors anhållan att likväl för

all framtid få behålla överloppsmarken, så, enär Kronans odisponerade andel av Ottsjö samfällda ägor inte kunde utbrytas i formliga skiften från de på samfälligheten vitt kringspriidda slätter och andra lägenheter för vilka skifteslaget redan var skattlagt, prövade K.B. skäligt bifalla ansökningen på det sättet, att överloppsmarken förklarades för en Ottsjö bys tillhörighet mot den avgäld som framdeles blev bestämd efter grunder som Kungl. Maj:t kunde vilja stadga för sådant fall. Intill dess annorlunda förordnades skulle Ottsjö åbor för överloppsmarken till Kronan erlægga en årlig ränta som för en tid av 20 år från och med 1853 fastställdes till 3 lispund 10 skålpund smör att utgå med penningar varje år efter markegångspris. Bilaga 50. Härefter var Ottsjö by slutligt avvitttrad inom tidigare redovisade gränser. Se kartbilaga 2.

Den sålunda skattlagda överloppsmarken redovisades i jordeboken såsom Ottsjön nr 3, en överloppsmark, skatte, och i jordregistret såsom Ottsjön nr 3 (Ottsjön 3:1). Genom lantmäteristyrelsens beslut 16.11.1964 har Ottsjön nr 3 såsom icke vidare för sig bestående uteslutits ur jordregistret (akt Undersåker 883).

2.2. Avvittringen av renbetesfjäll och krononybyggen.

Avvittringen av renbetesfjäll och krononybyggen prövades av K.B. genom utslag 13.9.1856 nr 124. Bilaga 51.

Över de vid förrättningen föreslagna ägotilldelningarna hade anförts följande besvär:

10.10.1848 av intressenterna i Herrångsskalets koppargruva genom löjtnanten C.A. Sparrman med yrkande att Vålådalens nybygges område måtte rättas och intressenterna tillerkännas den mark som därigenom skulle uppkomma för kronan.

Av samma gruvbolags intressenter genom Sparrman med an-
hållan att som Åmens och Håttö avradsland i Rulldalen
hade ägor fullt tjänliga för nybyggesanläggning dem måtte
tillåtas att fortsätta den genom K.B:s utslag 27.1.1846
medgivna nybyggesanläggningen.

Av Per Olofsson och Erik Jonsson i Mårdsund samt Anders
Månsson i Överhallen med yrkande att som Hosjöbodarna aldrig
tillhört lapparna de med hänsyn till skogstillgång och ned-
lagda kostnader måtte tillerkännas lägenheten.

Av magister L.F. Weinberg på Lundörrens gruvbolags vägnar
med yrkande, att, som de marker vid och omkring Lundörren
och Lunnån (Lundörrensån) vara klaganden gjort anspråk aldrig
tillhört lapparna och inte var erforderliga för lapparna,
samma marker måtte upplåtas åt intressenterna (gruvbolaget).

Av lapparna Nils Olofsson, Maria Olofsson och Anders Thomas-
son med yrkande att även Handölsdalen måtte underläggas
Bunner eller Täverdals fjäll. (Sannolikt avses här del av
Handölsdalen inom Handöls och Bunnervikens avvittrade om-
råden.)

Av lapparna Anders Nilsson Fjellsten och Brita Jönsdotter
med yrkande, att någon del av de Vålådalens nybygge till-
delade ägorna måtte avträdas och utläggas till Tranris
och Hittings fjäll.

Av lappen Jon Torkelsson och Anna Margareta Nilsson med
påstående, att gränsen mellan Anarisets fjäll och Håttö
avradsland måtte så rättas att Rulldalen kom att tillhöra
fjället.

Lapparna inom Sällsjö, Hundshögs och Tossås fjäll hade
4.10.1848 anmält missnöje mot ägotilldelningen för dessa
fjäll och begärt att få inkomma med besvär inom 6 veckor
därefter.

Dessutom förelåg till K.B:s prövning dels de ansökningar om tillstånd till disposition av mark som förut omnämnts i samband med förrättningen dels ytterligare sådana ansökningar, av vilka här nedan omnämnes följande:

Av förre hästjägaren Per Dahlin att av Bosjön och Sannebodarna i fjällen inom Ovikens socken få anlägga nytt hemman.

Av Jöns Pålsson och Jöns Bertelsson i Böle och Anders Göransson i Överhallen att fortfarande få besitta mulbeteslägenheten Skåltjärnsvallen i fjällen inom Hallens socken eller i annat fall att av kronan eller den åt vilken lägenheten blev upplåten erhålla gottgörelse för genom byggnader och gärdesgårdar nedlagda kostnader.

I K.B:s utslag redovisades uppgifter, bl.a. i jordeboken upptagna räntor, om de kronoavradsland, under lappränta redovisade fjäll, fäbodelägenheter och kronofisken, som hade samband med de av denna avvitrering berörda trakterna. Dessa uppgifter har i allt väsentligt förut redovisats i denna utredning (delarna I-IV). Här anföres endast följande.

Inom Hallens socken, kronoavradsland, redovisades inte Gläms (Gläins) kronoavradsland med räntan 1 riksdaler 32 skillingar banko. Men av Gläins kronoavradsland, västra delen, (karta med beskrivning 1824, akt Hallen 28) avgränsades vid denna förrättning renbetesfjäll. Detta kronoavradsland berördes således av denna avvitrering. Emellertid hade räntan tidigare uteslutits ur jordeboken genom Kammarkollegiets utslag 20.11.1844 efter K.B:s utslag 12.4.1834 (del IV under 3.3. och bilaga 47:1).

Kronofisket Bosjön och Stora Lövsjön inom Ovikens socken.

För detta fiske redovisades bl.a., att det var utarrenderat på sex år eller under åren 1853-1858. Efter medgivande av

fiskets dåvarande innehavare beslutade K.B. i utslag 15.11.1821 nr 185, att detta fiske därefter genom auktion vart sjätte år skulle upplåtas till den högstbjudande.

Kronofisket Bärsjön och Gråsjöarna inom Hallens socken.

Beträffande nämnda kronofiske, som 2.2.1730 taxerats till 24 öre silvermynt eller 12 skillingar banko årlig ränta (del I under 3.), gjorde_s genom K.B:s förut nämnda utslag 15.11.1821 nr 185 ingen annan ändring än att efter erbjudande av innehavarna den årliga räntan ökades till 24 skillingar banko.

Kronofisket Andel uti Oxsjön (Acksjön) och halva Slitingen och Småtjärnarna, eller som det rätteligen borde heta Axsjön, halva Slitingen, Svålingen och Bresjön, taxerat 10.2.1830 (rätteligen 1730!) till 12 skillingar kronan behållen ränta och underlagt hemmanet Bye nr 1 i Mörsils socken.

Kronofisket Rävsjö fiske, även Rövräsjön kallat, med 1 skilling militien indelt ränta och underlagt hemmanet Sölvbacken nr 1 i Ovikens socken.

Kronofisket Tre små fisketjärnar, rätteligen Blanktjärn, Finnsjön och Flåtjärn, med 3 skillingar militien indelt ränta och underlagt hemmanet Skottgården nr 2 i Ovikens socken.

Kronofisket Bärsjön och Gråsjön inom Hallens socken med 24 skillingar kronan behållen ränta och underlagt hemmanen Side nr 2 och Viken nr 2 i Ovikens socken.

Kronofisket Tillökning på Ännesjö (Ännesjö och Högsjö, Ännesjö och Hogsjö) avradsland eller Sörby och Stortjärnarna i Hallens socken, taxerat 14.3.1764 till 10 skillingar kronan behållen ränta samt underlagt hemmanen Böle nr 1, Ån nr 1-4, Våge nr 1, Heljesund nr 1, Hala-backen nr 1 och Högsta nr 1.

Dessa 5 mot ständig taxa upplåtna kronofisken hade vid dispositionen av kronofiskena i riket - jämlikt Kungl. brev 22.3.1850 (SFS 1850:43), Kammarkollegiets brev 13.9.1850 till K.B. i Jämtlands län med förteckningar och anvisningar med anledning av nämnda Kungl. brev, Kammarkollegiets brev 18.6.1851 till K.B. i Jämtlands län med underrättelse om ett Kungl. brev 12.3.1851 angående för-
enklad redovisning i jordeboken av vissa kronofisken och med föreskrifter om tillämpningen av dels detta Kungl. brev dels Kungl. brevet 22.3.1850 och slutligen K.B:s skrivelse 26.11.1853 med anmälan om vissa verkställighetsåtgärder - helt och hållet förenats med de hemman till vilka de nyttjats och uteslutits ur jordeböckerna mot det att för dem bestämda räntor eller taxor tillagts hemmanens räntor under titel "Fiskeränta". (Akt Jämtland 115).

Fisket i angränsande Övre Grucken, Nedre Grucken och delar av Ljungan, "Yttergåcken" inom Ovikens socken, såldes till skatte genom Kammarkollegiets skatteköpebrev 29.8.1723 och utgör nu fiskefastigheten Grucken 1:1 i Ovikens socken.

Vad angår avvitttringen och ägotilldelningarna yttrade K.B. följande:

Vad i detta avvitttringsärende sålunda blivit tillgjort med allt vad däremot är anmärkt har K.B. noga granskat och övervägt samt därvid funnit, å ena sidan, att all med fjällen inom Undersåkers, Hallens och Ovikens socknar sammanhängande för Kronan disponibel mark och följaktligen jämväl sådan som mot särskilda räntor brukats under redan varande hemman, blivit utlagd till renbete, med undantag endast av sådan som antingen erfordrats för bildande av de nybyggen, vilkas anläggande redan långt för detta är beslutad eller ock icke kan vara särdeles gagnelig för lapparna, vare sig i följd av belägenheten, såsom för-

hållandet är med Åmens och Håckrens avradsland, eller med avseende på beskaffenheten, såsom inträffar med norra delen av Håttö avradsland samt de till nybyggena Tossåsen, Lövdalen och Galberget utlagda ägorna, och å den andra sidan, dels att de lägenheter inom de för lapparna utskiftade ägorna vara anspråk blivit väckta för nybyggen eller boskapsbeten, icke under några villkor kan frångas lapparna såsom mera än alla övriga trakter i fjällen beväxta med skog och erbjudande det förnämsta betet, och dels att de av Åmens, Håttö och Håckrens avradsland överblivna ägorna är så i saknad av odlingsbara lägenheter att de icke kan åsättas mantal och ränta efter grunderna varken i Kungl. breven den 14 juni 1826 och den 9 november 1836 eller annan gällande skattläggningsmetod, vare sig såsom nya hemman och torp eller för att underläggas äldre hemman mot ökeskatt, samt prövar alltså, med avslag på ovanberörda i dessa frågor anförda besvär, bland vilka de av löjtnanten C.A. Sparrman såsom först den 8 oktober 1848 ingivna icke kan komma under prövning, skäligt samma ägotilldelning godkänna och fastställa,

och varder såsom en följd häraf Intressenternas i Lundörrens och Herrångskalets Gruvbolag. Per Olofssons i Uppland, Olof Olofssons och fanjunkarens C.A. Åhrberg i Ångsta, ägarnas av Gustafs och Carlbergs kopparverk, förre hästjägaren Per Dahlins och inhyses Johan Langs i Hammarnäset ansökningar om nybyggesanläggningar, liksom ock Nylands boställs- och hemmansinnehavares, Kluks byamäns, Tossbergs byamäns, Eric Jonssons och Per Olofssons i Mårdsund jämte Anders Månssons i Överhallen, samt Jöns Pålssons och Jöns Bertelssons i Böle jämte Anders Göranssons i Överhallen yrkande om ständig besittningsrätt av innehavande lägenheter, lämnade utan vidare avseende;

varemot de inom Ovikens socken bildade nybyggena Tossåsen, Lövdalen och Galberget för bestående förklaras;

Viljande K.B. genom särskilda utslag bestämma om och på vad sätt Håttö och Håckrens överblivna avradsland må kunna upplåtas åt Nylands, Kluks och Tossbergs byamän, liksom ock angående skattläggning dels av fjällen och dels av de beviljade nybyggena.

Vad slutligen beträffar Jöns Pålssons och Jöns Bertelssons i Böle jämte Anders Göranssons i Överhallen yrkande, att, i det fall, som nu inträffat, deras innehavande fäbodelägenhet Skåltjärnsvallen skulle frångå dem, av Kronan eller tillträdaren bliva ersatta för därpå uppförda hus och hägnader, finner K.B. med stöd av Kungl. brevet den 14 juni 1826 dem berättigade till sådan ersättning, och skall denna ersättning utgivas av innehavarna av Sällsjö fjäll till det belopp, som, i brist av vänlig överkommelse parterna emellan, K.B. vill bestämma efter föregången värdering.

Med det av K.B. åberopade Kungl. brevet den 14 juni 1826 avsågs tydligen bestämmelserna i punkt 4 i samma Kungl. brev om rätt för avträdare av avradsland att av tillträdare, efter laga värdering, erhålla ersättning för verkställd odling av bruten åker eller äng eller för byggnader och hägnader.

Av lägenheter inom de för lapparna utlagda och utstakade ägorna undantogs fiskena Del uti Oxsjön ^{samt} Halva Svältingen och Småtjärnarna, Rävsjö fiske, Tre små fisketjärnar, Bär-sjön och Gråsjön, Tillökning på Ännesjö avradsland eller Sörby och Stortjärnarna samt Yttergårken såsom redan disponerade (Yttergårken sålt till skatte år 1723; övriga nämnda fisken förenade med hemman vid regleringen av kronofiskena i riket; se redogörelsen här ovan; Rävsjö fiske ej beläget inom renbetesfjäll utan inom Tossåsens nybygge.)

Dessutom undantogs från fjällen tills vidare och intill dess upplåtelsetiden gått till ända fäbodelägenheterna Sannebodarna, Skåltjärnvallen, Svansjöbodarna (Svanasjöbodarna) och "En trakt väster om Hosjön", men så snart den tiden gått till ända skulle dessa lägenheter tillfalla fjällen, vilket genast inträffade med Lövbergsbodarna och året näst efter det då detta utslag vann laga kraft med kronofisket Bosjöarna och Stora Lövsjön. (Lövbergsbodarna var, i varje fall till större delen, belägna inom Lövdalens nybygge.)

Slutligen stadgades i detta utslag att som alla de trakter som avsågs med denna avvittring skulle genom särskilda utslag samma dag 13.9.1856 antingen skattläggas eller där sådant inte kunde ske åsättas tillfälliga räntor, så skulle de räntor som utgick från i utslaget uppräknade i jordeboken upptagna lägenheter upphöra att utgå från och med år 1857 då ägotillträdet skulle ske. Av de sålunda uppräknade lägenheterna må nämnas.

Lappfjällen

Bunner eller Taverdals fjäll	ränta	1 riksdaler
Tranris och Hittings fjäll	"	2 "
Håttö fjäll	"	10 skålpund renost
Hundshögs fjäll	"	8 skillingar
Tossås fjäll	"	24 "

Kronoavradslanden

Håttö	ränta	1 riksdaler
Ett fjäll med dess lägenheter	"	16 skillingar
Österläkardalen	"	6 "
Ännesjö och Högsjö	"	1 riksdaler 6 skill:r

Förut har omnämnts att Gläms (Gläins) kronoavradsland redan tidigare uteslutits ur jordeboken.

I vad det rörde gamla räntors avskrivning underställdes utslaget Kammarkollegiets prövning.

2.3. Skattläggningen av renbetesfjällen.

Genom 5 skilda utslag 13.9.1856 skattlades de avvitrade renbetesfjällen. Ur dessa utslag redovisas följande uppgifter.

Bunner eller Täverdals renbetesfjäll.

Areal 155081 tld 20,4 kpld. Omkring 3000 renar kan ha tillräckligt bete därpå under alla tider av året. Skogstillgångarna är ytterst ringa. Årlig ränta: av renbetet 2 lispund smör och av fiske 24 skillingar banko.

Bilaga 52.

Tranris eller Hittings renbetesfjäll.

Areal 105262 tld 10 kpld. Omkring 3000 renar kan ha tillräckligt bete därpå under alla tider av året. Skogstillgångarna anses vara fullt tillräckliga för lapparnas behov. Årlig ränta: av renbetet 2 lispund smör och av fiske 20 skillingar banko.

Bilaga 53.

Anarisets renbetesfjäll.

Areal 43226 tld 31 kpld. Omkring 2000 renar kan ha tillräckligt bete därpå under alla tider av året. Skogstillgångarna anses vara fullt tillräckliga för lapparnas behov. För fisket i de inom området liggande halva Dörsjön, en tiondel av Hanåsjön (Hornasjön) samt Övre och Nedre Långtjärnarna har föreslagits en ränta av 9 skillingar banko. Ränta har även föreslagits för halva Blanktjärn, Sveltingen (Svettingen, Smalingen) halva Bredsjön och Anasjön, vilka jämväl är belägna inom fjället, men som genom avvitringsutslaget är stadgat att dessa sjöar såsom redan disponerade inte kan underläggas fjället, undantages de även från skattläggning. Årlig ränta: av renbetet 1 lispund $6 \frac{2}{3}$ skålpund smör och av förstnämnda fisken 9 skillingar banko.

Bilaga 54.

Sällsjö renbetesfjäll.

Areal 28689 tld 2 kpld. Skogstillgångarna har uppskattats vara fullt tillräckliga för lapparnas behov. Såsom årlig ränta av betet har föreslagits $\frac{1}{2}$ lispund smör. För fisket i de inom området liggande Kolatjärn, halva Hosjön, Aldertjärn och två femtedelar av Anåsjön (Hornasjön) har föreslagits en ränta av 16 skillingar banko. Ränta har även föreslagits för Stora och Lilla Acksjöarna, Slitingarna och halva Bredsjön, vilka jämväl är belägna inom fjället, men som genom avvitringsutslaget är stadgat att dessa sjöar såsom redan disponerade inte kan underläggas fjället, undantages de även från skattläggning. Årlig ränta: Med hänsyn till att flera fäbodan med ypperliga beteslägenheter blivit underlagda fjället fastställles den årliga räntan av renbetet till 1 lispund smör. Den årliga räntan av förstnämnda fisken fastställles till 16 skillingar banko.

Bilaga 55.Hundshögs och Tossås renbetesfjäll.

Areal 119604 tld 24,8 kpld. Omkring 4000 renar har ansetts kunna ha tillräckligt bete därpå under alla tider av året. Skogstillgångarna är något knappa och i en framtid otillräckliga för lapparnas behov. För fisket i de inom området liggande Halva Dörsjön, Hammartjärn, Kroktjärn, Höstansjöarna, Spjuttjärn, Glän, Visjön, Dörsjöarna, halva Hanåsjön (Hornasjön), Glibacktjärn, Svarttjärn, Svanasjön, Stensjön, halva Hosjön och Lillsjön har föreslagits en ränta av 1 riksdaler 32 skillingar banko. Ränta har även föreslagits för halva Blanktjärn, Finntjärnarna (Finn-sjöarna), Gråsjön och Björnsjön (Bjennsjön), vilka jämväl är belägna inom fjällen, men som genom avvitringsutslaget är stadgat att dessa sjöar såsom redan disponerade inte kan underläggas fjället, uteslutes de även från skattläggning. Årlig ränta: av renbetet 3 lispund smör och av förstnämnda fisken 1 riksdaler 32 skillingar banko.

Bilaga 56.

2.4. Överblivna delar av kronoavradsland. Fastställande av smörräntor. Upplåtelser.

I § 10 avvitringsstadgan 8.12.1820 stadgades i huvudsak, att om efter föregången avvitring återstod kronomarker, som för bristande odlingslägenheter inte kunde användas till hemmans eller torps anläggning, så borde de särskilt avrösas och vårdas såsom kronoallmänningar för att användas till framtida behov och inte bortgives mot särskild skogsränta; men mulbetet därpå fick mot avgift utsatt i lispund smör upplåtas till byalaget tills vidare och intill dess att kronan ville använda det på annat sätt.

Med åberopande av dessa bestämmelser i § 10 avvitringsstadgan fastställde K.B. genom 4 skilda utslag 13.9.1856 årlig smörränta för överblivna delar av kronoavradsland. Ur dessa utslag redovisas följande uppgifter.

Åmens kronoavradsland.

Areal på återstoden 4385 tld 25,5 kpld. Årlig ränta för en tid av högst 10 år 1 lispund smör. Brukningsrätten skulle upplåtas åt den som, efter kungörelse, först anmälde sig därtill. Bilaga 57.

Håttö kronoavradsland.

Areal på återstoden 15378 tld 12,5 kpld utom Håttösjön (med Håttösjön om 1308 tld 4 $\frac{1}{2}$ kpld var arealen 16686 tld 17 kpld). Årlig ränta för en tid av 10 år 3 lispund 10 skålpund smör. Uppläts under samma tid till mulbete åt Nylands samtliga boställs- och hemmansinnehavare "utan rättighet likväl till vidsträcktare begagnande av skogen än som för vården om kreaturen erfordras". Bilaga 58.

Häckrens kronoavradsland norr om Häckerströmmen.

Areal på återstoden 2556 tld 6 (rätteligen 9) kpld. Årlig ränta för en tid av 10 år 10 skålpund smör. Uppläts under

samma tid till mulbete åt Tossbergs samtliga boställs- och hemmansinnehavare "likväl utan rättighet för dem till vidsträcktare begagnande av skogen än som för vårdandet av kreaturen nödvändigt erfordras". Bilaga 59.

Häckrens kronoavradsland söder om Häckerströmmen.

Areal på återstoden 8699 tld 18 kpld. Årlig ränta för en tid av 10 år 3 lispund smör. Uppläts under samma tid till samtliga åbor i Kluks by "dock utan rättighet för dem till ett vidsträcktare begagnande av skogen än som för vårdandet av boskapen nödvändigt erfordras". Bilaga 60.

2.5. Över K.B:s avvittningsutslag anförda besvär och Kungl. Maj:ts prövning därav.

Över K.B:s avvittningsutslag 13.9.1856 anförde Måns Andersson i Överhallen samt Erik Jönsson och Olof Persson i Mårdsund för beteslägenheten Hosjöbodarna besvär hos Kungl. Maj:t med yrkande att av dem som komme att tillträda lägenheten erhålla gottgörelse, efter gode mäns värdering, för nedlagt arbete och kostnader vid upprödjande och gödslande av en fäbodevall samt vid uppgörandet av erforderliga hus och hägnader. Kungl. Maj:t förklarade 15.1.1858 att det var klagandena öppet att i föreskriven ordning hos K.B. till behandling anmäla sin talan om ersättning. Bilaga 61.

Sannolikt avsågs samma bestämmelser som i avvittningsutslaget åberopats av K.B. rörande Skåltjärnsvallen eller således bestämmelserna i 4 punkten i Kungl. brevet den 14 juni 1826.

Över K.B:s avvittningsutslag 13.9.1856 anfördes besvär även av dels Olof Olofsson i Ångsta, som yrkade att få bilda nytt hemman på Häckrens avradsland jämte den därintill

liggande Rulldalen på Håttö avradsland, dels löjtnanten C.A. Sparrman för ägaren till Herrångsskalets kopparverk, som yrkade att av mark på Åmens, Håttö och Håckrens avradsland få sig erforderliga trakter tilldelade för kopparverkets behov, antingen såsom nybyggen eller mot den avgäld som annorledes kunde bestämmas.

K.B. yttrade med anledning av besvären (referat ur Kungl. Maj:ts utslag): Om ock de trakter, vilka klagandenas ansökningar avsåg, ägnade sig för nybyggesanläggning, vilket likväl inte var förhållandet, och de i fjällen inmutade koppargruvornas behov av understöd genom skogstilldelningar befunnits ännu mera trängande än de i verkligheten är, hade bifall till samma ansökningar dock inte kunnat lämnas utan att lapparna blivit förnärmade i deras ostridiga rätt och blottställda på skog.

I utslag 11.2.1859 fann Kungl. Maj:t klagandena inte ha anfört skäl, som kunna föranleda ändring i det överklagade utslaget.

Bilaga 62.

2.6. Skattläggningen av krononybyggen.

Genom 6 skilda utslag 13.9.1856 prövade K.B. förslagen till skattläggning av krononybyggna Skårsdalen, Vålådalen, Vallbo, Lövdalen, Galberget och Tossåsen (dessa förslag, se sid 10).

Emedan de föreskrifter som tillämpats vid skattläggningen (föreskrifter i Kungl. brevet den 20 april 1841, för Hede pastorat) gällde uteslutande för Härjedalen, undanröjdes skattläggningarna och ärendena återförvisades till lantmätare och gode män för ny behandling enligt grunderna i Kungl. breven den 14 juni 1826 och 9 november 1836.

Bilagor 63:1, 64:1, 65:1, 66:1, 67:1, 68:1.

Under år 1857 upprättades nya förslag till skattläggning av dessa krononybyggen, med nya kartor och beskrivningar. Till grund för skattläggningen lades nu jordens uppskattade värde enligt bestämmelserna i punkt 8 i Kungl. brevet den 14 juni 1826.

Följande uppgifter ur förslagen redovisas härefter.

Skårsdalen	3/4 tld eller 1/8 mtl lappmarkshemman.
(akt Undersåker 48)	Areal 5925 tld 29 kpld.
Vålådalen	3/4 tld eller 1/8 mtl lappmarkshemman.
(akt Undersåker 49)	Areal 12340 tld 2 kpld.
Vallbo	1½ tld eller 1/4 mtl lappmarkshemman.
(akt Undersåker 49)	Areal 14037 tld 26 kpld.
Lövdalen	1½ tld eller 1/4 mtl lappmarkshemman.
(akt Oviken 68)	Areal 13284 tld 15,3 kpld.
Galberget	3/4 tld eller 1/8 mtl lappmarkshemman.
(akt Oviken 67)	Areal 6025 tld 6,5 kpld.
Tossåsen	3 tld eller ½ mtl lappmarkshemman.
(akt Storsjö 28)	Areal 21624 tld 14 kpld.

Genom 6 skilda utslag 8.3.1858 prövade K.B. dessa förslag och fastställde därvid desamma.

Bilagor 63:2, 64:2, 65:2, 66:2, 67:2, 68:2.

Härmed var avvittring och skattläggning av de med denna del V av utredningen avsedda trakterna av Undersåkers, Mörsils, Hallens och Ovikens socknar fullbordade. Samtliga de vid denna avvittring tillkomna gränserna har utmärkts på kartbilaga 2.

3. Sammanställningar av uppgifter om avvittring, skattläggning och ägotilldelningar för renbetesfjällen, kronoöverlopps- markerna (kronoparkerna) och krononybygggena.

Härefter redovisas sammanställningar av uppgifter om avvitrering, skattnläggning och arealer först för renbetesfjällen, därefter för kronoöverloppsmarkerna (kronoparkerna) och därefter för krononybygggena, varvid även uppgifter om krononybygget Fångåmon tagits med. Sist redovisas för samtliga dessa avvitrade enheter en sammanställning av ägotilldelningar.

Sammanställning av K.B:s beslut rörande inrymning i besittningsrätt till de vid avvittningen avgränsande och skattlagda renbetesfjällen med vissa i besluten intagna uppgifter om omfattningen av besittningsrätten.

En del övriga beslut och åtgärder i samband med lapparnas nyttjande av renbetesfjällen.

Uppgifterna lämnas särskilt för varje renbetesfjäll i följande ordning.

			Sid.
1	Orrnäs fjäll	Frostvikens socken	6
2	Bastunäs fjäll	"-	10
3	Millestskogs fjäll	"-	11
4	Klumpvatten fjäll	"-	13
5	Blåsjö fjäll	"-	14
6	Murfjäll	Hotagens socken	16
7	Vinklumpfjäll	"-	17
8	Gåxsjö fjäll	"-	20
9	Grubbdals fjäll	Offerdals socken	21
10	Ansätt- och Stenfjäll	"-	21
11	Ålder fjäll	"-	23
12	Sösjö fjäll	Kalls socken	23
13	Kolås- och Skäcker fjäll	"-	24
14	Blåskal fjäll	Åre socken	24
15	Tävelaldals och Bunner fjäll	Undersåkers socken	25
16	Tranris och Hittings fjäll	"-	25
17	Anarissets fjäll	"-	26
18	Sällsjö fjäll	Hallens socken	27
19	Hundshögs och Tossås fjäll	Ovikens socken	28
20	Ljungris, Skärvagsdalen, Mittådalen	Storsjö socken	30
21	Särvfjället	"-	30
22	Grönfjället	Tännäs socken	30
23	Rutfjället	"-	31
24	Kungl. brev 11.6.1869 om avverkning för kronans räkning av skog inom lapparnas områden.		32

15. Täveldals och Bunner fjäll

Undersåkers socken

- 1 Utslag 16.10.1857 nr 117. Villkorlig inrymning. Bilaga 15:1
 1/4 Nils Olofsson
 1/4 Lars Jönsson
 1/4 Jonas Torkelsson
 1/4 Karin Torkelsdotter

16. Tranris och Hittings fjäll

Undersåkers socken

- 1 Utslag 16.10.1857 nr 116. Villkorlig inrymning. Bilaga 16:1
 1/3 Anders Nilsson Fjellsten
 1/3 Thomas Nilsson Fjellsten Se 2.
 1/3 Jacob Jönsson Se 3.
- 2 Utslag 16.11.1878 nr 31. Dnr 125/1878. Villkorlig inrymning.
 1/3 Sonen Mårten Thomasson Fjellsten
- 3 Utslag 9.7.1879 nr 32. Dnr 66/1879. Villkorlig inrymning.
 1/3 Nils Nilsson Fjellsten Se 4.
- 4 Utslag 4.3.1881 nr 13. Dnr 8/1881. Slutlig inrymning.
 1/3 Nils Nilsson Fjellsten

K.B. i utslaget: - varigenom Kronans rätt till omreglering av territorialindelning av renbetesområdena i länet likväl icke upphäves eller förhindras.

Det skall, vid förlust av besittningsrätten, Nils Nilsson Fjellsten åligga att årligen och i rätt tid avbörda sig den del av fjällets ränta som på fjälldelen belöper, att endast till husbehov ålita skogen och att för intet annat ändamål än rendjursskötsel använda eller låta använda betet inom fjället, där icke heller fast bostad får anläggas.

17. Anarisets fjäll

Undersåkers socken

- 1 Utslag 16.10.1857 nr 118. Villkorlig inrymning. Bilaga 17:1

1/3	Thomas Olofsson	Se 4.
1/3	Brita Henriksdotter	Se 2.
1/3	Olof Olofsson	

- 2 Utslag 5.7.1871 nr 51. Dnr 58/1871. Villkorlig inrymning.
Bilaga 17:2

1/3	Torkel Larsson o.h.h. Christina Jonsdotter.	Se 3.
-----	---	-------

- 3 Utslag 21.12.1877 nr 96. Dnr 137/1877. Slutlig inrymning.
Bilaga 17:3

1/3	Torkel Larsson o.h.h. Christina Jonsdotter.	
-----	---	--

K.B. i utslaget: Och skall det åligga dem, vid påföljd av besittningsrättens förlust, att till vederbörande kronofogde avbörda sig på deras anpart belöpande del av de fjället med dess fiskevatten åsatta räntor, att endast till husbehov ålita skogen inom fjällets område och att betet inom fjället icke för annat (än) rendjursskötsel använda.

- 4 Utslag 24.7.1879 nr 34. Dnr 61/1879. Slutlig inrymning.
Bilaga 17:4

1/3	Thomas Olofsson	
-----	-----------------	--

K.B. i utslaget: Thomas Olofsson inrymmes slutligt i besittningsrätten till 1/3 av Anarisfjällen med åligganden att å rätt tid och ställe årligen avbörda sig den åsatta räntan, att betet inom fjället begagna uteslutande för renboskaps-skötsel och att utöver husbehov varken själv eller genom andra med hygge ålita inom fjället befintlig skog.

18. Sällsjö fjäll

- 1 Utslag 16.10. 1857 nr 120. Dnr 80/1847. Villkorlig inrymning.

Bilaga 18:1

1/1 Thomas Olofsson

Se 2.

- Resolution 27.12.1875 på akten till Dnr 113/1875, ansökning av Erik Larsson om stadfästelse å ett den 26 april 1873 upprättat kontrakt om överlåtelse av betestrakten å s.k. Hosjöbodarna: Som jordavsöndring inom de fjällområden vilka äro lappallmogen till renbeten upplåtna icke är i författningarna medgiven finner K.B. denna ansökning icke kunna bifallas.

- 2 Utslag 24.7.1879 nr 33. Dnr 60/1879. Slutlig inrymning.

Bilaga 18:2

1/1 Thomas Olofsson

K.B. i utslaget: Thomas Olofsson inrymmes slutligt uti besittningsrätten till Sällsjöfjället med åligganden att å rätt tid och ställe årligen avbörda sig den åsatta räntan, att betet inom fjället begagna uteslutande för renboskapsskötsel och att utöver husbehov varken själv eller genom andra med hygge ålita inom fjället befintlig skog.

19. Hundshögs och Tossås fjäll.

Ovikens socken

- 1 Utslag 16.10.1857 nr 119. Dnr 109, 110/1849, 41/1855.

Villkorlig inrymning.

Bilaga 19:1a.

1/3 Nils Fjellsten

Se 2.

1/3 Anders Thomasson

Se 2.

1/3 Per Larsson

Se 2.

- Kammarkollegiets utslag 20.11.1860. Bilaga 19:1b.

Besvär hos Kammarkollegiet över K.B:s utslag 16.10.1857 av lapparna Nils Nilsson Fjellsten, Anders Thomasson, Thomas Nilsson och Staffan Svensson i Tossåsfjäll, med yrkande av Thomas Nilsson och Staffan Svensson att Per Larsson måtte uteslutas från delaktighet i Tossåsfjäll och sådan i stället tillerkännas dem samt av samtliga klagande att frågan om fördelningen av detta fjäll måtte återförvisas till nytt sammanträde. Kammarkollegiet förklarade sig icke tillkomma att taga befattning med förevarande mål i den ordning detsamma inkommit. Med undanröjande av den av K.B. lämnade besvärshänvisningen förvisades målet till K.B. som hade att upptaga detsamma till prövning.

- 23.1.1866. Kungl. Maj:ts beslut. Bilaga 19:1c.

Ansökning av Per Larsson om tillåtelse att på sin andel, en tredjedel, av Hundshögs och Tossås renbetesfjäll till avsalu avverka timmer. Skogsstyrelsen, med hänvisning till bestämmelsen i Kungl. brevet den 20 april 1841 om nödig skog till bränsle: Skogsavverkning till avsalu kan i allmänhet icke anses vara avsedd för renbetesfjäll som det ifrågavarande. Kungl. Maj:t, med beaktande jämväl av att ett bifall till ansökningen syntes skola förnärma övriga delägares rätt: Ej skäl att å ansökningen fästa avseende.

19. Hundshögs och Tossås fjäll. (forts) Ovikens socken

- 2 Utslag 30.12.1871 nr 129. Dnr 66/1871. Ny villkorlig inrymning. Bilaga 19:2

På grund av Kammarkollegiets utslag 20.11.1860.

1/4	{	Nils Jonsson	
		Anders Jonsson	
	{	Cecilia Andersdotter Halling	Se 3.
1/4	{	Maria Andersdotter Halling eller	
		hennes man Olof Jonsson	
1/4	{	Sigrid Thomasdotter	
		Anders Nilsson Fjellsten	
1/4		Fredrik Nilsson	

- 3 Utslag 5.10.1876 nr 30. Dnr 66/1876. Villkorlig inrymning.
1/8 Thomas Andersson

K.B. i utslaget: K.B:s utslag 30.12.1871 har icke fått vinna laga kraft.

- Resolution 18.2.1882. Dnr 6 och 7/1882. Inrymning vägrad.

1/8 Thomas Andersson

1/4 Olof Jönsson

K.B. i resolutionen: Som lappen Thomas Nilsson genom Jöns Andersson, hans förmyndare, gjort anspråk på delaktighet i besittningsrätten till fjället, och detta yrkande i saknad av ej mindre bevis därom att vederbörande av ansökningen undfått del än ock vederbörandes förklaring, ännu vilar oprövat, kan slutlig inrymning i fjället icke meddelas.

-
- 3.10.1877. Efter förordnande av Kungl. skogsstyrelsen hölls auktion inför K.B. i Östersund för försäljning av 9263 bjälk- och sågtimmerträd på Ekorrländets renbetesfjäll (Hundshögs och Tossåsfjäll, södra delen mot Nedre Grucken) (högsta anbud 1 kr 51 öre per träd).
(Landskontorets resolutionsbok 1877, protokollen.)

1

1886 års renbeteslag

Uttalanden i samband med tillkomsten av 1886 års renbeteslag om karaktären av och innehållet i lapparnas rätt återges i bifogade sammanställning. Till dessa uttalanden hänvisas.
./.

Såsom sammanfattning i nedan först angivna två frågor anföres följande.

1. Äganderätt — nyttjanderätt för lappar.

Uttalanden av innebörd, att äganderätten till de för lapparna avsatta land och bibehållna områden tillhörde kronan och att lapparna på dessa marker hade nyttjanderätt för renskötsel, gjordes av 1883 års kommitté, av de tre justitieråd som yttrade sig över kommittéförslagets 26 § motsvarande lagens 22 §, av föredragande departementschefen (justitieministern) i propositionen och av utskottet. Någon erinran häremot under riksdagsbehandlingen har inte kunnat utrönas ur riksdagsprotokollen. En riksdagsman i andra kammaren (Wagenius, tydligen från Ströms socken i norra Jämtland) yttrade, att alla skogsmarker som ligger inom "lappmarkens område" obestriddligen tillhör kronan.

2. Innebörden av avvitrings- och nybyggesförfattningar rörande Jämtlands län före tillämpningen av Kungl. brevet den 20 april 1841 om bestämmande av säkra gränser för lappallmogens^{i länet,} renbetestrakter.

Uttalanden av innehåll, att vid anläggning av nybyggen samt vid avvitrning av mark till byar, hemman, torp och nybyggen jämlikt 1820 års avvitringsstadga med följdförfattningar någon hänsyn ej skulle tagas till den omständigheten att marken av lappar nyttjades till renbete, att Kungl. brevet den 16 mars 1831 vari omnämndes bl. a. vinterstamhåll för lappar däri inte gjorde någon ändring och att det förut nämnda Kungl. brevet den 20 april 1841 var den första författningen (någonsin) vari stadgades skydd för lapparnas renbetestrakter mot påträngande nybyggen, gjordes av 1883 års kommitté och av utskottet.

Ytterligare anføres följande.

3. Sedvanerätten (vinterflyttningsrätten). Med kommentarer.

Lagen innehöll i 1 § bl. a. den bestämmelsen, att lapparna ägde rätt att under vintertiden (oktober-april) nyttja de trakter utanför Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker och utanför renbetesfjällen i Jämtland som de ditintill av gammal sedvana besökt - allt i överensstämmelse med förslag av 1883 års kommitté och i propositionen samt utlåtande av utskottet.

Denna föreslagna sedvanerätt hade avstyrkts av K.B. i Jämtlands län. Praktiskt taget samtliga hörda jordägare i samma län hade protesterat mot förslaget. Fyra justitieråd avstyrkte förslaget. Föredragande departementschefen (justitieministern) yttrade i propositionen bl. a., att de i 15 kap. 1 § jordabalken uppställda villkor för att en rättighet skulle kunna grundas på urminnes hävd tydligen hade blivit uppfyllda i fråga om denna sedvana, att lapparnas rätt till renbete vintertiden utom gränserna för de till deras uteslutande begagnande upplåtna fjälltrakterna därför syntes fullt jämförlig med den betesrätt som enligt lag tillkommer en by inom annan bys område, då visas kan, att en dylik rättighet sedan urminnes tid okvald och ohindrad brukats, att de tvister, som möjligen kunde uppkomma vid utövningen i varje fall lät sig avgöra utan svårighet enligt den i förslagets 1 § upptagna rättsregeln. Någon svårighet borde nämligen icke kunna uppstå att avgöra, huruvida lapparna efter gammal sedvana dittills hade besökt en trakt eller icke. Två ledamöter i utskottet (en av dem var landshövdingen i Jämtlands län) reserverade sig mot dess utlåtande och biträdde inte förslaget om sedvanerätt. Vid votering i riksdagen om lagförslagets 1 § röstade i första kammaren ungefär en fjärdedel av antalet ledamöter för återremiss till utskottet för ändringar, som ej avsåg något grundläggande stadgande om sedvanerätten, och röstade i andra kammaren ungefär en fjärdedel av antalet ledamöter emot förslaget.

Kommentarer.

Om sedvanerätten anföres följande.

Reglerna om urminnes hävd i 15 kap. äldre jordabalken, och även i 12 kap. 4 § samma balk, bör ses i samband med de grundläggande reglerna i 12 kap äldre jordabalken om rå och rör så ock andra bolstada skäl byar emellan samt i 1 kap. byggningabalken, huru tomt till by skall läggas och ägor skiftas, 17 kap. 1 § byggningabalken, om del i bys fiskevatten och i fiskeverk, och 20 kap. 1 § samma balk, om del eller lott i kvarnställe, kvarn eller annat vattenverk.

Sålunda innehöll 12 kap. 3, 4 och 6 §§ jordabalken regler om hur byar skulle vara avgränsade inbördes samt 1 kap. byggningabalken regler om hur bys ägor skulle skiftas mellan delägarna i byn, 17 kap. 1 § byggningabalken regler om del i bys fiskevatten och i fiskeverk avseende delägarna i byn och 20 kap. 1 § samma balk regler om del eller lott i kvarnställe, kvarn eller annat vattenverk avseende delägare i by (och även regler om del i kvarnställe i ström eller bäck emellan två byar).

Reglerna i 15 kap. 2 § jordabalken, att urminnes hävd ej gäller i en by eller tegskifte, eller i dess åker, äng, sjö, skog och mark, skift eller oskift, utan att var njute sin del efter öre och örtug, aln och stångtal, eller som det i varje landsort brukligt är, bör ses i samband med reglerna i 1 kap., 17 kap. 1 § och 20 kap. 1 § byggningabalken och även reglerna i 12 kap. 6 § jordabalken.

Reglerna i 15 kap 3 § jordabalken, att urminnes hävd ej må gälla uti öppen skog och mark, byar emellan, utan rå och rör eller annan bolstada skillnad, bör ses i samband med reglerna i 12 kap. 6 §, att om i skog eller löt, och öppen betesmark byar emellan ej finnes rå och rör, eller annan skillnad, var då äger sin del däri, efter öre och örtug, och även i samband med reglerna i 1 kap., 17 kap. 1 § och 20 kap. 1 § byggningabalken.

Reglerna i 12 kap 4 § jordabalken, att den som har urminnes hävd

på utholmar, fisken och fiskeskär, äger den rätt okvald behålla, bör ses i samband med övriga regler i samma § om gräns i vatten mellan byar och om hur gränsen i vatten påverkar gränsen i fråga om holmar.

Föremålen för urminnes hävd framstår således såsom undantag såväl från öppen skog och mark byar emellan utan rå och rör eller annan bolstada skillnad, som enligt 12 kap. 6 § jordabalken (skog eller löt och öppen betesmark byar emellan utan rå och rör eller annan skillnad) skulle tillhöra byarna efter vissa andelar, som ock inom by från by och tegskifte eller dess åker, äng, sjö, skog och mark, skift eller oskift, som enligt 1 kap. byggningsbalken (tomt, åker, äng och alla tillägor) vid skifte inom by skulle fördelas mellan delägarna i byn efter vissa angivna grunder, eller vari delägarna i byn enligt 17 kap. 1 § och 20 kap. 1 § byggningsbalken (fiskevatten, fiskeverk, kvarnställe, kvarn eller annat vattenverk) hade del eller lott efter sina delar i byn.

Föremålen för urminnes hävd framstår därmed också såsom undantag från eller oregelbundenheter i fråga om den normala gränsdragningen mellan byar och även såsom undantag från de till delägarna i by hörande ägorna och nyttigheterna.

Det kan antas att reglerna om urminnes hävd befunnits erforderliga såsom rättslig grund för faktiskt föreliggande innehav eller nyttjande som inte kunnat inordnas i de i 12 kap. jordabalken samt 1 kap., 17 kap. 1 § och 20 kap. 1 § byggningsbalken intagna reglerna om rättsförhållandet mellan byar och mellan delägare i by.

De i 16 kap. byggningsbalken ommärkta allmänningarna låg utanför by- och hemmansindelningen. Urminnes hävd omnämnas inte här.

I Kungl. Maj:ts allmänna förordning om skogarna i riket den 12 december 1734 omnämnas i punkt 2, att dem som innehade vissa hemman och torp på allmänning (lands-, härads- eller sockenall-

männing) efterläts, att i allmänningen med andra härads- och sockenbor ha sitt fä gående klöv om klöv och jämväl därifrån njuta till sitt enskilda husbehov nödtorftigt bränsle och timmer, och i punkt 4, att Kungl. Maj:t av gunst och nåd efterlåtit att de, som bodde på eller vid någon kronopark, fick utan betalning där så varit vanligt, jämte mulbetes åtnjutande för boskapen, där taga förtorkade träd och sådant vindfälle, som inte var dugligt till annat än vedbrand, samt lågor, stubbar, grenar och nedliggande ris till att dymedelst ränsa skogen och mulbetet, dock att det skedde med landshövdingens tillstånd, samt jägmästarens vetskap och order till vederbörande jägeri- och skogsbetjante, som hade att utsyna, var det tjänligast fick tagas. Vid brist på sådant och då hemmans nödtorft oundgängligen fordrade det fick sådana friska träd, som var odugliga och föråldrade och till intet annat än vedbrand tjänliga, fällas. I punkt 6 finns intagna stadganden om hur lands-, härads- och sockenallmänningar fick nyttjas (såsom lands-, härads- och sockenallmänningar i forna tider blivit lämnade inbyggarna uti landet, d.v.s. landskapet, häradet eller socknen av högre och lägre stånd till hustarv, med fiskande där så lägenhet finnes, mulbete, timmer och vedbrand, så ståde de ock dem hädanefter framgent til sin nödtorft med sparsamhet att nyttja, men icke till avsalu eller att utödas för Oss och Kronan), liknande bestämmelserna i 16 kap. 1 § byggningsbalken. Fortsättningen av punkt 6 samt punkterna 7 och 8 innehåller detaljerade föreskrifter om tillsynen över och tillvägagångssättet vid dessa allmänningars nyttjande. Punkt 9, med förbuds- och straffbestämmelser, inledes med följande ord: Ingen må å annans allmänning fara och fika i skog eller vatten, och med någon åtgärd onytt (skada) göra. Så må icke heller lands-, härads- och sockeninbyggare de där antingen bo uppå eller utom allmänningen, eller där hava sina fäbodar, annorlunda densamma nyttja, än med lov och tillstånd, som här ovanför förordnat är. I punkt 12 stadgas om de stora skogar och ödemarker, vilka utom bygdelagen äro belägna, och Kungl. Maj:t och Kronan tillhöra, såsom uti Västernorrlanden, Dalarna och Värm-

land. Sträng uppsikt, främst genom landshövdingarna, häradshövdingarna och nämnden, skulle hållas över dessa skogar och ödemarker, bl. a. i fråga om dem som utan lov nedsatt sig där och byggt. "Där ock någon efter denna dag skulle på ödemarken komma strykande och där svedja, eller utan Vårt lov och tillstånd sig nedsätta och bygga, den skall på det strängaste eftersättas och bortskaffas, -".

Urminnes hävd såsom grund för innehav eller nyttjande omnämnas ej i 1734 års skogsordning.

Kungl. Maj:ts förklaring den 5 april 1739 till 1734 års skogsordning innehåller i punkt 7 i huvudsak, vad stora skogar och ödemarker angår (skogsordningens punkt 12), att landshövdingarna skulle tillse, att de blev på det görligaste bebyggda och uppodlade till åker och äng, att sedan efter hand skattnäggas till hemmantal, och att innan något tillstånd gavs noga borde beprövas bl. a. hur stort ett sådant hemman kunde bli och i proportion till hemmantalet då straxt tilläggas skog och mark, samt vad kronoparker eller lands- och häradsallmänningar angår, ^{att} änsenliga och till skogsväxt odugliga mossar och kärr borde efter föregången undersökning få upptagas till äng emot skälig frihet och räntas erläggande. För övrigt skulle efterlevas vad som fanns stadgat i 12 § skogsordningen.

Förordningen angående skogarna i riket den 10 december 1793.

§ 5 andra stycket: Mulbete må å allmänning, såsom förr vanligt varit, nyttjas.

↑

§ 6 femte stycket: Haver någon å besittning uti allmänning urminnes hävd, så beskaffad, som lagen i 15 kap. jordabalken bjuder, den skall sin besittning okvald njuta; dock bör sådan besittning, där den ej uti något hemmans skatt inbegripen är, till Oss och Kronan skattnäggas, så framt ej bättre rätt lagligen visas kan.

Förordningen om skogarna i riket den 1 augusti 1805 (Lilienberg II sid 499).

§ 5 andra stycket: Mulbete må å allmänning, såsom förr vanligt varit nyttjas.

§ 6 femte stycket: Haver någon å besittning uti allmänning urminnes hävd, så beskaffad, som lagen i 15 kap. jordabalken bjuder, den skall sin besittning okvald njuta; dock bör sådan besittning, där den ej uti något hemmans skatt inbegripen är, till Oss och Kronan skattdäggas, så framt ej bättre rätt lagligen visas kan.

Förordningen angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket den 29 juni 1866 (nr 62).

Kap. VIII. Om mulbete och höslåtter å allmänna skogar.

§ 34: Har rätt till mulbete eller slåtter på allmän skog blivit vissa hemman eller menigheter genom särskilda resolutioner eller överenskommelser tillagd eller av dem på grund av urminnes hävd åtnjutits, vare de vid sådan rätt bibehållna, intill dess i laga ordning kan varda annorlunda förordnat.

Förordningen angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket den 26 januari 1894 (nr 17).

§ 63 fjärde stycket hade samma lydelse som § 34 i 1866 års förordning.

1793, 1805, 1866 och 1894 årens skogsordningar innehåller således bestämmelser om besittning eller nyttjande på allmänning på grund av urminnes hävd för by, hemman (torp) eller menighet.

Stadgandena om by i 1734 års jordabalk och byggningsbalk kan ej avse lappars renbetstrakt (lappby, skattefjäll).

Lappars renbetestrakter bör ha varit inrymda i "de stora skogar och ödemarker, vilka utom bygdelagen äro belägna, och Kungl. Maj:t och Kronan tillhöra, såsom uti Västernorrlanden, Dalarna och Värmland", som omnämnas i punkt 12 i 1734 års skogsordning.

Enligt vad förut redovisats synes reglerna om urminnes hävd enligt 15 kap. äldre jordabalken kunna avse dels ägor och rättigheter inom mark för by- och hemmansindelning och föremålen för urminnes hävd därvid utgöra undantag från eller oregelbundenheter i fråga om den normala gränsdragningen mellan byar och även undantag från de till delägarna i by hörande ägorna och nyttigheterna dels besittning eller nyttjande på allmänning för by, hemman (torp) eller menighet. Med mark för by- eller hemmansindelning bör jämföras stad. Däremot synes reglerna om urminnes hävd i 15 kap. äldre jordabalken ej medge, i varje bör det anses vara mycket tveksamt om dessa regler medger, att den som enbart, utan enskild äganderätt, nyttjar allmänning eller därmed jämförlig mark skulle med detta nyttjande såsom grund och förenad med detsamma kunna ha någon på urminnes hävd grundad rättighet inom by (i by- och hemmansindelning ingående mark).

Vid tillkomsten av 1886 års renbetslag förutsattes, att äganderätten till de för lapparna avsatta land och bibehållna områden - vilka enligt vad förut anförts ej kunde avses med stadgandena om by i 1734 års jordabalk och byggningsbalk - tillhörde kronan och av lapparna nyttjades för renskötsel. Dessa land och områden bör anses vara jämförliga med kronoallmänning (de stora skogar och ödemarker, vilka äro belägna utom bygdelagen och Kungl. Maj:t och Kronan tillhöra, omnämnda i punkt 12 i 1734 års skogsordning). Reglerna om urminnes hävd i 15 kap. äldre jordabalken synes ej medge, i varje fall bör det vara mycket tveksamt om dessa regler medger, att lapparna kunde, med nyttjanderätten till renskötsel på sådan kronomark såsom grund och med denna rätt förenad, ha någon på urminnes hävd grundad rättighet till bete vintertid inom by (i by- och hemmansindelning ingående mark).

Det får anses vara tveksamt huruvida lappars vinterflyttning till "det nedre landet" och in på byars marker i äldre tider (sedan urminnes tid) förekommit såsom vid 1886 års renbeteslags tillkomst förutsattes, särskilt vad angår Jämtlands län. Uppgifter om en del äldre författningar rörande kyrkoplikt - hemorts (socken- eller församlings) band - passtvang - arbetsplikt och en del av in-

nehållet däri redovisas i

./.

bilaga 11.

Vad som var särskilt stadgat om lappar i författningar av åren 1720, 1723 och 1748 (3 och 5) skilde sig inte från vad som i allmänhet var stadgat. Av nämnda 1720, 1723 och 1748 årens författningar framgår bl.a., att lapparnas rätta hemort (hemvist) var lappmarken där de skulle "föda och nära sig" ävensom att lapparna inte skulle tillfoga allmogen varjehanda olägenhet samt skada och fördärva skogarna. Att det skulle ha förelegat någon rätt för lapparna till vinterflyttningar in på byars marker under en stor del av året (cirka 7 månader) bör ej överensstämma med dessa författningar.

Vad angår Jämtlands län anföres ytterligare följande. Vid avvittning och skattnäggning av by, hemman, torp eller nybygge har förbehåll aldrig gjorts för någon rätt till renbete. Den förmånligare skattnäggningen för hemman och nybyggen i fjälltrakter enligt Kungl. brevet den 9 november 1836 var ett inslag i kronans kolonisationspolitik och var inte förenad med någon förutsättning att hemmanens och nybyggenas ägare eller innehavare skulle tåla renbete. Då hemman och nybyggen i fjälltrakter avvitttrades och skattlades utan något förbehåll för rätt till renbete för lappar bör de på grund av avvitttrings och skattnäggnings rättsverkan ha varit fria från belastning av sådan rätt.

Att lappar under 1700-talet i ett par fall (Blåskalfjäll i Åre socken och Hundshögsfjäll i Ovikens socken) utverkade särskilt tillstånd att få använda områden för vinterbete och förhållandena i Härjedalen tyder på att någon rätt för lapparna till vinterflyttningar in på byars områden inte ansågs föreligga. Mot uppfattningen att inom Jämtlands län lapparna skulle ha rätt till vinterflyttningar på grund av sedvana protesterade under tillkomsten av 1886 års renbeteslag såväl K.B. som praktiskt taget samtliga hörda jordägare i länet. Fyra justitieråd avstyrkte den föreslagna sedvanerätten.

I alla de avseenden som brist kan föreligga i eller tvekan råda

om de vid 1886 års lagstiftning gjorda förutsättningarna om vinterflyttningars natur och förekomst bör den i lagen omnämnda sedvanerätten anses såsom en genom lagstiftning konstituerad särskild rättighet för lapparna och lagen i samma avseenden vara till fördel för lapparna.

4. Bestämmelser om och åtgärder för utvidgning av renbetesfjällen.
Med kommentarer.

Bestämmelser om och åtgärder för utvidgning av renbetesfjällen i samband med 1886 års lagstiftning framgår särskilt av

- a) bestämmelserna i 23 § renbeteslagen om kronoparks upplåtande till renbetesland,
- b) bestämmelserna i 24 § renbeteslagen, innehållande den särskilda expropriationsgrund, att ägare av jord var pliktig att avstå jorden om densamma prövades vare erforderlig för renskötselns behov,
- c) finansdepartementets ämbetsskrivelse den 23 september 1886 till K.B. i Jämtlands län angående upplåtelse av vissa angivna kronoparker till renbete för lapparna (intaget i bilaga 14 till den 15 augusti 1975 dagtecknad särskild redogörelse för omfattningen och belägenheten av helårsmarkerna i Jämtlands och Kopparbergs län),
- d) Kungl. brevet den 13 juli 1887 till K.B. i Jämtlands län angående bl.a. förvärv för kronan av mark som befanns nödig för renbetesfjällens utvidgning, antingen genom frivillig överlåtelse till kronan eller genom expropriation (intaget såsom bilaga 5 till yttrande den 14 oktober 1974),
- e) Kungl. brevet den 22 maj 1891 till K.B. i Jämtlands län angående dispositionen av områden som kronan förvärvat för utvidgning av renbetesfjällen (intaget såsom bilag 4 till yttrande den 9 oktober 1974) och

f) Kungl. brevet den 6 juli 1892 till K.B. i Jämtlands län med förklaring jämlikt 24 § renbeteslagen, att ägarna till vissa närmare angivna hemman och lägenheter skulle vara pliktiga att mot ersättning, som där godvillig överenskommelse ej kunde träffas skulle bestämmas enligt förordningen angående jords eller lägenhets avstående för allmänt behov den 14 april 1866, avstå den jord som av en särskild kommitté föreslagits att förvärvas för renbetesfjällens utvidgning (intaget såsom bilaga 13 till en den 15 augusti 1975 dagtecknad särskild redogörelse för omfattningen och belägenheten av helårsmarkerna i Jämtlands och Kopparbergs län).

Kommentarer.

Liksom bestämmelserna om sedvanerätten vittnade bestämmelserna om och åtgärderna för utvidgning av renbetesfjällen om en mot lapparna välvillig inställning. Samma åtgärder och bestämmelser i samband med 1886 års lagstiftning var till fördel för lapparna.

Vid tillkomsten av 1886 års renbeteslag förutsattes och uttalades, att äganderätten till de för lapparna avsatta land och bibehållna områden tillhörde kronan och att lapparna på dessa marker hade nyttjanderätt för renskötsel.

De för utvidgning av renbetesfjällen förvärvade områdena förvärvades av kronan, vilket helt överensstämde med förutsättningen att renbetesfjällen ägdes av kronan.

Jämlikt Kungl. brevet den 13 juli 1887 skulle förvärvad mark kunna förenas med angränsande renbetesfjäll eller ställas under skogsstatens förvaltning eller utarrenderas eller ock någon del därav såsom för ändamålet onyttig avyttras.

Genom Kungl. brevet den 22 maj 1891 förordnades beträffande därmed avsedda förvärvade områden bl.a., att områdena i sin helhet skulle upplåtas för lapparnas behov i likhet med angränsande renbetesfjäll, att den på områdena befintliga skogsmarken skulle ställas under skogsstatens förvaltning ävensom att på områdena

befintliga inägor, åbyggnader samt slätter- och fäbodelägenheter fick — där det prövades kunna ske utan men för renskötseln och under villkor bl.a. att arrendatorn underkastades de inskränkningar i nyttjanderätten som föranleddes av den åt lapparna upplåtna rätten — på arrende upplåtas åt bofasta.

De genom Kungl. brevet den 6 juli 1892 lämnade tillstånden till expropriation har enligt uppgift (se vid bilaga 13 i en den 15 augusti 1975 dagtecknad särskild redogörelse för omfattningen och belägenheten av helårsmarkerna i Jämtlands och Kopparbergs län) inte i något fall tagits i anspråk. Den i 24 § renbeteslagen intagna expropriationsregeln bör dock ha bidragit till att frivillig överlåtelse till kronan skett i ett större antal fall än om någon sådan regel inte funnits.

Det bör vara helt oklart om och på vilket sätt en utvidgning av renbetesfjällen kunnat genomföras, om utvidgningen skulle ha skett genom att lappar erhållit äganderätt till utvidgningsområdena.

Den äganderätt som kronan vid denna då nya åtgärd förvärvade till utvidgningsområdena bör bestå och inte, i detta mål, anses tillkomma samerna.

5. Vissa frågor i samband med lagens införande. Med kommentarer.

Lagen innehöll inte några övergångsbestämmelser som medgav fortsatt tillämpning av äldre rättsförhållanden. Lagens bestämmelser skulle därför i Jämtlands län helt tillämpas fr.o.m. den 1 januari 1889.

I en av K.B. i Jämtlands län den 19 juli 1886 utfärdad allmän kungörelse (se mitt yttrande den 16 november 1967) gjorde K.B. uttalande av innehåll,

att sedan genom lagen den 4 juni 1886 om de svenska lapparnas

rätt till renbete i Sverige nya bestämmelser stadgats till iakttagande vid ordnande av de med renskötselns bedrivande sammanhängande frågor och lapparnas dispositionsrätt till de för dem i länet avsatta land därigenom komme att i åtskilliga delar väsentligen förändras, bland annat däruti, att intet fjäll eller någon del därav därefter kunde få disponeras ensamt av någon lapp, så komme de dittills gällande bestämmelserna om rätt till fjällen att upphöra, då den nya lagen trädde i kraft,

varför K.B. till kännedom och efterrättelse ville meddela, att alla genom av K.B. utfärdade inrymningsbrev eller av annan orsak lagligen tillkomna rättigheter till bete, skogsfång, jakt och fiske på de inom länet till renskötsel avsatta land skulle upphöra att vara gällande fr.o.m. den 1 januari 1889, då den nya lagen angående renbetesrätten trädde i kraft.

Kommentar.

Denna kungörelse var en direkt följd av renbeteslagens bestämmelser och nödvändig för lagens införande.

I en av K.B. i Jämtlands län samma dag den 19 juli 1886 utfärdad allmän kungörelse (se mitt yttrande den 16 november 1967) uttalade K.B.bl.a.,

att för lappar utfärdade inrymningsbrev icke berättigade till någon annan och vidsträcktare disposition av fjället än att den lapp som fått inrymningen finge mot erläggande av den stadgade avgiften ostörd av andra för sig och sin familj där åtnjuta rätt till bete och skogsfång för renskötseln samt till fiske,

att därför alla avtal som träffats med lappar om dispositionsrätt för ena eller andra ändamålet till större eller mindre områden ävensom till jakt och fiske inom fjällen vore ogiltiga samt

att K.B. vore av Kungl. Maj:t anbefalld att innan den 1 januari 1889 — då den nya lagen om de svenska lapparnas rätt till renbete

i Sverige skulle till hela sitt omfång tillämpas i länet — ha vidtagit alla de anordningar, som vore nödiga för lagens genomförande och upprätthållande,

till följd varav K.B. till kännedom och efterrättelse meddelade, att all rätt till jord, fiske eller jakt inom renbeteslanden, som dittills innehafts av bofasta genom avtal med lappar skulle upphöra fr.o.m. den 1 januari 1888.

Kommentar.

Denna kungörelse bör ha varit en direkt följd av renbeteslagens bestämmelser — särskilt bestämmelserna i 1 § och 21 § samt de bestämmelser i 22 § varigenom stadgades att bete eller slätter på de för lapparna avsatta land ej fick av dem upplåtas till bofasta, att sådan upplåtelse om den skedde var ogill samt att rätt till jakt och fiske på de för lapparna avsatta land ej fick av dem upplåtas till annan — och nödvändig för lagens införande. K.B. åberopade även innebörden av för lappar utfärdade inrymningsbrev.

Vaigis Larsson

Del IV. Tillägg 1975. Sid 1-10, alltså helt.

Del V. Urkundsbilaga till del III och med avseende på vissa utslag till del IV.

4. Yttrandet den 17 februari 1969 sid 1-9.

I anslutning till innehållet i Kungl. brevet den 20 april 1841 yttrade jag bl.a. (sid 4): Någon försäkran att lapparna skulle bibehållas vid tidigare innehavda renbetestrakter gavs icke. Åt lapparna skulle utstakas "nödiga betestrakter". Det bör således anses, att det icke var avsett att lapparna skulle bibehållas vid tidigare innehav.

I en sammanfattande analys av vad som framkommit vid mina utredningar angående bl.a. nybyggesanläggningar, avvitrting och skattnläggning, avseende jämväl avvitrting och skattnläggning av lapparnas renbetestrakter, inom Ströms, Alanäs och Frostvikens socknar samt inom Föllinge, Laxsjö och Hotagens socknar yttrade jag

(sid 8 under punkt 3): Avvittringsåtgärder under 1700-talet har icke berört lapparnas renbetestrakter. Vid avvitrtingen under 1800-talet före tillämpningen av Kungl. brevet den 20.4.1841 beaktades icke lapparnas förhållanden. Ej heller beaktades lapparnas förhållanden vid de nybyggesanläggningar som föregått och ingick i denna del av avvitrtingen. Administrativa myndigheter, häradsrätter och avvittringsrätter har tydligen betraktat och handhaft den mark, på vilken lapparna nyttjat renbete, såsom kronans mark, disponibel för anläggning av nybyggen och disponibel för att ingå i hemman enligt därför gällande regler, utan att någon särskild hänsyn tagits till att marken nyttjades för renbete.

Och yttrade jag

(sid 9 under punkt 4) bl.a: Påstående från lapparna om uråldrig hävd har icke beaktats. - - - Av tillgängliga uppgifter framgår, att målsättningen varit att tillskapa en för brukandet lämplig gräns mellan renbetestrakterna och nybyggena, så att oenighet och stridigheter för framtiden ej uppkom, och att därvid ge renbetestrakterna sådan omfattning och sådant innehåll, att lapparnas behov av renbete och skog blev tillgodosett, och att jämväl ge de nybyggen som skulle bibehållas sådan omfattning och sådant innehåll, att de blev lämpliga för sitt ändamål. Skälighetshänsyn har tagits. - Det är påfallande i vilken stor omfattning nybyggesverksamheten fortgick ännu vid tidpunkten för nu ifrågavarande åtgärder. I syfte att bibehålla renbetestrakterna vid en godtagbar omfattning och hindra en olämplig avgränsning har i senare tider anlagda nybyggen 1) åter utlagts till renbete eller inskränkts och ansökningar om nybyggen avslagits. Särskilt i dessa avseenden framstår nu ifrågavarande åtgärder såsom ett skydd för lapparnas renbetes-trakter mot alltför påträngande nybyggen och ett skiljande mellan starka stridiga intressen.- Vad vid utredningen framkommit ger icke anledning till annat antagande än att det varit klart för de medverkande myndigheterna, att det var kronans mark som disponerades för olika ändamål, för renbetestrakter åt lapparna och för nya hemman åt nybyggarna.

1) "anlagda nybyggen" bör här förtydligas till "utan vederbörligt tillstånd anlagda nybyggen".

5. Yttrandet den 13 maj 1970 sid 6-15 med bilaga 3 sid 27-58, förarbetena till Kungl. brevet den 20 april 1841, och bilaga 4 sid 59-61, exemplifiering till punkt 4 i yttrandet den 17 februari 1969.

Om detta yttrande den 13 maj 1970 erinras.

6. Yttrandet den 3 oktober 1974.

Punkt 3. 1820 års avvittningsstadga och övriga avvitt-
ringsförfattningar sid 3-6 med bilaga 2 Vissa uppgif-
ter om avvittningen i den sydvästra delen av Åre socken
sid 21-29 och 2 kartbilagor.

Punkt 4. Kungl. brevet den 20 april 1841 angående bestäm-
mande av säkra gränser för lappallmogens i länet renbe-
testrakter sid 6-10.

På sid 6 och 7 yttrade jag:

I landshövding Michael von Törnes yttrande den 23 ok-
tober 1835 till Kungl. Maj:t angående den fortsatta av-
vittringen i Härjedalen föreslogs bl.a, "att säkra grän-
ser utstakas emellan lappallmogens beteststrakter och de
marker som antingen komma att tillhöra enskilda jord-
ägare eller ock kronan". I samband med behandlingen av
den av lappar gjorda framställningen att få bibehålla
de trakter de från äldre tider innehaft och bli skilda
från bönder och nybyggare refererades därefter detta
förslag med till innehållet samma lydelse i landshöv-
ding von Törnes utlåtande den 28 mars 1837 till Kungl.
Maj:t, i kammarkollegiets utlåtande den 29 juni 1837
till Kungl. Maj:t och i Kungl. brevet den 19 september
1837 med uppdrag åt en kommitté med landshövding von
Törne såsom ordförande att i samband med förslag om av-
vittringen i Hede pastorat jämväl inkomma med förslag
i den av lapparna väckta frågan. I Kungl. brevet den 20
april 1841 angående bestämmande av säkra gränser för
lappallmogens i länet renbeteststrakter (rubriken) finns
inte nämnda uttryck. I ingressen omnämnes "säkra grän-
sers bestämmande för lappallmogens renbeteststrakter i
länet".

De avgränsade renbetesfjällen kom att angränsa mark till byar, hemman och nybyggen samt överloppsmark som sedermera förvaltats som kronoparker. Överloppsmarkerna var kronomark. En del hemman var kronohemman. Nybyggena var krono till dess de omfördes till skatte. Det bör ha varit lika angeläget att ha säkra gränser mellan lapparnas betesmarker och sådan kronomark som mot skattehemman. Det nu ifrågavarande uttrycket i landshövding von Törnes yttrande den 23 oktober 1835 till Kungl. Maj:t bör inte anses återge den uppfattningen att lapparna innehade betestrakterna med äganderätt.

Nu tillägges: Om, såsom tydligen var fallet, med nämnda uttryck avsågs att uttala, att säkra gränser borde utstakas mellan, å ena sidan, sådan kronomark som skulle begagnas av lappar och, å andra sidan, dels enskildas mark och dels kronomark som skulle begagnas på annat sätt, så var uttrycket från såväl saklig som språklig synpunkt riktigt.

7. Utredningen åren 1973-1975 rörande Kalls socken.

Sid 4 med bilaga A sid 46, 47.

Upplåtelser av kronofisken, sid 8-9 med bilagor 1 och 2 sid 70-73.

Nybyggen, sid 9-11 med bilagor 3:1, 3:2, 3:3, 4:1, 4:2 och 5 sid 74-86.

Renbetestrakter, sid 12, 13 med bilaga 6 sid 87.

Avvittring och skattnäggning av byar, hemman och nybyggen på 1800-talet:

Sid 18: Lapparnas renbetestrakter omnämdes inte och redovisades inte (utom i form av "kringskrifter" på en del kartor) under denna del av avvittringen i Kalls socken (1824-1838).

Sid 24-34. Avvittring och skattnäggning av en del yngre hemman och disposition av avradsland.

9. Utredningen åren 1972-1975 rörande Undersåkers, Mörsils, Hallens, Marby, Norderöns, Ovikens och Marby socknar.

Del I sid 1-99.

Del II sid 1-112.

Del III sid 1-107.

Landshövding Frölichs resolution 27.2.1695 för några skatt_lappar i Undersåkers tingslag med kommentarer redovisas på sid 11 och 12 med bilaga 23 sid 74.

Landshövding Frölichs försvars- och beskyddsbrev 13.4.1695 för lappar i Hammerdals tingslag med kommentarer redovisas på sid 12-14 med bilaga 24 sid 75.

Landshövding Hans Strijks frihetsbrev 3.3.1646 för fjäll-lappen Thomas Jonsson med kommentarer redovisas på sid 15 och 16.

Ett omnämnt frihetsbrev 3.3.1646 av landshövding Hans Strijk för Mårten Jonssen med kommentarer redovisas på sid 16 och 17.

Landshövding Hans Strijks frihetsbrev 2.3.1646 för jämtarna på deras skogar samt älgvåner m.m. med kommentarer redovisas på sid 18 och 19.

Jakt och djurfång. En del äldre stadganden och uppgifter. Med kommentarer. Redovisas på sid 19-22 med bilagor 25, 26, 27 och 28 sid 77-80.

Täverdalens skattefjäll. Undersåkers tingslags HR 16, 17.2.1698. Med kommentarer. Redovisas på sid 22, 23 med bilaga 29 sid 81.

Tranris skattelappfjäll. Undersåkers tingslags HR 9.2.1734. Med kommentarer. Redovisas på sid 23, 24.

Tranris skattefjäll. Undersåkers tingslags HR 12.2.1759. Med kommentarer. Redovisas på sid 30, 31 med bilaga 32 sid 86.

Håttö fjäll. K.B:s resolution 12.11.1770 och Undersåkers tingslags HR 13.2.1773. Med kommentarer. Redovisas på sid 33-35 med bilagor 34:1 och 34:2 sid 90, 91.

Tranris och Hittings fjäll. K.B:s utslag 24.8.1796 och 21.5.1819. Med kommentarer. Redovisas på sid 35-37 med bilagor 35:1 och 35:2 sid 92, 93.

Den sammanlagda omfattningen av renbetestrakterna i Undersåkers socken med kommentarer redovisas på sid 42.

Tossåsfjäll. Urkunder 1699-1734 sid 43-49 med kommentarer sid 47, 48. Bilagor 38:1-38:6 sid 96-102.

Hundshögsfjäll. Urkunder 1734-1750 sid 49-54 med kommentarer sid 51-53 och 54, 55. Bilagor 39:1-39:4 sid 103-107.

Uppgifter om avvitrering under 1700-talet.

Mörsils socken sid 56, 57. Ovikens och Myssjö socknar sid 57-61.

Del IV sid 1-65.

Del V sid 1-152.

Förrättningar 1848 rörande renbetesfjällen.

Tranris och Hittings fjäll sid 3, 4 med kommentar sid 4.

Anarisets fjäll sid 5, 6 med kommentar sid 6.

Kommentarer till avgränsningen och skattningsläggnings av renbetesfjällen redovisas på sid 54-66.

Några ytterligare kommentarer redovisas på sid 66-69.

På sid 68 yttrade jag:

Det bör vara klart att inte blott för nybyggen disponerad mark och i renbetesfjäll intagen till renbete tidigare inte upplåten mark utan även i renbetesfjäll intagen sedan lång tid tillbaka för renbete nyttjad mark ansetts vara kronomark och således "kronans disponibla fjällmarker" eller "disponibla kronomarker" enligt Kungl. brevet den 20 april 1841. Nämda uttrycks innebörd av kronomark bör anses ha vid denna förrättning inom Undersåkers, Mörsils, Hallens och Ovikens socknar blivit markerad.

Kvarstående och varken i nybyggen eller renbetesfjäll ingående för Kronan disponibla marker var överloppsmarkerna (senare kronoparkerna) Åmen, Håttö, Håckren, Bastudalen och Rönnåsen, samtliga belägna invid renbetesfjäll; och även överloppsmarkerna (senare kronoparkerna) Bummerviken och Kjösjö i Åre socken, även de belägna invid renbetesfjäll.

10. Utredning den 15 augusti 1975 om bl.a. K.B:s i Jämtlands län beslut rörande inrymning i besittningsrätten till renbetesfjällen.

Sid 1-32 med bilagor sid 33-100.

Kommentarer redovisas på sid 3, 4.

I början av kommentarerna yttrade jag: De vid avvittningen avvitttrade och skattlagda renbetesfjällen har förvaltats såsom kronoegendom ändamålsbestämt upplåten åt lappar för renskötsel.

11. Yttrandet den 25 september 1975 punkt 4. Byområden (skatteskogar) - kronoavradsland - (kronoallmänningar, otaxerade fjäll) - renbetestrakter. Sid 25-32 med litteraturbilagor nr 1-7.
-

Slutligen göres följande tillägg.

Skattläggning konstituerade inte äganderätt. Skattläggning kunde i lika mån ske på kronoegendom och skatteegendom. Skattläggningen förändrade inte egendommarnas natur.

Avvittring konstituerade inte äganderätt. Ett skattehemman eller en skattelägenhet som undergick avvittring var även därefter ett skattehemman eller en skattelägenhet. Ett kronohemman eller en kronolägenhet som undergick avvittring var även därefter ett kronohemman eller en kronolägenhet.

Valfrid Larsson
Valfrid Larsson

Dessutom anföres.

För att såsom kronoombud bevaka Kungl. Maj:ts och Kronans rätt var kronolänsman A. Hållström närvarande.

Såsom sakägare var förutom lappar närvarande bl.a. för krononybygget Ansätt nybyggarna Per Andersson och Jonas Nordfjell, för kronohemmanet Åkersjön bönderna Lars Rörberg och Olof Persson, för krononybygge på Bjerte avradsland (sannolikt Bakvattnet) Anders Samuelsson och för krononybygget Frankrike och Oldens bergverk löjtnant Sparrman.

Såväl kronoåbor och krononybyggare som lappar utförde talan själva eller genom av dem anlitade ombud. Något yttrande av kronoombudet kronolänsman A. Hållström redovisas inte.

10. Sammanträde den 10 augusti 1847 rörande renbetesfjällen i Kalls socken (akterna Kall 58 och 59).

Till uppgifterna i min utredning rörande Kalls socken sid 35-40 med bilaga E hänvisas.

Dessutom anföres.

Några andra sakägare än lappar var inte närvarande. Lapparna utförde talan själva eller genom av dem anlitade ombud. Något yttrande av kronoombudet kronolänsman A. Hållström redovisas inte.

11. Sammanträden den 18 juli, 24 juli och 4 september 1848 rörande renbetesfjällen och en del krononybyggen i Undersåkers, Hallens, Ovikens och Åre socknar (akt Undersåker 41).

Till uppgifterna i min utredning rörande Undersåkers och Ovikens m.fl. socknar del V sid 1-22 hänvisas. Beträffande Blåskalfjäll i Åre socken hänvisas till uppgifterna i min utredning rörande Åre socken del III sid 6-8 med bilagor 17:1, 17:2 och 17:3.

Dessutom anföres.

För att bevaka Kungl. Maj:ts och Kronans rätt var kronolänsman A. Hållström närvarande.

Närvarande såsom sakägare:

Sammanträdet den 18 juli 1848 i Stamgårde:
Inga lappar och i övrigt.

Löjtnant O.G. Köhl på Hårdsta.
Pastor J. Gerdlund i Undersåker.
Bokhållaren Strandell från Huså enligt fullmakt.
Jonas Andersson i Romo.
Olof Mårtensson i Nyland såsom fullmäktig för nybyggesökande i Rulldalen.

Sammanträdet den 24 juli 1848 i Ottsjö:

Från Tranris och Håttö fjäll. Änkan Anna Margaretha Nilsson och Jon Torkelsson.
Från Tranris och Hittings fjäll. Jon Torkelsson var ombedd att svara.
Från Hundshögs fjäll. Hustrun Lisbeth Nilsson.
Från Hallfjället. Anders Thomasson och Jon Torkelsson hade vidtalat Lars Jonasson att svara.

Övriga sakägare:

Löjtnant C.A. Sparrman för ägaren av malmanledningen Herrångsskalet kapten v. Törne.

Thoris Olofsson i Bynom för bevakande av Hallens sock-
nemäns gemensamma intresse.

Från Vålådalen eller Vallbo. Änkan Kerstin Ersdotter,
Olof Halfvarsson, Olof Olofsson genom gifte med änkan
efter Guttorm Pålsson.

Från Fångåmon. Per Estensson.

Från Kjösjön (Skårsdalen). Förre sökandens son Jonas
Andersson.

Sökandena till Rulldalen. Förutom löjtnant Sparrman
f.d. gästgivaren Per Olofsson i Uppland samt Mårten
Olofsson i Nyland genom fullmakt av Jöns Olofssons i
Rista sterbhus.

Sökanden till Håckrens avradsland Olof Olofsson som
även innehade fullmakt att bevaka fanjunkare Årbergs
rätt.

Från Ottsjö by. Olof Rickardsson.

Sammanträdet den 4 september 1848 i Stamgårde:

Närvarande: De i de föregående protokollen antecknade
intressenter med undantag av löjtnant Köhl och Thoris
Olofsson från Hallen.

Krononybyggare, nybyggessökande, lappar och andra sak-
ägare har utfört talan själva eller genom av dem anli-
tade ombud. Något yttrande av kronoombudet kronolänsman
A. Hållström redovisas inte.

Kronolänsman A. Hållström omnämnes i protokollet i föl-
jande sammanhang.

Protokollet den 24 juli 1848 § 4: "Krono Länsman före-
tedde Konungens Befallningshavandes utslag, varigenom
fjällmännen Anders och Nils Fjellsten lämnades införsel
uti Tranris och Hittings fjäll. Även överlämnades ett
av Fjällallmo(gen) underskrivet anförande varuti de för

varje skattefjäll uppgåvo sina av ålder nyttjade och även nu pretenderade renbetesområden (se bilaga litt E)." (Denna bilaga litt E finns intagen i min utredning rörande Undersåkers och Ovikens m.fl. socknar del V sid 15-17).

Protokollet den 24 juli 1848 § 8: "Ytterligare överlämnade Länsman Hållström en skrift från Anna Margaretha Nilsson och John Torkelsson som givit Konungens Befallningshavande anledning att förordna Krono Länsman att bevaka förenämnde fjällmäns rätt vid tilldelningen av renbetesområdena."

Protokollet den 4 september 1848 § 10, utlåtande punkt 16:o: "Med Krono Länsman Hållströms ansökning av den 28 juli detta år, om erhållande av en fjälltrakt emellan Snasahögen och Handöls skatteskog, för Handöls Gruvebolags räkning, kunna förrättningsmännen icke taga befattning, sedan disponible fjäll och betesmarkerne blivit till hemmanen Handöl, Gråsjölien, Storlien och Enkroken utdelte, utan anse förrättningsmännen, det Bergmästarns i Orten Embetsåtgärd bör tagas i anspråk, i händelse nödigt utmål för nämnde gruva saknas." (Angående Hållströms ansökning och K.B:s utslag den 31 mars 1851 med anledning därav, se min utredning rörande Åre socken del III sid 2 och bilagor 14:1 och 14:2.)

Vidare anföres.

Över den av förrättningsmännen verställda avvittningstilldelningen till renbetesfjället Blåskalfjäll i Åre socken anförde innehavaren av fjället Lars Torkilsson besvär hos K.B. genom kronolänsman Anders Hållström enligt fullmakt. Se min utredning rörande Åre socken del III sid 7, 8 och bilaga 17:3.

Kommentarer.

Av förarbetena till Kungl. brevet den 20 april 1841 (mitt yttrande den 13 maj 1841, bilaga 3 nr 2, nr 8, nr 9 och nr 11) och uppgifter från min utredning rörande Åre socken (se bl.a. del II sid 18, 19 och bilaga R samt del III sid 2 och bilaga 15:1 och sid 4 och bilaga 16:1) bör framgå att kronolänsman Anders Hållström ville medverka till att lapparnas rätt blev tillgodosedd. Det bör då kunna antas att han under sina uppdrag som kronofullmäktig ägnade noggrann uppmärksamhet åt lapparnas förhållanden.

12. Förrättningar enligt Kungl. brevet den 20 april 1841 rörande Föllinge, Laxsjö och Hotagens socknar. Till min utredning rörande Föllinge, Laxsjö, Hotagens och Offerdals socknar del IV sid 15-31 hänvisas.

.7.1845. Sammanträde i Munsvattnet den 16 juli 1845. Avvittringslantmätarna L.A. Burman och Axel Wästfeldt med gode män. (Akt Hotagen 14.)

Kronoombud under detta och följande sammanträden den 7 och 13 augusti 1845 var vice kronolänsman Pehr Holm.

Närvarande sakägare:

Från Murfjäll lappmännen Bengt Pålsson, Olof Pehrsson, Jon Mårtensson, Lars Pehrssons änka och ogifta lappkvinnan Karin Pehrsson; från Vinklumpfjäll Jonas Hindricsson, Lars Thomasson, Olof Mårtenssons hustru och Thomas Thomasson; från Gåxsjöfjäll Jon Thomassons hustru Kjerstin Johansdotter.

Nybyggarna Erik Jonsson och Olof Pehrsson i Munsvattnet.

brevet den 20 april 1841.

Av protokollen rörande dessa förrättningar bör även framgå att krononybyggare och andra nyttjare av kronomark samt lappar i lika mån utförde sin talan själva eller genom av dem anlitade ombud.

Sammanfattande kommentarer.

Vid avvittningsförrättningar före tillämpningen av Kungl. brevet den 20 april 1841 angående bestämmande av säkra gränser för lappallmogens i Jämtlands län renbetestrakter utförde i lika mån skattehemmansägare, kronohemmansåbor, krononybyggare och i förekommande fall lappar sin talan själva eller genom av dem anlitade ombud.

Vid förrättningar enligt nämnda Kungl. brev utförde i lika mån krononybyggare, andra nyttjare av kronomark samt lappar sin talan själva eller genom av dem anlitade ombud. Kronohemmansåbor, krononybyggarna och andra nyttjare av kronomark hade ingen äganderätt. Den omständigheten att lapparna förde talan själva eller genom av dem anlitade ombud bör då heller inte utgöra skäl för en uppfattning att lappar ägde skattefjällen.

Valfrid Larsson
Valfrid Larsson

18. Åmen, kronans avradsland och fiske. Tidigare böxlat till bönder i Romo och Rista i Undersåkers socken.

19. Vålödal eller Vålådalen, avradsland och fiske. Tidigare böxlat till bönder i Ottsjön.

20. Skjutsfiske samt Gröplingen och Oxsjön, kronans avradsland. Städslat av provincialsfiskalen Johan Huss till bönder i Edsåsen.

Hallens tingslag den 18 maj 1666.

1. Storfloholmen, kronans avradsland. Böxlat av befallningsman Pehr Erichsson Niure till bönder i Höla, Låsböle och Iffelnäs i Hallens socken, Kläppe i Marby socken och Trusta i Norderöns socken.

2. Rismyran, kronans avradsland. Städslat av befallningsmän Pehr Erichsson Niure till bönder i Trappnäs.

4. Gläin, kronans avradsland och fiske. Böxlat av befallningsman Pehr Erichsson Niure till bönder i Ytterhallen, Bynom, Överhallen, Mo, Gåje och Hammarnäs.

6. Ånnesjö och Hogsjö, fiskevatten och kro^uns avradsland. Böxlat 16 augusti 1651 av befallningsman Pehr Erichsson Niure till bönder i Böle, Ån, Våge, Helliebacken (Halabacken) och Högsta.

7. Kvitsle- och Arvesundslandet, avradsland, innemot fjället liggandes. Städslat av befallningsman Peder Erichsson Niure till bönder i Mårdsund, Önsta (?), Sundsbacken, Kvissle och Arvesund.

10. Ett kronans avradsland och fäbodställe. Tidigare böxlat av hemmansinnehavare i Järsta i Marby socken och Ti-varsgård i Norderöns socken.

11. Klappkälen, kronans avradsland. Tidigare böxlat av landshövdingen Hans Strijk till befallningsman Pehr Erichsson Niure.

12. Torrisbodarna och "Hollfzboderne" (Hallsbodarna), med Fransmyran och Årbogtmyran (Åbuktskyran). Tidigare böxlat av Rafwal Pålsson till bönder på Norderön.

Frösöns tingslag den 10 maj 1666.

11. Månsås avradsland. Tidigare böxlat till kyrkoherden Måns Pehrsson i Sunne för hans gård samt bönder i Vällviken och Månsåsen.

Frösöns tingslag den 28 augusti 1672.

Kyrkoherden i Sunne Joannes Petraeus angav ett kronans avradsland Österlekardalen, som hans svärfader, kyrkoherde i Sunne, brukat för böxel.

Hela antalet avradsland och fisken i denna del av utredningen är 17, varav 12 uppgivits tidigare ha böxlats eller städslats efter 1645 och 5 böxlats utan angiven tidpunkt härför.

Av de under Undersåkers tingslag upptagna 7 avradslanden redovisas 5 (alla utom 16. Håcker och 20. Skiutfiske samt Gröplingen och Oxsiöön, och således även 18. Åmen och 19. Vålödal) i 1649 års längd över böxlepenningar. Av de under Hallens tingslag och Frösöns tingslag upptagna 10 avradslanden redovisas 4 under benämningarna Kielen, Leekdahl,

Storflodhen och Åårbogdt i samma längd. Av de 17 avradsland-
den och fiskena i denna del av utredningen redovisas alltså
9 i 1649 års längd.

Det antal avradsland eller fisken, av angivna 17, som böx-
lats eller städslats efter 1645 kan härefter utrönas vara
14, medan 3 böxlats eller städslats utan angiven tidpunkt
härför.

Ur utredningen angående Undersåkers, Mörsils, Hallens, Mar-
by, Norderöns, Ovikens och Bergs socknar, del I sid 44-59.

Ovikens tingslag den 19 maj 1666.

1. Svedjelandet, liggande i kronans fjäll och avradsland.
Tidigare städslat under 5 bönder i Funäset, Hallom, Backen,
Hällne och Ältnäset.
2. Högbodan, kronans avradsland. Tidigare böxlat under
Matnäsets by och Hovermobönder.
3. Hälleberg småbodan, kronans avradsland. Städslat till
bönder i Landsom, Kövra och Långsved.
4. Ållåsen, kronans avradsland i fjället liggandes. Tidi-
gare städslat till 3 bönder i Bynom och Matnäset i Myssjö
socken och Vigge i Bergs socken.
5. Ångrobodarna, kronans avradsland. Tidigare böxlat.
6. Fudebodan, kronans avradsland. Tidigare städslat av 4
bönder i Tosåsen i Myssjö socken och 3 bönder i Dalåsen i
Bergs socken.

7. Allåsen bodeland, liggandes i kronans avradsmil. Tidigare städslat till några bönder i Persåsen och Svedje.
8. Sällebodarna, kronans avradsland. Tidigare städslat till 4 bönder i Svedje, Hallom och Rörön.
9. Älvelandet, kronans avradsland och fiskesjö. Böxlat av 5 bönder i Älven och bonde i Fjösåsen.
10. Svedje och Persåslandet, kronans allmänning. Tidigare böxlat av Persås- och Svedjemän.
11. Norra Landsombodarna, Fiskebodarna och Björnbodarna, kronans avradsland. Tidigare böxlat till 11 bönder i Hallom, Mjåla, Häggen, Åbbåsen och Lockåsen.
12. Lockåsbodarna och Viksbodarna, kronans avradsland. Böxlat till Gisselåsen, Önsta, Lockåsen och Västerbacken i Oviken samt Hegle i Sunne.
14. Västerhallomsbodarna, kronans avradsland. Böxlat till 2 bönder i Hallom.
15. Söder Mantåsåsen och Västnårbodarna, kronans avradsland. Tidigare böxlat till bönder i Västnår, Svensåsen och Sölvbacken.
16. Liåbodarna, kronans avradsland. Brukat av bönder i Hällne. Gärde, Sölvbacken och Västnår för Böxel.
17. Långbodarna, kronans avradsland. Tidigare böxlat samt brukat av 5 bönder i Hällne, Sölvbacken, Häggen och Namn.
18. Norra Arådalen, ett kronans land, liggandes längst opp i fjället. Har icke varit böxlat utan brukat till "boställe

och mulbete".

19. Södra Arådalen, kronans avradsland och fisketjärn, liggandes överlängst opp i fjället. Brukat av 2 bönder i Backen och Bölåsen till mulbete en tid om sommaren, " men icke för skatt lagder".

20. Galbäcksbodarna, kronans avradsland. Städslat till 4 bönder i Åbbåsen, Bölåsen, Österbacken och Edet.

21. Arådalen, kronans avradsland, liggandes i fjället. Tidigare städslat till kyrkoherden i Oviken för hans gård i Myre samt till bönder i Skottgården och Viken.

22. Stugubäcksbodarna. Brukas och böxlas av Sölvbacken, Hallom och Backen.

Valskaftbodarna. Brukas och böxlas av bönder i Helgebacken och Joxåsen.

23. Bugårdsbodarna med Dörrsjön, kronans avradsland. Tidigare böxlat samt brukat till fäbodställe för prosten i Myre, 2 bönder i Bugården och Dille i Ovikens socken och bonde i Hara i Sunne socken.

24. Gräftåbodarna med Lövbäcken, kronans avradsland. Brukat för böxel av 5 bönder i Botåsen, Vattjom, Svensåsen och Backen.

25. Torrelsvallen, kronans avradsland. Brukat för böxel av 2 bönder i Backen i Sunne socken och Hackåsen i Ovikens socken.

26. Pullsbodarna och Hästsjön, kronans land och i fjället liggandes. Böxlade samt brukade av 3 bönder i Vattjom och Viken.

27. Mustebodarna med Visjön. Böxlade samt brukade av 4 bönder i Orrgården, Svensåsen, Norrgården och Myre.
28. Dillevallen, kronans avradsland. Städsld till 2 bönder i Svensåsen ; brukad av dem och bonde i Side.
29. Dörsåbodarna, liggandes i kronans avradsland. Böxlade samt brukade av 4 bönder i Gåxåsen, Viken och Kämpdalen.
30. Gamla Norrgårdsbodarna, kronans land. Brukade av 2 bönder i Räcksjön och Hara i Sunne socken och bonde i Ovikens socken.

Bergs tingslag den 21 maj 1666.

2. Gallån, avradsland. Städsld till 5 bönder i Kvissle och Vigge i Bergs socken och Hovermo i Myssjö socken.
3. Hallåsen, kronans avradsland. Tidigare böxlat till Prästgården och Västervigge byamän.
4. Fude avradsland. Brukades av 5 bönder i Vigge. Sades vara böxlat till dem, men böxlebrevet efter nämndens betygande uppbrunnet.
5. Fude avradsland i Knimyran. Brukades efter böxel av 5 bönder i Mo.

Hela antalet avradsland och fisken i denna del av utredningen är 38, varav 30 uppgivits tidigare ha böxlats eller städsldats utan angiven tidpunkt härför.

I 1649 års avradslängd över böxlepenningar upptages under Ovikens tingslag 8 avradsland och under Bergs tingslag 3

avradsland, vilka såvitt kunnat utrönas haft samband med de i denna del av utredningen redovisade avradsland, till antalet 30, som 1666 uppgivits vara tidigare böxlade eller städslade.

Det antal avradsland och fisken, av angivna 30, som böxlats eller städslats efter 1645 kan härafter utrönas vara 11, medan 19 böxlats eller städslats utan angiven tidpunkt härför.

Beträffande 8 avradsland eller fisken föreligger inte någon uppgift om tidigare böxel. För åtminstone 6 av dessa uppges emellertid 1666 eller därefter att de tidigare brukats (Ovikens tingslag 13. Kusböle, 18. Norra Arådalen, 19. Södra Arådalen, 30. Gamla Norrgårdsbodarna, 9.10.1667 "Ett fjäll med dess lägenheter" och 15.6.1669 "Tre små fisketjärnar").

Kommentarer

Hela antalet avradsland och fisken i alla dessa utredningar är 90, varav 77 uppgivits tidigare ha böxlats eller städslats, 3 före 1645, 52 efter 1645 och 22 utan angiven tidpunkt härför. Dessutom har beträffande 9 uppgivits att de tidigare brukats.

I 1649 års längd över böxlepenningar redovisas, av de av utredningen berörda avradslanden och fiskena, 47 stycken. I samma längd upptages dessutom under Hammerdals tingslag och Ströms socken Flåsjön, Risselåslandet, Flåsjöskogen och Ringvattnet samt under Undersåkers tingslag och Åre socken Koland böxlats av bönder i Sää, vilka ej redovisats vid 1666 års rannsaking.

Uppgifterna tyder på att böxlandet eller städslandet av avradsland och fisken under åren närmast efter 1645 fortsatte på samma sätt som dessförinnan.

Ny avrad under avradsland men inte gammal avrad under
hemman hr: Näset nr 1.

Ur sammandrag för Ströms socken 1708.

Avradspenningar att fördubbla	1:11:-
" att utgå enkelt	10:26:-
Antal avradsland	11

Ur Sammandrag för Ströms socken 1702.

Avradspenningar att fördubbla	1:11:-
" att utgå enkelt	9:10:- 1)
Antal avradsland	11

Ur sammandrag för Ströms socken 1708 och 1702

Lappränta	18:-:-
Antal fjäll-lappar	6

1) Skillnaden beror på att för avradslandet Renån redovisas
 1702 1:16 och 1708, efter tillökning med 1:16, 3:-.

Från jordebok 1708. Hammerdals socken.

Från jordebok 1788. Hamnerdals socken.							
By eller hemman	Antal hemman						Utan avrad
	Helt	Med avrad					
		gammal att för- dubbla	ny att utgå enkelt	gammal men inte ny	ny men inte gammal	gammal och ny	
1	2	3	4	5	6	7	8
Loråhs	4	4	4			4	-
Fyrås	7	5	7		2	5	-
Sohlberg	6	6	6			6	-
Wijkēn	2	2	2			2	-
Ede	11	11	11			11	-
Håxås	4	2	-	2		-	2
Skarpsås	1	-	-			-	1
Åsen	8	8	8			8	-
Moo	1	-	-			-	1
Sijkås	11	10	11		1	10	-
Gåxsiö	3	2	3		1	2	-
Bye	1	1	1			1	-
Gisselås	2	2	2			2	-
Hallen (Hallviken)	8	3	8		5	3	-
Grånås	3	3	3			3	-
Fagerdahl	2	2	2			2	-
Giörwijk	3	3	3			3	-
Summa	77	64	71	2	9	62	4

Gammal avrad under hemman, men inte ny avrad för avrads-
land eller fiske har

Håxås nr 1 -:-:7

Håxås nr 2 -:-:7

Ny avrad under avradsland men inte gammal avrad under hem-
man har

Fyrås nr 1 och 3; Gåxsjö nr 3; Hallen (Hallviken) ur 1, 2,
5, 7 och 8; Sikås nr 4.

Utdrag ur sammandraget för Hammerdals socken 1708.

Avradspenningar att fördubbla	3:31:6
" att utgå enkelt	27:16:-
Antal avradsland	20

Samma uppgifter ur jordebok 1702.

Såväl 1708 som 1702 redovisas dessutom "avradspenningar
utom hemmanen som utgå dubbelt" 4:-:12. Dessa avradspen-
ningar utgick för

Ås utjord	-:14:12
Arås utjord	-:18:-
Regnån sikfiske	2: 8:-
<u>Loffiske</u>	<u>:24:-</u>
Summa	4: -:12.

De redovisas inte såsom nyttjade under hemman.

Därav torde uttrycket "utom hemmanen" kunna förklaras.

Samma uppgifter 1696.

1646 redovisas Ååss Uthiord	-:14:12
Arås Uthiord	-:18: 1
Regnor Sikfiske	2: 8: -
<u>Låff Fiske</u>	<u>-:24: -</u>
	4: -:13

Från jordebok 1708. Föllinge socken.

	Antal hemman						
	Helt	Med avrad					Utan avrad
		gammal att för- dubbla	ny att utgå enkelt	gammal men inte ny	ny men inte gammal	gammal och ny	
1	2	3	4	5	6	7	8
Nyland	3	3	3			3	-
Norrgård	1	1	1			1	-
Tonäs (Tornäs)	2	2	2			2	-
Backen	2	2	2			2	-
Slåtten	1	1	1			1	-
Lägden	1	-	1		1	-	-
Summa	10	9	10	-	1	9	-

Ny avrad under avradsland men inte gammal avrad under hemman har: Lägden nr 1.

Utdrag ur sammandrag för Föllinge socken 1708.

Avradspenningar att fördubbla	-:8 :21
" att utgå enkelt	7:16: -
Antal avradsland	1

Samma uppgifter ur jordebok 1702.

Från jordebok 1708. Offerdals socken

By eller hemman	Antal hemman						
	Helt	Med avrad					Utan avrad
		gammal att för- dubbla	ny att utgå enkelt	gammal men inte ny	ny men inte gammal	gammal och ny	
1	2	3	4	5	6	7	8
Giärde	2	1	2		1	1	-
Tångeråsen	3	1	3		2	1	-
Öhnet	3	2	3		1	2	-
Säter	1	1	-	1		-	-
Åflod (Åflo)	3	3	3			3	-
Nygården	1	1	1			1	-
Kaxås	7	4	4	1	1	3	2
Lijen	2	2	2			2	-
Söderåsen	1	-	-			-	1
Bångåsen	4	-	-			-	4
Ekeberg	2	-	-			-	2
Almås	2	-	-			-	2
Bäcken	1	-	1		1	-	-
Grötom	1	-	-			-	1
Landön	4	-	4		4	-	-
Bredbyn	2	-	2		2	-	-
Berg	1	1	1			1	-
Wästerberg	1	-	-			-	1
Österulfsås	3	-	3		3	-	-
Wästbyn	1	-	1		1	-	-
Wästerulfsås	1	-	1		1	-	-
Uthgård	2	-	1		1	-	1
Böhle	2	-	2		2	-	-
Tulleråsen	2	-	-			-	2
Rijse	4	1	2		1	1	2
Flathnor	2	-	1		1	-	1

1	2	3	4	5	6	7	8
Kläppe	1	-	-			-	1
Bergie	2	-	2		2	-	-
Stafre	2	-	-			-	2
Wästerstafre	2	-	-			-	2
Ede	2	-	1		1	-	1
Ängie	1	-	1		1	-	-
Summa	68	17	41	2	26	15	25

Gammal avrad under hemman, men inte ny för avradsland eller fiske, har

Kaxås nr 2 -:-: 6

Säter nr 1 -:1:12

Ny avrad under avradsland men inte gammal avrad under hemman har

Berge nr 1 och 2; Bredbyn nr 1 och 2; Bäckén nr 1; Böle nr 1 och 2; Ede nr 2; Flatnor nr 2; Gärde nr 1; Kaxås nr 5; Landön nr 1, 2, 3 och 4; Rise nr 4; Tångeråsen nr 1 och 3; Utgård nr 1; Västbyn nr 1; Västerulfsås nr 1; Änge nr 1; Önet nr 2; Österulfsås nr 1, 2 och 3.

Ur sammandrag för Offerdals socken 1708.

Avradspenningar att fördubbla	2: 9:-
" att utgå enkelt	14:24:-
Antal avradsland	17
Lappränta	15: -:-
Antal fjäll-lappar	10

Samma uppgifter ur jordebok 1702 med den skillnaden att såsom avradspenningar att utgå enkelt redovisas 14:16:-, beroende på att för avradslandet Anvågen och Bakvattnet redovisas 1708 avradspgr 1:-:- och 1702 avradspgr -:24:-.

Från jordebok 1708. Kalls socken.

Från Jordebok 1708. Karls socken.

By eller hemman	Antal hemman						Utan avrad
	Helt	Med avrad					
		gammal att för- dubbla	ny att utgå enkelt	gammal men inte ny	ny men inte gammal	gammal och ny	
1	2	3	4	5	6	7	8
Brattäggen	2	2	-	2		-	-
Krook	1	-	1		1	-	-
Sölfswed	2	1	1	1	1	-	-
Nedergård	2	-	2		2	-	-
Moo	2	-	2		2	-	-
Wästergård	2	2	-	2		-	-
Backen	2	-	-			-	2
Grötom	1	-	-			-	1
Bergie	2	2	2			2	-
Röör	2	2	1	1		1	-
Hwassnäs	2	-	-			-	2
Öfwerkonäs	1	1	1			1	-
Yterkonäs	2	-	2		2	-	-
Suhlwijk	1	-	1		1	-	-
Böhle	1	-	1		1	-	-
Bälljom	1	1	-	1		-	-
Äng	1	-	-			-	1
Kåhlåsen	2	-	2		2	-	-
Hålland	1	1	-	1		-	-
Gråsiön	1	-	-			-	1
Segerdahlen	1	-	1		1	-	-
Tillökt 1708							
Summa	32	12	17	8	13	4	7

Gammal avrad under hemman, men inte ny för avradsland eller fiske, har

Brattäggen nr 1	-: 1:12
Brattäggen nr 2	-: 1:12
Sölvsved nr 1	-:12: -
Västergård nr 1	-: 1: -
Västergård nr 2	-: 1: -
Rör nr 1	-: 4:12
Bäljom nr 1	-: 2: -
Hålland nr 1	-: 1: -

Ny avrad under avradsland men inte gammal avrad under hemman har

Böle nr 1; Krok nr 1; Kålåsen nr 1 och 2; Nedergård nr 1 och 2; Mo nr 1 och 2; Segerdalen nr 1; Sulviken nr 1; Sölvsved nr 2; Ytterkonäs nr 1 och 2.

Ur sammandrag för Kalls socken 1708.

Avradspenningar att fördubbla	1: 1:-
" att utgå enkelt	7: 8:-
Antal avradsland	8
Lappränta	9: -: -
Antal fjäll-lappar	3

Samma uppgifter ur jordebok 1702 med den skillnaden att såsom avradspenningar att utgå enkelt redovisas 7:4:-, beroende på att för avradslandet Juvalsbotten och Hammarån redovisas 1708 avradspgr 1: 4:- och 1702 avradspgr 1:-:-.

- B. Ur Jämtlands och Härjedalens historia. Första delen intill 1537 av Nils Ahnlund, 1948. Utdrag. Kommentarer.

- B.1. Fäbodväsen, slätterängar och boskap.

(Sid 429) De ofta högst betydande avstånden från hemby till fäbod, någonting för land^sändan karakteristiskt, torde vara en företeelse av hög ålder, en sedvänja uppkommen på ett mycket tidigt stadium av näringslivets anpassning efter den omgivande naturens krav. Men att man under medeltidens lopp fortsattse med att anlägga och framflytta dylika "långfäbodar" är tydligt nog. När bönderna i Vemdalen på Härjedals- sidan 1480 beskyllde åtskilliga dannemän i Oviken, Myssjö, Berg och Sunne för olovligt intrång på deras marker, stod denna expansion söderut från det jämtlandska "framlandet" ögonskenligen i nära samband med fäbodväsendets ständiga frestelse att öka utrymmet (DN III 929).

(Sid 430) Att de stora avradslanden, för vilkas nyttjande avgift utgick till kronan (s. 446), i all möjlig utsträckning togos i bruk som betes- och slättermark ligger också i sakens natur.

- B.2. Allmänningar och avradsland.

(Sid 442) Ehuru ämnet har samma vikt för näringsgrenar sådana som jakt och fiske, ja delvis ännu större, synes det lämpligt att låta det föregående följas av några ord om allmänningar och avradsland i medeltidens Jämtland.

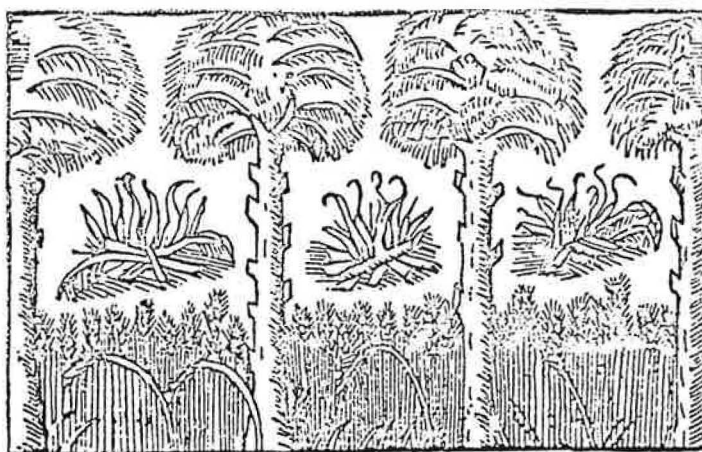
ANVÄNDA FÖRKORTNINGAR I DEL I.

ANH	= Arkiv för norrländsk hembygdsforskning.
BSH	= Bidrag till Skandinaviens historia ur utländska arkiver (C. G. Styffe).
DHT	= Historisk Tidsskrift, Köpenhamn.
DN	= Diplomatarium Norvegicum.
DS	= Diplomatarium Suecanum.
FMU	= Finlands medeltidsurkunder (R. Hausen).
GIR	= Konung Gustaf den förstes registratur.
HSH	= Handlingar rörande Skandinaviens historia.
HT	= Historisk Tidsskrift, Stockholm.
JD	= Jämtlands domböcker och landstingsprotokoll 1621—1643.
JFT	= Jämtlands läns Fornminnesförenings Tidskrift.
JHD	= Jämtlands och Härjedalens diplomatarium.
JHH	= Jämtlands och Härjedalens historia.
KB	= Kungliga biblioteket, Stockholm.
NGL	= Norges gamle Love.
NHT	= Historisk Tidsskrift, Kristiania-Oslo.
NS	= Norske Rigsregistranter.
NRR	= Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie.
PHT	= Personhistorisk Tidsskrift.
RA	= Riksarkivet
RAP	= Svenska Riks-Archivets pergamentsbref fr. o. m. 1351 (N. A. Kullberg).
SD	= Svenskt Diplomatarium fr. o. m. 1401.
SRS	= Scriptores rerum Suecicarum.
ST	= Sveriges Traktater.
UUB	= Uppsala universitetsbibliotek.
VHAA	= Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien.
ÖLA	= Länsarkivet, Östersund.

Begreppet konungens allmänning var i norsk rätt tidigare och starkare utbildat än i svensk. Det kan endast bero på tillfälligheter, att det relativt sent ger sig tillkänna i Jämtland, så tidigt som landskapet kom under Norge.¹ Den äldsta handling som talar om allmänning rör en av syssloman och lagman 1315 eller 1316 verkställd undersökning om en skogstrakt på gränsen mellan Aspås och Lit av allmännings karaktär.² Den räknades tydligen dock ej som kronans utan torde ha varit en socken- eller landsallmänning eller måhända ett slags mellanting; folk från flera socknar, ovissst hur många, kan tänkas ha delat nyttjanderätten. Det är också här man första gången möter det för Jämtland karakteristiska institutet avradsland. Det talas om »Landogs avrad», d. v. s. ett avradsland under byn Landön i Offerdal, och om åsmännens avradsgilleshus, troligen en mindre anläggning i skogsmarken för det gemensamma brukandet av avradslandet i fråga. I regel ha dessa avradsland utgjort delar av tidigare allmänningar, som upplåtits till fäbodsområden eller för jakt och fiske mot viss årsavgift av brukarna till kronan, avrad.

Utan jämförelse viktigast för kännedomen om arten av konungsallmänningen i Jämtland är 1351 års brev om resultatet av den stora gränsundersökning i de västligaste socknarna kring Indalsälven, som då ägde rum under Nils Peterssons ledning (s. 229). Det är icke långt, detta brev,³ men utomordentligt upplysande tack vare den skarpsinniga granskning som ägnats dess ålderdomliga namnserie av språk- och kulturforskaren Herman Geijer. Allmänningsgränsen, angiven genom tjugufem »alamärken», nästan alla utpräglade naturnamn, omsluter i en starkt oregelbunden buktande månghörning ett område på ömse sidor av älven och de av denna sammanbundna sjöarna från »Hårdkitteln», en vattenvirvel i älven vid Över Ocke i Mattmar, ända till Tännforsen i väster, där gränsen svänger tillbaka. På detta sätt uppstår, från bygden sett, ett skogsbälte av växlande bredd fram till gränsen mot allmänningen, vilket bälte i norr når upp till Öster Norn och Kallsjöns nedre spets

¹ Det följande i nära anslutning till H. Geijer, Konungens allmänning och socknarna i västra Jämtland år 1351. Bil. till Fornvårdaren VII (1939—1940). Jfr även E. Bull, a. a., s. 88 ff. — ² JHD 20, 21 (aug. 1315—aug. 1316). — ³ JHD 84 (Hårsta 21/2 1351).

Svedjeland i skog.

Ur Olaus Magnus, Historia om de nordiska folken.

och i söder berör sjön Hottön. Avståndet till allmänningsgränsen från gårdarna i älvstråket uppgår stundom till drygt $1\frac{1}{2}$ mil men utgör oftast knappast en mil och kan minskas till en km, när utrymmet i fjällbygden ej medger mera, som fallet är ovanför Åre; mellan Ockesjön och Liten följer gränsen själva älven. Det är utan fråga en gammal gräns; enligt brevet skulle den t. o. m. ha gällt sedan hedenhös. I sina grunddrag motsvarar den ganska nära den skillnad mellan skatte-skog och avradsland som senare skönjes här. Urkunden räknar dock ej med avradsland eller andra övergångsformer; utvecklingen har inneburit ökad differentiering. Bygden vid Ottsjön i Undersåkersfjällen, som 1351 föll inom denna konungens allmänning, måste vara äldre eller ha uppstått tidigare; där funnos 1374 ödesbölen »sedan länge»,¹ och sannolikt hade dessa betraktats som liggande på avradsmark. Syftet med upptagandet av vittnesmålen vintern 1351 var utan tvivel fiskaliskt och hela aktionen ett led i Nils Peterssons strävan att bevaka kronans rätt till intäkter av olika slag.

¹ JHD 106.

Vad man i övrigt vet om konungsallmanningarna i Jämtland under medeltiden är icke mycket. Nu tillgängliga uppgifter hänföra sig mestadels till Peder Karlssons fogdetid och måste visa, att åtskilligt ännu återstod, åtminstone i landskapets östra delar, innan förhållandena fullt reglerats enligt kronans önskemål. Vid ett 1467 anställt »prov» om gränsen mellan Tunvågens och Flatnors skogsägor (Hackås—Bodsjö) befanns angeläget, att synemännen skulle undersöka och angiva, var konungsallmanningen var belägen.¹ I samband med enahanda undersökningar 1479—81 rörande Åsen och Singsjön (då i Sundsjö socken) omtalas också »allmanningen», numera här klart fastställd till sin utsträckning.² Av den stora urkunden om Koborgshus i Oviken 1482 (s. 553) erfar man, dels att skatteläggning nyligen ägt rum i denna nejd, som tidigare ingått i konungsallmanningen, och dels att allmogen sedan gammalt gjorde anspråk på en viss nyttjanderätt.³ När jämtarna följande år genom en 24-mannanämnd för sin del sökte avgöra gränstvisten med härjedalingarna (s. 202), bestämde man på jamtamot, att »det skall vara konungs allmanning på båda sidor om landsmärkena, som vår landskrå utvisar; allt det som ej är skatteskog skall bliva konungs allmanning».⁴ Mycket pekar alltnog på att vid denna tid spörsmål just av detta slag stått på dagordningen och varit föremål för en allmännare reglering än förr, vilket i sin tur synes ge en naturlig bakgrund åt 1480-talets flitiga sysslande med den svensk-norska riksgränsens dokument (s. 342 f.).

Avradslanden, en för extensivt bruk lämpad övergångsform mellan allmän och enskild egendom, nämnas ingestades i de nyss återopade urkunderna men torde, att döma av omständigheterna i fallet Koborgshus, icke ha saknat praktiska motsvarigheter, också där benämningen förtiges. Kronan eller dess förtroendemän hade stora fonder att tillgripa, när det kom an på formliga upplåtelser av dylik mark — nämligen utanför Storsjöbygden. Det kanske mest talande exemplet är Vincens Lunges förläning 1528 av »Norges kronas avradsskog, Gimdalen kallad», till två bröder i Sund, Revsund: tre mil lång och

¹ JFT V, s. 72 (referat av V. Behm). — ² JFT VI, s. 160 f. — ³ DN III 938. — ⁴ DN III 942.

halvannan mil bred och innefattande flera fiskevatten, alltsammans mot en årlig avrad av 2 ören av varje där bofast man.¹ Att detta innebar ett försök till reglering av nyttjanderätten i kronans intresse är fullt tydligt. Två år därefter anfördes mot samme hövitsman, att ingen av bönderna fick gå längre än en mil från sin gård, med mindre de måste giva honom penningar därför, så mycket han älskade.² Regeln hade tydligen varit denna, en mils frihet, försåvitt ej tätare bebyggelse utgjorde hinder. Så uppgjordes 1536 en skogsträta mellan Våle byamän och Gulle i Kälen, Bodsjö socken, av lagrättsmännen på det villkoret att Gulle »skall vara fri på en halv mil från sin gård emot bygden och en mil från sin gård på den andra sidan».³ I en annan skogsbygd, Stugun, räknades enligt utslag 1540 av fogde och lagman bestämda »skattemil» runt byn, »som lagens och dannemäns prov dem åfäst hava», heter det, och först därefter »avradsmil på tre sidor».⁴ Dessa skatte- och avradsmil hade såtillvida vid medeltidens slut en stark legitimation i det allmänna betraktelsesättet, ehuru missnöjet med herr Vincens, som tydligen nitälskade för avradens ökning, förråder böjelser för en mera tänjbar ordning.

Jämtarna klagade 1420 hos konungen i Kalmar över att deras fogde — då Jösse Eriksson — tog böter av dem för deras fåbete på kronan tillhöriga ödemarker, »som varken duger så eller slå». Enligt den utverkade resolutionen⁵ skulle det vara dem tillåtet att inhägna lämpliga områden. För mark passande till sådd och höslåtter skulle lega betalas av den som hade närmaste vägen dit, så framt icke arvsrätt kunde uppvisas, varmed följde företrädesrätt till lega eller eventuellt till skatteläggning. Lega är här liktydigt med avrad, vars motivering ingalunda var inskränkt till detta område utan också kunde åberopas med hänsyn till utbytet av fiske och annan fångst, något som blev ganska vanligt i fråga om avradsländer i Jämtland. Norska landslagen (VII: 62) hade eljes i huvudsak anvisat samma grundregel (med förbehåll mot sådd) för friheten att inrätta sommarsäter å allmänning. ~~Kungabrevets uttrycka~~

¹ P. Persson, Refsunds socken, s. 147 f. — ² DN XIV 676. — ³ JFT III, s. 45 f. Riktigare läsart P. Persson, Bodsjö socken, s. 139 — ⁴ DN XIV 786. — ⁵ DN XIV 36.

B.3. Fiske och jakt.

B.3.1. Fiske.

(Sid 453) Under en skriftväxling 1344 om den norrländska olovsskatten vitsordade domkapitlet i Uppsala, att invånarna i Hälsingland till större delen voro jägare eller fångstmän (venatores) och vana att hämta sin bärkning "såväl ur skogar som vatten" (DN III 223; DS 3772). Uppgiften kan med åtminstone samma fog tillämpas på Jämtlands och Härjedalens folk. Att veida, som man här sade efter norskt bruk, var att driva jakt eller fiske eller bådadera; gränsen var likgiltig. Utan dessa stödnärningar, för att bruka ett nästan alltför svagt modernt ord, skulle hela bygdens liv ha iklätt sig andra, fattigare och osäkrare former, ja mångenstädes knappast kunnat upprätthållas.

Fisket, en pålitlig näringskälla från urminnes tider i dessa landsändar, bör kanske komma i främsta rummet.

(Sid 454) Till sitt väsen var ju den gamla fångstkulturen utpräglad extensiv, inriktad på att tillgodogöra sig allt nyttigt och tärbart i omkretsen utan att på minsta vis skrämmas av avstånden. Från socknarna kring Storsjön drog man gärna till rikare givande fjällfisken ute i periferien; sambandet med fäbodväsendet är härvidlag liksom i fråga om jakten lätt att gripa. Denna expansion sammanföll till stor del med det hävdvunna utnyttjandet av avradsmarken men ytttrade sig även på andra sätt. Där allt redan var upptaget, kunde man skaffa sig tillträde mot avtalad ersättning.

(Sid 457) Sockenbandet, i allmänhet föga tryckande i Jämtland, betydde intet vid förvärvet av fiskerättigheter, för såvitt saken annars lät sig ordna.

(Sid 460) Det är icke alltid så lätt att i handlingarna skilja åt böndernas ström- och insjöfisker under gårdarna från de talrika fisker under kronans principiella disposition, som träffades på de vidsträckta, åt enskilda upplåt- na avradslanden. Också dessa utgjorde ju en fast tillgång, förutsatt att den stadgade grundavgiften eller avraden regelbundet erlades. Mången gång hade de nog sitt främsta värde genom fiske. De direkta uppgifterna om avradsfisker äro tämligen sparsamma, varav torde följa, att systemet altmera fick den oomtvistliga traditionens hävd. - - - Vincens Lunge upplät 1528 halva delen av "Norges avradssjö" Åmen öster om Ottsjön i Undersåker åt fyra allmogemän i denna avsides liggande by mot 1 öre i årlig avrad från var och en.

B.3. Fiske och jakt.

B.3.2. Jakt.

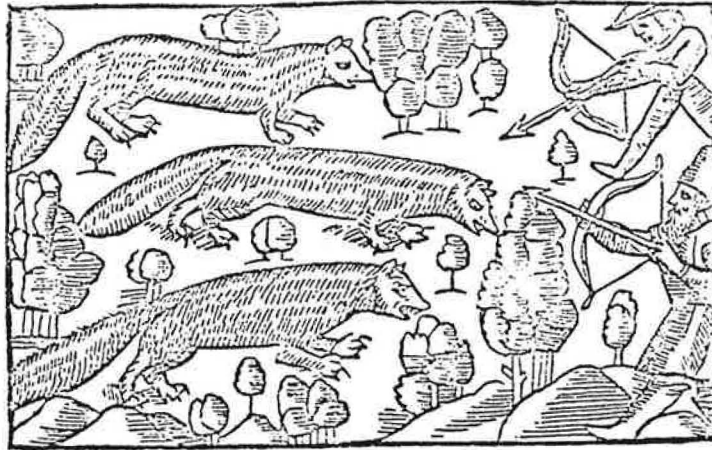
(Sid 464). De äldsta synliga vittnesbörden om jakten ha djurbildens form och stamma från förhistorisk tid. Det första skriftliga ingår i den rymliga gränshandlingen från mitten av 1200-talets andra hälft, där vi höra talas om jämtarnas jakträtt i Finnmarken nitton raster norrut från Ström (s.181). Den bestämmes närmare med orden "at veida dyr ok ikorna". Vad som avses är dels storvilt av hjortsläktet, särskilt den matnyttiga älgen, dels den för sitt skinn eftersökta ekorren, och veida omsluter alla slag av jakt eller fångst. Redan här står betydelsen av

denna näringsgren klart tecknad. Den framhäves också genom det jämtska landskapssigillet från tiden omkring 1300 med dess stiliserande inramning av en ekorrjakt i skog.

Källorna till jaktens historia äro sparsammare än ifråga om fisket. För Härjedalens del saknas de praktiskt taget. Vad Jämtland beträffar ha i all synnerhet två aktstycken, skilda av mer än två århundraden, anspråk på uppmärksamhet. De gälla båda huvudformer av älgjakten och refereras lämligen i ett sammanhang. Det äldre, ett kungabrev 1301 till Jämtland och Ragunda, hade framkallats därav att »somliga män» i Jämtland mot gammal sedvänja sökt lägga hinder för såväl älgskytte som skidränning efter älg. Urkunden är bevarad i en något bristfällig avskrift, men vad konung Håkon svarat på de alltså framburna klagomålen är fullt klart: han vill icke tillställa sådana avsteg från den gamla seden och förbjuder samtidigt, att jaktfärderna utsträckas till Norge, »vårt rike», utöver gällande skick och bruk.¹ Den andra åsyftade källan är ett brev från jämtarna till Fredrik I 1530, där det förekommer en punkt i samma ämne. Det står i vår lagbok, heter det, att älgar skola hava frid för de män som löpa på skidor i allt Jämtland. Nu ha emellertid några tagit för vana att gå till fogden och skaffa sig lov att »vedhe (= veida) diur oppo skidh», vilket länder hela landet till skada. Fogdarna böra förbjudas att lämna sådant tillstånd; det strider, hävdar allmogen, mot landets lag och de privilegier som fordom givits av konung Magnus och blivit stadfästa av senare regenter i Norge.² Synbarligen alltså en fullständig omkastning av rättsreglerna vid medeltidens utgång, en helt ny ordning men uppfattad som mycket gammal.

Det fanns olika intressen vid älgjakten.³ Skidränningen, hetsjakten i vinterföre och helst när skaren låg lämpligt tunn, hindrande det tunga villebrådet att slita sig undan sina förföljare, var en urgammal och omtyckt fastän ganska barbarisk idrott för nordiska bönder. Den utgjorde vad man har kallat »veidekulturens» aktivaste rörliga form. Något helt annat var att anordna älggårdar och utsätta giller på passande ställen i skogs-

¹ JHD 7. — ² DN XIV 680. — ³ Med det följande jfr B. Boëthius, Skidränning efter älg, i Skogen och bygden (1939), s. 99 ff. Även Bull, a. a., s. 79 ff.

Mårdjakt.

Ur Olaus Magnus, Historia om de nordiska folken.

marken, avvaktande fångstens resultat. Dessa intressen förde lätt till kollisioner. Norska landslagen från Magnus Lagaböters tid (VII: 60) tillät skidränning efter älg på allmänningssmark men förbjöd sådan på enskild mans ägor; den medgav »gårdar eller giller» på allmänning och stadgade jämväl att »austmenn», folk österifrån, skulle lagsökas vid överträdelser på samma sätt som norrmen. Man erinrar sig nu, att det är i detta kungabrev om älgjakten som Jämtland får heta »östra riket» (s. 184). Hälsingelagen hade också ett förbud mot att »löpa älg ur vinterstånd» i bondens skog; den förbehöll honom som ägare andel i bytet, ifall han under förföljandet måste lämna spåret. Onekligen förefaller det, som om det jämtländska folkliga rättsskicket omkring 1300 hade saknat inskränkande bestämmelser ifråga om hetsjakten på skidor. Är detta riktigt, så framträdde dock vid denna tid tendenser till annan ordning, och Håkon V:s utslag till förmån för den äldre seden, som gynnade den ena intressegruppens önskemål, kan icke ha blivit sista ordet. För den andra gruppen eller de utpräglade fångstmännen, älggårdarnas ägare, var det en otvivelaktig fördel, om en restriktivare jakträtt vann insteg och införlivades med inhemsk lag. Vi skulle då få tänka oss, att den åberopade »konung Magnus» icke är Magnus

Lagaböter utan Magnus Eriksson, till vars tid man också har vissa skäl att hänföra utarbetandet av Jämtlandslagen (s. 494). Med fullföljande av denna utgångspunkt peka klagomålen 1530 på ett återfall i äldre vanor genom fogdarnas beviljande av licenser. Detta innebär dock tydliga svårigheter; fogden kan väl icke gärna ha förfogat över den enskildes mark. Härigenom ledes man till en varsammare tolkning också av framställningen 1301, vilken närmast synes ha emanerat från det bakom skogarna liggande Ragundaområdet.¹ Skillnaden mellan enskild jaktmark och upplåten allmänningssmark kändes säkerligen i många fall icke mera utpräglad, än att också jakt i enlighet med gällande lag kunde vålla missnöje hos de stora avradslandens brukare, för vilka den fria konkurrensen framstod som ett ohemult intrång. I denna belysning blir det åtskilligt som talar för att det båda gångerna dock närmast är fråga om avradsmarken, 1301 med övervikt för hetsjaktens och 1530 med övervikt för den stationära fångstens intresser, hela tiden annars med underlag i samma oförändrade ordning, snarlik både den norska landslagens och Hälsingelagens. Rätt naturligt var allmogen böjd att fatta jakten i avradsmarken annorlunda än fogden gjorde, mera bunden och betingad av den enskildes traditionella nyttjanderätt, skyddad av samma förbud som det som gällde ifråga om bondens egen skog. Just omkring 1530 var missnöjet på många håll stort över de noggrannare regler som de styrande strävade att genomföra med avseende på »skattemilens» utsträckning i skogen (s. 446), och man var sålunda långt ifrån enig i detta huvudstycke.

I själva verket förekom det, att älggårdar eller som man i Jämtland sade »älgsgårdar», anlagda i själva allmänningen, gingo i regelrätt köp som privat egendom. Så var fallet med en ny älggård »nordan Billsås mellan ån i konungsallmänningen», som två bönder i i trakten 1482 försålde till kyrkoherden i Oviken »till evärdelig ägo».² Flera andra köpbrev visa genom sina uppgifter, att denna form för den fasta fångsten, d. v. s. övertäckta

¹ Jon i Nærd och Stefan, nämnda i brevet, torde vara att fatta som konungens handgångna män. Den förre måste ha varit från Sörbygd (s. 198); den senare kan vara den Stefan som enligt rättarboten 1505 (JHD 16) skulle deltaga i ansvaret för Ragundas nya sigill. — ² DN III 937.

(sid 468) gravar i älgpassen, där djuren störtade ned, var ganska vanlig i det medeltida Jämtland. Älggårdarna kunde också de delas i jämna anparter, ärvas och gå i handel; de kunde följa gården eller gårdslotten åt eller förvärvas av folk i andra orter. Till Västerhus på Frösön hörde mycket länge en älggård — om inte flera — på Björnkälen i Hammerdal, som 1423 jämte ett fiske i nejden hade inköpts av Sven Öndsson men delvis redan av hans fader (s. 292). Avrad utgick sedan för anläggningen, som följaktligen bör ha legat på kronans mark.

B.4. Kommentarer till dessa av Nils Ahnlund skildrade förhållanden i medeltidens Jämtland.

B.4.1. Fäbodväsen, allmänningar och avradsland.

De ofta högst betydande avstånden från hemby till fäbod, karakteristiskt för landsändan, torde vara en företeelse av hög ålder. Det är tydligt att man under medeltiden fortsatte med att anlägga och framflytta dylika "långfäbodar". Exempel: Bönderna i Vemdalen i Härjedalen beskyllde 1480 åtskilliga dannemän i Oviken, Myssjö, Berg och Sunne för olovligt intrång på deras marker (sid 429).

Att de stora avradslanden, för vilkas nyttjande avgift utgick till kronan, i all möjlig utsträckning togs i bruk som betes- och slåttermark ligger i sakens natur (sid 430).

Allmänningar och avradsland i medeltidens Jämtland hade stor vikt inte blott för fäbodväsen och slåtter utan även för näringsgrenar sådana som jakt och fiske (sid 442).

Begreppet konungens allmänning var i norsk rätt tidigare och starkare utbildat än i svensk. Den äldsta handling som talar om allmänning (i Jämtland) är från 1315 eller 1316. Här möter man också för första gången det för Jämtland karakteristiska institutet avradsland. I regel har dessa avradsland utgjort delar av tidigare allmänningar, som upplåtits till fäbodeområden eller för jakt och fiske mot viss årsavgift av brukarna till kronan, avrad (sid 443).

Viktigast för kännedomen om orten av konungsallmänningen i Jämtland är 1351 års brev om resultatet av den stora gränsundersökning i de västligaste socknarna som då ägde rum. Detta brev har närmare granskats och kommenterats av Herman Geijer i Fornvårdaren VII 1937-1940. Allmänningsgränsen, angiven genom tjugufem "alamärken", nästan alla utpräglade naturnamn, omsluter i en starkt oregelbunden buktande månghörning ett område på ömse sidor om älven och de av denna sammanbundna sjöarna från "Hårdkitteln", en vattenvirvel i älven vid Överocke i Mattmar, ända till Tännforsen i väster, där gränsen svänger tillbaka. På detta sätt uppstår, från bygden sett, ett skogsbälte av växlande bredd fram till gränsen mot allmänningen, vilket bälte i norr når upp till sjön Öster Norn och Kallsjöns nedre spets och i söder berör sjön Hottön. Avståndet till allmänningsgränsen från gårdarna i älvstråket uppgår stundom till drygt $1\frac{1}{2}$ mil men utgör oftast knappast en mil och kan minskas till en km, när utrymmet i fjällbygden ej medger mera, som fallet är ovanför Åre; mellan Ockesjön och Liten följer gränsen själva älven. Det är utan fråga en gammal gräns; enligt brevet skulle den t.o.m. ha gällt sedan hedenhös. I sina grunddrag motsvarar den ganska nära den skillnad mellan skatteskog och avradsland som senare skönjes här. Urkunden räknar dock ej med avradsland eller andra övergångsformer; utvecklingen har inneburit ökad differentiering. Bygden vid Ottsjön i Unders-

åkersfjällen, som 1351 föll inom denna konungens allmänning, måste vara äldre eller ha uppstått tidigare; där fanns 1374 ödesbölen "sedan länge" (JHD106), och sannolikt hade dessa betraktats som liggande på avradsmark. Syftet med upptagandet av vittnesmålen vintern 1351 var utan tvivel fiskaliskt och hela auktionen ett led i strävan att bevaka kronans rätt till intäkter av olika slag (sid 443, 444).

Här redovisas alltså en gräns kring byars enskilda ägor med enskild skogs- och utmark, skatteskog, mot omgivande konungsallmänning. Huruvida vid denna tid, 1351, i Åre väster om det avgränsade området fanns fast bosättning i Tångböle vid Gevsjöns sydvästra strand och i Handöl vid Ånnsjöns västra strand framgår inte av denna handling.

Vad man i övrigt vet om konungsallmänningarna i Jämtland under medeltiden är inte mycket. Vid undersökning 1467 om gränsen mellan Tunvågens och Flatnors skogsägor (Hackås-Bodsjö) befanns angeläget att ange var konungsallmänningen var belägen (JFTV s. 72). Av den stora urkunden om Koborgshus i Oviken 1482 erfar man, dels att skattläggning nyligen ägt rum i denna trakt, som tidigare ingått i konungsallmänningen, och dels att allmogen sedan gammalt gjorde anspråk på viss nyttjanderätt (DN III 938). När jämtarna följande år genom en 24-mannanämnd för sin del sökte avgöra gränstvisten med Härjedalingarna, bestämde man på jamtamot, att "det skall vara konungs allmänning på båda sidor om landsmärkena, som vår landskrå utvisar; allt det som ej är skatteskog skall bliva konungs allmänning" (DN III 942) (sid 445).

Avradslanden, en för extensivt bruk lämpad övergångsform mellan allmän och enskild egendom, nämnes ingenstades i de nyss åberopade urkunderna men torde, att döma av omständig-

heterna i fallet Koborgshus, inte ha saknat praktiska motsvarigheter, också där benämningen förtiges. Kronan eller dess förtroendemän hade stora fonder att tillgripa, när det kom an på formliga upplåtelser av dylik mark — nämligen utanför Storsjöområdet. 1530 anfördes mot en hövitsman, att ingen av bönderna fick gå längre än en mil från sin gård, med mindre de gav honom penningar därför, så mycket han äskade (DN XIV 676). Regeln hade tydligen varit denna, en mils frihet, om ej tätare bebyggelse utgjorde hinder. En skogstvist i Bodsjö socken 1536 avgjordes av lagrättsmännen så, att en bonde skulle vara fri en halv mil från sin gård emot bygden och en mil från sin gård på den andra sidan. I en annan skogsbygd, Stugun, räknades enligt utslag 1540 av fogde och lagman bestämda skattemil runt byn, "som lagens och dannemäns prov dem åfäst hava", och först därefter avradsmil på tre sidor. Jämtarna klagade 1420 hos konungen över att deras fogde tog böter av dem för deras fäbete på kronan tillhöriga ödemarker, "som varken du ger så eller slå". Enligt den utverkade resolutionen (DN XIV 36) skulle det vara dem tillåtet att inhägna lämpliga områden. För mark passande till sådd och höslåtter skulle lega betalas av den som hade närmaste vägen dit, så framt inte arvsrätt kunde uppvisas, varmed följde företrädes - rätt till lega eller eventuellt till skatteläggning. Lega är här liktydigt med avrad, vars motivering ingalunda var inskränkt till detta område (det inhägnade) utan också kunde åberopas med hänsyn till utbytet av fiske och annan fångst, något som blev ganska vanligt i fråga om avradslanden i Jämtland, (sid 445, 446).

Sist har alltså omnämnts frihetsmil och skattemil för byar och bönder och därutanför avradsmil samt kronan tillhöriga ödemarker på vilka kunde åt jämtarna mot lega eller

avrad upplåtas områden för sådd, slätter, fiske och annan fångst.

B.4.2. Fiske och jakt.

Fisket var i dessa landsändar en pålitlig näringskälla sedan urminnes tider (sid 453). Den gamla fångstkulturen var utpräglad extensiv. Avstånden skrämde inte. Från socknarna kring Storsjön drog man gärna till rikare givande fjällfisken ute i periferin; härvidlag rådde samband med fäbodväsendet och jakten. Denna expansion sammanföll till stor del med det hävdvunna utnyttjandet av avradsmarken. (sid 454). Sockenbandet betydde intet vid förvärv av fiskerättigheten (sid 457). Det är inte alltid lätt att i handlingarna skilja böndernas ström- och insjöfisken under gårdarna från de talrika fiskena under kronans principiella disposition på de vidsträckta åt enskilda upplåtna avradslanden. (sid 460).

Vincens Lunge upplät 1528 halva delen av "Norges avradssjö" Åmen öster om Ottsjön i Undersåker åt fyra allmogemän i denna by mot 1 öre i årlig avrad för var och en (sid 460).

Jämtarnas jakträtt i Finnmarken (Finnmork) 19 raster norrut från Ström enligt 1273 års gränshandling omnämnes såsom det äldsta skriftliga vittnesbördet om jakt. Veida omsluter alla slag av jakt eller fångst (sid 464).

Konung Håkons brev 1301 till Jämtland och Ragunda (JHD 7): "Somliga män" i Jämtland hade mot gammal sedvänja sökt lägga hinder för såväl älgskytte som skidränning efter älg. Konungen ville inte tillstämja sådana avsteg från den gamla seden. Här var alltså fråga om sättet att jaga eller fånga älg. Jämtarnas brev 1530 till Fredrik I (DN XIV 680): Det

står i vår lagbok, att älgar skola hava frid för de män som löpa på skidor i allt Jämtland. Nu ha emellertid några tagit för vana att gå till fogden och skaffa sig lov att "vedhe (veida) diur oppo skidh", vilket länder hela landet (Jämtland) till skada. Fogdarna bör förbjudas att lämna sådant tillstånd; det strider mot landets lag och de privilegier som fordom givits av konung Magnus och blivit stadfäst av senare regenter i Norge. (sid 465).

Det fanns olika intressen vid älgjakten. Skidränningen, hetsjakten i vinterföre och helst när skaren låg lämpligt tunn var en urgammal och omtyckt fastän ganska barbarisk idrott för nordiska bönder. Något helt annat var att anordna älggårdar och utsätta giller på passande ställen i skogsmarken. Dessa intressen förde lätt till kollissioner. Norska landslagen från Magnus Lagaböters tid (VII:60) tillät skidränning efter älg på allmänningssmark men förbjöd sådan på enskild mans ägor; den medgav "gårdar eller giller" på allmänning. Hälsingelagen hade också ett förbud mot att "löpa älg ur vinterstånd" i bondens skog (sid 465, 466).

Åtskilligt talar för att det båda gångerna (1301 och 1530) närmast är fråga om avradsmarken, 1301 med övervikt för hetsjaktens och 1530 med övervikt för den stationära fångstens intressenter, hela tiden annars med underlag i samma oförändrade ordning, snarlik både den norska landslagens och hälsingelagens. Rätt naturligt var allmogen böjd att fatta jakten i avradsmarken annorlunda än fogden gjorde, mera bunden och betingad av den enskildes traditionella nyttjanderätt, skyddad av samma förbud som det som gällde ifråga om bondens egen skog. Just omkring 1530 var missnöjet på många håll stort över de noggrannare regler som de

styrande strävade att genomföra med avseende på "skattemilens" utsträckning i skogen (s. 446). - I själva verket förekom det att älggårdar, anlagda i själva allmänningen, gick i regelrätt köp som privat egendom. 1482 sålde två bönder till kyrkoherden i Oviken en ny älggård "nordan Billsås mellan ån i konungsallmänningen" (DN III 937). Flera andra köpebrev visar genom sina uppgifter, att denna form för den fasta fångsten, d.v.s. övertäckta gravar i älgpassen, där djuren störtade ned (fångstgropar!), var ganska vanlig i det medeltida Jämtland. Till Västerhus på Frösön hörde mycket länge en älggård - om inte flera - på Björnkälen i Hammerdal, som 1423 jämte ett fiske i trakten hade inköpts av Sten Öndsson men delvis redan av hans fader. Avrad utgick sedan för anläggningen, som följaktligen bör ha legat på kronans mark. (sid 467, 468).

B.5. Sammanfattande kommentarer.

B.5.1. Fäbodväsen, allmänningar och avradsland.

Allmänningar och avradsland hade i medeltidens Jämtland stor vikt inte blott för fäbodväsen och slåtter utan även för jakt och fiske (sid 442).

Begreppet konungens allmänning var i norsk rätt tidigare och starkare utbildat än i svensk. Den äldsta handling som talar om allmänning och avradsland är från 1315 eller 1316. I regel har avradslanden utgjort delar av tidigare allmänningar, som upplåtits till fäbodeområden eller för jakt och fiske mot viss årsavgift av brukarna till kronan, avrad (sid 443).

Viktigast för kännedomen om arten av konungsallmännningen i Jämtland är 1351 års brev om resultatet av den stora gränsundersökning i de västligaste socknarna som då ägde rum. (Här kommenteras och redovisas i sammandrag resultatet av Herman Geijers utredning om denna gränshandling i Fornvårdaren VII 1937-1940. Särskilda uppgifter om denna utredning se föregående sid 1-44 och författningsbilaga 148) Syftet med upptagandet av vittnesmålen 1351 var utan tvivel fiskaliskt och hela auktionen ett led i strävan att bevaka kronans rätt till intäkter av olika slag. (sid 443, 444).

Här redovisas alltså en gräns kring byars enskilda ägor med enskild skogs- och utmark, skatteskog, mot omgivande konungsallmänning.

Vad man i övrigt vet om konungsallmänningarna i Jämtland under medeltiden är inte mycket. Av en urkund om Koborgshus i Oviken 1482 erfar man dels att skattläggning nyli- gen ägt rum i denna trakt, som tidigare ingått i konungs- allmännningen, och dels att allmogen sedan gammalt gjorde anspråk på viss nyttjanderätt. Följande år, 1483, bestämde jämtarna på jamtamot i samband med gränstvist med härjedalingarna, att "det skall vara konungs allmänning på båda sidor om landsmärkena, som vår landskrå utvisar: allt det som ej är skatteskog skall bliva konungs allmänning". (sid 445).

Avradslanden, en för extensivt bruk lämpad övergångsform mellan allmän och enskild egendom, nämnes ingenstades i de nyss åberopade urkunderna. Kronan eller dess förtroende- män hade stora fonder att tillgripa, när det kom an på formliga upplåtelser av dylik mark — nämligen utanför Stor-

sjöområdet. 1530 anfördes mot en hövitsman, att ingen av bönderna fick gå längre än en mil från sin gård, med mindre de gav honom penningar därför, så mycket han äskade. Regeln hade tydligen varit denna, en mils frihet, om ej tätare bebyggelse utgjorde hinder. En skogstvist i Bodsjö socken 1536 avgjordes av lagrättsmännen så, att en bonde skulle vara fri en halv mil från sin gård emot bygden och en mil från sin gård på den andra sidan. I en annan skogsbygd, Stugun, räknades enligt utslag 1540 av fogde och lagman bestämda skattemil runt byn, "som lagens och dannemäns prov dem åfäst hava", och först därefter avradsmil på tre sidor. Jämtarna klagade 1420 hos konungen över att deras fogde tog böter av dem för deras fäbete på kronan tillhöriga ödemarker", som varken duger så eller slå". Enligt den utverkade resolutionen skulle det vara dem tillåtet att inhägna lämpliga områden. För mark passande till sådd och höslåtter skulle lega betalas av den som hade närmaste vägen dit, så framt inte arvsrätt kunde uppvisas, varmed följde företrädesrätt till lega eller eventuellt till skatteläggning. Lega är här liktydigt med avrad, vars motivering ingalunda var inskränkt till detta område (det inhägnade) utan också kunde åberopas med hänsyn till utbytet av fiske och annan fångst, något som blev ganska vanligt i fråga om avradslanden i Jämtland. (sid 445, 446).

Sist har alltså omnämnts frihetsmil och skattemil för byar och bönder och därutanför avradsmil samt kronan tillhöriga ödemarker på vilka kunde åt jämtarna mot lega eller avrad upplåtas områden för sådd, slåtter, fiske och annan fångst.

B.5.2. Fiske och jakt.

Från socknarna kring Storsjön drog man gärna till rikare

givande fjällfisken uti i periferin; härvidlag rådde samband med fäbodväsendet och jakten. Denna expansion sammanföll till stor del med det hävdvunna utnyttjandet av avradsmarken. (sid 454). Det är inte alltid lätt att i handlingarna skilja böndernas ström- och insjöfisker under gårdarna från de talrika fiskerna under kronans principiella disposition på den vidsträckta åt enskilda upplåtna avradslanden (sid 460).

1528 upplät Vincens Lunge halva delen av "Norges avrads-sjö" Åmen öster om Ottsjön i Undersåker åt fyra dannemän i denna by mot 1 öre i årlig avrad för var och en (sid 460).

Såsom det äldsta skriftliga vittnesbördet om jakt omnämnes jämtarnas jakträtt i Finnmarken (Finnmork) 19 raster norrut från Ström enligt 1273 års gränshandling. Veida omsluter alla slag av jakt eller fångst. (sid 464).

Konung Håkon i brev 1301 till Jämtland och Ragunda: Han ville inte tillställa några avsteg från den gamla seden att idka älgskytte och skidränning efter älg. Jämtarna i brev till Fredrik I 1530: Fogdarna bör förbjudas att lämna tillstånd att "vedhe (veida) diur oppo skidh" (ränna på skidor efter älg). Det strider mot landets lag och de privilegier som fordom givits av konung Magnus och blivit stadfästa av senare regenter i Norge. (Sid 465).

Åtskilligt talar för att det båda gångerna (1301 och 1530) närmast är fråga om avradsmarken, 1301 med övervikt för hetsjaktens och 1530 med övervikt för den stationära fångstens intresser. Just omkring 1530 var missnöjet på många håll stort över de noggrannare regler som de styrande strävade att genomföra med avseende på "skattemilens" utsträckning i skogen. — Det förekom att älggårdar, anlagda i själ-

va allmännningen, gick i regelrätt köp som privat egendom. 1482 sålde två bönder till kyrkoherden i Oviken en ny älggård "nordan Billsås mellan ån i konungsallmännningen". Flera andra köpebrev visar genom sina uppgifter, att denna form för den fasta fångsten, övertäckta gravar i älgpassen där djuren störtade ned (fångstgropar!), var ganska vanlig i det medeltida Jämtland. Till Västerhus på Frösön hörde mycket länge en älggård - om inte flera - på Björnkälen i Hammerdal, som 1423 jämte ett fiske i trakten hade inköpts av Sten Öndsson men delvis redan av hans fader. Avrad utgick sedan för anläggningen, som följaktligen bör ha legat på kronans mark. (sid 467, 468).

B.5. Sammanfattande kommentarer, fortsättning.

Begreppet konungens allmänning var i norsk rätt tidigare och starkare utbildat än i svensk rätt.

Till byar och bönder hörande enskild mark - och det inte blott åker, äng, slätter och betesmark utan även skogs- och utmark - omtalas såsom skatteskogar eller såsom belägna inom skattemilen eller frihetsmilen, som inte behövde vara just en mil.

Avradslanden, "en för extensivt bruk lämpad övergångsform mellan allmän och enskild egendom", omtalas såsom för nyttjande huvudsakligen för fäbodar, jakt och fiske mot avrad, eller lega, upplåtna vidsträckta områden av konungsallmännningen. 1420 omnämnes fäbete på kronan tillhöriga ödemarker. Avradsmil omtalas såsom belägen utanför bys skattemil.

Från socknarna kring Storsjön drog man gärna till rikare givande fjällfisker i periferin; härvidlag rådde samband med fäbodväsendet och jakten.

Allmogens rätt till jakt var hävdvunnen, även vad angår älg och tydligen även vad angår vildren. Beträffande sättet att jaga eller fånga älg omtalas älgskytte och skidränning samt älggårdar och fångstgropar. Älggårdar anlagda på själva allmänningen kunde gå i köp som privategendom. I ett visst fall har den omständigheten att avrad utgick för en älggård anförts såsom skäl för att den bör ha legat på kronans mark.

Därjämte hänvisas till kommentarerna på sid 27-30 i avslutning till 1351 års gränshandling avseende socknar i västra Jämtland.

C. Skatteväsendet i Jämtland och Härjedalen.

C.1. Ur Jämtlands och Härjedalens historia. Första delen intill 1537 av Nils Ahnlund, 1948 (sid 523-527). Referat.

Den äldsta kända och länge bestående jämtska huvudskatten utgick principiellt i skinn. Den var inte personell utan lagd på bondejorden. Åtminstone från 1300-talets mitt, men med all säkerhet sedan vida längre tillbaka, har denna skatt till norska kronan utgått i lekatts- eller hermelin-skin. Den äldsta jordeboken för landskapet, från 1540-talets senare del (Fornvårdaren I sid 220-243), låter systemet avteckna sig i detalj och med full tydlighet. Denna grundskatt är alltid en avgäld i hermelinskin, om den också stundom kan utfyllas med penningar eller gråskinn eller med bådadera; ensamt gråskinn förekommer aldrig i den skatt varom här är fråga. Den ytterst vanliga avraden till kronan för nyttjanderätt till vad den betraktade som sin egendom, en avgift motsvarande landskylden i Norge, utgick däremot aldrig i vitskin utan enligt jordeboken i järn, gråskinn eller penningar och stundom även i ett mått spannmål. (sid 523). — Avradens växande betydelse är för 1500-talets del uppenbar, men några jämförelsesiffror står ännu ej till buds för den period som här behandlas (—1537) (sid 524). — Den allmänna skatteläggning man utan tvivel har att räkna med måste ligga långt tillbaka i tiden. Någon alldeles klar och otvetydig motsvarighet till den jämtska årliga skinn-skatten, tillika en grundskatt, synes ej västerut kunna uppvisas, men väl likheter. (sid 525).

Huvudskatten, som i Härjedalens socknar utgick i gråskinn, beräknades personellt efter mantalet på så sätt, att bonden och varje till femton år hunnen son eller dräng i hans gård

betalade var för sig 8 skinn, bondsöner på femtonde året hälften och slutligen gamla och oföra personer, män och kvinnor, vardera ett gråskinn, kallat "fredsskinn" (sid 525, 526). Avraden för vissa skogsmarker spelade tydligen mindre roll än i Jämtland men torde på samma sätt som ofta där ha uppburits i gråskinn, att döma av senare uppgifter som utan tvivel har tillämpning på medeltiden (sid 526).

C.2. Ur Jämtlands och Härjedalens historia. Andra delen 1537-1645 av Janrik Bromé, 1945 (sid 212). Utdrag.

Vissa och ovissa räntor.

Till de vissa räntorna räknades utom skinnskatten den s.k. avraden, d.v.s. vissa bönders ersättning för rätt att tillgodogöra sig mulbete, slätter, jakt, fiske och myrjärnsfångst på kronans mer eller mindre avlägsna marker utanför byarnas ägo gränser. Denna skatt erlades i gråskinn, ett och annat mårds skinn, järn eller penningar samt någon enstaka gång även i korn. Enligt den här nämnda jordeboken från mitten av 1500-talet (sannolikt 1546, tryckt i Fornvårdaren I sid. 220-243) betalades avradsskatt för sammanlagt omkring 230 hemman. Med undantag för Lockne (Brunflo), Hackås, Ovikens, Alsens och Sunne tingslag, där endast ett fåtal bönder eller sammanlagt ett 40-tal begagnade sig av dylika avradsland, var de eljest ganska jämnt fördelade på de övriga tingslagen. - - - Vanligen betalades i avradsskatt av varje brukare $\frac{1}{2}$ till 1 skilling (danskt mynt motsvarande den svenska örtugen), ett eller ett par gråskinn eller $\frac{1}{2}$ till 4 pund järn per år. Inkomsten av avradsskatten tillkom landsherren.

D. Uppgifter om lappar ur Jämtlands och Härjedalens historia.

D.1. Ur Jämtlands och Härjedalens historia. Första delen intill 1537 av Nils Ahnlund, 1948. Utdrag och referat.

(Sid 101) Gunhild Snälla och Arne ille.

"Gunhild tog sin finne och satte honom på Arnes land vid Blåfinnstjärn; tog så Arne den finnen och sänkte honom ned i vattnet." Finne = lapp.

(Sid 102, 103) Sägner ställer gärna Gunhild Snälla i samband med lappar eller finnar.

(Sid 103) Om Gunhild kungamoder, den norske konung Erik Blo-dyx gemål berättar Snorre och andra, att hon i sin ungdom fostrades hos lapparna i Finnmarken och där lärde sig trolldom.

(Sid 105) "Även en annan högättad norsk Gunhild har eljest anknytning till Finnmarken: Gunhild Halvdansdotter, hustru till Finn Skjalge, bland vars ättlingar i Hålogaland 'finnköpet' eller lappskatten gick i arv."

(Sid 107) "Från fjälltrakterna ovanför Jämtland - och till synes hela det lappska området - har man egendomliga traditioner om ett storvuxet forntida folk, stalon, med vilket lapparna en gång låg i delo."

(Sid 427) Ur Olaus Magnus, Historia om de nordiska folken 1555. Skildring av färder över de jämtnorska gränsfjällen.

Ahnlund: Skildringen, som saknar bestämd lokalisering, är riktig och lätt att igenkänna i sina sakliga huvuddrag men behöver inte bygga på författarens egna intryck. När han

strax därpå talar om de stora vattendelande fjällen, däribland "Skars" och "Sula", heter det: "Över dessa fjäll färdas invånarna vintertiden med tama renar, som likna hjortar spända för åkdon, och därtill med ingalunda oansenliga last (lass), över en sträcka av bortåt 200 italienska mil. En man kan äga sina 40 renar." Vad Olaus Magnus här syftar på är något oklart. Ingenting i hans verk tyder på att han träffat lappar på sin färd genom Jämtland eller inne i Norge. (Hans resa genom Jämtland till Norge 1518 och tillbaka 1519 omnämnes på sid 413.) Han känner å andra sidan detta folk alltför väl för att en ren förväxling skulle kunna misstänkas.

Kommentarer: I denna del av Jämtlands och Härjedalens historia avseende tiden intill 1537 återfinnes inte några konkreta uppgifter om lappar i dessa landskap.

- D.2. Ur Jämtlands och Härjedalens historia. Andra delen 1537-1645 av Janrik Bromé, 1945. Utdrag sid 31-35.

En befolkningsgrupp, som ytterst sällan framträder i det äldre urkundsmaterialet, är *lapparna*. Beträffande tiden för deras första inflyttning och utbredning i de jämtländska fjälltrakterna saknas tillförlitliga uppgifter. Äldre norska forskare, särskilt Yngvar Nielsen⁴, ha gjort gällande, att lapparna först i en jämförelsevis sen tid, »som icke är många århundraden avlägsen från vår», tagit de jämtländska och härjedalska fjälltrakterna i besittning. Nielsen ifrågasätter t. o. m. huruvida i dessa områden funnits lappar tidigare än på 1700-talet, och det är osäkert, anser han, om det före mitten av detta århundrade varit tal om en särskild Jämtlands lappmark. Sedan dessa åsikter uttalades i slutet av 1800-talet, ha svenska forskare, främst Johan Nordlander, övertygande påvisat, att de icke hålla streck.⁵

¹ Truid Ulfstands och Klaus Billes recess på herredagen i Oslo 1539. (K r a g o. S t e p h a n i u s, Hist. Danicæ libri 2, etc., s. 327 f.). — ² N o r d l a n d e r, Drag ur livet i Ångermanland etc., s. 63. — ³ NRR., III, s. 130 ff. — ⁴ Lappernes fremrykning mod syd i Trondhjems stift og Hedemarkens amt. Det Norske Geografiske Selskabs Aarbog, I, 1889—90. — ⁵ Lapparnes ålder i södra Norrland (Sv. Fornminnesföreningens Tidskr. X, s. 217—228) och Några notiser om »Jemptelandz Lappemark» (samma tidskr., XI, s. 327—334).

Fig. 6. Lapskt giftermål, som bekräftas med eld.
Olaus Magnus' Historia de gentibus septentrionalibus.

Av de svenska räkenskaperna från Jämtland under ockupationsåren på 1560-talet visar det sig nämligen, att lappar uppehöll sig i de jämtländska fjälltrakterna vid denna tid, och mycket talar för, att de funnits där, åtminstone inom provinsens nordligaste fjällområden, långt tidigare. Redan i de nämnda räkenskaperna talas för övrigt om »Jemptelandz Lappmark», vilken beteckning icke torde ha varit ny vid denna tid utan av äldre ursprung. Den kan dock ha varit begränsad till fjälltrakterna nordväst om Hammerdal och Ström.

Vid nordiska sjuårskrigets utbrott fanns inom denna Jämtlands lappmark ett mindre antal lappar, som den svenske fogden avkrävde skatt, sannolikt efter samma grunder som inom de svenska lappmarkerna. I Ströms socken nämnes 1565 en lapp, som erlade i skatt 4 st. mårdsinn. I räkenskaperna för 1565 heter det, att i »Jempte lapmark» funnos fem skattelappar, men för detta år hade fogden uppburit skatt av endast två av dem.¹ Dessa två lappar lovade dock, att även de övriga skulle komma och betala skatt påföljande år. Enligt 1566 års räkenskaper hade dock dessa lappar rymt till Norge och betecknades då som »våra värsta fiender».

Antagligen är det här fråga om de lappar, som funnits inom provinsen vid krigsutbrottet och betraktade sig som goda dansk-norska undersåtar. Emellertid visar det sig, att en del lappfa-

¹ Räkensk. Jämtland 1565, KA.

Fig. 7. Skidåkande lappar på jakt.
Olaus Magnus' *Historia de gentibus septentrionalibus*.

miljer från Pite lappmark flyttade ner till Jämtland under dessa år, kanske rent av på uppmaning av svenska myndigheter. I slutet av 1560-talet nämns sist i längden för Lais lappby Olof Jonsson, Mårten Olsson, Torkel Nilsson, Jon Olsson, Klemet Persson, Nils Olsson och Nils Andersson, om vilka det säges, att de »äro dragna till Jempteland».¹ Deras flyttning söderut synes ha skett några år tidigare, kanske redan vid mitten av decenniet. När kriget sedan slutade och Jämtland ånyo förenades med Danmark, återvände dessa lappar till sin ursprungliga hemtrakt. »De som hava varit borta i några år äro nu igen komne», heter det i räkenskaperna för Laisbyn 1571. Och vid samma tid torde också de från Jämtland till Norge rymda lapparna ha återvänt till sina gamla fjäll och visten. Den nämnde lappen Mårten Olsson, som tydligen var ledare eller ordningsman för de övriga lapparna, synes ha stått i förbindelse med landsherrn Ludvig Munk i Trondheim. Enligt ett brev från denne den 30 juli 1571, d. v. s. vid tiden för Jämtland-Härjedalens officiella återlämnande till Danmark, erhöll Mårten befallning »offuer saa mange finner, som under hans selskaff er». Dessa lappar skulle vara Mårten höriga och lydiga i allt vad denne på den danske konungens vägnar bjöd och befallde. Lapparna erhöello rättighet att vistas »her udi Norigis Greensser, så vitt som hör till Trundheims Leen udi bare fiede», där de fingo skjuta och ringa

¹ Nordlander, Några notiser etc., s. 351.

Fig. 8. Åkerbruk på 1500-talet.
Olaus Magnus' Historia de gentibus septentrionalibus.

björn, älg och ren till sitt uppehälle. De skulle vara Danmarks och Norges konung hulda och trogna samt årligen vid S:t Stefans tid (annandag jul) giva honom den skatt, som de förut givit till Sverige och Jämtland. Men Mårten Olsson och de flesta av hans sällskap återvände dock, som sagt, vid denna tid till Pite lappmark. I skattelängden för Laisbyn 1592 upptages en lapp Klemet Andersson med tillnamnet Jempt, vilket tyder på en viss kontakt mellan Pite och Jämtlands lappmarker ännu i slutet av 1500-talet.

Medan lapparna sålunda vid mitten av 1500-talet huvudsakligen torde ha uppehållit sig inom provinsens nordligaste fjällområden, trängde en del av dem under de följande decennierna så småningom längre söderut. Enligt landsböcker för tiden strax efter Brömsebrofreden, nämligen för åren 1646—47, funnos inom »Hammerdals fjäll» 6 skattelappar, inom offerdalsfjällen 10 och inom Kall 2. Fråga är dock, om inte även härjedalsfjällen redan vid denna tid tagits i besittning av nomader. Så var under alla förhållanden fallet några få år senare (1652), då en hel lappfamilj om 5 personer, som uppehöll sig i fjällen ovanför Ljungdalen, blev mördad av ett sällskap bofasta.¹ Och att denna lappfamilj icke var den enda, som då var bosatt inom

¹ Br om é, Ett drama i Härjedalsfjällen 1652. Östers. P:n 29/7, 45. Jfr även Collinder, Lappische Sprachproben aus Härjedalen, s. 91, där en sägen om lappmordet återgives.

Fig. 9. Säden skördas.
Olaus Magnus' Historia de gentibus septentrionalibus.

Härjedalen, framgår av den s. k. Västernorrländska kommissionens protokoll från sammanträdena i Rödön i februari 1670, enligt vilket befälningssmannen i Härjedalen meddelade, att inga lappar numera funnos inom provinsen. De som förut funnits där hade, heter det, flyttat bort, sedan den nämnda lappfamiljen blivit mördad.¹

Antalet lappar inom Jämtland-Härjedalen torde ännu fram mot mitten av 1600-talet ha varit tämligen ringa, säkerligen icke överstigande ett par hundra personer. De tama renhjordarna voro nog också i allmänhet icke så stora som längre fram i tiden. Däremot strövade ännu betydande vildrenshjordar omkring i fjällen och blevo föremål för en intensiv jakt av både lapp och bonde. Sedan handeldvapen mera allmänt börjat komma i bruk i slutet av 1500-talet och under 1600-talets förra hälft, blev vildrensstammen så småningom kraftigt decimerad.

D.3. Ur Jämtlands och Härjedalens historia. Tredje delen 1645-1720 av Janrik Bromé, 1954. Utdrag.

(Sid 163) Beträffande de nomadiserande lapparnas utbredning i fjälltrakterna söder om Undersåkersdalen och Indalsälvens övre lopp har tidigare ifrågasatts (II, s.34), att lappar funnits i dessa fjäll mellan Jämtland och Härjedalen åtminstone vid mitten av 1600-talet. Av källor, som nu blivit närmare undersökta för det föreliggande tidsskedet, har det visat sig, att denna förmodan är riktig.

Härefter följer närmast uppgifter om landshövding Hans Strijks kontakt med lappar i mars 1646 (sid 164): Vid landshövding Strijks första rundresa i Jämtland i samband med mönstringarna i mars 1646 uppvaktades han i Sunne prästgård den 3 mars av två lappar, av vilka den ene, Mårten Jonsson med benämningen "finnekung i lappefjällen", uppvisade det frihetsbrev, han något tidigare erhållit av den danska kronobetjäningen i orten (Länsstyrelsens i Härnösands län registratur 1646, landsarkivet i Härnösand). Enligt detta brev ägde han rätt att uppehålla sig och driva sin näring på en del fjäll, som lågo dels i Jämtland och dels i Härjedalen. För de senare rekommenderades han nu av Strijk att erhålla frihetsbrev av landshövding Ivar Nilsson i Hudiksvall, till vars län Härjedalen hörde. Den andre uppvaktande lappen var Tomas Jonsson, möjligen en broder till Mårten. Tomas hade redan under den danska tiden erhållit frihetsbrev på två fjäll eller fjällområden, nämligen "Dronneris", Trondfjället, och ett litet fjäll därintill, kallat "Hittelfjäll", Hittingsfjället. För sin medgivna rättighet att idka jakt och djurfångst på dessa områden skulle han årligen betala till kronan 3 riksdaler in specie i skatt. Han förpliktades därjämte att "förhålla sig och bruka sig inom si-

na råmärken och gränser och intet vidare i någon måtto vara eller göra bönderna på deras bolbyar, råmärken och gränser något trångmål eller skada", Tomas erhöll därmed det begärda frihetsbrevet.

Hans Strijks brev den 3 mars 1646 för Mårten Jonsson och frihetsbrev samma dag för Tomas Jonsson har omnämnts i min utredning 1972-1975 rörande Undersåkers och Ovikens m.fl. socknar del III sid 15-17 och kommer även att beröras i en härefter följande utredning.

- E. Uppgifter om lappar ur Jonas Nordlander, Några notiser om "Jemptelandz Lappemark" (Svenska fornminnesföreningens tidskrift XI, 1902) och ur Jämtländska räkenskaper 1564-1571 (Skrifter utgivna av Jämtlands läns fornskriftsällskap. Del I Räkenskaper 1564-1567, 1944. Del II Räkenskaper 1568-1571, 1948).

En del av de av Janrik Bromé i andra delen av Jämtlands och Härjedalens historia återgivna uppgifterna är hämtade dels ur Johan Nordlander, Några notiser om "Jemptelandz Lappemark" i Svenska fornminnesföreningens tidskrift, XI, Stockholm 1902, sid 327-334, dels ^{ur} Jämtländska räkenskaper 1564-1571, alltså de räkenskaper som fördes av den svenska förvaltningen i Jämtland under dessa år (nordiska sjuårskriget). En del av dessa räkenskaper är utgivna i tryck i serien Skrifter utgivna av Jämtlands läns fornskriftsällskap såsom Jämtländska räkenskaper 1564-1571, del I (Räkenskaper 1564-1567) 1944 och del II (Räkenskaper 1568-1571) 1948. I dessa tryckta delar av nämnda räkenskaper har återfunnits följande uppgifter om lappar. Litteraturbilaga 148 A.

Del I. 1565.

Joenn Jönsons rekennskap för hela Jemptelannd pro anno etc, 1565.

Beswäringar udij Jonas Jönssons 65 års rekenschap för Jemptelandh. Tillminnes. (sid 58):

Äre udij Jämpte lapmark 5 Lappar, Och haffwer han för anno 65. icke aff flere änn 2 någon schat opburit. Men till anno 66 sade han sig haffwa så förhandlat med förschriffne lappar, at the alle skola nid komma, oc (ett ord borta) sin schat utth.

Årlige renthen aff Jemptelandh pro anno etc. 1565.

Hammardals tinglag. Ström sochn. (sid 64):

Aff Oloff Joenson och Niels Anderson lappar Skatte mårder
9 st:r.

Del I. 1566.

Joen Jönssons reckenskap för Jemptelannd pro anno etc.
1566.

Tillminnes huad fell som finnes uti Joenn Jönnsⁿsons reckens-
skap anno etc. 66.

(Sid 138) Item haffuer hann 5 affradzmårder mindre anno 66
end som hann hadhe anno 65, och giffuer hann före atth the
lapper som them plåga utgöre, ere dragne till berkarler-
ner uthi Nörrabotn, huilket Joan skall fly sig besked uppå.

(Sid 139) Item haffuer hann 5 affradz mårder mindre anno
66 end som hann hade anno 65 och giffuer han före att de
lapper som them plege utgöre ere rymde till (därefter över-
struket: bärckarlerner uti Nörebotn och skal ransakas och
skal Joen fly sig bek^sked uppå.) I marginalen står anmärkt:
"Ere rymde til Nörie och ere wåre werste fiender".

De tryckta delarna av Jämtländska räkenskaper 1564-1571 in-
nehåller årliga räntan (jordeböckerna) för åren 1565 och
1568. För uppgiften om lappar i 1565 års jordebok har förut
redogjorts. Några uppgifter om lappar i andra socknar än
Ströms socken redovisas inte. Jordeboken för år 1568 inne-
håller inte några uppgifter om lappar.

Av de av Janrik Bromé redovisade eller de i trycket intagna
uppgifterna ur nämnda jämtländska räkenskaper 1564-1571
frångår närmast att ej några andra lappar än från Jämtlands
nordligaste fjällområden, "Jemptelandz Lappemark", däri
fanns upptagna.

Från Johan Nordlanders förut omnämnda artikel i Svenska fornminnesföreningens tidskrift, XI, återger Janrik Bromé uppgifter ur ett brev den 30 juli 1571 (vid tiden för Jämtland-Härjedalens officiella återlämnande till Danmark) från landsherren Ludvig Munk i Trondheim till lappen Mårten Olsson. Genom detta brev erhöll Mårten Olsson befallning (befäl) "offuer saa mange finner, som under hans selskaff er". Dessa lappar skulle vara honom höriga och lydiga i allt vad han på den danske konungens vägnar bjöd och befallde. Lapparna skulle få vistas "her udi Norigis Greenser, så vitt som hör till Trundheims Leen, udi bare fiede", där de fick skjuta och ringa björn, älg och ren till sitt uppehälle. De skulle vara Danmarks och Norges konung hulda och trogna samt årligen vid S:t Staffans tid (annandag jul) giva honom den skatt, som de förut givit till Sverige och Jämtland.

Detta brev den 30 juli 1571 bör kunna ses som ett exempel på upplåtelse åt lappar av fjällområden av konungens allmänning.

Den förut omnämnda artikeln Några notiser om "Jemptelandz Lappemark" i Svenska fornminnesföreningens tidskrift, XI, 1902 av Johan Nordlander, vilken artikel även innehåller uppgifter om Ångermanlands lappmark samt Pite lappmark och Laisbyn, intages härefter i sin helhet.

*Svenska foraminnesföreningens tidskrift, XI,
Stockholm 1902.*

Några notiser om "Jemptelandz Lappemark."

AF

Johan Nordlander.

Uti 10:de bandet af denna tidskrift offentliggjorde förf. häraf för åtskilliga år sedan en liten uppsats om »Lapparnes ålder i södra Norrland». Denna var framkallad af några forskares åsikt, att lapparne helt sent skulle hafva framträngt till dessa trakter, ja, först i en tid, som icke vore många århundraden aflägsen från vår. Man har ansett det möjligt, att lapparne på 1500-talet ännu ej skulle hafva utbredt sig hit, och t. o. m. satt i fråga, om en »Jämtlands lappmark» omtalats förrän omkring år 1746. — Till vederläggning häraf kunde vi uppvisa, hurusom i räkenskaperna för Norrland på Erik XIV:s tid lappar vid flera tillfällen uttryckligen omtalas såsom uppehållande sig i Jämtland. När den fogde, som redovisade för 1566 års inkomster af detta landskap, erhöi anmärkning på sin räkenskap af det innehåll, att han a:o 66 hade 5 af-radsmårdar mindre än a:o 65, så finnes till förklaring däraf antecknad, dels att lapparne, som utgjorde dessa skinn, voro dragna till birkarlarna i Norrbotten, dels att de voro rymda till Norge och då »voro våra värsta fiender». Vidare kunde vi hänvisa på en utgifts-post å 6 daler, som »lappefogden öfver Jämptelapparne» hade utgifvit till deras förtäring. Ändtligen hade vi från 1569 funnit en anteckning, enligt hvilken från *Jemphelandz lappemark* två lappar framkommit och gjort skatt, nämligen *Oluff Joensson* med 4 sina söner och *Nils Annderson* med 2 sina bröder.

Senare hafva vi i Kammararkivet ytterligare funnit några korta underrättelser om dessa tvenne lappmän, hvilka torde vara af ett visst intresse, då man eljest vet så litet om detta folks sydligaste utposter

på denna tid. Vår källa är »Clemet Månssons och Hendrich Nilssons räkenskaper för Jemptelandz och Ångermannelandz Lappe Mark¹ pro anno 1568.»

Här finna vi under rubriken »Till minnes» först en utgift, som lifligt erinrar om en sed, som ännu lefver kvar hos våra dagars lappar. I skildringar från Lappland plägar det nämligen uppgifvas såsom en regel, hvarifrån man ej får afvika, att köpmannen vid marknader och dylika tillfällen först skall rikligen undfå lappen med starka drycker, och när så skett, kunna affärer göras, men ej förr. Detta synes vara en gammal vana, som äfven iakttagits vid skatters indrifning, hvilken däraf troligen underlättats. Nämda år hade de båda fogdarne »af sitt eget» utlagt litet, för det de hålla lapparne förtäring, den tid de med dem köpslagade och uppburo skatten». De lappar, som Henrik Nilsson hade förplägat, voro tydligen från Ångermanland. Till antalet voro de 14 förutom deras hustrur och barn. Ut i deras förtäring vid nämnda tillfälle uti två dygn hade han bekostat: 16 æ ² bröd, 3 t:r öl, 1 $\frac{1}{2}$ æ smör, 2 $\frac{1}{2}$ æ kött och fläsk samt 1 æ lax. — Clemet Månsson, som hade förplägat de jämtländska lapparne, specificerar ej sin utgift, utan talar blott om, hvad kalaset kostat i penningar, nämligen 12 mark. Men i stället få vi här veta, att det varade »uti två nätter», och att det stod hos länsmanen i Hammerdals gäll, som hette Michel Persson i Breda gård. Till honom hade fogden utgifvit den nämnda summan, för det att mannen »höllt lapparne kost» den nämnda tiden. De voro 7 personer »förutom kvinnor, barn och annat folk». De ångermanländska lapparne voro således jämt dubbla antalet.³

¹ Singularen har här ingen betydelse. När samma män skriftligen intyga, att denna räkenskap är i alle måtto oförfalskad, säga de sig vara lappfogdar uti Jämtlands och Ångermanlands lappemarken.

² æ är på denna tid liktydigt med L æ .

³ År 1569 kommo i Jämtland »neder af fjället» 13 personer med hustrur och barn och härbergerades i tre nätter. Ännu så sent som år 1594 fortfarande Umå- och Ångermannelapparna att vid skattens leverering »komma ned» med hustrur och barn. Deras förplägning var nu vida rikligare, åtminstone hvad rätternas antal beträffar. De undfågnades t. ex. icke blott med strömming, gädda, abborre och krampsill, utan ock med sik, lax och färsk fisk. Brännvin jämte svenneöl saknades ej heller. Kalaset synes hafva börjat, så snart de kommit till bebyggd ort inom landskapet. Det heter nämligen samma år: »År uppspisadt till samma lappar i Grundönn, det är den första by, som de komma till i Umå socken, $\frac{1}{2}$ t:a mjöl och

Vid det här nämnda mötet med lapparne köpslog fogden med dem, hvilket han sätter i främsta rummet, hvaremot uppbörden af skatten kommer i det andra. Under rubriken *Villvaror* omtalas, att fogden af 2 lappar uti Jämtlands Lappemark för 10 1/2 spann mjöl och 4 t smör till K. Maj:ts behof köpt: 4 mård-, 6 björn-, 3 bäfver-, 2 utter- och 1 järfskinn. Dessutom hade fogden för 15 1/2 spann mjöl af samma två lappar köpt: 1 stor älgshud och 9 unga d:o (en hud värd 1 spann mjöl) och 6 älgkalfskinn (2 kalfskinn värda 1 spann mjöl), 5 något stora och 1 litet renkalfskinn.

- Hvad som i nämnda räkenskap vidare rör oss, förekommer under öfverskriften: *Jemtelandz lappemark*. »Är vetandes», heter det, »att uti för:ne lappemark äre icke flere än 2 lapper, som hafva kommit fram och gjort skatt anno 68; och utgöra hvardera årligen, såsom härefter följer, det ock deras bekännelse¹ utvisar.»

Först upptages äfven år 1568 *Oluff Jonson* (med 4 sina söner), om hvilken det heter: »Hafver utgjort, såsom han ock årligen plägar göra i skatt uti Jämtland, löper mårdsinn 4 st.» Af samme man uppbars vidare 4 mårdsinn pro anno 68, hvilket lappefogten uti *Pitha* plägade tillförende af honom uppbära uppå Kongl. Maj:ts vägna, för det han plägar bruka *Harchara fiellet*, som skjuter in uppå Ångermanland. Desslikes var af honom i tionde uppburet 1 st. mårdsinn. »Sammaledes är ock uppburet af för:ne *Oluff Jonson*, som han stod tillbaka (resterade) med pro anno 66 och 67 mårdsinn 8 str.» — Den andre förut namngifne lappen var *Nils Andersson* (med 2 sina bröder). Denne skattar äfven år 1568 tillika »med 2 sine ogifte bröder». Om honom heter det nu, att han »hafver utgjort, såsom han ock tillförende hafver varit van att utgöra i Jämtland, mårdsinn 4 str.» I kanten af räkenskapen står vidare antecknad: »Pro anno 66 och 67 hafver *Jonas Jönsson*, fougte uti Jämtland, uppburit skattskinnen af denne lapp.» — Vidare hade af denne lapp uppburits 1 st. mårdsinn, »hvilket lappefogten uti *Pitha* uppå Kongl. Maj:ts vägna tillförene plägade af honom uppbära, därföre att han brukar *Harchara fiell* eller lappemark, som sig skjuter in uppå Ångermanland». — Af dessa båda lappar hade

15 mark smör». Denna byn kan ej vara någon annan än *Granön* i Degerfors socken vid Ume älf, hvilken är första byn nedom Lappmarkens gräns. År 1575 uppgifves, att Ångermanlands lappar erhöilo denna traktering *jul och påska*.

¹ Denna hafva vi ej lyckats finna igen.

fogden således detta år i skatt uppburit 22 st. mårds skinn, utgörande dels restantier pro anno 66 och 67, dels ock årsens uppbörd.

Tack vare dessa räkenskaper, sprides rätt mycket ljus öfver lapparnes ställning i Jämtland på denna tid. Vi fästa oss först vid uttrycket *Jämtlands lappmark*, som man ej velat tilldela högre ålder, än som redan är nämndt. I vår anförda uppsats voro vi i tillfälle att påpeka dess förekomst år 1569. Om dess användning då möjligen kunde hafva tänkts vara en enstaka företeelse, visar sig ett sådant betraktelsesätt ej hålla streck inför det förhållandet, att namnet här, ett annat år, åter användes dels såsom rubrik, dels flera gånger i löpande text. Den frågan, i hvilken trakt af Jämtland denna lappmark är att söka, finna vi ock här fullt nöjaktigt förklarad. Då det var länsmannen i Bredgård af Hammerdals gäll, som vid det nämnda tillfället förplögade lapparne eller »höll dem kost», och denna by ligger invid kyrkan i Ströms socken i nordvästra Jämtland, ger detta tydligen vid handen, att lapparne uppehölo sig i nordligaste delen af samma socken. Detta bekräftas äfven af en annan omständighet. I uppsatsen »Lapparnes ålder o. s. v.» finnes omnämndt, att år 1565 i Jämtland upptages en man v. n. *Nils Andersson Lap*,¹ af hvilken fogden hade uppburit 4 skattemårdar. Att denne är identisk med den här år 1568 omtalade *Nils Andersson*, framgår därutaf, att om honom uppgifves, att han år 68 utgjort just 4 mårds skinn; och ännu vissare blir detta af tillägget: »såsom han ock tillförende hafver varit van att utgöra i Jämtland.» Men hvar hade då denne *Nils Andersson Lap* sitt hemvist i landskapet? — Jo, just i den nämnda socknen Ström.

Ger man vidare akt på de underrättelser, som lämnas om de båda lapparnes skatt, finner man några intressanta upplysningar. Vi få först och främst veta, att det 1568 ej var första gången, som dessa skattade i detta landskap. Om den ene heter det, att han årligen plägar göra skatt i Jämtland, och om den andre säges det, att han utgör skatt, »såsom han ock tillförende hafver varit van att utgöra i Jämtland.»

Att samma två lappar *någon tid bortåt* haft sitt tillhåll i detta landskap, är tydligt. Men det framgår äfven af fogdens ord, att de förr lydt under fogden i Piteå lappmark. Denne hade nämligen

¹ *Lap* är ej att betrakta som namn, utan anger nationaliteten.

»tillförende» plägat af Oluf Jonsson uppbära 4 st. mårdskiinn för bruket af *Harchara*-fjället, och af Nils Andersson hade han likaledes »tillförende» plägat uppbära 1 mårdskiinn för samma sak. Detta kan ej tydas på annat sätt, än att de båda lapparne förut tillhört Piteå lappmark och därifrån vandrat söderut till Jämtlands.¹ Vi hafva därför genomgått några års förteckningar å lappar i Piteå lappmark och funnit vår förmodan till fullo bekräftad. Uti Jöns Nilssons räkenskap för Pithe lappemark anno d[omi]nj 1569 nämnas sist i byn *Laijs* följande lappar:

Oloff Jonsson,	Jon Olsson,
Morten Olsson,	Clemet Person,
Torkil Nil[]sson,	Nils Olson,
Nils Andersson.	

Om dessa heter det, att de ære dragne till Jæmptelandh. Likväl antecknas i kanten om Torkil Nilsson och Clemet Person — om samma anmärkning gäller äfven Jon Olsson, är otydligt — att de finnas intet uti Jämtlands lappemark.

Går man ett år tillbaka eller till K: M: Skatz Register aff Pita Lappemark pro anno 68, finna vi i samma by, nu kallad *Lais sijtt*, följande anteckningar:

Ol Jonsson	} <i>suarar Clemet Månsonn til.</i>
Morten Olson ..	
Jon Olson	
Clemet Person	<i>fattas.</i>
Nils Olson	<i>suarar Clemet Månsonn.</i>
Nils Andersson	<i>suarar Clemet Månsonn.</i>
Torkil Nilsson	<i>fattas.</i>

Några år längre tillbaka finna vi också alla dessa lappar skrifna i samma lappmark och skattande såsom fjällappar. Så åren 1565, 64 och 63. Efter Ol Jonsson följa år 1565 omedelbart: Morten Olsson, Jon Olsson och Nils Olsson, hvilka tydligen äro Ol Jonssons söner. När dessa år 1568 sägas vara 4, har väl under mellantiden den fjärde blifvit vuxen. Torkil Nilsson och Clemet Persson förekomma i samma by som dessa, men skilda både från dem och från hvarandra. Ingenting tyder nu på någon flyttning, utan alla erlade

¹ Egendomligt och svårförklarligt är emellertid, att de för bruk af ett till Ångermanland stötande fjäll skattat till Piteå lappfogde och ej till fogden öfver Umeå lappmark.

i skatt 1 mård, såsom fallet var med alla fjällappar i denna lappmark, under det att bland granlapparne två tillhopa utgjorde 1 mård. Clemet Persson utgör dock detta år och flere andra äfven $1\frac{1}{2}$ & gåddor.

Att de lappar, som på 1560-talets senare del funnos i Jämtlands fjälltrakter, voro från Piteå lappmark, lär härmed vara till fullo bevisadt. Om det sätt, hvarpå de »dragit» till Jämtland, får man en vink, då det i Piteå lappmarks räkenskap för år 1569 talas om 2 resterande mårdar, som belöpte sig på »2 lapper som *Itymde* äre». Att rymning äfven annars kunde förekomma, ses af samma lappmarks räkenskap för år 1573, då för lappen Tomas Nielsson i Semisierff finnes antecknadt ordet *Itymptt*. I de nordligare lappmarkerna förstodo på det 7-åriga krigets tid somliga lappar att genom val af vistelseort undandraga sig skatten till svenska kronan.

Då de nämnda jämtländska lappfamiljerna voro från Piteå lappmark, hafva vi sett efter, om de senare kommo dit igen. Så skedde ock. I räkenskapen för denna lappmark för år 1571 förekommer under Laijs by och sist i denna följande rubrik:

The som haffua varitt borthē I någre år ere nu Igen komne
mz sin skat för 70 oc 71:

2	mårdar	Oloff Jonsson.
2	»	Morthen Olsson.
2	»	Jon Olsson.
2	»	Nils Olsson.

För 71

1 mård Nils Andersson.

För året därpå skatta dessa män en mård hvar såsom andra fjällappar.

Dessa äro de underrättelser, som vi lyckats förskaffa oss om Jämtlands lappmark på 1560-talets senare hälft. Hufvudsumman är, att vi se lappar flytta in i landskapet, men äfven draga därifrån. I den nämnda uppsatsen om lapparnes ålder i södra Norrland sökte vi leda i bevis, att lappar funnits i dessa trakter ända från hedenhös. Denna åsikt kan synas vederlagd genom de här på-

pekade förhållandena. Vi tro dock ej, att så är fallet. Med skäl kan man väl betvifla, att namnet »Jämtlands lappmark» skulle hafva uppstått, om de därmed åsyftade trakterna hade varit befolkade af endast *tvänne* lappfamiljer och det till på köpet endast under några få år. Då synes det oss vida sannolikare, att lappar funnits där redan före den här omtalade invandringen och att i följd däraf namnet har högre ålder, än som framgår af våra fogderäkenskaper. Under fortgången af det 7-åriga kriget, då Jämtland för en tid förenades med Sverige, hafva dessa norska lappar tydligen dragit västerut till de norska fjällen. På det viset får en i »Lapparnes ålders» citerad anteckning i Jämtlands räkenskap för år 1566 sin naturliga förklaring. Där meddelas, enligt uppgift af fogden, att lapparne *Ere Rymde til Nörie och ere wåre werste fiender*. Att det skulle varit några lappar från Ångermanlands, Umeå eller Piteå lappmark, som på detta sätt burit afvog skuld mot fäderneslandet, det har man ingen rimlig anledning att antaga. Men väl synes det naturligt, att, efter de norska lapparnes flykt från Jämtlands fjälltrakter, de svenska lapparne tagit tillfället i akt och satt sig i besittning af de sålunda herrelösa betesmarkerna.

Sedan Jämtland år 1570 genom freden i Stettin åter kommit under Norge, upphöra helt naturligt våra fogderäkenskaper att tala om lapparne i Jämtland. Från 1600-talets början ha vi dock funnit en kort anteckning om dem uti en troligen år 1602 upprättad förteckning öfver *Umeå och Ångermanne lappars* vistelseort, fiskevatten, antal renar m. m. Här talas bland annat om ett träsk (d. v. s. insjö) v. n. *Arck tresk*, som tydligen är identiskt med Stor Arksjön i Dorotea s:n i Åsele lappmark och möjligen sammanhänger med det i det föregående nämnda *Harchava*-fjället. Sedan det omtalats, att detta träsk är 4 mil, heter det: »Därifrån och till *Jemtlapperne* är 2 mil, men af något rå emellan Jemtland och Ångermanne lappar veta de intet seja». Här af ser man, att lappar fortfarande funnos i Jämtland, ehuru, såsom vi sett, de från Piteå lappmark efter freden hade återvändt till sitt land.

I samma handling förekommer vidare en uppgift, som visserligen ej rör Jämtlands lappar, men dock är af intresse. Där omtalas ett stort träsk, *Kulther* benämndt, hvilket utan allt tvifvel är Kultsjön i Vilhelmina s:n i samma lappmark. Afståndet mellan detta träsk och Junsele s:n i Ångermanland uppgifves vara 48 mil.

Samma träsk och land, heter det vidare, brukar Pithå Lapperne och Nories lappar. Man gjorde sålunda skillnad emellan Jämtlands och Norges lappar. Med de senare menades antagligen sådana, som bodde i den gamla norska lappbygden i jämnhöjd med Jämtlands nordligaste spets, Jadnem.

Se vi slutligen efter, huru förhållandena gestaltade sig efter Brömsebro-freden, så finna vi i landsböckerna för 1646 och 1647 lappar upptagna i Hammerdals, Offerdals och Kalls snar. *Lapperne på Hammerdals Fiälle* voro:

Lars Torkelsson,
Tomas Larsson,
Torkil Andersson,

Jon Clemetsson.
Anders Nilsson och
Olof Nilsson.

De i Offerdal voro:

Olof Andersson i Stenfiell.
Olof Siulsson,
Måns Siulsson,
Jöns Siulsson,
Mårten Siulsson,

Joen Andersson,
Olof Tomiesson,
Mats Torkelsson,
Clemet Nilsson och
Olof Torkelsson.

I Kall funnos endast Mårten Jönsson, som skattade för *Särf* och *Sult fiäll*, och Tomas Jönsson, hvilken erlade skatt för *Drundris* och *Hattoms fiäll*. Oviksfjällen voro tydligen då ännu icke befolkade af några lappar.

Tillägg vid korrekturet. Den ofvan s. 331 upptagna lappen *Morten Olsson* ha vi funnit omnämnd äfven i ett bref af Lodvig Munck, befälningssman öfver Trondhjems län, dateradt Thrundhiem d. 30 juli [15]71. Genom detta fick *Morten Oluffsson* befallning »offuer saa mange finner, som vnder hanss selskaff er». Dessa skulle vara M. O. hörige och lydige i allt, hvad han på den danske konungens vägnar bjöde och befallde. M. O. och det sällskap, hvarmed han nu i fjället umgicks, men ej flera, skulle få vara »her vdj Norigis Greensser, saa vitt som her till Thrundhiems Leen, udj Bare fælde», där de finge skjuta och ringa björnar, älg och ren till deras underhållning. »Finnarne» å sin sida skulle vara Danmarks och Noriges konung hulle och tro samt ärligen till *Staffens* gifva honom all den skatt, som de förut gifvit till Sverige och Jämtland. — Lappen i fråga återvände emellertid, såsom vi sett, till Piteå lappmark. På förbindelse emellan denna och Jämtland tyder det ock, då vi i Lais by år 1592 finna en lapp, som heter Clemet Andersson med tillnamnet *Jempt*.

Kommentarer

I fråga om lappmarkers benämning och omfattning i Västerbotten (och Ångermanland) före 1695 omnämner Åke Holmbäck i Lappskattelandsinstitutet och dess historiska utveckling, SOU 1922:10, bl.a. följande.

(Sid 16) "Lappmarkerna voro år 1695 i huvudsak desamma, som de varit på 1550-talet och som de ännu i dag äro. Blott en förändring av större vikt är att märka. Laisbyns gamla område har under tiden skiftats så, att en del stannat under Pite lappmark, en del kommit under Ume lappmark (not 2: 1607 överflyttades Laisbyn till Ume lappmark, med vilken då ångermanna lapparna äro förenade; se Wiklund och Qvigstad, II, sid. 229) och en del under Ångermanna lappmark, vilken 1695 och senare benämnes Åsele lappmark. Pite lappmark har därigenom förlorat den egendomliga geografiska form den tidigast haft; Ume och Åsele lappmarker åter hava kommit att sträcka sig från kustlandet ända upp mot Norge."

(Sid 21) " I Ume lappmark finnas 1695 fyra lappbyar: Ranbyn, Granbyn, Umbyn och Vapsten. Samtliga dessa byar hava uppkommit genom att Laisbyn, som överförts hit från Pite lappmark, sönderfallit i smärre byar, i vilka de skogslappar upptagits, vilkas områden tidigare ensamt utgjort Ume lappmark."

(Sid 22) "I Åsele lappmark upptaga 1695 års jordeböcker blott en by, Åsele by, vilken uppstått genom sammanslagning av Ångermannalapparna och den del av Laisbyn, som kommit att tillhöra Åsele lappmark."

Av dessa uppgifter bör framgå att före 1607 Laisbyn tillhörde Pite lappmark och sträckte sig åt söder ända till

Jämtland. "Jemptelandz lappemark", i vilken bör ha ingått Frostvikenfjällen, och Pite lappmark gränsade således mot varandra.

Nordlander omnämner "Harchara fiellet, som skjuter in uppå Ångermanneland" och Harchara fiell eller lappemark, som sig skjuter in uppå Ångermanland" såsom tillhörande Pite lappmark (sid 329 och även sid 331). Som Nordlander antyder (sid 331 not 1 och sid 333) bör det ha varit fråga om en till Pite lappmark, och därmed till Laisbyn, hörande fjälltrakt som gränsade till, sköt in i, Ångermanland och alltså inte någon fjälltrakt i Jämtland.

Av Nordlanders framställning framgår, att de två lappar, Oloff Joensson och Nils Andersson, som i 1565 års jordebok redovisas under Ströms socken för "Skatte mårder 9 st:r" bör vara samma Oluff Jonsson och Nils Andersson som omnämnas i fogden Clemet Månssons räkenskaper för Jemptelandz lappemark år 1568. Om Oluff Jonsson sades det bl.a, att han hade utgjort, "såsom han och årligen plägar göra i skatt uti Jämtland, löper mårdsinn 4 st." Av honom uppbars vidare 4 mårdsinn för år 1568, vilka lappfogden i Pite "plägade tillförende af honom uppbära uppå Kongl. Maj:ts vägnar, för det han plägar bruka Harchara fiellet, som skjuter in uppå Ångermanneland". Dessutom var av honom i tionde uppburet 1 st. mårdsinn. Om Nils Andersson sades det bl.a, att han hade utgjort, "såsom han ock tillförende hafver varit van att utgöra i Jämtland, mårdsinn 4 st:r." Vidare hade av Nils Andersson uppburits 1 st. mårdsinn, vilket lappfogden i Pite "uppå Kongl. Maj:ts vägnar tillförene plägade af honom uppbära, därföre att han brukar Harchara fiell eller lappmark, som sig skjuter in uppå Ångermanland." (sid 329).

Nordlander omnämner vidare, att lapparna Oloff Jonsson, Morten Olsson, Jon Olsson, Nils Olsson och Nils Andersson, som tidigare skattat i Pite lappmark och Laisbyn såsom fjällappar, i 1569 års räkenskaper för samma lappmark och by (överensstämmande med uppgifter i 1568 års räkenskaper) redovisas såsom dragna till Jämtland (sid 331) samt att samma lappar i 1571 års räkenskaper för Pite lappmark och Laisbyn (alltså efter sjuårskrigets slut) redovisas under rubriken "De som hava varit borta i några år äre nu igenkomne med sin skatt för 70 och 71". (sid 332).

Av dessa uppgifter framgår att lapparna Oloff Jonsson och Nils Andersson, som förekommer i räkenskaperna för Jemte-landz lappemark för år 1565 och följande år, flyttat dit från Pite lappmark och Laisbyn samt efter nordiska sjuårskrigets slut flyttat tillbaka.

Av sist redovisade uppgifter framgår därjämte, att även lapparna Morten Olsson, Jon Olsson och Nils Olsson under nordiska sjuårskriget flyttade från Pite lappmark och Laisbyn till Jämtland samt att de efter krigets slut flyttade tillbaka.

Dessa tre lappar omnämnes ej i de redovisade räkenskaperna för Jämtland. Men i ett Tillägg vid korrektur (sid 334) redovisar Nordlander, att lappen Morten Olsson funnits omnämnd i ett brev av Loduig Munck, befallningsman över Trondhjems län, dateradt Trundhiem den 30 juli 1571. Genom detta fick Morthen Oluffsson befallning (befäl) "offuer saa mange finner, som under hanss selskaff er". Dessa skulle vara Morthen Oluffsson höriga och lydiga i allt vad han på den danske konungens vägnar bjöd och befallde. Morthen Oluffsson och det sällskap, varmed han då i fjället umgicks, men

ej flera, skulle få vara "her udj Norigis Greensser, saa vitt som hör till Thrundhiems Leen, udj Bare field", där de fick skjuta och ringa björnar, älg och ren till sitt underhåll. "Finnarna" å sin sida skulle vara Danmarks och Norges konung hulda och trogna samt årligen till Staffens (annandag jul) giva honom all den skatt, som de förut givit till Sverige och Jämtland.

Huruvida Morten Olsson och hans sällskap, sannolikt Jon Olsson och Nils Olsson, efter den förut omnämnda flyttningen till Jämtland vistats där eller därifrån flyttat in i Norge, kan inte utrönas ur föreliggande uppgifter. I varje fall antar Nordlander (sid 333) och med honom Bromé (sid 32), att anteckningen i 1566 års räkenskaper, att de lappar som pläгат utgöra de felande avradsmårdarna var rymda till Norge och var våra värsta fiender, avsåg lappar som vistades i Jämtland redan vid sjuårskrigets utbrott.

(Nordlander sid 333) I en vid 1600-talets början, troligen 1602, över Umeå och Ångermanne lappars vistelseort, fiskevatten, antal renar m.m. upprättad förteckning talas bl.a. om ett träsk (sjö) Arck tresk, som bör vara Stor Arksjön i Dorotea socken (vid Risbäck). Sedan det omtalats, att detta träsk var 4 mil, heter det: "Därifrån och till Jemtlapperne är 2 mil, men av något rå emellan Jemtland och Ångermanne lappar veta de intet seja".

Detta är en uppgift från omkring 1602 om lappar i Jämtland cirka 2 mil från Stora Arksjön, alltså sannolikt trakterna norr och öster om sjön Storsjouten i Frostviken.

Vid denna tid, omkring ¹⁶⁰², bör i fjälltrakterna mellan Stora Arksjön och Storsjouten Saxälven ha varit gräns mellan Västerbotten och Jämtland.

Uppgifterna i 1566 års räkenskaper och i förteckningen från omkring 1602 om lappar i landskapet Jämtland är ur det i Jämtlands och Härjedalens historia, de tryckta delarna av Jämtländska räkenskaper 1564-1571 och Johan Nordlanders artikel "Några notiser om Jemptelandz lappemark" redovisade historiska materialet de enda uppgifterna om förekomsten av lappar i landskapet Jämtland för tiden före 1645.

F. Ur K.B. Wiklund och J. Qvigstad 1909, Dokument angående flyttlapparna m.m, del II (Renbeteskommissionen av 1907).

(Sid 230) I 1619 års räkenskaper för Ume lappmark ligger en den 2 maj 1618 daterad förklaring om de lappar, som skatta till bägge rikena, i hvilken bl.a. säges: "dee samma Laapper, som dee R(iks) D(aler) vtgöra, dee ähre icke Sweriges Crones Ennskyllte Lapper, vthan boo Inn wijdh wästerhaafs siösijdhe N(ämligen) i Rådhehn, Wefstenn, Bindall, Nundall, snåsenn, och Örnes fielld i Jemptelandh, och skatte Bådhe till Sweriges och Noriges Crono, och komma alldrig samptligen tillstädes, vthan allenast Någre Lapper aff dem vtskickade, kommo huartt åhr, och föra på dee andre Lappers Vegna skattenn".

Kommentarer.

I "Örnes fielld i Jemptelandh" bör ha ingått det topografiska Orrnäs fjället som enligt tillgängliga kartuppgifter omfattade i varje fall fjälltrakten mellan sjöarna Värjaren och Sannaren med punkten 1071 (ingående i generalstabskartans Södra Borgafjällen). Denna fjälltrakt mellan sjöarna Värjaren och Sannaren omtalades alltså 1618 såsom belägen i Jämtland och nyttjad av lappar.

Av föreliggande uppgifter för tiden före 1645 bör ej fram-

gå annat än att lappar, som kan ha vistats i Jämtland utanför de av bönder, byar eller byalag nyttjade markerna, ansetts ha vistats på konungens allmänning — och inte såsom ägare av några trakter utan såsom nyttjare av allmänningen.

G. Tolkningen av ett uttryck i Steen Billes register 1610-1611.

Knut Bergsland 1975, 11.9. Herjedalen, sid 144-145:

Ur Olof Jansson, Fornvårdaren II: 2-3, 1928, sid 213, återger Bergsland följande uppgift ur Steen Billes register 1610-1611: "Peder siffuerssen och Jens Bagi for di med dieris Lapmennd Rende epter Elssdiur om Waaren emod chiwyd forbud" och även uppgiften att denne Peder Siffuerssen förvisso var den som först uppbyggde gården Högen i Funäsdalen. Detta skulle alltså vara uppgift om att lappar fanns i Härjedalen i trakten av Funäsdalen vid denna tid 1610-1611.

Av en från riksarkivet erhållen xerokopia av denna del av Steen Billes register 1610-1611 (Från norska riksarkivet år 1900 överlämnade räkenskaper och handlingar, Jämtland och Härjedalen, volym 1, häfte Steen Billes register 1610/1611) framgår emellertid att den citerade texten har följande lydelse: "Peder siffuerssen och Jenns Bagi for di med dieris Laxmennd Rende epter Ellsdiur om Waaren emod forbud". Det var alltså här fråga om laxmän - lagsmän - män i samma lag (jaktlag) och inte om lappmän - lappar. Denna urkund från åren 1610-1611 innehåller alltså inte någon uppgift om att lappar fanns i Härjedalen i trakten av Funäsdalen vid denna tid.

Närmare uppgifter om tolkningen är intagna i bifogade
bilaga 148 $\frac{1}{2}$.

Helge Salvesen i Norsk historisk tidsskrift nr 3 1977, Kritiske, prinsipielle og programmatiskse bemerkninger til sørsamenes eldste historie, sid 318-321, har också tolkningen "Laxmennd" och inte "Lapmennd".

H. Ur Gunnar Prawitz 1968, Renbetesfjällen VI. Utdrag.
Kommentarer.

(Sid 17, 18) Kap IX. Den norska lappbeskattningen. Arnold Raestad 1928, Lappeskatten og lappenes rettigheter i Norge för 1751.

"Raestad sammanfattar emellertid sin redogörelse för förvaltningspraxis så, att det ända från 1600-talets första hälft, om icke tidigare, var en icke sällsynt (uallminde-
 lig) företeelse i stora delar av Norge, att fogdarna, i växlande former, utfärdade "hjemmelsbrev" till bönderna på herrligheter i allmanningen. — Raestad uppger, att denna praxis medfört, att fogdarna bygslat bort renbetesland till lappar. Han säger, att i Jämtland måste lapparnas bruksrätt mycket tidigt ha "vilat" på en bygsling eller därtill svarande "utvisning" från fogdens sida av de land de brukade i konungens allmanning. Han anger dock icke uttryckligen, vad han menar med mycket tidigt, men han synes anse, att sådan bygsling förekommit redan under den norska tiden, alltså före år 1645."

Kommentarer.

Raestad säger således att i Jämtland lapparnas bruksrätt mycket tidigt måste ha vilat på en bygsling (böxling, upplåtelse) från fogden av de land de brukade i konungens allmanning. Han bör ha förutsatt en nyttjanderätt för lapparna på kronans mark — konungsallmanningen och inte någon äganderätt.

(sid 19) Under vittnesmål, som upptogs vid en norsk gränsundersökning år 1690, framvisade ("producerte") en norsk lapp Tomas Mårtensson en böxelsedel av fogden Rasmus Jensen. Enligt referatet i protokollet skulle sedeln innehålla rätt att nyttja och besitta fjällen på västra sidan av "Herlop field" ("Herlaxfield", tydligen Helagsfjället).

Den namngivna fogden tjänstgjorde enligt Bergsland (sid 88) åren 1657-1670. Bygselbrevet, vars existens inte kan betvivlas, var alltså utfärdat minst tolv år efter det Jämtland och Härjedalen införlivades med Sverige. — Tomas Mårtensson uppgav emellertid också, att samma fjäll före hans tid "imod de 70 Aar" hade hafts "for böxell" av Anders Laffridsen Finde. Denna uppgift bestyrkes inte med något dokument. Uppgiftens riktighet kan sättas i fråga.

Kommentarer.

Att en dansk fogde även efter freden i Brömsebro 1645 kunde böxla "fjällen på västra sidan av Helags fjäll" bör ha berott på att danskarna ansåg detta fjäll vara ett gränsfjäll och att således fjällen på den västra sidan av det samma ansågs ligga i Norge. Tomas Mårtenssons tidsuppgift "imod de 70 Aar" bör ha inneburit omkring 70 år före vittnestillfället 1690 och alltså omkring år 1620. Detta bör vara den tidigaste uppgift som är känd om förekomsten av lappar i dessa trakter av landskapet Härjedalen. Tomas Mårtenssons vittnesmål innehöll också att på andra (östra) sidan om Helags fjäll hade suttit en svensk lapp Blind Nils på Flatrun (bilaga 1, bilag 4).

(sid 19, 20) Kap X. Fjällfinneskatt i Jämtland.

I Jämtlands skattebok för år 1604 finns antecknat: "Oppeberitt aff findere som ere Udi Jemtefiellit Morschind wj." I summan för boken utförs också "Finndeschatten wj Morschind".

I jordeboken för 1610-1611 står: "Noch Oppeborit i Lappe skatt aff Field lapparne Maar xwiiij schind."

I jordeboken för 1613-1614 återfinns icke någon finn- eller lappskatt. Icke heller i 1614 års jordebok eller i de följande årens jordeböcker eller räkenskaper har någon anteckning om sådan skatt återfunnits.

Kommentarer.

Enligt Jämtlands skattebok för år 1604 hade av lapparna i Jämtfjället uppburits 6 mårdsinn. Om Jämtfjället här inte var ett mera allmänt uttryck avsåg det sannolikt en fjälltrakt i Kalls socken. I min utredning angående Undersåker och Oviken m.fl. socknar del III sid 7 har antagits, att det i räfstetingsprotokoll den 13 mars 1695, bilaga 21:2, redovisade "Jemtp Fiellet" borde närmast motsvara Kolåsfjäll.

Enligt jordeboken för 1610-1611 hade av fjäll-lapparna, här utan närmare lokalisering, uppburits 18 mårdsinn.

K. Uppgifter ur 1546 års danska jordebok för Jämtland och 1568 års svenska jordebok för Jämtland.

K.1. Den danska jordeboken från omkring 1546 för Jämtland.

Litteraturbilaga 149.

Bönderna redovisas tingslagsvis med angivande av byarnas eller gårdarnas namn. Byarnas eller gårdarnas nuvarande namn kan utrönas under jämförelse med 1565 och 1568 årens svenska jordeböcker över Jämtland och "Jämtländska ortnamn på 1560-talet" 1953, Ortsregister till Jämtländska räkenskaper 1564-1571 (Skrifter utgivna av Jämtlands läns fornskriftsällskap X). Byarnas eller gårdarnas sockentillhörighet kan utrönas vid jämförelse med nämnda svenska jordeböcker för åren 1565 och 1568 vilka är uppställda sockenvis.

I jordeboken redovisas dels skatt dels avrad. Enligt jordeboken utgick skatten i skinn (vitskinn, hermelinskinn) och penningar (skelling) och någon gång jämte vitskinn även i gråskinn (ekorrskinn). I några fall bland de av mig närmare undersökta socknarna ingick i skatten även pund järn. Avraden utgick i gråskinn, penningar och järn och i några fall skinn (vitskinn). Avrad var inte påförd alla bönder. Det relativa antalet bönder med avrad växlade från socken till socken. Inom samma by kunde finnas bönder med avrad och bönder utan avrad. Avrad erlades för nyttjandet av främst fäbodan, slåtter, jakt och fiske utanför byarnas och gårdarnas områden på de s.k. avradslanden av kronans marker — kronoallmanningen, konungsallmanningen. Skatt erlades för de enskilda ägorna, skatteägorna, skatteskogarna. Att avrad inte betalades av alla bönder och att inom samma by kunde finnas bönder med avrad och bönder utan avrad bör utvisa, dels att avrad inte erlades för skatteägor, skatteskogar, dels att såsom böndernas enskilda ägor betraktades inte blott inom byarnas

och gårdarnas områden belägna åker, äng, slätter och betesmark utan även den inom samma områden belägna skogs- och utmarken, skatteskogen. Några ödesgods finns inte redovisade i de av mig undersökta socknarna.

Några uppgifter om lappar finns inte i denna jordebok.

K.2. Den svenska jordeboken 1568 för Jämtland.

(Jämtländska räkenskaper 1564-1571 II 1948, Skrifter utgivna av Jämtlands läns fornskriftsällskap IX, sid 45-90).

Gårdarna redovisas sockenvis med angivande av byarnas eller gårdarnas namn. Böndernas namn redovisas inte. Byarnas eller gårdarnas nuvarande namn kan utrönas vid jämförelse med det förut omnämnda ortsregistret till Jämtländska räkenskaper 1564-1571.

I jordeboken redovisas dels skatt dels avrad. Enligt jordeboken utgick skatten i penningar (mark, öre och tenarer, penningar) och utgick även avraden i penningar. I de av mig undersökta socknarna utgick i 2 fall avraden i form av 1 avradsmård. I alla av de av mig undersökta socknarna utom Norderöns socken redovisas ödesgods med skatt och i förekommande fall avrad på samma sätt som för gårdar. Huruvida ödesgodsen var utrönta nya skatteobjekt eller huruvida de var gårdar som blivit öde på grund av kriget bör sakna betydelse i detta sammanhang. Avrad var inte påförd alla gårdar och ödesgods. Det relativa antalet gårdar och ödesgods växlade från socken till socken. Inom samma by kunde finnas gårdar eller ödesgods med avrad och gårdar eller ödesgods utan avrad. Avrad erlades för nyttjandet av främst fäbodan, slätter, jakt och fiske utanför byarnas och gårdarnas områden på de s.k. avradslanden av kronans marker - kronoallmän-

Konungsalmmäningen.
ningen, /Skatt erlades för de enskilda ägorna, skatteägorna, skatteskogarna. Av samma orsak som anförts i samband med 1546 års danska jordebok för Jämtland bör detta utvisa, dels att avrad inte erlades för skatteägor, skatteskogar, dels att såsom böndernas enskilda ägor betraktades inte blott inom byarnas och gårdarnas områden belägna åker, äng, slätter och betesmark utan även den inom samma områden belägna skogs- och utmarken, skatteskogen.

Några uppgifter om lappar finns inte i denna jordebok.

- K.3. För (de dåvarande) socknarna Ström, Hammerdal, Föllinge, Offerdal, Kall, Åre, Undersåker, Mörsil, Hallen, Norderön, Marby, Sunne, Oviken, Myssjö och Berg redovisas i bilagor 150:1 - 150:13 uppgifter ur 1546 års jordebok avseende byarnas eller gårdarnas namn och antal bönder samt avseende skatt och avrad och redovisas i bilagor 151:1 - 151:13 motsvarande uppgifter ur 1568 års jordebok. Byars eller gårdars, eller ödesgods, nuvarande namn har satts inom parentes. I anslutning till dessa uppgifter anføres följande.

Ströms socken. Bilagor 150:1 och 151:1.

1546 redovisas 10 bönder, alla med avrad.

1568 redovisas 8 gårdar varav 7 med avrad samt 3 ödesgods varav 2 med avrad.

Samtliga redovisade byar eller gårdar är centralt belägna utom Äspnäs vid Vattudalen cirka 2 mil norr om kyrkbygden. Äspnäs är 1568 ödesgods.

Hammerdals socken. Bilagor 150:2 och 151:2.

1546 redovisas 29 bönder varav 15 med avrad.

1568 redovisas 27 gårdar varav 14 med avrad samt 7 ödesgods varav 1 med avrad. Västerhus älggård, med avrad, bör ha va-

rit den av Nils Ahnlund (sid 56) omnämnda till Västerhus på Frösön hörande älggården på Björnkälen i Hammerdal och om vilken Ahnlund yttrade att avrad utgick för anläggningen som följaktligen bör ha legat på kronans mark.

Gåxsjö redovisas som västligaste by både 1546 och 1568.

Föllinge socken. Bilagor 150:3 och 151:3.

1546 redovisas 6 bönder, ingen med avrad.

1568 redovisas 5 gårdar, alla med avrad, samt 4 ödesgods varav 1 med avrad. Avrad för nyttning av kronomarker hade alltså tillkommit efter 1546.

Samtliga redovisade byar eller gårdar är centralt belägna i kyrkbygden.

Offerdals socken. Bilagor 150:4 och 151:4.

1546 redovisas 37 bönder varav 25 med avrad.

1568 redovisas 39 gårdar varav 27 med avrad samt 28 ödesgods varav 6 med avrad.

Bland redovisade byar eller gårdar märkes 1546 Gärde, Tångeråsen, Västbyn och Landön samt 1568 Gärde, Tångeråsen, Kävåsen (ödesgods), Lien, Västbyn, Bredbyn och Landön, vilka var nordligast belägna i det dåtida Offerdal.

Kalls socken. Bilagor 150:5 och 151:5.

1546 redovisas 17 bönder varav 14 med avrad.

1568 redovisas 17 gårdar varav 15 med avrad samt 7 ödesgods varav 1 med avrad.

Både 1546 och 1568 redovisas Kolåsen och Äng (Ytteräng och Överäng) samt byar eller gårdar vid Kallsjöns nordöstra strand från Beljom i norr till Brattäggen i söder. 1568 redovisas dessutom Fävikén, ödesgods, vid Kallsjöns sydvästra strand längst i söder.

Åre socken. Bilagor 150:6 och 151:6.

1546 redovisas 20 bönder varav 7 med avrad.

1568 redovisas 20 gårdar varav 9 med avrad samt 13 ödesgods varav 1 med avrad.

Såsom västligaste byar eller gårdar och belägna väster om den västra gränsen för sockenmännens egen jord mot konungens allmanning enligt 1351 års gränshandling redovisas såväl 1546 som 1568 Handöl och Tångböle (Vallan tillkom 1681) och 1568 jämväl Landverk, ödesgods. Såsom belägna i eller nära samma gräns redovisas såväl 1546 som 1568 Nordhallen och 1568 jämväl Rännberg, ödesgods, och Gullfinnsdalen, ödesgods,

Undersåkers socken. Bilagor 150:7 och 151:7.

1546 redovisas 12 bönder varav 5 med avrad.

1568 redovisas 12 gårdar varav 6 med avrad samt 12 ödesgods varav inget med avrad.

Samtliga redovisade byar eller gårdar utom Ottsjön är belägna inom gränsen för sockenmännens egen jord enligt 1351 års gränshandling. Enligt Nils Ahnlund (sid 48) fanns 1374 vid Ottsjön ödesbölen "sedan länge".

Mörsils socken. Bilagor 150:8 och 151:8.

1546 redovisas 9 bönder varav 4 med avrad.

1568 redovisas 8 gårdar varav 7 med avrad samt 4 ödesgods varav inget med avrad.

Överocke, Ytterocke och Sällsjö är belägna öster om 1351 års gräns för sockenmännens egen jord.

Hallens socken. Bilagor 150:9 och 151:9.

1546 redovisas 20 bönder varav 15 med avrad.

1568 redovisas 23 gårdar varav 17 med avrad samt 13 ödesgods varav 1 med avrad.

Såväl 1546 som 1568 redovisas Ån, en by som jämte Böle med

sitt byområde, sin skatteskog, sträckte sig ända upp mot Västerfjället.

Norderöns och Marby socknar. Bilagor 150:10 och 151:10.

Norderöns socken:

1546 redovisas 8 bönder varav ingen med avrad.

1568 redovisas 9 gårdar varav 1 med avrad.

Marby socken:

1546 redovisas 6 bönder varav 1 med avrad.

1568 redovisas 5 gårdar varav 3 med avrad samt 10 ödesgods varav 2 med avrad.

Sunne socken. Bilagor 150:11 och 151:11.

1546 redovisas 21 bönder varav 7 med avrad samt, i byar eller gårdar senare under Sunne socken, 4 bönder varav ingen med avrad.

1568 redovisas 21 gårdar varav 8 med avrad samt 9 ödesgods varav inget med avrad.

Ovikens och Myssjö socknar. Bilagor 150:12 och 151:12.

Ovikens socken:

1546 redovisas 36 bönder varav 7 med avrad.

1568 redovisas 34 gårdar varav 7 med avrad samt 13 ödesgods varav 1 med avrad.

Myssjö socken:

1546 redovisas 18 bönder varav 5 med avrad.

1568 redovisas 17 gårdar varav 6 med avrad samt 5 ödesgods varav inget med avrad.

Såväl 1546 som 1568 redovisas i Ovikens socken Häggsåsen, en by som med sitt byområde, sin skatteskog, var belägen ända upp mot Österfjället.

Bergs socken. Bilagor 150:13 och 151:13.

1546 redovisas 35 bönder varav 7 med avrad.

1568 redovisas 27 gårdar varav 17 med avrad samt 12 ödes-
gods varav inget med avrad.

Antalet bönder som erlade avrad för nyttning av kronomark
hade alltså ökat betydligt sedan 1546.

En sammanställning för nu ifrågavarande 15 socknar av antal bönder och antal bönder med avrad 1546 samt dels antal gårdar och antal gårdar med avrad dels antal ödesgods och antal ödesgods med avrad 1568 ger följande resultat.

Socken	Antal bönder 1546		Antal gårdar 1568		Antal ödesgods 1568	
	helt	med avrad	helt	med avrad	helt	med avrad
Ström	10	10	8	7	3	2
Hammerdal	29	15	27	14	7	1
Föllinge	6	-	5	5	4	1
Offerdal	37	25	39	27	28	6
Kall	17	14	17	15	7	1
Åre	20	7	20	9	13	1
Undersåker	12	5	12	6	12	-
Mörsil	9	4	8	7	4	-
Hallen	20	15	23	17	13	1
Norderön	8	-	9	1	-	-
Marby	6	1	5	3	10	2
Sunne	25	7	21	8	9	-
Oviken	36	7	34	7	13	1
Myssjö	18	5	17	6	5	-
Berg	35	7	27	17	12	-
Summa	288	122	272	149	140	16

1546 redovisas alltså sammanlagt i dessa socknar 288 bönder varav 122 med avrad.

1568 redovisas sammanlagt 272 gårdar varav 149 med avrad samt 140 ödesgods varav 16 med avrad.

Antalet bönder som erlade avrad för nyttning av kronomark hade alltså märkbart ökat efter 1546.

L. Ur Jämtlands domböcker 1621-1628, Jämtlands domböcker 1634-1643 och Jämtlands landstingsprotokoll 1621-1643.

L.1. Ur Jämtlands domböcker 1621-1628. Skrifter utgivna av Jämtlands läns fornskriftsällskap III, 1933. Referat.

1. 4.2.1622. Ovikens tinglag. Vinterting i Oviken.

Twist mellan Thosten i Fjösås och hans lagsmän och Oluff Poulssen i Side med hans lottägare om ett avradsland Mantisås (Mantesåsen). Fogden skulle låta tillnämna 12 lagrättsmän, som uti tingsskrivarens närvaro skulle fara ut på stället och bestämma hur mycket var och en borde ha efter sin skatt, och sedan de därefter att bygsla av konungens fogde, Kungl. Maj:t till hans årliga härlighet. Bilaga 152:1.

2. 23.11.1622. Hammerdals tinglag. Höstting i Hammerdal. Allmogen "här i landet" utlovade att till Medstugemännen på Sule fjäll ge av var man "här i landet" 2 sk eller dess värde för 2 stugor de hade byggt på detta fjäll.

Bilaga 152:2.

3. 1.2.1623. Hammerdals tinglag och Lits tinglag. Då Thage Thott, Kungl. Maj:ts befallningsman över "Thrundhiembs Leen och Jämteland" visiterade i Lit.

På detta ting såväl som över hela landet på alla efternämnda "Hiembtingene" uti landsherrens visitation lästes och publicerades en del Kungl. brev och förordningar, däribland:

3. Ingen må emot lagen ränna på skare efter djur (älg).

4. De som sälja eller köpa Kungl. Maj:ts förbjudna varor "loes och maar" (lo och mård) eller avhända (sig) älghudar eller andra vildvaror emot lagen och förbud skall sättas från sina gårdar och mista sina avradsland.

7. Bönderna "här i landet" förbjudas att köpa vildvaror av lapparna. Men när lapparna kommer ned uti Hammerdal till sin sedvanliga marknad, vid Sankta Chatarine eller palmsöndags tider, då skall de vara förpliktade att möta på de bestämda ställen, vid kyrkorna, där bönderna hålla sin marknad, där de skall handla öppet. Bilaga 152:3.

4. 24.2.1623. Undersåkers tinglag. Vinterting i Rista. Landsherren pålyste, att den som bryter mot förbudet att avhända (sig) "loes eller moer" (lo eller mård), Kungl. Maj:ts förbjudna varor, skall mista sin gård och sitt avradsland, vilka då skall bortbygslas till en främmande. Bilaga 152:4.

5. 4.10.1623. Undersåkers tinglag. Höstting i Rista. Berätta Inngund Pedersen och John Pedersen i Nyland och Erich Carlsen i Hårsta, att deras avradsbrev kommit bort för dem i fejden. De begärde att få bygsla på nytt och säga samma avradsland och fiskevatten kallas Hottön. Bilaga 152:5.

6. 17.9.1625. Hammerdals tinglag. Skatteting i Hammerdal. De som hade skjutit älgdjur i olagliga tider borde böta efter 57 kap. i landslagsbalken. Svarade det fattiga folk som försett (förbrutit) sid däruti, att de hörde att deras granar i Sverige på alla sidor sköt djur (älg) samma tid och lapparna jagade djuren ned på deras (svenskarnas?) skogar, och där de ville dräpa dem. Därför förmenade de att fogden här i landet kunde såväl tjäna en älghud till köps som de svenske: Så (att) svenskarna eller lapparna icke skulle taga brödet från munnen på dem. Bilaga 152:6.

7. 18.1.1626. Bergs tinglag. Vinterting i Berg. Tvist om en pantsatt myr, vilket pantgods ligger i kungens

allmänning och alltid hört kungen till: Som hela menigheten provar (betygar) att samma gods alltid har varit kungens och ligger i kungens allmänning.

Bilaga 152:7.

8. 9.6.1627. Undersåkers tinglag. Prov och markgång (ungefär rågångssyn) på kallelse av Bent Niellssön i Sällsjö, emellan honom och hans granne Erich (i) Äggen.

Efter fogden Chresten Rasmussöns befallning skulle lagligen sättas skogsmärken mellan dem. Tidigare hade 12 "provsmän" tillmätt åt Bent i Sällsjö hur långt hans skattemil borde sträcka sig, och därefter allenast bläckt och huggit mellan vart mått, i träden, och inte satt annat stenmärke. Nu uppsöktes denna bläckning och nedsattes där ett stort stenmärke längst i norr uti en myr, och höggs 12 skåror uti en gran som står i söder över samma myr och som förut var bläckt. Det tredje märket på en ö mitt uti Håckerälven ligandes som skall skilja dem åt i norr och söder, så att avradslandet skulle ligga på den västra sidan och Bents skattemil på den östra sidan - - - .

Bilaga 152:8.

9. 18.9.1627. Offerdals tinglag. Höstting i Stavre. Vad angår de märken och avradsland som Niells Laurssön i Önet och Oluff Svendssön tvistar om, blev de därom förlikta. Dock skulle länsman och dannemän rannsaka om samma märken ännu står.

Bilaga 152:9.

10. 22.9.1627. Undersåkers tinglag. Höstting i Undersåker.

Erich i Äggen och Nylandsmän. Tvist om fångstplats för dyr (älg) på en skog. Befinnes vara uti Kungens allmänning, varför Chresten Rasmussön (fogde) på Kungl. Maj:ts vägnar har

förbjudit, att ingen skall (någon får) befatta sig därmed, utan där som han (fogden) det bygslar till på Kungl. Maj:ts vägnar.

Zidell i Nyland beklagade sig över Ingund och Joen i Nyland, att de skulle hava slagit henne någon äng ifrån, vilket de nekade till, varför blev således förordnat, att länsman med sex män skulle utröna, om det var Kungens eller hennes (äng) om omtvistades.

Bilaga 152:10.

11. 1.2.1628. Bergs tingslag. Rättarting i Berg. I närvaro av landsherren och lagmannen.

Svend i Vemdalen hade stämt Per Steenssön i Skålan med hans skattelagare för ett djur (en älg) de skulle hava skjutit i deras (Vemdalsmännens) skog. Peder Steenssön svarade, att de hade skjutit djuret i sitt eget avradsland som de hade riktigt avradsbrev på, och framlade Thage Thotts (landsherrens) bygselbrev på detta deras avradsland samt en pergamentsdom daterad Jempte mode (Jamta mot) 1483 lydandes, att deras märken sträcker sig till Birkills berg varinom samma djur var skjutet. Lagmannen förordnade, att skrivaren med "vuillige" (oväldiga) män (om fogden själv icke har tid till att komma med) skall möta i Sommar på stället, och (om) Vemdalingarna det begär, då att syna och prova (pröva) om samma djur är skjutet inom deras (Vemdalingarnas) skogsmärke eller inom förut nämnda jämtars avradslandsmärken

- - - .

Bilaga 152:11.

12. 9.2.1628. Alsens tinglag. Ting i Mo i landsherrens och lagmannens närvaro.

Provar (intygar) Lass Bentssön i Valne och Oluff Madzssön i Hov att dalkarlarna (härjedalingarna) ej äger mer än till

meddjupet uti Storsjön Ovikens sjö vid Ljungdalen. Den andra hälften på den norra sidan till meddjupet tillkommer Ljungdalens odelsägare. Där har de sina fiskebodar och gräsvallar till hästbete, varpå Härjedalsmännen nu har byggt.

Bilaga 152:12.

- L.2. Ur Jämtlands domböcker 1634-1643. Skrifter utgivna av Jämtlands läns fornskriftsällskap IV, 1934. Referat.

13. 4.2.1635. Lits tinglag. Skatteting i Söre.

Alla de som har ränt på skare (emot lagen L: B: 57: kap.) efter djur (älg) bör böta var (för vart djur) 8 örtugar och 13 mark till Kungl. Maj:t.

Bilaga 152:13.

14. 30.10.1635. Bergs tinglag. Ting i Berg.

Twist mellan Brynjemän och Rörömän om en fäbodvall, vilken var liggande i Brynjemäns skatteskog och Rörömän hade byggt något därpå. Sex män hade varit på stället och förlikt dem så, att Brynjemän skulle ge sina motparter 6 dlr för deras byggnad och därmed skulle Rörömän aldrig mer där komma till någon bruk eller nyttning, eftersom vallen ligger i Brynjemäns skatteskog.

Bilaga 152:14.

15. 7.10.1636. Undersåkers tinglag. Höstting i Hårsta.

Kungens fogde anmodade bondelänsmannen att ge till känna vilka som emot förbud och Norges lag hade ränt på skidor och skjutit älgsdjur i olovlig tid.

Då bekände han att Carl i Duved och And(er)s ibidem (och) deras söner Olle Carlss(en) och Hendrich Anderss(en) hade skjutit två små älgkalvar, vilket de icke kunde neka till. Ändock sade de sig icke ränna på skare efter djur (älg), men kalvarna mötte dem i vägen och var jagade av fjällfin-

narna. Därför sköt de dem, annars hade finnarna (lapparna) dräpt dem.

Kungl. Maj:ts fogde Errich Chrestens begärde dom, om de icke efter lagen borde böta till Kungl. Maj:t 8 örtugar och 13 mark för vart djur.

Lagen L: B: 57 Cap: 3 W: Där som någon finnes skjuta djur om året, 14 dagar före Bartolomei (24 augusti) och 14 dagar efter, då skall den som det gör ha förbrutit till Kungl. Maj:t 8 örtugar och 13 mark för var gång - - - . Därför bör dessa män böta till Kungl. Maj:t bägge 8 örtugar och 13 mark, eftersom de ej rände på skare efter samma djur.

Bilaga 152:15

16. 11.2.1637. Undersåker tinglag. Ting i Undersåker. Kungens fogde Erich Krestenss had instämt Joen Mortenss(en) och Jon Gregersen i Kolåsen för att de med Knut Persen Skytt skulle ha olovligen i fjället tagit något kött ifrån en fjällfinne vid namn Niels Törkellss(en), vilket de **skif-**tat sig emellan. Joen Mortensön skall därförutan ha tagit ifrån en finne i Shördals field (Stjördalsfjället, i Norge) uti sin gäld, som han berättar, 3 kopparkittlar och en järngryta - - - .

Bilaga 152:16

L.3. Ur Jämtlands landstingsprotokoll 1621-1643. Skrifter utgivna av Jämtlands läns fornskriftsällskap V, 1939. Referat.

17. 19.2.1623. Landsting på Kungens gård, då landsherren Thage Thott med Peder Gr(umb) i lagmannens ställe visiterade.

Det var förbjudet att handla med lapparna i Hammerdal och Ström några vildvaror antingen till Sankta Chatarine eller palmsöndags tider, då lapparna kommer **ned** darsammastädes

till marknaderna, eller drager längre än till rätt marknadsställe, som skall vara vid kyrkan på varje ställe.

Bilaga 152:17

18. 8.6.1643. Lagting på Sproted.

Twist om fäbodar på avradsländ mellan Peder Anderssen i Trappnäs och herr Mogens Pederssen sockenpräst i Sunne . Genom sexmäns och skrivares dom hade fäbodarna fränkänts Peder Anderssen och lagts under Prästgården i Sunne . — — — Den 17 juni 1642 utsågs 6 män av länsmanen att de skulle granska vilket avradsländ fäbodarna låg uti, och då befanns att de låg i Hallens avradsländ och icke i Peder Anderssens. — — — Peder Anderssen anförde att fäbodarna tidigare legat under Prästgården men att han sedan hade brukat dem under sitt avradsländ i 36 år sedan han första gången böxlat landet. Böxlebrevet av förre landsherren Jens Juul av den 4 februari 1628 löd på ett avradsländ kallat Wissmyr och Aarbugt och berättade att Peder långt tidigare hade böxlat, men det blev av Jens Juul förnyat så, att nya män infördes sedan några män hade dött. — — — Jens i Jellsted (Jälsta, Gällsta i Norderöns socken) yttrade att fäbodarna inte låg i hans ^(Peder Anderssens ?) avradsländ utan i Helgärdet söder om älven (Dammån) som tillkom Bymännen och Hallmännen. Jens avradsländ låg väster om Orbugt (Årbugt) och Locken (Loken) samt mellan prästens fäbodar och Peder Anderssens avradsländ. — — —

Bilaga 152:18

L.4. Kommentarer.Skattemil, skatteskog.

8. Undersåkers tinglag 9.6.1627. Bilaga 152:8.

Skattemil omnämnes. Skogsmärken bl.a. på en ö mitt uti Håckerälven, sannolikt vattendraget mellan Håckern och Sällsjön, sattes i en gräns mellan i väster ett avradsland och i öster Bent Nielssöns i Sällsjö skattemil (skatteskog).

11. Bergs tinglag 1.2.1628. Bilaga 152:11.

Vemdalsmännens skog och skogsmärke omnämnes.

14. Bergs tinglag 30.10.1635. Bilaga 152:14.

Skatteskog omnämnes. Eftersom en fåbodvall låg i Brynjemäns skatteskog skulle Rörömän aldrig där komma till någon bruk eller nyttning.

Detta tyder på att till byar och bönder hörande enskild mark inte blott var åker, äng, slätter och betesmark utan även skogs- och utmark.

Konungsallmänning.

7. Bergs tinglag 18.1.1626. Bilaga 152:7.

Kungens allmänning omnämnes. Hela menigheten betygade ^{att/}en viss myr alltid hade varit kungens och låg i kungens allmänning.

10. Undersåkers tinglag 22.9.1627. Bilaga 152:10.

Kungens allmänning omnämnes. En fångstplats för älg befanns vara uti kungens allmänning. Fogden hade på Kungl. Maj:ts vägnar förbjudit att någon fick befatta sig därmed utan att han bygslade på Kungl. Maj:ts vägnar.

Länsman och sex män skulle utröna om en omtvistad äng var

kungens , alltså tydligen låg på kungens allmänning, eller tillhörde Zidell i Nyland, tydligen en hemmansåbo.

Konungsallmänningen såsom föremål för kungens, kronans, äganderätt omnämnes alltså här.

Avradsland.

1. Ovikens tinglag 4.2.1622. Bilaga 152:1.

Avradsland. Tvist mellan bönder i Fjösåsen och bönder i Side om ett avradsland Mantisås (Mantesåsen). Tolv lagrättsmän skulle i tingsskrivarens närvaro fara ut på stället och bestämma hur mycket var och en borde ha efter sin skatt, varefter de hade att bygsla av konungens fogde, Kungl. Maj:t till hans årliga härlighet.

3. Hammerdals tinglag och Lits tinglag 1.2.1623. Bilaga 152:3.

Avradsland omnämnes.

4. Undersåkers tinglag 24.2.1623. Bilaga 152:4.

Avradsland omnämnes.

5. Undersåkers tinglag 4.10.1623. Bilaga 152:5.

Avradsland. Bönder i Nyland och Hårsta berättade att deras avradsbrev kommit bort för dem under fejden (kriget som slutade med freden i Knäred 1613). De begärde att få bygsla på nytt och sade att avradslandet och fiskevattnet kallades Hottön.

8. Undersåkers tinglag 9.6.1627. Bilaga 152:8.

Avradsland. Ett avradsland omnämnes som efter nedsatta

skogsmärken låg väster om Bent Nielssöns i Sällsjö skattemil.

9. Offerdals tinglag 18.9.1627. Bilaga 152:9.
Avradsland omnämnes.

11. Bergs tinglag 1.2.1628. Bilaga 152:11.
Avradsland. Tvist mellan bönder i Vemdalen och bönder i Skålan om en skjuten älg. Peder Stenssön i Skålan påstod, att de hade skjutit djuret i sitt eget avradsland som de hade riktigt avradsbrev på, och framlade landsherren Thage Thotts byggselbrev på detta avradsland samt en pergamentsdom daterad "Jempte mode" (Jamta mot) 1483 lydandes, att deras märken sträckte sig till Birkillsberg varinom djuret var skjutet. Skrivaren med oväldiga män skulle på stället syna och pröva om djuret var skjutet inom Vemdalsbornas skogsmärke eller Skålansbornas avradslandsmärken.
(Skålansbornas avradsland bör ha motsvarat 1666 års Dövalsås kronoavradsland, nr 11 i Bergs tingslag.)

18. Lagting på Sproted 8.6.1643. Bilaga 152:18.
Avradsland. Tvist om fäbodrar på avradsland mellan Peder Anderssen i Trappnäs (Hallens socken) och herr Mogens Pederssen sockenpräst i Sunne.
Peder Anderssen anförde att fäbodarna tidigare legat under Prästgården, i Sunne, men att han sedan brukat dem under sitt avradsland i 36 år, sedan han första gången böxlat landet. Böxlebrevet av förre landsherren Jens Juul av den 4 februari 1628 löd på ett avradsland kallat Wissmyr och Aarbought och berättade att Peder långt tidigare böxlat, men det blev av Jens Juul förnyat så, att nya män infördes sedan några män dött. Den 17 juni 1642 hade utsetts 6 män av länsmannen att de skulle granska vilket avradsland fäbo-

darna låg uti och då befanns att de låg i Hallens avradsland och inte i Peder Anderssens. (Hallens avradsland torde ha motsvarat 1666 års Gläin, kronans avradsland och fiske, nr 4 i Hallens tingslag.)

Jens i Jellsted (Jälsta, Gällsta i Norderöns socken) yttrade att fäbodarna inte låg i ^(Peder Anderssens 3) hans avradsland utan i Helgärdet söder om älven (Dammån) som tillkom Bymännen och Hallmännen. Jens avradsland låg väster om Orbugt (Årbugt, Dammåns båge, krök) och Loken samt mellan prästens fäbodar och Peder Anderssens avradsland.

Här omnämnes ett flertal avradsland, en del såsom bygslade av landsherren i Trondhiem eller av fogden på Kungl. Maj:ts vägnar. Det var tydligen sådana avradsland — först upplåtna av konungsallmäningen — för vilka avrad redovisades i 1546 års jordebok och i 1568 års jordebok och för vilka avrad redovisades även i 1646 års jordebok.

1646 års jordebok för Jämtland upprättades utan dokument och efter böndernas egna uppgifter. Under de första svenska åren bygslades (böxlades) eller städslades fortfarande avradsland och fisken genom befallningsmän eller fiskaler. Rannsaking av kronoavradsland och kronofisken skedde 1666 och följande år, varefter de rannsakade och upplåtna kronoavradslanden och kronofiskena redovisades i 1696 års jordebok under rubrikerna Nya avradspengar. För detta redogöres i en följande avdelning.

Jakt och djurfång.

3. Hammerdals tinglag och Lits tinglag 1.2.1623. Bilaga 152:3.

Ingen må emot lagen ränna på skare efter djur (älg).

De som säljer eller köper Kungl. Maj:ts förbjudna varor lo och mård eller avhänder sig älghudar eller andra vildvaror emot lagen och förbud skall sättas från sina gårdar och mista sina avradsland.

4. Undersåkers tinglag 24.2.1623. Bilaga 152:4.

Den som bryter mot förbudet att avhända sig lo eller mård, Kungl. Maj:ts förbjudna varor, skall mista sin gård och sitt avradsland.

6. Hammerdals tinglag 17.9.1625. Bilaga 152:6.

De som hade skjutit älg i olagliga tider borde böta efter 57 kap. i landslagsbalken. Svarade det fattiga folk som förbrutit sig däruti, att de hörde att deras grannar i Sverige på alla sidor sköt djur (älg) samma tid och lapparna jagade djuren ned på deras (svenskarnas?) skogar, och där de ville dräpa dem. Därför förmenade de att fogden här i landet kunde såväl tjäna en älghud till köps som de svenske: Så att svenskarna eller lapparna icke skulle taga brödet från munnen på dem.

13. Lits tinglag 4.2.1635. Bilaga 152:13.

Alla de som ränt på skare (emot lagen L: B: 57: kap.) efter djur (älg) bör böta var (för vart djur) 8 örtugar och 13 mark till Kungl. Maj:t.

15. Undersåkers tinglag 7.10.1636. Bilaga 152:15.

Bondelänsmannen skulle ge tillkänna vilka som emot förbud och Norges lag hade ränt på skidor och skjutit älg i olovlig tid.

Lagen L: B: 57 Cap: 3 W: Där som någon finnes skjuta djur (älg) om året, 14 dagar före Bartolomei (24 augusti) och

14 dagar efter, då skall den som det gör ha förbrutit till Kungl. Maj:t 8 örtugor och 13 mark för var gång — — —. Därför bör dessa män böta till Kungl. Maj:t bägge 8 örtugar och 13 mark, eftersom de ej rände på skare efter samma djur.

Dessa uppgifter är ofullständiga och inte tillräckligt upplysande.

Ingen fick emot lagen ränna på skare efter älg.

Man fick inte skjuta älg i olagliga tider.

Man fick inte ränna på skare efter älg emot lagen L.B. 57 kap.

Man fick inte skjuta älg i olovlig tid, 14 dagar före Bartolomei (24 augusti) och 14 dagar efter.

Vilka de olagliga eller olovliga tiderna var och hur omfattande förbudet att ränna på skare efter älg var framgår ej av uppgifterna.

Det bör kunna förutsättas att skidränning på skare och skytte var speciella sätt för fångst av älg och att fångst i grop eller fälla var vanligare.

Fjällstugor på "Sule fjäll".

2. Hammerdals tinglag 23.11.1622. Bilaga 152:2.

Var man "här i landet" skulle ge 2 sh eller dess värde till Medstugemännen på Sule fjäll för 2 stugor som de hade byggt på detta fjäll.

Det var tydligen här fråga om två fjällstugor vid den gamla färdleden Duved-Sul, en i Skalstugan och en i Stalltjärnstugan. Se referat ur Holger Wichman 1968, Skalstugan En historik, i min utredning 1973-1975 om Åre socken, del I

sid 3,4 . Namnet Sule fjäll för den trakt där stugorna var belägna hade tydligen samband med Sul i Norge. Namnet Sule fjäll, Sulfjäll, Sulfjället hade annars samband med Sylarna.

Storsjön, Ovikens sjö vid Ljungdalen.

12. Alsens tinglag 9.2.1628. Bilaga 152:12.

Lars Bentsson i Valne och Olof Mattsson i Hov provade (intygade) att dalkarlarna (Härjedalingarna) ej ägde mer än till meddjupet i Storsjön, Ovikens sjö, vid Ljungdalen. Den andra hälften på den norra sidan till meddjupet tillkom Ljungdalens odelsägare. Där hade de sina fiskbodar och gräsvallar till hästbete, varpå Härjedalsmännen nu hade byggt.

Här antydes en konflikt mellan Härjedalingarna, tydligen Vemdalsbor eller Hedebor eller bådadera, såsom ägare på den södra sidan om Storsjön och Ljungdalens odelsägare såsom ägare på den norra sidan. Att Storsjön kallas Ovikens sjö antyder att Ovikenbor (Ovikens tingslag, Ovikens och Myssjö socknar) hade pretentioner på marker och måhända även nyttjade marker norr om Storsjön. Ljungdalen kan även ha ansetts ingå i Ovikens område.

Lappar.

3. Hammerdals tinglag och Lits tinglag 1.2.1623. Bilaga 152:3.

Bönderna "här i landet" förbjöds att köpa vildvaror av lapparna. Men när lapparna kom ned uti Hammerdal till sin sed-

vanliga marknad, vid Sankta Chatarine eller palmsöndags tider, då skulle de vara förpliktade att möta på de bestämda ställen, vid kyrkorna, där bönderna höll sin marknad, där de skulle handla öppet.

17. Landsting på Kungens gård 19.2.1623. Bilaga 152:17.

Det var förbjudet att handla med lapparna i Hammerdal och Ström några vildvaror antingen till Sankta Chatarine eller palmsöndags tider, då lapparna kom ned darsammastädes till marknaderna, eller drog längre än till rätt marknadsställe, som skulle vara vid kyrkan på varje ställe.

6. Hammerdals ting-lag 17.9.1625. Skatteting. Bilaga 152:6.

De som hade skjutit älg i olagliga tider borde böta efter 57 kap i landslagsbalken. Svarade det fattiga folk som förbrutit sig däruti, att de hörde att deras grannar i Sverige på alla sidor sköt älg samma tid och lapparna jagade djuren ned på deras (svenskarnas?) skogar, och där de ville dräpa dem. Därför förmenade de att fogden här i landet kunde såväl tjäna en älghud till köps som de svenske: Så svenskarna eller lapparna icke skulle taga brödet från munnen på dem.

15. Undersåkers tinglag 7.10.1636. Bilaga 152:15.

Bondelänsmannen skulle ge tillkänna vilka som emot förbud och Norges lag hade ränt på skidor och skjutit älg i olovlig tid.

Då bekände han att Carl i Duved och Anders därstädes och deras söner Olle Carlssen och Henrich Anderssen hade skjutit två små älgkalvar, vilket de icke kunde neka till. Ändock sade de sig icke ränna på skare efter älg, men kalvarna mötte dem i vägen och var jagade av fjällfinnarna. Därför sköt de dem, annars hade finnarna (lapparna) dräpt dem.

16. Undersåkers tinglag 11.2.1637. Bilaga 152:16.

Joen Mortenssen och Jon Gregersen i Kolåsen var instämda för att de jämte Knut Persen Skytt skulle ha olovligen i fjället tagit något kött ifrån en fjällfinne vid namn Niels Törkellssen. Joen Mortenssen skall dessutom uti sin gäld ha tagit från en finne i Stjördalsfjället (i Norge) 3 kop-parkittlar och 1 järngryta.

1623 omnämnes att när lapparna kom ned uti Hammerdal och Ström till sin sedvanliga marknad vid Sankta Chatarina (den 25 november) eller palmsöndagen (söndagen före påsk), då skulle bönderna möta på de rätta marknadsställena som var vid kyrkorna och handla öppet. Det var förbjudet att på annat sätt handla med lapparna och köpa vildvaror av dem.

1625 på skatteting i Hammerdal klagades, i samband med förbudet att skjuta älg i olagliga tider, att lapparna jagade djuren ned på "deras" (sannolikt svenskarnas) skogar.

Sådana mera allmänna omnämmanden om lappar har påträffats endast från Hammerdal och Ström.

1636 vid ting i Undersåkers tingslag sade två bönder från Duved, att två älgkalvar som mött dem i vägen var jagade av fjällfinnarna. Finnarna hade dräpt kalvarna om bönderna inte hade skjutit dem.

1637 var två personer från Kolåsen instämde till tinget i Undersåker för att de jämte en tredje person olovligen i fjället tagit något kött ifrån en fjällfinne vid namn Niels Törkellssen.

Här omnämndes ett fåtal lappar och vid två enstaka tillfällen.

Några andra omnämmanden av lappar i Jämtlands domböcker 1621-1628 och 1634-1643 samt Jämtlands landstingsprotokoll 1621-1643 (Skrifter utgivna av Jämtlands läns fornskriftsällskap III-V) har inte påträffats.

I Hammerdals tingslag omnämndes lappar, i Undersåkers tingslag fjällfinnar eller finnar.

I domböckerna redovisas "laugrettis mend" eller "domsmend", motsvarande nämndemän, med namn och hemby. Därav bör framgå att de var bönder. Därav bör också framgå att lappar inte förekom såsom "laugrettis mend" eller "domsmend".

Välfrið dæm

Från jordeboken 1708. Ovikens socken.

By eller hemman	Antal hemman						
	Helt	Med avrad					Utan avrad
		gammal att för- dubbla	ny att utgå enkelt	gammal men inte ny	ny men inte gammal	gammal och ny	
1	2	3	4	5	6	7	8
Wästnår	4	2	4		2	2	-
Backen (Klockar- backen)	1	-	1		1	-	-
Gisselåsen	1	-	1		1	-	-
Fiösåsen	1	1	1			1	-
Kinderåsen	3	-	-			-	3
Taskbacken (Lillbacken)	1	-	1		1	-	-
Hällne	4	1	3		2	1	1
Häggen	5	-	4		4	-	1
Ede	1	-	1		1	-	-
Nambn	2	-	1		1	-	1
Hanabacken	1	-	1		1	-	-
Backen	3	-	3		3	-	-
Bårgen	8	-	-			-	8
Österåsen	1	-	-			-	1
Västeråsen	3	3	-	3		-	-
Häxåsen	2	-	-			-	2
Gåxåsen	2	-	2		2	-	-
Båhlåsen (Bölåsen)	3	3	1	2		1	-
Önsta	1	-	-			-	1
Rörön	1	-	1		1	-	-
Hackåsen	2	-	1		1	-	1
Hwattiom	4	1	4		3	1	-

Ny avrad under avradsland men inte gammal avrad under hemman har

Backen nr 1, 2 och 3; Botåsen nr 2; Bugården nr 1; Dillne nr 1; Ede nr 1; Fastgården nr 1; Gisselåsen nr 1; Gåxåsen nr 1 och 2; Hackåsen nr 1; Hanabacken nr 1; Helgebacken nr 1, 2 och 3; Häggen nr 1, 3, 4 och 5; Hällne nr 2 och 4; Kämpdalen nr 1; Klockarbacken nr 1; Lillbacken nr 1; Myre nr 1 och 2; Namn nr 2; Norrgården nr 1; Obbåsen nr 1, 2 och 3; Orrgården nr 1; Rörön nr 1; Side nr 1, 2 3 och 4; Skottgården nr 2; Sölvbacken nr 1, 2 och 4; Vattjom nr 1, 2 och 3; Viken nr 1 och 2; Västnår^{nr} 2 o. 3.

Ur sammandrag för Ovikens socken 1708.

Avradspenningar att fördubbla	4:11:12
" att utgå enkelt	15:24
Antal avradsland	23

I jordebok 1702 redovisas samma uppgifter med den skillnaden att såsom avradspenningar att fördubbla anges 3:11:12. Någon olikhet mellan de båda jordeböckerna vad angår de under de särskilda hemmanen redovisade avradspenningarna har emellertid inte kunnat utrönas.

En del av den för hemman i Ovikens socken sålunda redovisade nya avraden att utgå enkelt hänför sig till avradsland som upptages under Myssjö socken. Även hemman i Sunne (6 hemman), Hackås (2 hemman) och Myssjö (1 hemman) har andel i avradsland som upptagits under Ovikens socken.

Såväl 1708 som 1702 redovisas dessutom under avradslandet Moogård och Kingsta, brukat under Prästbordet med en skinnskatt av 1:22: -, "Afrad för Ahrådahlen" -: -:12 vilken avrad utgår dubbelt.

Samma uppgifter 1696.

1646 redovisas "Her Jöns Pastor för twänne Engieslätter,
Mogård och Kingård" skinnskatt 1:22: -.

Från jordeboken 1708. Myssjö socken.

By eller hemman	Antal hemman						
	Helt	Med avrad					Utan avrad
		gammal att för- dubbla	ny att utgå enkelt	gammal men inte ny	ny men inte gammal	gammal och ny	
1	2	3	4	5	6	7	8
Landsom	3	-	3		3	-	-
Funäs	4	-	2		2	-	2
By (Bynom)	2	-	2		2	-	-
Mathnäs	4	3	4		1	3	-
Miähla	2	-	2		2	-	-
Långswed	2	1	2		1	1	-
Ångron	3	1	3		2	1	-
Hofvermo	4	1	3		2	1	1
Tosåsen	4	4	4			4	-
Persåsen	4	4	4			4	-
Swedie	3	3	2	1		2	-
Kiöfra	3	-	2		2	-	1
Elfwen	5	5	5			5	-
Läckåsen	4	-	2		2	-	2
Hallom	1	-	1		1	-	-
Österhallom	7	2	7		5	2	-
Summa	55	24	48	1	25	23	6

Gammal avrad under hemman, men inte ny för avradsland eller fiske, har

Svedje nr 1

-: 18: -

Ny avrad under avradsland men inte gammal avrad under hemman har

Bynom nr 1 och 2; Funäs nr 2 och 3; Hallom nr 1; Hovermo nr 2 och 4; Kövra nr 1 och 2; Landsom nr 1, 2 och 3; Lockåsen nr 1 och 3; Långsved nr 1; Matnäset nr 1; Mjåla nr 1

och 2; Ångron nr 2 och 3; Österhallen nr 1, 2, 3, 4 och 6.

Ur sammandrag för Myssjö socken 1708.

Avradspenningar att fördubbla	6: - 12
" att utgå enkelt	18:28: -
Antal avradsland	16

Samma uppgifter ur jordebok 1702.

Hemmanet Österhallom nr 7 har andel i 1 avradsland som upptagits under Ovikens socken. Hemmanen Dalåsen nr 1-3, Kvissle nr 1 samt Medvigge nr 3 och 5 i Bergs socken har andel i 2 avradsland som upptagits under Myssjö socken.

Från jordebok 1708. Bergs socken.

Fran Jordeson 1788. Bergs socken.

By eller hemman	Antal hemman						Utan avrad
	Helt	Med avrad					
		gammal att för- dubbla	ny att utgå enkelt	gammal men inte ny	ny men inte gammal	gammal och ny	
1	2	3	4	5	6	7	8
Dahlåsen	3	3	3			3	-
Qwitzle	2	2	2			2	-
Wästerwigge	3	2	3		1	2	-
Medwigge	7	3	6		3	3	1
Österwigge	2	1	1	1	1	-	-
Berg (Bergs- byn)	9	7	9		2	7	-
Moo	5	5	5			5	-
Eltnäset	4	1	2		1	1	2
Wattwijken	2	1	-	1		-	1
Skanderåsen	1	-	1		1	-	-
Wästerskucku	2	2	2			2	-
Österskucku	3	-	-			-	3
Bingsta	2	2	1	1		1	-
Brynie	2	2	-	2		-	-
Östberg	1	1	-	1		-	-
Bergzwijken	4	4	4			4	-
Rörön	4	4	4			4	-
Gahlhammar	1	-	-			-	1
Tåsåsen	4	4	-	4		-	-
Wästeråsen	5	5	-	5		-	-
Österåsen	5	4	-	4		-	1
Qwarnsiö	2	2	2			2	-
Skåhlen	4	4	4			4	-
Hallen	7	6	7		1	6	-
Lillhallen	1	-	-			-	1
Summa	85	65	56	19	10	46	10

Gammal avrad under hemman, men inte ny för avradsland eller fiske, har

Östervigge nr 2	-: 2: -
Vattviken nr 2	-: 11: 12
Bingsta nr 1	-: 1: -
Brynje nr 1	-: 3: -
" nr 2	-: 3: -
Östberg nr 1	-: 12: -
Tossåsen nr 1	-: 3: -
" nr 2	-: 3: -
" nr 3	-: 3: -
" nr 4	-: 3: -
Västeråsen nr 1	-: 2: 18
" nr 2	-: 2: 18
" nr 3	-: 2: 18
" nr 4	-: 1: 12
" nr 5	-: 1: 12
Österåsen nr 1	-: 1: 12
" nr 2	-: 1: 12
" nr 4	-: 1: 12
" nr 5	-: 1: 12

Ny avrad under avradsland men inte gammal avrad under hemman har

Bergsbyn nr 7 och 8; Eltnäset nr 3; Hallen nr 6; Medvigge nr 1, 2 och 7; Skanderåsen nr 1; Västervigge nr 2; Östervigge nr 1.

Ur sammandrag för Bergs socken 1708.

Avradspenningar att fördubbla	6:30: -
" att utgå enkelt	15: 8: -
Antal avradsland	11

Samma uppgifter ur jordebok 1702.

Den för hemman i Bergs socken sålunda redovisade nya avraden att utgå enkelt hänför sig även till 2 avradsland upptagna under Myssjö socken och 1 avradsland upptaget under Rätans socken.

Från jordebok 1708. Sammandrag av förut redovisade uppgifter angående angivna 15 socknar.

Socken	Antal hemman						
	Helt	Med avrad					Utan avrad
		gammal att för- dubbla	ny att utgå enkelt	gammal men inte ny	ny men inte gammal	gammal och ny	
1	2	3	4	5	6	7	8
Ström	38	30	27	4	1	26	7
Hammerdal	77	64	71	2	9	62	4
Föllinge	10	9	10	-	1	9	-
Offerdal	68	17	41	2	26	15	25
Kall	32	12	17	8	13	4	7
Åre	44	14	21	2	9	12	21
Undersåker	25	10	13	2	5	8	10
Mörsil	12	6	10	-	4	6	2
Hallen	52	19	47	1	29	18	4
Norderön	19	2	7	1	6	1	11
Marby	14	2	6	-	4	2	8
Sunne	55	-	21	-	21	-	34
Oviken	98	24	67	6	49	18	25
Myssjä	55	24	48	1	25	23	6
Berg	85	65	56	19	10	46	10
Summa	684	298	462	48	212	250	174

Ur uppgifter för hela Jämtland

Från 1708 års jordebok.

Avradspenningar (under hemmanen) att fördubbla	60: 6: 7 1)
Avradspenningar (utom hemmanen) som utgår dubbelt	7: 3: -
Avradspenningar (för avradslanden) som utgår enkelt	402:20: 8
Antal avradsland	283
Lappränta	42: -: -
Antal fjäll-lappar	19

Från 1702 års jordebok.

Avradspenningar (under hemmanen) att fördubbla	58:21: 7 1)
Avradspenningar (utom hemmanen) som utgår dubbelt	7: 3: -
Avradspenningar (för avradslanden) som utgår enkelt	396: 4: 8
Antal avradsland	280
Lappränta	42: -: -
Antal fjäll-lappar	19

1) Förklaring till del av skillnaden mellan dessa avrads-
penningar, se avdelning D Kommentarer (sid 69).

E.4. Kommentarer.

Sammanställningarna under avdelning E 3:

Gammal avrad redovisad under hemman var inte påförd alla hemman utan endast 298 hemman av totalt 684. Det relativa antalet hemman med gammal avrad växlade från socken till socken. Det var stort i bl.a: Ström, Hammerdal, Föllinge, och Berg och litet i bl.a. Offerdal, Åre, Norderön, Marby, Sunne och Oviken. I samma by kunde finnas hemman med gammal avrad och hemman utan gammal avrad. Exempel: Hallen (Hallviken) i Hammerdals socken; Kaxås och Rise i Offerdals socken; Sölvsved i Kalls socken; Berge i Åre socken; Ån och Överhallen i Hallens socken; Hällne, Vattjom och Västnår i Ovikens socken samt Matnäset och Hovermo i Myssjö socken. Samma eller liknande uppgifter för dessa byar redovisades i 1646 års jordebok.

Avrad erlades för nyttjandet av främst fäbodan, slåtter, jakt och fiske utanför byarnas och hemmanens områden på de s.k. avradslanden av kronans marker — kronoallmänningen — tidigare konungsallmänningen. Skatt erlades för de enskilda ägorna, skatteägorna, skatteskogarna. Att avrad inte betalades av alla bönder och att inom samma by kunde finnas hemman för vilka erlades avrad och hemman för vilka inte erlades avrad bör utvisa dels att avrad inte erlades för skatteägor, skatteskogar, dels att såsom byarnas, hemmanens, böndernas enskilda ägor betraktades inte blott inom byarnas och hemmanens områden belägna åker, äng, slåtter och betesmark utan även den inom samma områden belägna skogs- och utmarken — skatteskogen.

Av förut (avdelning C sid 57) redovisade uppgifter om 1666 års och de närmast följande årens avradsrannsakingar rörande de i mina tidigare utredningar omnämnda 90 avradslanden eller fiskena framgår, att därav 77 uppgivits ha ti-

Bilaga 151:9

Ur jordebok 1568

Hallens socken

By eller gård	Skatt	Avrad
Trappenes (Trappnäs)	1	1
Iffilnes (Iffelnäs)	1	
Låsböle	1	1
Höle (Höla)	1	1
Swidie (Svedje), ödesgods (nu ej känt)	1	
Ytterhallen	1	1
Bynn (Bynom)	1	1
Öffuerhallen (Överhallen)	1	1
D:o	1	1
Strömshuffut (Strömshuvudet), ödesgods (nu ej känt)	1	
Åen (Ån)	1	1
Helletramme (Hälletramme), ödesgods (nu ej känt)	1	
"Annen gård ibidem" (sannolikt Ån)	1	1
Berige (Berglägden, i Ån), ödesgods	1	
Wåge (Våge)	1	1
Åunet (Önet, fäbod i Våge), ödesgods	1	
Mårthensunde (Mårdsund)	1	1
Brastad (Brasta)	1	1
Quidtsle (Kvissle)	1	1
Skålzquidtzle (Skålkvissle), ödesgods	1	
Halabacken	1	1
Heliesundh (Heljesund)	1	
Wågien (Vågslägden, i Heljesund), ödesgods	1	
Stensbacken (nära Vågslägden), ödesgods	1	
Arwidsundh (Arvesund)	1	1
Håugstad (Högsta)	1	
Kråckwiken (Kråkviken), ödesgods (nu ej känt)	1	

Hallens socken (forts)

By eller gård	Skatt	Avrad
Dreffia (Drevjelägden, i Högsta), ödesgods	1	
Gåije (Gåje)	1	1
Backe (Backen)	1	
Handelmo (Mon)	1	
Laglöse, ödesgods (nu ej känt)	1	
Öffuerneset (Överhammarnäs, Hammarnäs)	1	
Trästadh (Trägsta, i Hammarnäs), ödesgods	1	1
Hamman ⁿ es (Hammarnäs)	1	1
Östbyn (Östbylägden, i Hammarnäs), ödesgods	1	

23 gårdar varav 17 med avrad.

13 ödesgods varav 1 med avrad.

Ur jordebok 1568

Norderöns och Marby socknar

By eller gård	Skatt	Avrad
<u>Norderöns socken</u>		
Wercköen (Verkön)	1	
Böle	1	
Ålstad (Ålsta)	1	
Hoff (Hov)	1	
Trygstad (Trusta)	1	
Årnstad (Önsta)	1	
Jelstad (Jälsta)	1	1
Westanöö (Västanede)	1	
Tiwalzgården (Tivarsgård)	1	
<u>Marby socken</u>		
Kleppe (Kläppe)	1	
Backe, ödesgods	1	1
Hierstad (Järsta)	1	
Gruwan (i Järsta), ödesgods	1	
Skalgård (Skallgården, i Håkansta), ödesgods	1	
Gåuteböle, ödesgods (ej nu känt)	1	
Håkenstad (Håkansta), ödesgods	1	
Swidie (Svedje), ödesgods	1	
Berge (fäbodar), ödesgods	1	
Gietåsen (Getåsen)	1	1
Nykelåsen (Möckelåsen)	1	1
Håuge (Höge)	1	1
Fanbyn (Fanbylägden , i Höge), ödesgods	1	
Bratåsen (Brattåsen), ödesgods	1	1

By eller gård	Skatt	Avrad
<u>Marby socken</u> (forts)		
Swensiön, ödesgods	1	

I Norderöns socken:

9 gårdar varav 1 med avrad. (För Trygstad redovisad
"Kyrcke affrad" $\frac{1}{2}$ öre har här ej tagits med som avrad.)

I Marby socken:

5 gårdar varav 3 med avrad.

10 ödesgods varav 2 med avrad.

Bilaga 151:11

Ur jordebok 1568

Sunne socken

By eller gård	Skatt	Avrad
Degernes (Digernäs)	1	
Gilleråsen (i Digernäs), ödesgods	1	
Åkerengh (Åkeräng)	1	
Bratåsen (Brattåsen, nu i Marby socken)	1	1
Swidh (Svedje)	1	
Moo (Mo, Molägden), ödesgods (ej nu känt)	1	
Stackris	1	1
Målunge (Måläng)	1	
D:o	1	
Hara	1	1
Bökie (Böke), ödesgods	1	
Kleff (Kleven, i Hara), ödesgods	1	
"Annen gården ibidem" (sannolikt Hara)	1	1
Brecke (Bräcke)	1	1
Haackåsen (Hackåsen), ödesgods (ej nu känt)	1	
Recksiö (Räcksjön)	1	
Årviken (Orrviken)	1	
Storimnes (Imnäs), ödesgods	1	
Lizleimnes (Imnäs), ödesgods	1	
Tårp (Torp)	1	
Fårnebyn (Fannbyn)	1	
Högliidh (Hegled)	1	
Böle, ödesgods (ej nu känt)	1	
Andersö (Andersön)	1	
Dalen (Dalslägden, vid Räcksjön)	1	
Månsåsen	1	1
Welwiken (Vällviken)	1	
D:o	1	1
D:o	1	1

Sunne socken (forts)

By eller gård	Skatt	Avrad
Herckien (Härkanslägden, i Vällviken), ödesgods	1	

21 gårdar varav 8 med avrad.

9 ödesgods varav inget med avrad.

I 1546 års jordebok redovisas Bräcke och Hara under Hackås tinglag.

Bilaga 151:12

Ur jordebok 1568

Myssjö socken

By eller gård	Skatt	Avrad
Landzum (Landsom)	1	
Funes (Funäs)	1	
Lizlezfunes (Lillfunäs), ödesgods (ej nu känt)	1	
Ångeroen	1	1
Långswid (Långsved)	1	
Bynn (Bynom)	1	
Matnes (Matnäset)	1	
Miele (Mjäla)	1	
Hormo (Hovermo)	1	
Höle, ödesgods (ej nu känt)	1	
Tordzåss (Tosåsen)	1	1
Persåsen	1	1
Swidie (Svedje)	1	1
Köffra (Kövra)	1	
Höle, ödesgods (ej nu känt)	1	
Östrehallen (Österhallom)	1	
Taackie (Taket, fäbodas), ödesgods	1	
Låchåsen (Lockåsen)	1	
Böle (Lockåsböle, i Lockåsen), ödesgods	1	
Westerhallen (Västerhallom)	1	
Österelffuen (Österälven)	1	1
Westerelfwen (Västerälven)	1	1

17 gårdar varav 6 med avrad.

5 ödesgods varav inget med avrad.

Ur jordebok 1568

Ovikens socken

By eller gård	Skatt	Avrad
Westenår (Västnår)	1	
Gislås (Gisselåsen)	1	
Tienneråsen (Kinderåsen)	1	
Bilsåsen (Billåsen), ödesgods	1	
Fierzåsen (Fjösåsen)	1	1
Helne (Hällne)	1	
Backe (Klockarbacken), ödesgods	1	
Heggen (Häggen)	1	
Hanebacken (Hanabacken), ödesgods	1	
Hindersbacken (Backen)	1	
Borgen	1	
Westerbacken (Västerbacken, ej säkert känd)	1	
Österåsen	1	
Westeråsen (Västeråsen)	1	1
Hegzåss (Häggsåsen)	1	
Kusböle, ödesgods	1	
Gåuxåsen (Gåxåsen)	1	
Bålåsen (Bölåsen)	1	1
Krixwick (sannolikt i Bölåsen), ödesgods	1	
Ånstad (Önsta)	1	
Röröien (Rörön)	1	1
Buxmo (Bocksmon, i Rörön), ödesgods	1	
Haackåsen (Hackåsen)	1	
Huatiom (Vattjom)	1	
Sexåker (i Vattjom), ödesgods	1	
Kiempedalen (Kämpdalen), ödesgods	1	1
Obbåsen (Åbbåsen)	1	
Wiken (Viken)	1	

Ovikens socken (forts)

By eller gård	Skatt	Avrad
Årregården (Orrgården)	1	
Skåtgården (Skottgården)	1	
Heliebacken (Helgebacken)	1	
Ungeswensbacken, ödesgods (ej nu känt)	1	
Fastegården (Fastgården)	1	
Myre	1	
Westerside (i Side)	1	
Westerdille (i Side), ödesgods	1	
Österside (i Side)	1	
Jäckzåsen (Joxåsen)	1	1
Botåss (Botåsen)	1	
Nörregården (Norrgården)	1	1
Swendzåsen (Svensåsen)	1	1
Silbacken (Sölvbacken)	1	
Ånstelegden (i Sölvbacken), ödesgods	1	
Eltnes (Ältnäs)	1	
Gierde (Gärde)	1	
Mågård, ödesgods	1	
Kingård, ödesgods	1	

34 gårdar varav 7 med avrad.

13 ödesgods varav 1 med avrad.

Ur jordebok 1568

Bergs socken

By eller gård	Skatt	Avrad
Dalåsen	1	1
Quidzle (Kvissle)	1	1
Moo (Mo)	1	1
Hallen (möjligen Lillhallen), ödesgods	1	
Wiggie (Vigge)	1	1
Bugwiggie (Bukvigge, i Västervigge), ödesgods	1	
"Annen gården ibidem", tydligen i Vigge	1	1
"Tridie gården ibidem", d:o	1	
Eltnäs (Eltnäset)	1	
Hemmingswiggie (Hemmingsvigge, sannolikt i Vigge), ödesgods	1	
Wetviken (Vattviken)	1	1
Berg (Bergsbyn)	1	1
Hallen (möjligen Lillhallen), ödesgods	1	
"Annen gård ibidem", tydligen i Bergsbyn	1	1
Böle, ödesgods	1	
Malås, ödesgods (sannolikt i Bergsbyn)	1	
Skanderåsen	1	
Böle, ödesgods	1	
Seter (Säter), ödesgods	1	
Skaku (Skucku)	1	
D:o	1	
Bingstadh (Bingsta)	1	1
Edzåsen, ödesgods (sannolikt i Bingsta)	1	
Brynje (Brynje)	1	
Östberg	1	1

By eller gård	Skatte	Avrad
Bergsviken	1	1
Röröien (Rörön)	1	1
Galhammar (Galhammar)	1	
Molåss (Molås), ödesgods	1	
Tåssåsen	1	1
Åsen (Åsarne, Västeråsen och Österåsen)	1	1
Hielnäs (Gällnäs, i Västeråsen), ödesgods	1	
Böle, ödesgods	1	
"Annen gården ibidem", tydligen i Åsarne	1	
"Tridie gården ibidem" d:o	1	1
Quersiö (Kvarnsjö) (från Rätans socken) 1)	1	
Skålen (Skålan) (från Klövsjö socken) 1)	1	1
Hallen (från Klövsjö socken) 1)	1	
D:o 1)	1	

27 gårdar varav 17 med avrad.

12 ödesgods varav inget med avrad

1) Redovisas här för jämförelse med 1646, 1696, 1702 och 1708 årens jordeböcker.

Oviken

Torsdagsfjället i räfstetingsprotokollet 26 och 27 februari 1695 vid sammanträde i Undersåkers prästgård.

Undersåker-Oviken III sid 4, 5.

Bergsland sid 530, 531.

Min kommentar sid 66, 67.

Omnämnt i mitt vittnesmål!

Bergsland: Torsdagsfjället bör vara Tossåsfjällen.

Larsson:

1. Tossåsfjället hade inte något samband med Flatrun. Där-
emellan låg Storsjö bys område och kronoavradslandet "Ett
fjäll med dess lägenheter" (Oviken 9.10.1667).

2. Från Storsjö by (bebyggelsen) är avståndet till Tossås-
fjället 1 $\frac{3}{4}$ á 2 mil och till Flatrun 1 $\frac{1}{4}$ á 1 $\frac{1}{2}$ mil.

Från Storsjön är avståndet till Tossåsfjället 1 $\frac{1}{4}$ á 1 $\frac{1}{2}$
mil och till Flatrun cirka 1 mil. Avståndet från Storsjön
till Tossåsfjället är således längre än avståndet från
Storsjön till Flatrun och inte kortare.

3. Jonas Torkilsson brukade Flatruns fjäll för 3 daler
silvermynt. Jonas Torkilsson, sonen Anders Jonsson och (den-
nes) svåger Nils Israelsson hade "beviljat" 3 daler silver-
mynt för "Torsdags fiellet".

"Bevilja" bör här betyda närmast "samtycka till" (Svenska
akademins ordbok under bevilja, betydelsen I 1) b), B 2276).
Att dessa lappar "beviljat" 3 daler silvermynt för ett fjäll
bör således inte betyda att de nyttjade fjället mot en årlig
avgift av 3 daler silvermynt utan att de erbjudit sig att
mot en sådan avgift nyttja fjället.

4. Första upplåtelsen av Tossåsfjäll se Undersåker-Oviken
III s. 43-49!

Valfrid Larsson
Valfrid Larsson

1976-01-28

4.

Hundshögen i Ovikens socken.

Undersåker-Oviken III sid 49-55 med bilagor 39:1-39:4.

Bergsland sid 339-340.

Min kommentar sid 48.

Första ansökningen om Hundshögen gjordes redan 30.1.1734
av Torkel Nilsson och avsåg då bete och vedbrand vintertid.

Det bör dels på grund av omständigheterna vid upplåtelsen
dels på grund av bönders av ålder intensiva nyttjande för
fäbodan, fiske och jakt vara klart att Hundshögen och om-
rådena kring sjön Glen inte tidigare nyttjats av samer.

Valfrid Larsson

Valfrid Larsson

1976-01-28

5.

Undersåker, Mörsil, Hallen.

Tranris och Hittings fjäll, omfattning och läge.

Rannsakingen inför Undersåkers tingslags HR 30.3.1737.

Undersåker - Oviken III sid 24, 25 med bilaga 31.

Bergsland sid 532.

Min kommentar sid 67, 68.

Omnämnt i mitt vittnesmål!

Böndernas berättelse 1737, att Hittings fjäll till stor del skulle komma uti Undersåkers avradsland Håttålandet och vattudalen, behöver ej innebära, att det i kronoavradslandet Håtteland ingående Håttöfjäll mellan Rulldalen och sjön Hottön, nyttjades av lappar såsom ingående i Tranris och Hittings skattefjäll.

Vidare uppgavs 1737: Öster om Ottsjö by i Undersåkers socken tager skattelappfjället Tranris emot. Nedanför detta faller Tossåsfjäll i Oviken. Men på södra eller sydöstra sidan av Tranris lappfjäll mottager Flatru fjäll. Det uppgavs även att Tranris fjäll i väster gränsade mot Bummer fjäll (Tävelaldals och Bunner fjäll).

Det centrala området för skattelappfjället Tranris bör ha varit Trondfjället. I samma skattelappfjäll ingick tydligen den huvudsakliga (sydvästra) delen av Anaris fjällen. Det är sannolikt att med "Ottsjö by" avsågs även byns kronoavradsland Vålådalen. Om vidare, såsom var mycket vanligt i äldre tider, norr räknades åt nordöst och således nord-sydlinjen gick nordöst-sydväst, så låg Trondfjället-Anarisfjällen ("skattelappfjället Tranris") öster om denna linje och Ottsjö by-Vålådalen väster om samma linje.

Dessa uppgifter är förenliga med den slutligen utrönta omfattningen av Tranris (och Hittings) skattefjäll.

Bergslands kommentar om skattelappfjället Tranris: "alltså gränsande i öster till Hittings skattelappfjäll" är svår-förståelig. Enligt uppgifterna bör skattelappfjället Tranris inte ha angränsat "Hittings skattelappfjäll" (kronoav-radslandet Håtteland) i öster, vilket det inte heller gjor-de i verkligheten! Där låg av bönder nyttjade kronoavrads-land!

Valfrid Larsson
Valfrid Larsson

1976-01-28

6.

Undersåker

Tranris och Hittings fjäll, uppdelning.

Undersåkers tingslags häradsrätt 12.2.1759.

Undersåker-Oviken III sid 30, 31 med bilaga 32.

Bergsland sid 534, 535.

Min kommentar sid 69.

Omnämnt i mitt vittnesmål!

Det bör överensstämma med senare slutliga uppgifter om Tranris och Hittings fjäll, att efter HR:s beslut 12.2.1759 Maria Israelsdotters man Olof Torkelsson nyttjade $\frac{1}{4}$, alltså en mindre del, av fjället och att även Tomas Hansson efter samma beslut nyttjade $\frac{1}{4}$. Emellertid bör Tomas Hansson därefter kommit att nyttja jämväl Jon Jonssons $\frac{1}{2}$, alltså sammanlagt $\frac{3}{4}$, och därmed den större delen av fjället. (Se dock K.B:s utslag 24.8.1796 om införsel för Tomas Hanssons son Olof Tomasson, där det redovisas att Tomas Hansson innehaft $\frac{1}{2}$ av fjället).

Valfrid Larsson

1976-01-28

6.

Undersåker

Tranris och Hittings fjäll, uppdelning.

Undersåkers tingslags häradsrätt 12.2.1759.

Undersåker-Oviken III sid 30, 31 med bilaga 32.

Bergsland sid 534, 535.

Min kommentar sid 69.

Omnämnt i mitt vittnesmål!

Det bör överensstämma med senare slutliga uppgifter om Tranris och Hittings fjäll, att efter HR:s beslut 12.2.1759 Maria Israelsdotters man Olof Torkelsson nyttjade $1/4$, alltså en mindre del, av fjället och att även Tomas Hansson efter samma beslut nyttjade $1/4$. Emellertid bör Tomas Hansson därefter kommit att nyttja jämväl Jon Jonssons $\frac{1}{2}$, alltså sammanlagt $3/4$, och därmed den större delen av fjället. (Se dock K.B:s utslag 24.8.1796 om införsel för Tomas Hanssons son Olof Tomasson, där det redovisas att Tomas Hansson innehaft $\frac{1}{2}$ av fjället).

Valfrid Larsson

J. Stadling, Fallgropar för vildren i Jämtland och Härjedalen, Fornvårdaren IV, Uppsala 1931.

Kommentarer.

1. Fångstgropar vid Dörrsjöarna och sjön Glen.
2. Fångstgropar i trakten av Hundshögen, däribland en tätt intill Arån på dess östra strand samt på den sydöstra sluttningen av Illkallshögen mellan Visjöbäcken och fjället.

Dessa fångstgropar var belägna på Hundshögen, som var omgiven av kronoavradsland, eller på kronoavradslanden Arådalen (Oviken 21) eller Gläin (Undersåker-Oviken, kartbilaga 1, blad 2 och 3). Dörrsjöarna nyttjades under kronoavradslandet Bugårdsbodarna med Dörrsjön (Oviken 23). Dessa fångstgropar var alltså belägna inom område som sedan gammalt varit under bönders och bofastas nyttning. Enligt utrönta uppgifter kom Hundshögen och i sammanhang därmed liggande fjäll inte under lappars nyttning förrän först 1734-1750 (Undersåker-Oviken III sid 49-55).

Därav bör framgå, att dessa fångstgropar nyttjats av bofasta och bönder för fångst av vildren eller älg. För bofasta i eller invid fjälltrakter var vildrenen ett minst lika begärligt jaktbyte som älgen!

Stadling nämner, att dylika fångstgropar hade samband med den boskapsskötande och jordbruksidkande befolkningen, och anger med exempel från Norge (Tinn i Telemarken och Randland), att vildrensfångst hade sådan ekonomisk betydelse att vid skifte mellan arvingar rätt till vildrensfångt kunde jämföras med gården =sid 369, 370).

Valfrid Larsson
Valfrid Larsson